

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI'NIN
HAYATI VE FAALİYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

GİZEM GÜMÜŞ

ORCID NO: 0000-0003-4974-8290

İZMİR-2020

**T.C.
İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**LATİFE BEKİR ÇEYREKBAŞI'NIN
HAYATI VE FAALİYETLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

GİZEM GÜMÜŞ

ORCID NO: 0000-0003-4974-8290

DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ NİLGÜN NURHAN KARA

İZMİR-2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak *sunduğum* “*Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Hayatı ve Faaliyetleri*” adlı çalışmamın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.... / / 2020

Gizem Gümüş

 <p>İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ</p> <p>TS EN ISO 9001:2015</p>	<p>T.C. İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü</p>	
	<p>TEZ SINAVI TUTANAK FORMU</p>	Dok. No: FR/604/21
		İlk Yayın Tar.: 03.10.2017
		Rev. No/Tar.: 00/..
		Sayfa 1 / 1

GÖNDEREN : Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı
GÖNDERİLEN : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gizem GÜMÜŞ ile ilgili Tez Sınav Tutanağı aşağıdadır.

Tarih: _____ Tarih Anabilim Dalı Başkanı
Sayı : _____
İmza _____

SINAV TUTANAĞI
Tez Sınav Jürimiz tarafından incelenen “Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Hayatı ve Faaliyetleri” başlıklı tezli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 28.07.2020 tarihinde toplanmış ve adı geçen öğrenciyi Tez Sınavına tabi tutmuştur. Sınav sonucunda adayın tezi hakkında OYBİRLİĞİ/ÇOKLUĞU ile aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL

Kabul Edilen Tezli Yüksek Lisans tezi:

i) Bilime yenilik getirmiştir

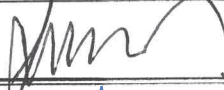

ii) Yeni bir bilimsel yöntem geliştirmiştir

iii) Bilinen bir yöntemi yeni bir alana uygulamıştır

iv) Uygulama yapmıştır (sadece Yüksek Lisans'ta geçerlidir)

RED

DÜZELTME *

Tez Sınav Jürisi	Unvanı ve Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Nilgün Nurhan KARA	
Üye	Prof. Dr. Şayan ULUSAN	
Üye	Doç. Dr. Filiz ÇOLAK	
Üye		
Üye		

Eki : Tez Değerlendirme Formu (Her bir jüri için).
* Tez sınavında düzeltme kararı verilmesi halinde jüri tarafından öngörülen düzeltmelere ilişkin bir jüri raporu eklenmelidir. Düzeltmeler için Ek stire her defasında en fazla yüksek lisans öğrencileri için 3 ay, doktora öğrencileri için 6 aydır.

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Hayatı ve Faaliyetleri

GİZEM GÜMÜŞ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

1901 yılında İstanbul'da doğmuş olan Latife Bekir, 17 yaşından itibaren annesi Nesime Yusuf'un kurduğu Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'nde yer alarak katiplik görevinde bulunmuştur. Kadınları bilinçlendirmek amacıyla kurulan bu cemiyet, dönemin takdir toplayan cemiyetleri arasında yerini almıştır. Latife Bekir'in kadınlara yönelik bu faaliyeti Kadınlar Halk Fırkası'nda, Kadın Birliği'nde devam etmiştir. Öyle ki Kadın Birliği'nin başkanlığını 1927-1935 yılları arasında sürdürmüştür.

Latife Bekir'in başkanlığı sürecinde kadınlar önce belediye seçimlerinde yer almıştır. Ardından köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclislerine seçilme hakkına sahip olmuştur. Kadınlar için son siyasi basamak olarak görülen milletvekili seçme ve seçilme hakkı da yine Latife Bekir'in başkanlığı sürecinde tanınmıştır. Kadınların bu hakları elde etmesinde Latife Bekir ve Kadın Birliği önemli bir rol oynamıştır.

Türk kadınlarının dünyaya tanıtılması konusunda bir örnek teşkil eden Latife Bekir, yurt dışından gelen misafirlerin Kadın Birliği tarafından misafir edilmesini sağlayarak, yurt dışında düzenlenen kongrelere katılmıştır. Özellikle 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nin İstanbul'da düzenlenmesini sağlayarak Türk kadınlarının değişimini dünyaya göstermiştir.

Latife Bekir, Kadın Birliği dışında mecliste de yer almıştır. 1931 yılında İstanbul Şehir Meclisi azalığına seçilmiştir. 1946 yılında ise 8. dönem İzmir Milletvekili olarak görev almıştır. Kadın Birliği'nin tekrar açılarak Türk Kadınlar Birliği adı altında çalışmaların yürütüldüğü süreçte 1949-1950 yıllarında bu birliğin başkanlığını sürdürmüştür. Ayrıca 11 cemiyette üyeliği bulunarak hayır ve yardım faaliyetleri için çalışmıştır.

Latife Bekir, kadın haklarının kazanılması için yürüttüğü faaliyetler, kadınların bilinçlendirilmesi için düzenlediği konferanslar ile Türk kadınlarının dünyaya tanıtılması konusunda faaliyette bulunmuştur. Ayrıca hayır-yardım faaliyetleri ile de çalışmalar yürütmüştür. Bu sebeplerden dolayı Mustafa Kemal Atatürk tarafından kendisine “*Işık gibi doğdu. Işıkdıoğdu olsun*” denilerek, Işıkdıoğdu soy ismi verilmiştir. Ancak Latife Bekir, eşinin soy ismi olan Çeyrekbaşı’ nı kullanmıştır.

23 Eylül 1952 tarihinde vefat eden Latife Bekir, Atatürk döneminde Türk toplumunun çağdaşlaşması sürecinde önemli isimler arasında yer aldığını görmekteyiz. Bu çalışmada Latife Bekir’in hayatı incelenerek, Kadın Birliği ve Türk Kadınlar Birliği’ndeki faaliyetlerine yer verilmiştir. Ayrıca siyasi hayatı da incelenmiş ve bu sayede döneme ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Latife Bekir Çeyrekbaşı, Kadın Birliği, Türk Kadınlar Birliği, Kadın Hakları, İzmir, 12.Uluslararası Kadınlar Kongresi.

ABSTRACT

Master's Thesis

Life and Activities of Latife Bekir eyrekbaşı

GİZEM GÜMÜŞ

İzmir Kâtip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of History Program

Latife Bekir, born 1901 in Istanbul. She began working as a secretary at the age of 17 for the “*Teali Ottoman Women's Union*” which her mother Nesime Yusuf had established. The union was established to help educate women and received praise throughout the land. Latife Bekir continued her place to in the women's union under the women's rights party “Women's People's Party”, she served as the president of the women's rights party from 1927-1935.

During her presidency of The Women Union she won right for women to first vote in the local council elections. This was followed by the right to vote for the mayor of towns or sheriff of the villages. Latife Bekir and The Women Union played a major role in gaining women's voting rights and taking it as far as giving them the ability to publicly vote for their congressmen

Latife Bekir was the face of Turkish women around the world. Latife and her union had several visits from overseas whom were all hosted by The Women Union, they also participated in the several seminars and congresses around the world. One particular event that put the spotlight on The Women Union in Turkey was the hosting of the 12th International Women's Union Congress in Istanbul.

Outside of The Women Union, Latife was also known for being elected the city councillor of Istanbul in 1931. She served as Izmir Deputy for the 8th term in 1946. She continued to be the president of the Women's Union in the years 1949-1950, during the period when the Women's Union was reopened and the works were carried out under the name of the Turkish Women's Union. In addition to all of this she was a member of 11 political parties and worked on social responsibilities such as helping those in-need and was involved in charity foundations.

Latife Bekir had hosted several conferences in order to both educate women, and spread the words about the gender inequality in politics. As the face of Turkish women around the world she was responsible for hosting events to gain attention to the women of Turkey, this included several charity events. Mustafa Kemal Atatürk had spoken of Latife and said “*It’s as if she was born from the light*”, so let’s give her the name “*Lightborn*” However Latife Bekir chose to continue to use her husband’s surname Ceyrekbaşı.

Latife Bekir who died on September 1952 had played a major role in the modernization of the Turkish population in Atatürk’s time. When we take a closer look into Latife Bekir’s life it’s easy to see the role she played in attaining women’s rights as well as her footprint in The Women Union and The Turkish Women Union all of which helped shine a light her political history.

Keywords: Latife Bekir Çeyrekbaşı, The women Union, The Turkish Women Union, Women rights, İzmir, 12th International Women’s Union Congress.

İÇİNDEKİLER

<i>YEMİN METNİ</i>	<i>ii</i>
<i>TEZ TUTANAK FORMU</i>	<i>iii</i>
<i>ÖZET</i>	<i>iv</i>
<i>ABSTRACT</i>	<i>vi</i>
<i>EKLER LİSTESİ</i>	<i>xi</i>
<i>KISALTMALAR LİSTESİ</i>	<i>xiii</i>
<i>ÖNSÖZ</i>	<i>xiv</i>
<i>GİRİŞ</i>	<i>1</i>
<i>I.BÖLÜM</i>	<i>7</i>
<i>TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK KADINLARI</i>	<i>7</i>
1.1 II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE TÜRK KADINLARI	<i>7</i>
1.2 MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ VE MİTİNGLERDE TÜRK KADINI 16	
1.3 KADIN SESLERİNİN CUMHURİYET DÖNEMİ'NE YANSIMASINA BİR ÖRNEK, NEZİHE MUHİTTİN	<i>22</i>
1.4 KADINLAR HALK FIRKASI'NIN KURULMA TEŞEBBÜSÜ	<i>24</i>
1.5 KADIN BİRLİĞİ'NİN KURULUŞU (7 Şubat 1924)	<i>30</i>
<i>II. BÖLÜM</i>	<i>39</i>
<i>LATİFE BEKİR VE KADIN BİRLİĞİ</i>	<i>39</i>
2.1 LATİFE BEKİR (ÇEYREKBAŞI-IŞIKDOĞDU)'İN HAYATI	<i>39</i>
2.2. LATİFE BEKİR'İN EVLİLİK VE AİLE HAYATINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI	<i>43</i>
2.3 LATİFE BEKİR'İN DÜŞÜNCE DÜNYASI	<i>48</i>

2.4 KADIN BİRLİĞİ'NDE LATİFE BEKİR DÖNEMİ.....	49
2.4.1. 1929 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ	53
2.4.2 1930 yılı Belediye Kanunu'nun Kabulü Öncesinde Kadınların Seçim Meselesi.....	58
2.4.3. Berlin Uluslararası Kadınlar Kongresi (14Haziran 1929).....	63
2.5. 1930 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ.....	66
2.5.1 Kadın Birliği Mitingi (11 Nisan 1930).....	70
2.5.2. Miting Sonrası Eleştiriler ve Kadın Birliği Faaliyetleri	73
2.6. 1931 YILINDA LATİFE BEKİR'İN VE KADIN BİRLİĞİ'NİN FAALİYETLERİ.....	83
2.7. 1932 YILINDA LATİFE BEKİR'İN VE KADIN BİRLİĞİ'NİN FAALİYETLERİ.....	92
2.8. 1933 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ.....	96
2.9. Marsilya Uluslararası Kadın Birliği Kongresi (18-22 Mart 1933) 100	
<i>III.BÖLÜM.....</i>	104
<i>KADIN BİRLİĞİ'NDEN TÜRK KADINLAR BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ SÜRECİNDE BİRLİĞİN FAALİYETLERİ VE LATİFE BEKİR.....</i>	104
3.1. 1934 YILINDA KADIN BİRLİĞİ'NİN FAALİYETLERİ	104
3.1.1. Türk Kadınlarına Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması Sürecinde Latife Bekir'in ve Kadın Birliği'nin Faaliyetleri	108
3.1.2 Şikayetlere ve Eleştirilere Karşı Latife Bekir'in Tutumu.....	113
3.2 1935 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ VE 12. ULUSLARARASI KADINLAR BİRLİĞİ KONGRESİ İÇİN HAZIRLIK SÜRECİ.....	115
3.2.1. 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi (Arsulusal Kadın Birliği Kongresi) 18 -24 Nisan 1935.....	121
3.3. KADIN BİRLİĞİ'NİN FESHİ (10 Mayıs 1935)	130
3.4. LATİFE BEKİR'İN MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ	134
3.5. TÜRK KADINLAR BİRLİĞİ'NİN YENİDEN KURULUŞU.....	137

<i>SONUÇ</i>	<i>142</i>
<i>KAYNAKÇA</i>	<i>149</i>
<i>EKLER</i>	<i>157</i>
<i>ÖZGEÇMİŞ</i>	<i>181</i>

EKLER LİSTESİ

- EK1:** Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın fotoğrafı. Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın torunu Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....158
- EK2:** Sema Çeyrekbaşı ile 14.02.2020 tarihinde İstanbul- Cihangir'de yapılan görüşmedir.....159
- EK3:** Suphi Paşa Konağı, 11.02.2020 tarihinde ziyaret edilmiştir. Bu konak günümüzde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı olarak kullanılmaktadır.....160
- EK 4:** Bekir Vefa Çeyrekbaşı'na ait pasaport. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....161
- EK 5:** Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın soyağacı. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....162
- EK 6:** Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın 24 Mart 1949 yılına ait pasaportu. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 29.06.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....163
- EK 7:** Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın 29 Şubat 1952 yılına ait pasaportu. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 29.06.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir. Bu pasaportta Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın adı soyadı "*Sulhiye Safiye Çeyrekbaşıoğlu*" olarak yazılmıştır.....164
- EK 8:** Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Edinekapı'daki kabri 11.02.2020 tarihinde ziyaret edilmiştir. Latife Bekir'in "*Sulhiye*" olan ilk ismi Osmanlıca yazılmıştır. Sevim Çeyrekbaşı, Latife Bekir'nin gelindir. Bekir Vefa Çeyrekbaşı, Latife Bekir'in eşidir. Fikret Çeyrekbaşı, oğludur. Osman Suphi Çeyrekbaşıoğlu, Fikret Çeyrekbaşı'nın torunudur.....166
- EK 9:** Latife Bekir Çeyrekbaşı ile Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşmesine dair olduğu düşünülen fotoğraf. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....167
- EK 10:** Cumhuriyet gazetesinde, 22 Temmuz 1930 tarihinde s.1'de yer alan karikatür. Bu karikatürde hemşire olarak hitap edilen kadının ismi yazmamaktadır.

Ancak Efzayış Suat olduğu düşünölmektedir. Çünkü Milliyet, 20 Nisan 1930, s.1 ‘de Efzayış Suat benzer şekilde karikatürize edilmiştir.....	168
EK 11: Cumhuriyet gazetesinde, 7 Nisan 1939 tarihinde s.1’de Kadın Birliği’nin yayınlamış olduğu beyanname.....	169
EK 12: Cumhuriyet gazetesinde, 12 Nisan 1930 tarihinde, s.1’de Latife Bekir Çeyrekbaşı konuşmasını yaparken.....	170
EK 13: Milliyet gazetesinde, 17 Şubat 1931 tarihinde, s.1’de Latife Bekir Çeyrekbaşı Şehir Meclisi’nde ki ilk kez söz almasına dair fotoğrafı.....	171
EK 14: Milliyet gazetesinde, 28 Şubat 1932 tarihinde, s.1’de Umumi Meclis içerisinde söz alan Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın fotoğrafı.....	172
EK 15: Haber gazetesinde, 19Nisan 1935 tarihinde, s.1.’de, 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi’nde söz alan Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın fotoğrafı.....	173
EK 16: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın İstanbul’da gerçekleşen 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi’ne katılan temsilcilere imzalattığı yelpaze. Sema Çeyrekbaşı’nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir. Bu kongrede çekilmiş olduğu düşünölen fotoğraflar ise Sema Çeyrekbaşı’nın özel arşivinde 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....	174
EK 17: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın Seçim Mazbatası.TBMM Arşivi, Seçim Mazbatası, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_1433_1_8.pdf (erişim tarihi:14.07.2020).....	176
EK 18: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın Hal Tercümesi. TBMM Arşivi Hal Tercümesi, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf (erişim tarihi: 14.07.2020)	177
EK 19: Latife Bekir Çeyrekbaşı ve İsmet İnönü’nün fotoğrafı. Sema Çeyrekbaşı’nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.....	180

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.g.d.t : Adı geçen doktora tezi
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP : Cumhuriyet Halk Partisi
Ed. : Editör
KHF : Kadınlar Halk Fırkası
M.Ö. : Milattan önce
PTT : Posta ve Telgraf Teşkilatı
s : Sayfa
SCF : Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKB : Türk Kadınlar Birliği

ÖNSÖZ

“*Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Hayatı ve Faaliyetleri*” başlıklı tez çalışmasında, Latife Bekir'in hayatı, Kadın Birliği- Türk Kadınlar Birliği'ndeki faaliyetleri ve TBMM içerisindeki çalışmaları incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde genel itibariyle Türk toplumlarındaki kadının konumuna, etkisine ve haklarına yer verilmiştir.

Birinci bölümde ise “*Tarihsel Süreçte Türk Kadınları*” başlığı altında II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki Türk kadınlarının faaliyetlerine değinilerek, Milli Mücadele Dönemi'ne geçiş yapılmıştır. Böylelikle tarihsel sürecin bir uzantısı ve kadın çalışmalarının devamı olan Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulma teşebbüsü ile Kadın Birliği'nin kuruluşu hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölüm içerisinde “*Latife Bekir ve Kadın Birliği*” başlığı altında Latife Bekir'in hayatı incelenerek, Kadın Birliği'nde 1927-1933 yılları arasındaki faaliyetleri sunulmuştur.

Üçüncü bölüm içerisinde ise “*Kadın Birliği'nden Türk Kadınlar Birliği'ne Geçiş Sürecinde Birliğin Faaliyetleri ve Latife Bekir*” başlığı altında Kadın Birliği'nin 1934-1935 yıllarındaki çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca Kadın Birliği'nin feshine değinilmiş ve Latife Bekir'in TBMM içerisindeki faaliyetleri hakkında bilgiler sunulmuştur. Tezin son başlığı olan “*Türk Kadınlar Birliği'nin Yeniden Kuruluşu*” ile de Latife Bekir'in vefatına kadar birlik içerisindeki çalışmalarına yer verilmiştir.

Çalışma sürecinde benden desteğini hiç esirgemeyen Sayın Dr. Öğretim Üyesi Nilgün Nurhan Kara'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte bana destek olan sevgili aileme de teşekkür ederim.

GİZEM GÜMÜŞ

GİRİŞ

M.Ö 2000 yılı Türklerin tarih sahnesine çıkışı olarak kabul edilmektedir. İslamiyet'ten önceki Türklere ait bilgiler M.Ö 4000–45000 yıl öncesine dayanmaktadır. Türklerin İslamiyet'i kabul etme tarihi ise X. yüzyıl olarak bilinmektedir.¹ Bu süreçte Türk toplumu yarı göçebe bir hayat yaşamakta ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Genel itibariyle Türkler ataerkil bir topluluk olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu ataerkillikte babanın mutlak hakimiyeti yoktur.²

Eski Türklerde kadının konumu Ziya Gökalp'in "*mühim neticeler*" olarak sıraladığı maddelerden anlaşılabilir. Bu mühim neticelere göre bir emirnamenin geçerliliğinde kadın yansıması göze çarpmaktadır. Öyle ki bir emirnamenin geçerli olması için "*Hakan ve Hatun emrediyor ki...*" diye başlaması gerekmektedir. Bu sebeple tek başına hakanın emri geçerli sayılmamaktadır. Kadının konumuna yönelik bir başka örnek ise hakanın tek başına yabancı devletlerin elçilerini kabul edemez olmasıdır. Elçiler ancak hatun ve hakanın bir arada bulunmasıyla kabul edilmektedir. Kadınların devlet yönetimindeki etkisi, siyasi-dini ve iktisadi meclislerde yer almasıyla da etkisini göstermiştir. Kadınlar tıpkı erkekler gibi bu meclislerde yer alarak, düşüncelerini ortaya koyabilmiştir.³

Hakan ve hatunun emrine dayanan emirname örneği Göktürk ve Uygur devletlerinde de uygulanmıştır. Bu emirnamelerde kağan ve hatunun emri geçerliliğini korumuştur.⁴ Bir başka benzer durum ise yabancı elçilerin karşılanmasında kız çocuklarının da yer almasıdır. Uygur kağanının Çin elçisini Beş-

¹ Ahmet Gündüz, "Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume:5, Issue:5, October, (2012), s.130.

² İbrahim Tellioglu, "İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadının Konumu Üzerine", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 55, Erzurum, (2016), s. 210-211.

³ Ziya Gökalp, *Türk Medeniyeti Tarihi II*, İstanbul: Türk Kültür Yayını, 1974, s.255.

⁴ Gündüz, a.g.m. , s.132.

balıg (yazlık başkent)'ta karşıladığında kağanın yanında oğulları, kızları ve akrabaları bulunmuştur.⁵

Ayrıca Çin seyyahlarına göre kabul törenlerinde hakanın, hatunu ile kızları da at üzerinde yerlerini almıştır.⁶ Kız çocuklarının bu karşılamada yer alması kız-erkek çocuk arasında ayırım yapılmadığını göstermektedir. Bu durum Türklerin kadınlara yönelik bakış açısında olumlu bir değerlendirme yapmayı mümkün kılmaktadır.⁷

Kadınların devlet yönetimine katılarak, söz sahibi olduğu, hatta hükümdar olduğu dönemler olmuştur. Buna bir örnek Sabarlardır. Sabar hükümdarı Belek'in ölümünde sonra yerine Boğarık Hatun geçerek yüz bin kişilik bir orduyu kumanda etmiştir.⁸ Avarlarda da devlet yönetiminde hatunun etkisi olduğu bilinmektedir.⁹ Aynı zamanda Uygur kağanı olan Böğü Kağan'ın büyük bir ordu ile Çin'e yönelmesi ve bu süreçte yanında sadece hatununun bulunması¹⁰ kadına verilen önemi, değeri ve güveni temsil etmekle birlikte devlet yönetimindeki kadının etkisini göstermektedir. Ayrıca Türklerde kadınların düşman eline geçmesi en büyük utanç kaynaklarından biri olarak görülmüştür.¹¹ Bu durum devlet yönetiminde ve halk içerisinde kadına verilen önemi göstermektedir.

Genel olarak Türk toplumuna bakıldığı zaman kadın iyi bir anne ve savaşçı özellikleri taşımıştır. Dış tehditlere karşı iyi bir ok atıcısı, at binicisidir. Kadının iyi at binmesi, kılıç kullanması evliliklerin başlamasında önemli bir rol oynamıştır. Tüm bu özelliklere sahip bir kadın ile evlenmek rağbet görmüştür.¹² Kadının bu özellikleri Türk ordusunda da kendisini göstermiştir. Kadın-erkek, yaşlı-genç ayrımı yapılmadan herkesin katılabildiği bu orduda kadınlar da her an savaşa hazır olmuştur.¹³

⁵ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1991, s.123-124.

⁶ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları I*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971, s.126.

⁷ Tellioglu, a.g.m. , s. 213.

⁸ Ahmet Taşağıl, *Kök Tengri'nin Çocukları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2015, s.272.

⁹ Taşağıl, a.g.e., s.268.

¹⁰ Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları I*, s.95.

¹¹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2012, s.332.

¹² İlhan Aksoy, "Toplumsal ve Siyasal Süreçte Türk Kadını", *Yasama Dergisi*, Sayı:32, s.9.

¹³ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.270.

Türklerin kadına verdiği önem Uygurlar zamanında hatun şehirlerinin bulunmasıyla da anlaşılabilir. Bu hatun şehirleri; Hatun-sını, K'o-tun Ch'eng ,Tolgay- balgas, K'o-tun Ch'eng dir.¹⁴

Türk mitolojisinde de kadının konumu göze çarpmaktadır. Öyle ki ilk kadın hükümdar olarak Türk mitolojisinde yer alan Tomris Hatun, Pers krallığına karşı durmuş ve cesur oluşu ile tanınmıştır.¹⁵

Kadının konumuna yönelik bir başka örnek ise, Çin İmparatoru Kao'nun Mete'nin hatunu Yen-Shih'ten yardım istemesidir. Çin İmparatoru Kao'nun bu girişimi Hun İmparatorluğu'nun kadına verdiği önemi ortaya koymaktadır. Ayrıca Yen-Shih'in ise Mete'ye söyledikleri Çin tarihinde önemli bir yer tutmasının dışında, Mete'nin bu sözleri yerine getirmiş olması kadına verilen önemi gösteren bir başka örnektir.¹⁶ Yen- Shih'in konuşması şu şekildedir:

*“İki hakan da, karşılıklı olarak birbirlerini sıkıştırıp mutsuz etmemelidirler. Bugün Çin topraklarını elde etmiş olsanız bile, Siz ey Hun Hakanı, orada oturup idare etmek için, eninde sonunda gerekli gücü bulamayacaksınız. Ayrıca Çin Hakanı, Tanrı gücüne de sahiptir. Ey hakan, Ne yaptığını, düşün ve tart.”*¹⁷

Orhun Abidelerinde de kadın-erkek ayrımı olmadığı *“Babam kağanı, annem hatunu yükseltmiş olan Tanrı”* ifadesinden anlaşılabilir.¹⁸ Ayrıca *“Türk Tanrısı, mukaddes yeri, suyu öyle tanzim etmiştir. Türk milleti yok olmasın diye, millet olsun diye, babam İltirış kağanı, annem İlbilge Hatunu göğün tepesinden tutup yukarı kaldırmıştır.”* ifadesi Türk tanrısının kağan ve hatuna yönelik tutumunu ortaya koymaktadır.¹⁹ Aynı zamanda *“Annem hatun ve analarım ablalarım,*

¹⁴ Tellioglu, a.g.m., s. 216-217.

¹⁵ Hasan Acar, “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın”, *İnsan& İnsan*, yıl 6, Sayı:21, (2019), s.397.

¹⁶ Ögel, *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I*, s.288.

¹⁷ Bahaeddin Ögel, *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I*, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları, 2015, s.287. Bu eserde Hatunun konuşması şu şekilde aktarılmıştır:

“İki hakan da (yani Hun ve Çin hakanları) karşılıklı olarak birbirlerini sıkıştırıp mutsuz etmemelidirler. Bugün Çin topraklarını elde etmiş olsanız bile, Siz ey Hun Hakanı, (yani Mete) orada oturup (Çin'i) idare etmek için, eninde sonunda gerekli gücü bulamayacaksınız. Ayrıca Çin Hakanı, Tanrı gücüne de sahiptir. Ey hakan, (yani Mete) Ne yaptığını, düşün ve tart.”

¹⁸ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1998, s.17.

¹⁹ Ergin, a.g.e., s.37.

gelinlerim, prenseslerim bunca yaşayanlar cariye olacaktı.” ifadesi kadınların cariye olmasına hoş bakılmadığı sonucunu doğurmaktadır.²⁰

Aile hayatı açısından Türk toplumuna bakıldığında ailenin kutsaliyeti ön plana çıkmaktadır. Özellikle bu kutsaliyet, ailenin güçlülüğü ile toplumun güçlülüğünün eşit sayılmasından anlaşılmaktadır.²¹ Burada aile-toplum arasında bir bağ olduğu gibi iyi bir aile-iyi bir kadın bağı da bulunmaktadır. Ayrıca kadın evin sahibi konumunda rol oynamış²² ve aile içerisinde kadın-erkeğin birbirine üstünlüğü olmamıştır.²³ Hatta Türk toplumunda çocuklar üzerinde anne ve baba eşit söz hakkına sahip olmuştur. Ayrıca kadının boşanma hakkına sahip olması dikkate değer bir durumdur.²⁴

Türklerde tek eşlilik kabul görmüştür.²⁵ Ancak Hun hükümdarlarının birden fazla eş ile evlendikleri görülmüştür. Bundan dolayı tek eşliliğin yalnızca toplumda kabul edildiği düşünülmektedir. Ayrıca evlilik ile ilgili, eşin ölmesi durumunda üvey anne ya da yenge ile evlenme adeti olduğu bilinmektedir. Ancak buradaki adetin temeli, aileyi bir arada tutma çabasından ve servetin-malın aynı soyda kalmasını sağlamak istedikleri içindir.²⁶

İslamiyet’in kabul edilmesinin ardından kadın-kız çocuklarının yaşantılarında bazı değişiklikler yaşanmıştır. Öyle ki evlenecek olan kadın eşini evleninceye kadar görmemektedir. Ayrıca nikah iki kadının veya bir erkeğin şahitliğinde gerçekleşmektedir. Kadınlara yönelik boşanma konusu ise Afet İnan tarafından şu şekilde anlatılmaktadır:

“Ayrılma meselesi ise, tamamen kocaya mutlak olarak tanınmıştı. “Boşadım” demek sözüyle, yazı ile kadının nikahının bozulması yeterli sayılırdı. Kadınlara ilgisi

²⁰ Ergin, a.g.e. , s.27.

²¹ Gündüz, a.g.m. , s.130.

²² Aksoy, a.g.m. , s.10

²³ Tuncer Baykara, *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2001, , s.154.

²⁴ Numan Durak Aksoy, “Eski Türk Toplumunda Kadının Sosyal Statüsü”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:185, Nisan, (2010), s.156

²⁵ Murat Öztürk, “İslamiyetten Önce Türklerde Aile ve Kutadgu Bilig’de Türk Ailesi” , *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Dergisi* , Sayı:55, (2016), s.4

²⁶ Taşağıl, *Kök Tengri'nin Çocukları*, s.82.

olmayan meselelerde dahi erkek karısının boş düşeceğine yemin ederse, hiçbir şeyden haberi olmadan kadın ayrılmış olurdu."²⁷

Boşanma hakkı tamamen erkeğe bırakılmış olsa bile Afet İnan, boşanma meselesinin erkeğin vicdanına bırakılmasına rağmen bu durumun erkek tarafından kötüye kullanılmadığını eklemiştir.

Miras meselesinde ise kadınların erkeklerden daha az mirasa sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca tanıklık meselesinde de evlilik sırasında görüldüğü gibi iki kadın bir erkeğe denk sayılmıştır.²⁸

Aslında Türklerin İslamiyet'i kabul ettiği süreçte ilk Türk-İslam devletlerinden biri olan Karahanlılar da kadının konumu açısından eski Türk yaşayışı devam ettiği görülmüştür. Hatunun, hakan gibi söz sahibi olmasında bir değişiklik yaşanmamıştır.²⁹ Bu bağlamda Şefika Kurnaz, faaliyetlerini sürdüren kadınlara yönelik örnekler vermiştir. İslamiyet'in kabulünden sonra Selçuklu Devleti döneminde Gevher Nesibe Hatun'un vakıf kurucularından olduğunu, Melikşah'ın annesi Terken Hatun'un siyasi hayatta etkili olduğunu hatta Fatma Bacı'nın Bacıyan-ı Rum teşkilatını kurduğunu belirtmiştir.³⁰ Aynı zamanda İslamiyet öncesi Türklerde görülen kadın askerler, İslamiyet'in kabulünden sonra Türkiye Selçuklularında ve Anadolu Beyliklerinde görülmeye devam etmiştir.³¹

Ancak Osmanlı Devleti'nde İran ve Bizans'ın etkisiyle kadın yaşantısında değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Bu konu hakkında İlber Ortaylı, Osmanlı Devleti içerisinde kadının ikincil konumda yer aldığını belirtmiştir. Ancak bu durumun Ermeni, Rum ve Araplar içinde geçerliliğini koruduğunu eklemiştir.³² Eğitim konusunda da kadınların bazı kısıtlamalar yaşadığı bilinmektedir. Öyle ki kız çocuklarının eğitimi sübyan mektebinde gerçekleşmektedir. Ancak bunlara karşı

²⁷ Afet İnan , *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi , 1982, s.60.

²⁸ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.60.

²⁹ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s.341.

³⁰ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015, s.17.

³¹ Leyla Kaplan, *Cemiyetlerde ve Siyasi teşkilatlarda Türk Kadını*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1998, s.2.

³² İlber Ortaylı, *Osmanlı'yı Yeniden Keşfetmek, 2013*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.37.

evlerinde eğitim alan kadın şairlerin, hattatların, bestekarların olduğu da görülmektedir.³³

Tanzimat Dönemi ile birlikte kadın ve kız çocuklarına yönelik eğitim alanında gelişmeler yaşanmış, ebelik eğitimine başlanmıştır. Ayrıca Dar'ül Muallimat, Kız Rüştüeleri, Kız Sanayi Okulları açılmıştır.³⁴

Tanzimat Dönemi ile birlikte basın yayın organlarında da değişiklikler başlamıştır. Özellikle Hanımlara Mahsus Gazete'nin yayınlanmaya başlaması ve yazarların çoğunun kadın olması bu değişime bir örnek teşkil edebilmektedir.³⁵

II.Meşrutiyet Dönemi ise kadınlar açısından değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Ancak 1876 yılında ilan edilen Kanun-i Esasi'deki kadınların siyasi haklarının eksikliği ve sadece erkek nüfusun kabul gördüğü maddeler II. Meşrutiyet'in ilanında da sürekliliğini korumuştur.³⁶ Yine de II. Meşrutiyet Dönemi kadınların faaliyet alanlarını arttırarak, çeşitli alanlar da seslerini duyurmaya çalıştığı bir dönemi temsil etmektedir. Kadınlar kurdukları vakıflar, cemiyetler ile hayır işlerinde yer almış, dönemin dergi ve gazetelerinde isteklerini ve şikayetlerini yazma konusunda artış göstermiştir. Kadınlar açısından II. Meşrutiyet Dönemi cumhuriyet rejimine uzanan yolda önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak görülebilmektedir.

³³ Tezer Taşkiran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları: 5, Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi, 1973,s.21.

³⁴ Taşkiran, a.g.e. , s.27.

³⁵ Taşkiran, a.g.e. , s.33.

³⁶ Nilgün Nurhan Kara, "Türk Çağdaşlaşmasının Bir Ögesi: Atatürk ve Kadın" , *Celal Bayar Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1, (2019), s.231.

I.BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK KADINLARI

1.1 II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE TÜRK KADINLARI

II. Meşrutiyet Dönemi'ndeki yenileşme ve modernleşme kendisinden önceki sürecin bir devamlılığını teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti açısından yenileşme süreci Lale Devri ile başlamıştır. Bu süreç II. Meşrutiyet'in ilanına kadar Tanzimat ve Islahat dönemlerine ve sonrasında I. Meşrutiyet'in ilanına kadar devam etmiştir. II.Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen sürede Osmanlı Devleti Kanun-i Esasi'siz yönetilmiştir. Bu sebeple bu döneme “*İstibdat*” dönemi adı verilmiştir.³⁷

23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1324) tarihinde dönemin padişahı olan Sultan II. Abdülhamit Meclis-i Mebusan'ın toplanmasına dair yayınlamış olduğu Hattı Hümayun ile birlikte II. Meşrutiyet Dönemi'ni başlatmıştır. II.Abdülhamit'in yeniden Kanun-i Esasi'yi yürürlüğe koymasının sebeplerinden biri İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin baskısını arttırmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti için bu tarih, milli bayram kutlamaları açısından bir ilki de yansıtmaktadır. Böylelikle II. Meşrutiyet'in ilan edildiği gün “*10 Temmuz Bayramı*” olarak kutlanmış ve 1935 yılına kadar kutlanmaya devam etmiştir.³⁸ II. Meşrutiyet Dönemi ile birlikte pek çok alanda modernleşme başladığı gibi toplumda da değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Toplum içerisindeki değişiklikler kadınlar açısından ayrı bir önem arz etmektedir. Bu dönemde kadının mevcut konumu ve değişimi, modernleşmeyle aynı doğrultuda değişmiş, yenilenmiştir.³⁹ Kadınlar için bu dönem kalıcı dönüşümlerin yaşandığı bir

³⁷ Zafer Toprak, “1908 Seçimleri ve Meb'usan Hatıraları”, *Tarih ve Toplum Kitaplığı*, Ağustos, (1988),s.6.

³⁸ Filiz Çolak, “II.Meşrutiyet Dönemi'nde Meclis-i Mebusan'da Milli Bayram Tartışmaları ve Osmanlı Başkentinde Milli Bayram Kutlamaları”, *Osmanlı İstanbul V, V. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri* 19-21 Mayıs 2017, s.786 .

³⁹ Serpil Çakar, *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları, 2016, s.59.

dönem olmakla birlikte, kadın-erkek eşitliğine dair ilk adımların atılmaya başlanmasından dolayı önem taşıdığı düşünülmektedir.⁴⁰

Bu dönem içerisinde kadın derneklerinin ve cemiyetlerin sayısında artışlar yaşanmıştır. İlk kadın kuruluşu olması açısından dikkat çeken “*Cemiyet-i İmdadiye(1908)*” cemiyeti Fatma Aliye (Topuz) tarafından kurulmuştur. Bu cemiyet harpler sırasında askerlere yardım ederek, şehit ailelerine destek olmuş ve pek çok hayır faaliyetlerinde görev almıştır. Hayır faaliyetleri ve yardım için kurulan derneklerden bir diğeri de Besim Ömer Paşa’nın (Akalin) yöneticiliğinde “*Hilal-i Ahmer: Kızılay Hanımlar Merkezi*”dir. Bu cemiyetlere başka bir örnekte, Nezihe Muhittin tarafından kurulan “*Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi*” dir.⁴¹ Selanik’te kurulan dernekler diğer derneklere örnek olmuştur. Bu dönemde kurulan derneklerden bazıları ise; Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyyesi, Teal-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti ve Osmanlı Cemiyet-i Hayriyye-i Nisvaniyyesi’ dir.⁴²

Bu dönem içerisinde kurulan cemiyetlerin kurucuları arasında yer alan veya başkanı olan tanınmış pek çok kadın bulunmaktadır. Örneğin 1908 yılında kurulan Teali Nisvan Cemiyeti’nin başkanlığını Halide Edip (Adivar) yürütmüştür.1916 yılında kurulan Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi ‘de Enver Paşa’nın eşi Naciye Sultan (Killigil) himayesinde kurulmuştur.⁴³ Bunların dışında pek çok dernek kısa veya uzun dönem içerisinde yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Kadınların özellikle harp sırasında, erkek nüfusun azalması sebebiyle çeşitli alanlarda hizmetinin arttığı görülmüştür.

Yukarıda sayılan isimler dışında, kadınlar tarafından kurulan ya da kadın kurucuların yer aldığı dernekler incelendiğinde bu dernekler içerisinde yer alan kadınların pek çoğunun İstanbul’un tanınmış ailelerin kızlarından oluştuğu göze çarpmaktadır.⁴⁴ Bu sebeple kadınların eğitim seviyeleri yüksek, yabancı dillere

⁴⁰ Zafer Toprak, *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, İstanbul: Doğan Kitap, 2017,s. 49.

⁴¹ Taşkiran, a.g.e. ,s.38-39.

⁴² Zafer Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s.20-21.

⁴³ Kaplan, a.g.e. , s.39-42.

⁴⁴ Kaplan, a.g.e. , s.38.

hâkim oldukları görülmektedir. Kadınların bu tanınmış ailelerin kızları olmalarından dolayı kurdukları cemiyetler aileleri veya tanıdıkları vasıtasıyla maddi açıdan da desteklenebilir olduğu düşünülmektedir.

II.Meşrutiyet Dönemi'nde pek çok cemiyetin yardım ve hayır üzerine kurulduğu görülmektedir. Ancak bu faaliyetlerinin dışında kadınların gelişimi ve yükselmesi adına çalışmalar yapmak üzere kurulan cemiyetlerde tarihte yerini almıştır. Bu cemiyetlerden bazıları şunlardır:

- 1- Teal-i Nisvan Cemiyeti: 17 Aralık 1908 yılında kurulan bu cemiyetin amaçlarından biri kadın haklarını savunmaktır. Bu sebeple İngiltere'de kadın haklarının gelişimi ile yakından ilgilenilmiştir. Aynı zamanda kadınların bilgilendirilmesi için konferanslar düzenlendiği görülmüştür. Bu konferansları diğerlerinden ayıran bir özellik kadın ve erkeğin bir arada bulunmasıdır.⁴⁵ Ayrıca kadınların eğitim konusunda ilerleyebilmesi adına dil kursları ile destek verildiği bilinmektedir. Kadınları okuma-yazma konusunda geliştirebilmek adına kurslar da açılmıştır.
- 2- Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye: 1909 yılında kurulan bu cemiyet kadınlara meslek kazandırmayı amaçlamıştır.
- 3- Esirgeme Cemiyeti: 1909 yılında kurulan bu cemiyet ise kadınların eğitimini ve kültürünü geliştirmek amaçlı ücretsiz dersler vermiştir.
- 4- Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti: 1910 yılında kurulan bu cemiyetin amacı da tıpkı diğer cemiyetlerde görüldüğü gibi kadınların gelişimini sağlamaktır.⁴⁶ Özellikle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin isteğiyle kurulmuştur. Cemiyet hem erkekler hem de kadınlar tarafından oldukça başarılı bulunmuştur. Ayrıca tarihsel açıdan önemli olan Hanımlara Mahsus Gazete bu cemiyetin yayın organı olmuştur.⁴⁷

Bu cemiyetlerin dışında bir ilki temsil eden cemiyet ise "*Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan Cemiyeti*" dir. 1913 yılında kurulan bu cemiyet, Leyla Kaplan'a göre:

⁴⁵ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.25-26.

⁴⁶ Kaplan, a.g.e. , s38-39.

⁴⁷ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*,s.21-22.

“II. Meşrutiyet’in karmaşık siyasi hayatı boyunca ilk gerçek anlamda kadın haklarını savunan cemiyet” olarak tanımlanmaktadır.⁴⁸ Kadınlar bu ve bu gibi pek çok cemiyette varlıklarını sürdürmüş ve mücadelelerine devam etmiştir.

Kadınlar, sadece derneklerle değil dönemin dergilerinde, gazetelerinde varlıklarını arttırmıştır. Bunun sonucunda kadınlar ile ilgili yayınların sayısı artmaya devam etmiştir. 1908 yılında ilk olarak Demet dergisi, ardından Mehasin ve daha sonra Kadın dergisi yayım hayatına başlamıştır. Bu dönem içerisinde Demet dergisi, siyasi konularda kadınların bilinçlenmesi açısından bir ilk olma özelliği taşımıştır. Mehasin ise renkli ve resimli olması açısından ilk kadın dergisi olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu dergilerle başlayan yayın hayatı çıkarılan pek çok kadın dergileriyle varlığını sürdürmüştür. Bu dönem içerisinde yayın hayatına başlayan ve 1923 yılına kadar çıkarılan kadın dergileri-gazeteleri sırasıyla şu şekildedir:

- 1- Mehasin Dergisi (1908-1910)
- 2- Demet Dergisi (1908)
- 3- Kadın Dergisi (1908-1910)
- 4- Kadın Dergisi (1910)
- 5- Musavver Kadın Dergisi (1911)
- 6- Kadın Dergisi (1911-1912)
- 7- Kadınlar Dünyası Dergisi- Gazetesi (1913-1921)
- 8- Hanımlar Alemi Gazetesi (1913-1918)
- 9- Erkekler Dünyası Dergisi (1913)
- 10- Kadın Alemi Gazetesi (1914-1915)
- 11- Seyyale Mecmuası (1914)
- 12- Siyanet Gazetesi (1914)
- 13- Kadınlık Gazetesi (1915-1916)
- 14- Kadınlık Hayatı Dergisi (1915)
- 15- Bilgi Yurdu Işığ Dergisi (1916)
- 16- Genç Kadın Dergisi (1918)
- 17- Genç Kadın Mecmuası (1918-1919)
- 18- Türk Kadın Dergisi (1918)

⁴⁸ Kaplan, a.g.e. , s.41-42.

19- İnci Dergisi (1919-1923)

20- Kadınlar Saltanatı (1920)

21- Hanım Gazetesi (1921)

22- Ev Hocası Mecmuası (1923)⁴⁹

Yukarıda bahsedilmiş olan gazete ve dergiler dönemin pek çok özelliğini yansıtmıştır. Bu yayınlar kadın haklarını savunmakla birlikte Jön Türk hareketini kadınlar arasında benimsetmeye çalışmıştır. Bu yayınlara bir örnek Demet dergisidir. Bunların dışında 1913-1918 yıllarında çıkarılan Hanımlar Alemi gazetesi Avrupa'daki yayınları takip ederek, kadınların aile hayatı, sosyal konumu, eğitimi gibi pek çok konuları bu dergilerde işlemiştir.⁵⁰ Bu yayınlar sayesinde kadınlar bilinçlendirilmeye çalışılmış, her alanda gelişimi desteklenmiştir.

Tüm bu yayınlarda kadın hakları üzerine tartışmalar yapılmıştır. Çok eşlilik, evlenme-boşanma gibi konular dikkatleri üzerine toplamıştır. Aynı zamanda okuyucu yorumları dikkate alınmıştır. Bu sayede okuyucular düşüncelerini mektuplar yoluyla duyurabilmiştir. Yine bu okuyucular tarafından gönderilen mektupların başlıca tartışma konuları çok eşlilik, evlenme-boşanma, kılık kıyafet, çalışma hayatı ve eğitim hakkı üzerine yazılmıştır.⁵¹

Bu dergiler arasında Kadın dergisi, kadınlar açısından ayrı bir öneme sahip olmuştur. Derginin Selanik'te yayın hayatına başlaması, kentin özgür ortamının izlerini taşımıştır. Özellikle "*Liberal*" düşüncenin etkisi altında kalan Selanik, çeşitli dinden, dilden, ırktan insanları bünyesinde bulundurduğu için pek çok gelişimin yaşandığı bir yer olmuştur. Kadın dergisi bu özgür ortamın bir yansıması olarak "*feminizm sorunu*" nu derginin odak noktası haline getirmiştir.⁵²

II. Meşrutiyet Dönemi içerisinde kadınlar pek çok alanda değişikliğe uğradığı gibi giyim kuşam içerisinde de değişimler yaşamıştır. 1908 yılında yünlü kumaşlardan çeşitli çarşaf yapmaya başlanmıştır. Bu çarşafa ek bir figür olarak şemsiye ve çantalar da eklenmiştir. Ancak 1909 yılında bu çarşaf yerini

⁴⁹ Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s.175-192.

⁵⁰ Kaplan, a.g.e. ,s.12-14.

⁵¹ Kaplan, a.g.e ,s.17-19.

⁵² Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.51.

“Meşrutiyet çarşafı” na bırakmıştır. Meşrutiyet çarşafı ise Zafer Toprak’ın anlatımıyla şu şekilde resmedilmiştir:

“Önceleri upuzun pelerinli, eteğinin kenarları fırça şeritli olarak dikilen çarşafklar gittikçe daraldı; pelerin dirseklere doğru, kloş etekler ise topuktan bir karış yukarıya kısaldı. Bundan böyle dar etekli Meşrutiyet Çarşafı benimsendi.”⁵³

Tüm bunların dışında II. Meşrutiyet Dönemi içerisinde kadınlara sağlanan yenilikler ve elde edilen belirli haklar dışında, beklentinin çok altında kaldığına dair görüşlerde mevcuttur. Emine Semiye (Önasya) bu görüşünü dile getirmiş ona göre: “meşrutiyet pekte bir şey getirmemiştir.” Bu görüşe bir destekte Şükufe Nihal (Başar) ‘den gelmiş: “hürriyetin ilanından sonra büyüklerimiz bizi düşünmedi.” diyerek değerlendirmesini dile getirmiştir.⁵⁴ Aynı zamanda kadınlar pek çok alanda varlıklarını gösterecekleri dahi, sosyal yaşamda tam anlamıyla bir değişim yaşanmadığı görülmüştür. Kadınlar eşleriyle birlikte lokantalara ve gazinolara gidememektedir. Yine tramvaylarda kadınlara özel olarak ayrılan yerlerde oturmaktadırlar.⁵⁵

II.Meşrutiyet’in ilanı kadınlar için iki açıdan değerlendirilmektedir. Birincisi yukarıda örneklendirildiği üzere beklentinin altında kalması, özgürlük ve eşitlik kavramlarının tam olarak uygulanmaması, ikincisi ise tüm bu olumsuzluklara rağmen kadın hareketlerinin büyük bir hız kazanmış olmasıdır.⁵⁶ Aslında II. Meşrutiyet Dönemi ile gelişmeye başlayan kadın algısı kendisini bir sonraki evreye hazırlamış olduğu düşünülmektedir.

Kadınlara siyasi, sosyal ve ekonomik gibi pek çok açıdan bulunduğu konum, önceki dönemlere göre gelişmeye başlamıştır. Kadınlar seslerini bu dönem içerisinde duyurmaya başlamış özellikle İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından desteklenmiştir. Kadın ve erkeğin bir arada görüldüğü konferanslar yine bu dönemin bir özelliği olmuştur. Türk Ocağı tarafından düzenlenen konferanslarda, konserlerde kadın ve erkekler bir arada bulunmuştur. Kadın ve erkeğin bir arada bulunduğu bu etkinlikler

⁵³ Toprak, *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.236.

⁵⁴ Kaplan, a.g.e. ,s.20.

⁵⁵ Niyazi Berkes , *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.446.

⁵⁶ Ayşe İçke, *Türkiye’de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2014, s.21.

bazı gruplar tarafından istenmemiştir.⁵⁷ Ancak yine de bu örnek kadınların sosyal yaşantılarındaki değişimin bir parçasını yansıttığını göstermektedir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti bu dönemde aile kurumunun üzerinde durmuştur. Aile kurumu bir toplumun dayanağı olarak görülmeyle birlikte “*Milli Aile*” kavramı üzerinde çalışmalara başlanmıştır.⁵⁸ Milli Aile kavramı içerisinde kadınların eğitimine dikkat edilmiştir. II.Meşrutiyet Dönemi diğer dönemlerle kıyaslandığında en fazla okulun açıldığı dönem olmuştur.⁵⁹ 1907-1908 aralığında 62 adet kız rüştiyesi olduğu tespit edilmiştir.1910-1911 aralığında ise yine İstanbul’da pek çok kız rüştiyeleri bulunduğu bilinmektedir. Rüştiyeler sadece İstanbul’la sınırlı kalmamıştır. Edirne, Adana, Aydın, Ankara gibi pek çok vilayette açıldığı görülmüştür.⁶⁰ Her şehirden kadınlara ve kız çocuklarına ulaşılmaya çalışılması eğitilmiş kadın ve kız çocuğu sayısının artırılmasını sağlayarak milli aile kavramının desteklendiğini göstermektedir. Özellikle bu girişim bilinçli bir toplum yaratmak istemelerinden kaynaklanmıştır. Çünkü bilinçli toplum, bilinçli ebeveynler sayesinde gerçekleşmektedir.

Bu dönem içerisinde eğitime yönelik bir başka gelişme kız çocuklarının eğitim alması amacıyla daha önce bir örneği bulunmayan İstanbul Sultanisi Lisesi (1913)’nin açılmasıyla gerçekleşmiştir. 1914’te ise yine kız öğrenciler, darülfünunda dersler almaya başlamıştır. Bu sayede kızların eğitimi ön plana çıkarılarak, bilinçli ailelerin oluşturulmasına öncülük edilmiştir. Kızların yüksek eğitime başladığı tarih ise bu döneme tekabül etmektedir. 12 Eylül 1914 tarihinde İnas Darülfünun’u açılarak, kız çocuklarının eğitimi sağlanmıştır.⁶¹ 1915 yılında ise İstanbul Edebiyat Fakültesinde kızlar, eğitim görme hakkına sahip olmuştur. 1917 yılında da yine kızlar için güzel sanatlar okulu, konservatuar, terzilik ve pek çok alanda eğitim veren okullar açılmıştır.⁶²

⁵⁷ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.55.

⁵⁸ Toprak, *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.49.

⁵⁹ Yasemin Tümer Erdem, *II.Meşrutiyet ‘ten Cumhuriyet’e Kızların Eğitimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013, s.101.

⁶⁰ Erdem, a.g.e., s.173-176.

⁶¹ Erdem, a.g.e., s.368.

⁶² Ahmet Özkiraz, “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, *Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, cilt 3, No 1,(2011), s.4.

Aynı zamanda çocukların iyi yetiştirilmesi amacıyla kadınların bilinçlendirilmeye çalışıldığı görülmüştür. Bu sebeple kadınlara çocuk bakımı ve eğitimi konularında bilgiler verilerek, iyi bir anne modeli ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.⁶³ Böylelikle kadınlar geleneksel rolünden çıkartılarak modernleştirilmek istenmiştir.⁶⁴

1914-1918 yılları arasında kadınların sosyal durumu incelendiğinde, I. Dünya Savaşı'nın kadınlar üzerindeki etkisi kitlesel anlamda çalışma hayatına katılmasıyla gerçekleşmiştir. Erkek nüfusun savaş sebebiyle azalmasıyla birlikte, ekonomik gücü kaybetmemek adına kadınlar pek çok alanda iş hayatına atılmıştır. Hatta bu sebeple 1915 yılında kadınlar için "*Mecburi Hizmet Kanunu*" devreye girmiştir. Artık pek çok iş yerinde kadın işçiler çalışmaya başlamıştır. Böylelikle kadınlar savaş yıllarında erkek nüfusun kaybını hafifletmeye çalışmıştır. Kadın emeği bu yıllarda değer kazanmış, eksiklikler giderilmek istenmiştir. Kadın emeğine ilk ihtiyaç duyan kurum ise Postane olmuştur. Postanenin ardından Maliye Vekaleti ve Maarif Vekaleti kadın çalışanlara ihtiyaç duyulmuştur.⁶⁵

Bu süreç içerisinde "*feminist kadın hareketi*" nin giderek artmaya başlaması kadınları iş hayatına yönlendirmiştir. Kadınlar yukarıda ihtiyaç duyulan kurum ve kuruluşların dışında çamaşırcılık, bohçacılık ve pazarcılık gibi alanlarda sayılarını arttırmıştır.⁶⁶

I.Dünya Savaşı içerisinde kadınların yer aldığı bir başka görev ise "*Kadın Amele Taburları*" olmuştur. Kadınların yer aldığı bu taburlarda pamuk hasadı yapılmıştır. Ancak kadınların erkeklerin yerini doldurduğu ve savaş süresince çalıştığı pek çok iş, savaşın sonunda kalan erkek nüfusun geri dönmesiyle yerlerini terk etmesine sebep olmuştur. Özellikle terhis döneminde pek çok kadının işine son verildiği görülmüştür.⁶⁷ Savaş dönemi içerisinde oldukça zor koşullar altında çalışan

⁶³ Ümit Akagündüz, "II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hareketi ve Şukufe Nihal'in Bugünün Genç Kadınına Adlı Yazısı" *Fe dergi: Feminist Eleştiri* 8, Ankara Üniversitesi Kasaum Sayı 1, (2016), s.111.

⁶⁴ Özkiraz, a.g.m., s.4.

⁶⁵ İçke, ag.e. , s.25.

⁶⁶ Kaplan, a.g.e., s.31.

⁶⁷ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.61.

kadınlar, erkeklerin dönmesiyle birlikte tekrar eski konumuna dönmek zorunda kalmıştır. Kadının kamusal alandaki varlığı bu sebeple sona erdiği düşünülmektedir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Türkçülük akımını savunmasıyla birlikte Türkçüler bu akımı kadınların hak ve hukukları açısından değerlendirerek görüşlerini dile getirmişlerdir. Böylelikle “*Feminizm*” kelimesi pek çok görüşte ve yazıda yerini almıştır. Özellikle Türklerin İslamiyet’i kabulü öncesi kadınların yaşayışları, kadın ve erkeklerin konumu yani siyasi, sosyal, ekonomik alanlarda değerlendirilmeye başlanmış ve bu hususta görüşler yer almaya başlamıştır.⁶⁸

Türkçüler, İslamiyet öncesi Türklerde kadın-erkek eşitliğinin olduğunu dile getirmiştir. Böylelikle bu dönemde sık sık karşılaşılan “*feminizm*” kavramının oldukça geriye gittiğini vurgulamışlardır. Hatta Türkçülüğü savunan Ziya Gökalp, Türkleri demokrat ve feminist olarak tanımlamıştır.⁶⁹

Bu dönemde kadınları etkileyen bir diğer olay ise 25 Ekim 1917 tarihinde çıkarılan ve 156 maddeden oluşan Hukuk-ı Aile Kararnamesi’dir. Bu kararnamenin hazırlanmasında katkısı bulunan kişiler; Ziya Gökalp, Ahmet Şuayb, İbrahim Hakkı, Mansurizade Saib ve Ahmet Cevdet’tir.⁷⁰ Devlet bu kararnameyle evlenme, boşanma gibi konularda net çözümler yerine hafif çözümler ortaya koymuştur. Öyle ki çok eş ile evlenme anlayışına sınırlandırmalar getirilmiştir. Çok eş ile evlenmek ilk eşin onayına bırakılmıştır. Evlilikler için de yaş sınırlamaları getirilmiştir. Bu yaş sınırlamasına göre kızlar için evlenme yaşı 17, erkekler için ise 18 olarak belirlenmiştir. Bu dönemde evlilikler kayıt altına alınmaya başlanmıştır.⁷¹

Boşanma konusunda ise yine kadınlar açısından düzenlemelere gidilmiştir. Buna göre kadınlar ancak eşlerin, akıl sağlığının yerinde olmaması, fizyolojik bozukluklar taşıması, ekonomik sıkıntılar (geçim sıkıntısı) yaşanması durumunda boşanma hakkına sahip olmuştur.⁷² Ancak bu haklar sadece aydın kadınlar tarafından kullanılmıştır. Taşrada bulunan kadınların bu kararname hakkında bilgisi dahi

⁶⁸ Kurnaz, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, s.43.

⁶⁹ Kurnaz, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, s.43.

⁷⁰ Kurnaz, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, s.145.

⁷¹ Özkiraz, a.g.m. ,s.5.

⁷² Akagündüz, a.g.m. , s.112.

olmamıştır.⁷³ Bu kararname 1 yıl 9 ay 11 gün yürürlükte kalmıştır. Çünkü 16 Mart 1919 tarihinden itibaren İstanbul işgal edilmeye başlanmış ve İtilaf Devletleri bu kararnamesinin ilgasını talep etmiştir.⁷⁴

1.2 MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ VE MİTINGLERDE TÜRK KADINI

I.Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri ile 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşmanın imzalanmasından sonra İtilaf Devletleri işgal bölgelerini genişletmiştir. İngilizler; Musul, İskenderun, Antakya, Batum gibi yerleri işgal ederken Fransızlar; Mersin, Adana, Dörtyol gibi yerleri işgal etmeye başlamıştır. Ayrıca İngilizler ve Fransızlar ortak olarak Çanakkale Boğazı'nı, Turgutlu'yu ve Aydın Demiryolu'nu işgal etmiştir. Bu süreçte İtalyanlar ise; Konya İstasyonu, Antalya, Kuşadası, Marmaris, Bodrum ve Fethiye gibi yerleri işgal ederken, Yunanlılar ise; İzmir, Uzunköprü-Hadımköy Demiryolu'nun işgalini gerçekleştirmiştir.⁷⁵ İstanbul Hükümeti bu süreçte işgallere engel olmamıştır. Bu durum halkın örgütlenmesini sağlamıştır. Siyasi açıdan Müdafaa-ı Hukuk, Muhafaza-ı Hukuk, Heyet-i Osmaniye adı altında toplanılmasının dışında, Kuva-yı Milliye adı altında askeri kurumlar oluşturulmuştur.⁷⁶

Başlayan bu mücadele Türk Kurtuluş Savaşı haline gelmiştir. Bu süreçte kadınlarda mitinglerde işgale karşı gelmiştir. Aynı zamanda Kuva-yı Milliye'ye yardımda bulunarak, Müdaafa-i Vatan Cemiyeti'nin kurulmasını sağlamıştır. Böylelikle ülkenin kurtuluşu adına kadın-erkek birlikte mücadele etmiştir.⁷⁷ Tezer Taşkiran'da eserinde Türk kadınlarının bu mücadeledeki yansımalarını şu şekilde değerlendirmiştir:

⁷³ Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, s.121.

⁷⁴ Mehmet Ünal, "Medeni Kanun'un Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi ", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:35, Sayı:1. s. 210-211.

⁷⁵ Ed. Temuçin Faik Ertan, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018, s.72.

⁷⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2016, s.139.

⁷⁷ Kaplan, a.g.e., s.71.

“Dilimizde “Mehmetçik” sembolü ile anılan bu adsız kahramanların yanına “Ayşecik” “Fatmacık” ları da katmak gerektir. Atatürk’ün kendilerinden minnet ve şükranla bahsettiği bu Ayşecik, Fatmacık’lar memleketi ölümden kurtararak istiklale götüren büyük emeğe bütün varlıkları ile katılmışlardır.”⁷⁸

İşgal sürecinin başlamasıyla kadınlar protestolarda ve mitinglerde yer almıştır. Özellikle İstanbul’da ilk miting 19 Mart 1919 tarihinde İnas Darülfünun öğrencileriyle, Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından düzenlenmiştir. Kadınlar düzenlenen mitinglerde doğrudan veya dolaylı yoldan faaliyette bulunmuştur. Özellikle ilk miting olması açısından önemli olan bu miting içerisinde kadınlar, söz alarak konuşmalar yapmıştır. Kadınların bu mitingdeki konuşmaları toplumu hem bilinçlendirmiş hem de harekete geçirmiştir. Milli Mücadele Dönemi içerisinde Halide Edip’e göre oldukça önemli olan olay İzmir’in Yunanlılar tarafından 15 Mayıs 1919 tarihinde işgal edilmesidir. İzmir’in işgali üzerine tarihler 18 Mayıs 1919’u gösterdiğinde Türk Ocağı’nın desteğiyle protesto ve miting kararı alınmıştır.⁷⁹

19 Mayıs 1919 tarihinde ise kadınlar yine toplanarak tarihe “Fatih mitingi” olarak geçen, mitingi gerçekleştirmişlerdir. Bu mitingdeki katılım sayısının 50.000 olduğu tahmin edilmektedir.⁸⁰ Kadınlar burada dikkat çeken bir girişimde bulunarak Amerika Cumhurbaşkanı Wilson’a işgali protesto eden telgraflar çekerek, işgalin durdurulmasını talep etmişlerdir. Bu telgraf Türk basınında da dikkat çekmiştir.⁸¹ Aslında kadınlar tarafından çekilen bu telgraf bir ilk değildir. 1913 yılında “Osmanlı Hanımları Müdafaa-i Milliye Heyeti” nde de görülmüştür. Halide Edip tarafından teklif edilen ve Avrupa kraliçelerine çekilen telgraflarla kadınların yine seslerini duyurmaya çalıştığı görülmüştür.⁸²

20 Mayıs 1919 tarihinde ise Üsküdar’da Asri Kadınlar Cemiyeti adına Sabahat Hüsamettin ve Naciye Faham halka seslenmiştir. Bu kadınlar seslerini savaşan

⁷⁸ Taşkiran, a.g.e., s.67.

⁷⁹ Hacı Murat Arabacı, “Milli Mücadele’nin Hazırlık Safhasında Halide Edip Adivar’ın Faaliyetleri ve Mustafa Kemal Atatürk”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 19, (2007), s.276-280.

⁸⁰ Arabacı, a.g.m., s.276-280.

⁸¹ Şefika Kurnaz, “Milli Mücadele’de Türk Kadını” s.257-258.

⁸² Kaplan, a.g.e. ,s.50.

askerlere duyurmaya çalışmıştır. Burada ihtiyaç dahilinde kadınların, annelerin, bacıların, kardeşlerin, kızların ve çocukların hazır olduklarını vurgulamışlardır.⁸³

Kadınlar tarafından düzenlenen bir başka miting ise 22 Mayıs 1919 tarihinde düzenlenen “*Kadıköy Mitingi*” olmuştur. Bu mitinge 20.000 kişi katıldığı bilinmektedir. Bu mitingde söz alan Münevver Saime İtilaf Devletlerinin dikkatini çeken bir konuşma yapmıştır. Münevver Saime’nin “*Bir ayaklanma çağrısı*” olarak görülen konuşmasının bir kısmı şu şekildedir:

“*Oysa biz hala ağlamakla vakit geçiriyoruz. Hıçkırıklarımızla düşmanın kalbini yumuşatamayız, yumuşatamayacağız. Örgütlenmeye başlayalım ve harekete geçelim.*”⁸⁴

Münevver Saime bu konuşması sebebiyle tutuklanmak istenmesine rağmen Anadolu’ya geçmiş ve milli mücadeleye katılarak kurtulmayı başarmıştır. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa emrinde kalarak garp cephesinde üç yıl istihbarat şefliği yürütmüştür.⁸⁵ Münevver Saime bu çalışmalarını nedeniyle tarihe “*Asker Saime*” adıyla yazılmıştır.

Münevver Saime’nin bu sözlerinden sonra İtilaf Devletleri tarafından birtakım yasaklamalar getirilmiştir. Mitinglerin yasaklanması bunlardan bir tanesi olmuştur. Ancak miting yapılmamasına dair getirilen yasağa rağmen kadınlar 23 Mayıs 1919 tarihinde yeni bir miting düzenlemiştir. Tarihe “*Sultanahmet Mitingi*” olarak geçen bu mitinge 200.000 kişinin katıldığı bilinmektedir.⁸⁶

Halide Edip bu mitingdeki konuşmacılar arasındadır. Özellikle Halide Edip’in konuşma yapacağını öğrenen sinemacılar da bu anı kaydetmek üzere yerlerini almışlardır. Fuat Uzunıknay, Cemil Filmer’i arayarak filmi ve makinayı hazır etmesini istemiştir. Böylelikle Cemil Filmer Sultanahmet Camii’ndeki minarelerden birine çıkarak, şerefesinin korkuluklarına makinasını yerleştirmiştir.⁸⁷

⁸³ Bernard Caporal, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını II*, (Basım yeri yazmamaktadır.) (Cumhuriyet Gazetesi’nin armağanı) : Yeni Gün Haber Ajansı Basın Ve Yayıncılık A.Ş., 1999, s.15.

⁸⁴ Caporal, a.g.e., s.15-16.

⁸⁵ İffet Halim Oruz, *Türkiye’de Kadın Devrimi*, İstanbul: Gül Matbaası, 1986, s.14.

⁸⁶ Arabacı, a.g.m., s.276-280.

⁸⁷ İpek Çalışlar, *Halide Edip*, İstanbul: Everest Yayınları, 2010, s.172.

Bu mitingde Mehmet Emin Yurdakul, Fahrettin Hayri, Selim Sırrı Tarcan ve Doktor Sabit konuşmuştur. Halide Edip'in burada yaptığı konuşma halkı heyecanlandırmış, birlik olma inancını kabartmıştır. Bu konuşmanın bir kısmı şu şekildedir:

“Kardeşlerim evlatlarım , Ruhu göklerde olan yedi yüz senelik şanlı tarihimiz bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin faciasını seyrediyor. Bu tarihi meydan da zafer alayları tertip eden ecdadımızın ruhu, bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren namağlup erlerin evlatların önünde ben baş eğiyor ve yemin ediyorum: Ben Müslüman tarihinin bedbaht bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin anasıyım. Millet namına, ecdadımızın bizi seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bu gün kolları kesilmiş olan Türk'ün kalbi, eski cesaret ve çecaatini kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine ihanet etmeyeceğim. Allah'a , hakka, milletlerin ilahi hakkına dayanan Türk milleti, bütün Müslüman ve Türk dünyasına ilan ediyorum. Davamızı ilan ediyorum...Eski tarihimizin, bu muazzam minarelerin bahşettiği tarihimizin en asil ve en terbiyeli vakarımızı asla unutmayacağız, yemin ediniz. Yedi yüz senelik minareler, mavi semalarıyla bize baktığı bu günlerde Osmanlı bayrağı, Osmanlı Hakkı için can vermekten çekinmeyeceğinize yemin ediniz.”⁸⁸

Halide Edip bu büyük kalabalığa esaslara bağlı kalınması amacıyla iki defa yemin ettirmiştir. Bu yemin şu şekildedir:

- 1- *“İnsanlı ve adalet esaslarına sadık kalmak*
- 2- *Herhangi şartlar altında olursa olsun, hiçbir kuvvete boyun eğmemek”⁸⁹*

Halide Edip'in bu konuşması İngilizlerin dikkatini çekmiş ve hükümete uyguladıkları baskı sonucunda tutuklanma kararı çıkarılmıştır. Ancak Halide Edip, Anadolu'ya geçerek bu girişimden kurtulmayı başarmıştır.⁹⁰

Bu mitinglere ek olarak 30 Mayıs 1919 tarihinde gerçekleşen *“İkinci Sultanahmet Mitingi”* yapılmıştır. Halide Edip'ten sonra bu mitinglerde rol oynayan bir başka kadın ise Şükufe Nihal olmuştur. Şükufe Nihal şu sözlerle duygularını dile getirmiştir:

“Biz bu belalara, felaketlere niçin düştük biliyor musunuz? Sustuk da ondan, haksızlıklara zulme karşı isyan etmedik, sukut ettik. Tecavüzlere sesimizi çıkarmadık. Eğer bir seçme hakkına sahip olsaydık ve milletin sinesinden

⁸⁸ Afet İnan, *Kurtuluş Savaşında Türk Kadını* , Ankara: Türk Tarih kurumu Yayınları, 2018, s.19-22.

⁸⁹ Halide Edip Adıvar, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., (Basım yeri yazmamaktadır.) (Cumhuriyet Gazetesinin armağanı), 1998, s.37.

⁹⁰ Kurnaz, a.g.m. , s.260.

doğacak milli bir meclisimiz ve bu itimadı kazanmış bir kabinemiz olsaydı biz bu günleri görmezdik.”⁹¹

Şükufe Nihal’in bu konuşmasından anlaşılmaktadır ki geçmiş ile gelecek arasında bir duvar örülmüştür. Artık susma, sukut etme, ses çıkarmama dönemi sona ermiştir. Bundan sonra haklı davanın peşinden gidilecek ve zafere ulaşılacaktır. Böylelikle burada bulunan 100.000 kişi ne olursa olsun kendilerine ait olan Wilson Prensipleri’nin tam olarak tatbikini talep etmiştir. Kadınların aynı zamanda her türlü baskı ve sömürüye boyun eğmeyeceklerini duyurmuşlar ve bunda da ısrarcı olacakları üzerinden durmuşlardır.⁹²

İstanbul’da başlayan bu mitingler pek çok ilde etkisini göstermiştir. Özellikle mayıs ayı boyunca Denizli, Kastamonu, Giresun, Trabzon gibi pek çok şehirde mitingler yapılmıştır. Bu mitinglerde kadınlar ve erkekler birlikte rol almıştır. Kadınların mitinglerde bu denli mücadelesine Afet İnan “*Tarih Türk Kadınının Hak ve Görevleri*” eserinde değinerek, kadınların bu dönemde “*hemen hiçbir kanuni hakkı tanınmamış*” olduğuna dikkat çekerek kadın mücadelesine dikkat çekmiştir.⁹³

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti’nin 7 Aralık 1919 tarihinde kuruluşu, kadınların mücadelesine devam ettiğini gösteren bir diğer örneklerdendir. Bu cemiyetin en önemli amacı kadınları teşkilatlandırmaktır. Bu sebeple kadınları bilgilendirme ve bilinçlendirme yoluna gidilmiştir. Böylelikle pek çok toplantı düzenlenerek konuşmalar yapılmıştır. Her türlü işgale ve haksızlığa karşı ise telgraflar çekilmiştir. Bu telgraflar İstanbul Hükümetine, İtilaf Devletleri temsilcilerine gönderilerek protesto unsuru olarak kullanılmıştır.⁹⁴

Bu telgraflar aynı zamanda basında yer almış veyahut özel olarak basına hazırlanmış telgraflar gönderilmiştir. Bu sayede daha çok kişiye ulaşmak hedeflenmiştir. Aynı zamanda bu cemiyet, şube açma yoluna giderek, şube açabildikleri şehirlerdeki kadınlarla birebir iletişime geçebilmişlerdir. Amasya, Kastamonu, Aydın gibi birçok şehirde ki şubeleri bunlara örnektir.⁹⁵

⁹¹ İnan, *Kurtuluş Savaşında Türk Kadını*, s.23-24.

⁹² İnan, *Kurtuluş Savaşında Türk Kadını*, s.23-24.

⁹³ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.108.

⁹⁴ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.120-138.

⁹⁵ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.120-138.

13 Ocak 1920 tarihinde Sultanahmet Meydanı'nda düzenlenen bir başka mitinge ise 150 bin kişi katılmıştır.⁹⁶ Milli Mücadele Dönemi içerisinde gerçekleştirilen bu mitingler, özellikle kadın konuşmacılarının yer alması bakımından önem taşımaktadır. Bu sebeple de gerek Halide Edip gerekse Şükufe Nihal güçlü bir kadın figürü ile tarihte rol oynayarak dikkatleri üzerine çekmişlerdir. Bu kadınların halkı bilinçlendiren, heyecanlandıran konuşmalarının yanında pek çok kadına da örnek olduğu düşünülmektedir.

1920 yılının kadınları ilgilendiren bir başka olay ise Hukuk-u Aile Kararnamesi'nde yapılan değişikliklerdir. Buna göre evlilik yaşı 17 olarak belirlenmiştir. Kadınlar nikah esnasında şartlarını erkeğe kabul ettirebilmektedir. Çok eşlilik üzerinde de düzenlemeler yapılmış ve çok eşlilikte kadınların eşit şartlara sahip olma şartı getirilmiştir. Eğer böyle bir evlilikte eşitlik sağlanmazsa kadın boşanma hakkına sahiptir. Ancak bu düzenlemeler uygulama esnasında pek çok sorunu beraberinde getirdiği için dönemin padişahı Vahdettin tarafından 1921 yılında kaldırılmıştır.⁹⁷

Milli Mücadele Dönemi içerisinde kadınların eğitim durumlarına bakıldığında 1921 yılı itibariyle artış göstermiştir. İstanbul Üniversitesi'ne bu yıl itibariyle kız öğrenciler kabul edilmeye başlanmıştır. Mevcut bulunan kız öğretmen okullarında, sanat okullarında da bu artış görülmüştür. 1922 yılında ise bir ilk gerçekleştirmiş ve 7 kız öğrenci İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine kaydedilmiştir. Böylelikle kadınlar ve kız çocukları eğitimin pek çok alanında söz sahibi olmaya başlamıştır.⁹⁸

Kadınlar Milli Mücadele Dönemi olarak adlandırılan dönem içerisinde cemiyetlerde de yer alarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Hatta Türk kadını kendisini cephe arkasında da göstererek, adlarını tarihe yazdırmıştır.

Kadınlar faaliyetlerini ve çabalarını Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdürmüştür. Öyle ki daha Halk Fırkası kurulmadan, Nezihe Muhittin başkanlığında "*Kadınlar Halk Fırkası*" kurulmak istenmiştir.

⁹⁶ Kurnaz, a.g.m. , s.258-261.

⁹⁷ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.164-165.

⁹⁸ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.156-157.

1.3 KADIN SESLERİNİN CUMHURİYET DÖNEMİ'NE YANSIMASINA BİR ÖRNEK, NEZİHE MUHİTTİN

Kadınlar, dönemin şartlarına uygun hareket ederek, eğitim, sağlık ve iş kolları gibi alanlarda haklara sahip olmaya çalışarak yardım dernekleriyle, konferanslarla, basın yayın organlarıyla çabalarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu durum Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir. Kadınlar, etki alanlarını arttırarak, amaç ve isteklerini dile getirmek için çaba göstermiştir. Bu açıdan Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulma teşebbüsü kadınların hak ve mücadelesinde önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu fırka 7 Şubat 1924 tarihinde kurulan Kadın Birliği'nin doğmasına sebep olmuştur. Zafer Toprak'a göre bu fırka şu şekilde tanımlanmaktadır:

“II. Meşrutiyet kadın hareketinin bir uzantısı olarak 1923 ortalarında feminist kadınlar Kadınlar Halk Fırkası'nı kuracaktır.”⁹⁹

Bu firkanın kurulmasını sağlayan ve başkanlığını yürüten Nezihe Muhittin aslında bu firkadan önce pek çok cemiyetin kurucuları arasında bulunmuştur. Ayrıca farklı alanlarda da faaliyet göstermiştir. Nezihe Muhittin'in yer aldığı cemiyetlerden birincisi 1908 tarihinde kurulan ve *“Kadınların Yükselmesi”* anlamına gelen Teal-i Nisvan Cemiyeti olmuştur. Nezihe Muhittin bu cemiyetin kurucuları arasında yerini almıştır. İkincisi ise 1909 yılında kurulan Esirgeme Cemiyeti'dir. Nezihe Muhittin bu cemiyetin sekreterliğini yapmıştır. Üçüncüsü de 1912 yılında kurulan Esirgeme Cemiyeti'dir. Nezihe Muhittin'in kurucusu olduğu bir diğer cemiyet ise 1912 yılında kurulan *“Donanma Muavene-i Milli Cemiyeti Hanımlar Şubesi”* dir. Bunların dışında İttihat ve Terakki Kız Sanat Okulu'nun müdürlüğünü yaparak adından söz ettirmiştir.¹⁰⁰

Nezihe Muhittin içerisinde bulunduğu cemiyetler açısından değerlendirildiğinde hayır amaçlı pek çok çalışma yürütmekle birlikte, kadınlara yardım edebilmek, bilgilendirmek, kadın haklarını savunabilmek amacıyla Teal-i Nisvan Cemiyeti'nde ve Esirgeme Cemiyeti'nde yer aldığı görülmüştür. Nezihe Muhittin'in bu cemiyetlerde yer alması onun savunusunu tanımlar niteliktedir. Nezihe Muhittin'in cemiyetlerde ve bu firkada savunduğu *“ortak değerler”*

⁹⁹ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.99.

¹⁰⁰ Kaplan, a.g.e., s.39-40.

(çocukların eğitilmesi, ihtiyaç sahibi kadınlara destek olunması, milli iktisadı güçlendirmek istemesi, yerli malı kullanımını savunması ...) kendisinin “*ilk mürebbim*” dediği dayısının kızı Nakiye Hanım’ın gerek yanında büyümüş olmasından gerekse Nakiye Hanım’ın yazdığı yazılardan dolayı etkilendiği görülmektedir.¹⁰¹

Nezihe Muhittin için Nakiye Hanım Türk kadınlığının resmedilmiş hali olarak tanımlanmaktadır. Nezihe Muhittin Nakiye Hanım’ın hayatına yansımadaki önemini şu şekilde açıklamıştır:

*“Nakiye Hanım benim hayal ettiğim modern kadın tipini yaşatmış, bugün hayal olmuş bir kadın kişiliğidir. Hayalden bir Türk kadın örneği yaratmaktansa daprenatörü gerçekten alınmış bir tanıyı yeğliyorum”*¹⁰²

Nezihe Muhittin’in kadınlık idealinde yine Nakiye Hanım’ın izleri olduğu görülmektedir. Nakiye Hanım’ın yakın çevresindeki kadınlarda bu idealin oluşmasında yardımcı olduğu şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

*“Ben kadınlığın idealini onlardan öğrendim ve daha sonra eylem haline getirdiğim kadınlığa ait atılımların temelini, onların fikir çekirdekleri güçlendirmiştir.”*¹⁰³

Nezihe Muhittin’in cemiyetlerde, bu fırkada ve 1924 tarihinde kurulmuş olan Kadın Birliği’nde izleyeceği yol onun küçük yaştan itibaren örnek aldığı kişilerin bir yansıması olduğu sonucu varılmaktadır. Aynı zamanda Nezihe Muhittin başkanlığında kurulmak istenen bu fırkanın gerçekleştirmek istediği pek çok isteği, bu fırka öncesinde yer aldığı cemiyetlerde izlediği veya izlemek istediği yolun bir devamı olarak görülebilmektedir.

Nezihe Muhittin cemiyetler, dernekler dışında yazdığı kitaplar ile de toplumu bilgilendirmeye çalışmıştır. 1929 yılında “*Benliğim Benimdir*”, 1933 yılında “*Güzellik Kraliçesi*”, 1934 yılında “*Haydudun Sonu*”, 1944 yılında “*Sus Kalbim Sus*” gibi pek çok kitabı bulunmaktadır. Nezihe Muhittin yazdığı her kitabında bir mesaj vermek istemiştir. Romanlarında duygusallık, romantiklik ön planda bulunsa

¹⁰¹ Yaprak Zihnioğlu, *Kadınsız İnkılap*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003, ,s.37.

¹⁰² Ayşegül Baykan-Belma Ötüş-Baskett, *Nezihe Muhiddin ve Türk Kadını 1931*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s.77.

¹⁰³ Baykan -Baskett , a.g.e. ,s.79.

da vurgulanmak istenen şey nihayetinde ortaya koyulmuştur. Bu romanlarında kadınların evlilik hayatı, aşk hayatı, anneliği, ahlakı gibi konular romanlarında genele yayılmıştır. Aynı zamanda bu romanlar sayesinde o günün şartları gözler önüne serilmiştir.¹⁰⁴

1.4 KADINLAR HALK FIRKASI'NIN KURULMA TEŞEBBÜSÜ

Nezihe Muhittin'i harekete geçiren ve Kadınlar Halk Fırkası'nın kuruluşunu hızlandıran bir etken 1923 yılının Nisan ayında basında yer alan "*Kadınlara İntihab Anketi*" ile ortaya çıkmıştır. Bu anketin oldukça talep görmesinin ardından kadın hakları üzerine sorular sorulmaya devam edilmiştir. Bu süreç içerisinde Nezihe Muhittin, Kadınlar Şurası'nı toplamaya karar vermiştir. Bu şuranın amacı siyasal hakların kazanılması üzerine olmuştur.¹⁰⁵

Nezihe Muhittin, kurmak istediği bu fırka için uzun bir süre kendisiyle aynı fikirlere sahip kadınları bir araya getirmek için çalışmıştır. Ancak zaman zaman bu kadınlara ulaşma konusunda engeller yaşamıştır. Kendisi açıkça şu sözler ile durumu izah etmektedir:

"İki ay kadar tanıdığım veya ismini bildiğim münevver hanımlarımızı bir araya toplamak ve onların kararıyla tanzim ettiğim nizamnameyi tadil etmek ve intihap edecekleri heyet-i idare ile işe başlamak istiyordum. Hanımlarımızı bu fikir etrafına ciddiyetle toplamak mümkün olmadığı gibi bizleri kabul edecek vasi bir içtimai salonu da bulamadım. Darülfünun ve Türk Ocağı gibi müesseseler nedense bize salonlarını vermek hususunda mütereddit kaldılar."

Aynı konuşmasının devamında bu süreci şöyle anlatmaya devam etmiştir:

*"Artık tereddüde hiç mahal kalmamıştı. Henüz fikirlerimizin samimiyetini etrafımıza tamamen duyuramamıştık. Bize kapılarını açmıyorlardı. Artık tahakkuk eden bu fikrin ilk temelini benim mütevazi evimde atmak mecburiyetinde idik."*¹⁰⁶

15 Haziran 1923 tarihinde ise Kadınlar Şurası Darülfunun Konferans Salonu'nda toplanarak, siyasetten uzak bir yol izleyeceklerine karar vermiş ve Nezihe Muhittin başkanlığında "*Kadınlar Halk Fırkası*" adı altında toplanılmıştır. Böylelikle Nezihe Muhittin ilk Türk kadın fırka başkanı olarak tanımlanmıştır. 16 Haziran 1923 tarihinde ise, basına KHF'nin kurulduğu duyurulmuştur. Ancak

¹⁰⁴ Baykan-Baskett , a.g.e.,s.58.

¹⁰⁵ Zihnioğlu, a.g.e., s.122.

¹⁰⁶ Mehmet Rıdvan Türemen, *Türk Kadınlar Birliği*, İstanbul: Türk Kadınlar Birliği Yayınları,1980, s.10-11.

unutulmaması gereken bir detay ise, fırkanın 16 Haziran 1923 tarihinde kuruluşunu duyurmuş olmasına rağmen henüz İstanbul valiliğinden onay gelmemiş olmasıdır. Bu sebeple fırkanın resmi olarak kurulduğu söylenememektedir.¹⁰⁷

Kadınların bir fırka etrafında birleşmelerinin sebebi dönemin en etkin örgütleniş biçimi olarak görülmesinden kaynaklanmıştır. Fırka adı altında toplanılmasının bir diğer amacı da siyasi yapılanmaya hız kazandırmak ve daha geniş çerçeve çizebilmektir.¹⁰⁸ KHF'nin bu isim çerçevesinde kurulmak istenmesi, Halk Fırkası'nın yardımcı bir kadın kolu gibi hareket edeceği sonucu da çıkartılmasına sebep olmuştur.¹⁰⁹

Nezihe Muhittin, bu fırkanın ismine karar verirken asla tereddüt etmediğini belirtmiştir. Aynı zamanda ismi ve kadınların örgütlenişi açısından bu fırka basın yayın organlarından da beklenmedik bir şekilde ilgi görmelerini sağlamıştır. Sadece Türk basını değil dünya basını da bu fırkanın yakın takipçisi olmuştur. Nezihe Muhittin özellikle Avrupa basınının peşlerini bırakmadığını, Avrupalı kadın derneklerinde direkt olarak kendileriyle yazıştığını dile getirmektedir.¹¹⁰ Nezihe Muhittin başkanlığında kurulan fırkanın ikinci başkanı Nimet Rümeyde olmuştur. Bu fırkanın yönetici kadrosu ise şu şekildedir;

*“Mes’ul Murahhası Latife Bekir, Katib-i Umumiyesi Şükûfe Nihal, Veznedar Matlube Ömer, Muhasebeci Seniye Hanımlardır. Üyeleri ise; Nesime İbrahim, Zeliha, Tuğrul ve Faize”.*¹¹¹

KHF'deki üyelerin eğitim durumlarının genel itibariyle yüksek olduğu, içlerinde pek çok dile vakıf olan kadınların yer aldığı bilinmektedir. Bu sebeple fırkanın aydın kadınlar tarafından kurulmuş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

¹⁰⁷ Hadiye Yılmaz, “1923 Yılı Mizah Basınında Kadınların Seçme- Seçilme Hakkı ve Kadınlar Halk Fırkası”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:59, (2016), s.267.

¹⁰⁸ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.461.

¹⁰⁹ Zerrin Ediz, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’deki Kadın Örgütlenmeleri – Kadın Hakları Açısından Bir İnceleme (1923-1993)*, (1994), Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, s. 19.

¹¹⁰ Baykan-Baskett, a.g.e. ,s. 143.

¹¹¹ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.463.

Bir başka benzerlik ise içlerinde üst düzey yöneticilerin yakınları olan kadınların bulunmuş olmasıdır.¹¹²

KHF'yi oluşturan kadınlardan bazıları bu fırka öncesinde cemiyetlerde ve mitinglerde yer alan kadınlardan oluşmuştur. Bu ise yukarıda bahsedilen benzerlikler dışında arada bir bağ olduğu göstermektedir. Öyle ki Esirgeme Derneği'nin, Hilal-i Ahmer ve Donanma Cemiyeti Kadınlar Şubesi'nin, Teali Vatan Cemiyeti'nin üyeleri de bu fırkada yer almıştır.¹¹³ Bu durum fırka ve fırka üyelerinin daha çok dikkatleri üzerine çekmesine sebep olmuştur. Ancak tüm bu benzerlikler ve bağ genel itibarıyla II. Meşrutiyet ile başlayan kadın hareketinin Cumhuriyet Dönemi'ne yansması olarak değerlendirilmektedir.

Kadınlar Halk Fırkası'nın amaçları Nezihe Muhittin'in konuşmasından çıkarımlar yapılarak şu şekilde sıralanmıştır:

- 1- Fırkanın konuları genel olarak Avrupa'daki feminist kuruluşlara (Nezihe Muhittin bu kuruluşları feminist kuruluşlar olarak belirtmiştir.) benzerlikler içermesine rağmen, Türk toplumunun yapısı ve tarihi açısından farklılıklar göstermektedir. Ancak yine de toplumsal ve siyasal yaşamda hak arayışları benzerlik taşımaktadır.
- 2- Bu hak arayışları ve istekler doğrultusunda, Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulmasıyla hazırlık aşamasına geçilmiştir.
- 3- Fırka doğrultusunda, Türk kadınlarını bu hak ve hukuka sahip olabilmeleri için bilinçlendirme ve eğitime yoluna girileceği anlaşılmaktadır.
- 4- Kadınların bilinçlendirilmesi ve aydınlatmasının ardından artık asıl amaç olan siyasal eşitlik için mücadele verileceği açıkça anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda seçme ve seçilme hakkının kadınlara sağlanması için çalışılacağı görülmektedir.
- 5- Bu sebeple öncelikle eğitimde eşitlik amacı güdülmüştür. Bu sayede mülkiyet eşitliği yolu da açılacağı sonucuna varılmıştır. Böylelikle kadınlar, çocuklarının eğitiminde söz hakkına da sahip olabildikleri gibi doğumevleri, yuvalar,

¹¹² Meral Balcı- Mervenur Tuzak, "Cumhuriyetin ilk yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi", *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi I*,(2017), s.46.

¹¹³ Zihnioğlu, a.g.e. , s. 130.

yetimhaneler de kurarak, kız okullarında öğretmen olarak çalışarak, eğitilmiş ve bilinçli bireylerin yetişmesine sebep olabilecektir.

6- Tüm bunların dışında kadınlara, ticaret ve sanayi alanında da yenilikler sunulduğu takdirde ekonomik kalkınma sağlanmış olacaktır. ¹¹⁴

Ayrıca KHF'nin 27 maddeden oluşan nizamnamesinde kadınların siyasi hakları elde etmesi adına çalışacakları, kadınların belediye seçiminde yer alması gerektiği, kadınların eğitimi ve aile de üzerine düşen rolün iyileştirileceği gibi pek çok konu ele alınmıştır. ¹¹⁵

Kadınlar Halk Fırkası'nın temsilcileri de fırkanın amacını ortaya koyan açıklamalarda bulunmuştur. Şükufe Nihal'in şu sözleri fırkanın amacını, kararlılığını, isteklerini temsil etmektedir:

“Kadınlar Halk Fırkası'nın programı, şimdiye kadar her fırsatta izaha uğraştığımız gibi, kadının içtimai, iktisadi ve bilahare siyasi sahalarda haklarını, inkişaflarını temin etmektedir.” ¹¹⁶

Nezihe Muhittin'in KHF'yi kurmak istemesinin temel isteklerinden biri olan kadınların seçme ve seçilme hakkı iki basamak olarak görülmüştür. Önce seçilme hakkı elde edilecek, ardından seçme hakkı daha kolay bir şekilde kazanılacaktır. ¹¹⁷ Bu Fırkanın öncelikli hedefi siyasi olmamak ve her mevkideki kadınlara ulaşmaktır. Bu istekler doğrultusunda KHF her ne kadar siyasi meselelerden uzak olmak istese bile çalışmaları, arz ve talepleri siyasi nitelikler taşımaktadır. Öyle ki seçme-seçilme hakkı, hak ve hukuk çerçevesinde değerlendirilmiş olmasına rağmen siyasi hayata etki eden bir durumdur. Fırka ve siyaset bu bağlamda birbirine yakın olmuştur. ¹¹⁸

Aslında Nezihe Muhittin'in kurmak istediği bu fırka, 1908 yılında kurduğu Esirgeme Derneği ile bazı benzerlikleri içerisinde barındırmaktadır. Bu derneğinde amacı tıpkı fırkanın amaçlarından anlaşılacağı gibi durumu olmayan kız çocuklarına yardım etmek ve onların gelişimini sağlamaktır. Dernek ve fırka

¹¹⁴ Türemen, a.g.e. , s.9-10.

¹¹⁵ Zihnioğlu, a.g.e., s.133-134.

¹¹⁶ İçke, a.g.e., s.31.

¹¹⁷ Zihnioğlu, a.g.e., s.124.

¹¹⁸ Semra Gökçimen, “Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi” , *Yasama Dergisi*, Sayı:10, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık,(2008), s. 20.

arasındaki bir başka benzerlik kadınların gelişimini desteklemek amacıyla konferanslar ve konuşmalar yapılmasıdır. Ayrıca derneğin 3. ve 7. maddesi fırka içerisinde alınan kararlarla aynıdır:

“ 3.Madde Dernek hiçbir parti ve dernekle ilişki kurmayacaktır.
7.Madde Dernek siyasetten hariç tutulacaktır.”¹¹⁹

KHF'nin kurulmasıyla ilgili çalışmalar kadınların hak ve hukuk mücadelesini arttırmaya devam ettirmiştir. Fırka her alanda kadınların var olması için çalışmış bu sayede ekonomik, siyasi, sosyal, toplumsal ve pek çok alanda kalkınmayı hedeflemiştir. Böylelikle amaçları doğrultusunda her fırsatta kadınların sosyal, iktisadi ve siyasi alanlarda haklarını ve gelişmelerini sağlayacağını vurgulamıştır.¹²⁰

KHF'ye göre kadının kalkınması, aile hayatının düzene sokulması, eğitim seviyesinin artırılmasıyla siyasi haklar elbet kazanılacaktır.¹²¹ Bu sebeplere bağlı olarak kadınların eğitimi dikkat ettikleri bir durum olmuştur. Kadınlar eğitilecek böylelikle sağlıklı aileler ortaya çıkartılacaktır.¹²² Bundan dolayı kadınların aydınlatılması, bilinçlendirilmesi üzerine konferanslar düzenlenmiştir.¹²³ Kadınlar üzerindeki bu tutum aslında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin “*Milli Aile*” kavramıyla uyduğu görülmektedir.

KHF bu amaçlar üzerinden yola çıkarak, özellikle vurgulanan eğitim anlayışlarına dair çalışmalar yapmak ve bir program dahilinde hareket edebilmek amacıyla, fırkanın ilk etkinliği olması planlanan “*Talim ve Terbiye Kongresi*” ni düzenleme kararı vermiştir. Ancak bu kongre gerçekleşmemiştir. Onun yerine fırka ve fırkanın davet ettiği tüm üyeler Ankara'da eğitim bakanlığı tarafından gerçekleştirilen “*Talim ve Terbiye Müessesesi*” ne davet edilmiştir. Bu hususta kadınların görüşlerine yer verilmiştir.¹²⁴

KHF'nin kurulma teşebbüsünü destekleyenlerin yanı sıra eleştirenler de olmuştur. Özellikle bir fırka adı altında birleşmesi muhalif erkeklerin tepkisini

¹¹⁹ Kurnaz, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, s.287.

¹²⁰ Çakır, a.g.e., s.127.

¹²¹ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.463.

¹²² Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.472.

¹²³ Çakır, a.g.e., s.129.

¹²⁴ Özkiraz, a.g.m., s.53.

çekmiştir. Bundan dolayı toplumu cinsiyetçi bir yaklaşım ile böldükleri iddia edilmiştir.¹²⁵Aynı zamanda basında Kadınlar Halk Fırkası'nın kuruluş amacının “gizli bir maksat” taşıdığı iddia edilmeye başlamıştır. Bunun üzerine Nimet Rumeyde şu açıklamayı yapmak durumunda kalmıştır:

*“Maksadımız, açık bir şekilde, erkeklerle birlikte memleketin yükselmesi ve ilerlemesi için bütün sahalarda kadınların örgütlü ve programlı bir biçimde çalışmasıdır.”*¹²⁶

Aslında kadınların anayasal süreçte seçme ve seçilme hakkına sahip olmamasına rağmen bir fırka çatısı altında toplanması farklı şekillerde yorumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Tüm bu sorunlar karşısında kadınlar, valilik onayını beklerken dahi her alanda çalışmalarını ve faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiş, İstanbul sınırları içerisinde yetim ve öksüzlerin durumlarını saptamıştır.¹²⁷

KHF'nin faaliyetlerine karşılık eleştiriler artmaya devam etmiştir. Özellikle Aydınlik Dergisi sert eleştirilerde bulunmuştur. Aydınlik Dergisi'ne göre de KHF cinsiyetçi yaklaşımla toplumu bölmüştür. Çünkü bu fırka sadece kadınları kapsadığı için ayrımcılığa sebebiyet vermektedir. Aydınlik Dergisi'ndeki KHF Zafer Toprak'ın ifadesiyle şu şekilde tanımlanmıştır:

“Kadınlar Halk Fırkası, ne bir siyasi fırka, ne sendika, ne de bir hayır derneğiydi. Mahiyetini tayin etmek çok zordu; “garib-ül şekil” bir dernekti.”

Bu dergi aynı zamanda fırkayı “Burjuva özentisi bir girişim” olarak tanımlamış, karşıtlığını dile getirmekten çekinmemiştir.¹²⁸

KHF'nin toplumu cinsiyetçi bir anlayışa göre böleceğini düşünenlerin sayısı gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Ancak tek sorun bu değildir. Özellikle bir fırka adı altında toplanılacak olması tartışmaları körüklemiştir. Ayrıca bu tartışmaların temelinde olan başka bir sorun daha vardır. Öyle ki siyasi hayata başlayacak olan “Halk Fırkası”nın kuruluş aşamasında olması ve Mustafa Kemal Paşa'nın öncesinde bu ismi telaffuz etmesinden dolayı “Kadınlar Halk Fırkası” adı altında

¹²⁵ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.466.

¹²⁶ Zihnioğlu, a.g.e., s.137.

¹²⁷ Çakır, a.g.e., s.129.

¹²⁸ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.101-103.

toplanması kabul edilememiştir. Bu sebeplerden dolayı valilik KHF'nin kurulmasına ret kararı vermiştir.¹²⁹

Nezihe Muhittin valilikten bekledikleri onay yerine ret cevabını almalarının sebebini tüzükte bulunan maddelerin yetkililer tarafından “*taşkın ifadeler*” olarak görülmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Aynı zamanda kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmamasından dolayı böyle bir fırkanın yasalarca izin verilmediğini eklemiştir.¹³⁰

Mustafa Kemal Paşa ise bu dönemde bir girişimde bulunmuştur. Ret cevabının yaratacağı üzüntünün önüne geçebilmek amacıyla KHF'nin yönetici kadrosu ile doğrudan temasa geçmek için kız kardeşi Makbule Atadan'dan yardım istemiştir. Böylelikle Makbule Atadan İstanbul ve Ankara arasındaki iletişimde görev almıştır. Mustafa Kemal Paşa, mevcut durum ve şartlar dahilinde bir fırka yerine, cemiyet kurmalarının doğru olacağını bildirmiştir. Böylelikle Kadınlar Halk Fırkası'nın kurucuları istekler doğrultusunda bir cemiyet kurmak için çalışmalarına başlamıştır.¹³¹

7 Şubat 1924 tarihinde Kadın Birliği bu doğrultuda kurulmuştur. Bu birlik basın yayın organlarında da aktif çalışmıştır. Bunun en belirgin örneği ilk başta Kadın Yolu dergisini yayınlamış olmalarıdır. Bu dergi daha sonra Türk Kadın Yolu adını alarak dönemin en önemli kadın dergileri arasında yerini almıştır. Aynı zamanda Nezihe Muhittin başkanlığındaki Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği için atılan ilk adım olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki Kadınlar Halk Fırkası'nın sonu, Kadın Birliği'nin başlangıcı olmuştur.

1.5 KADIN BİRLİĞİ'NİN KURULUŞU (7 Şubat 1924)

Nezihe Muhittin için Kadın Birliği'nin fikri doğuşu, 29 Ekim 1923 yılına dayanmaktadır. Nezihe Muhittin bu tarihte yaşadığı heyecanı ve aldığı kararı şu sözlerle ifade etmiştir:

“29 Ekim 1923 gününün gecesi sevinç dalgalarıyla dolup taşan sokaklara bakan pencereden gözlerim yaşararak derin ve sonsuz bir heyecanla sabahı bekliyordum. Benim gibi şu mutluluk ve yükseliş bayramını seyrederken kalpleri heyecanla çarpan kim bilir ne kadar kadın vardı?... Aldığım ilham çok kudretli

¹²⁹ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.107.

¹³⁰ Baykan-Baskett, a.g.e., s.148-149.

¹³¹ Türemen, a.g.e., s. 13.

bir etkiyle benliğime yerleşiyordu. Sabahtan tezi yok faaliyete atılacak ve yeni bir kadın derneğinin ilk esaslarını hazırlayacaktım.”¹³²

Nezihe Muhittin bu tarihten itibaren iki ay boyunca aydın kadınları bir araya toplamaya çalışmıştır. Ancak ulaştığı sonuçtan pek memnun olmamıştır. Çünkü kendisini destekleyecek ve diğer kadınlara da yol gösterecek binlerce kadın üyeye ulaşacağını düşünmüş fakat sadece 500 üye toplayabilmiştir. Bu durum Nezihe Muhittin’i hayal kırıklığına uğratmıştır.¹³³

Kadın Birliği 7 Şubat 1924 tarihinde İstanbul’da, Nezihe Muhittin başkanlığında kurulmuştur. Birliğin merkezi de İstanbul’dadır. Kadın Birliği Cumhuriyet Dönemi içerisinde tıpkı Kadınlar Halk Fırkası gibi bir ilki teşkil etmektedir.¹³⁴ Bu birliğin kurucu heyeti ise şu şekildedir;

“Başkan: Nezihe Muhittin Hanım

Genel Sekreter: Muzaffer Bey

Sorumlu Delege: Ni’met Rumeyde Hanımlar

Bu birliğin üyeleri ise şu şekildedir:

Latife Bekir, Sabiha Zekeriyya, Hâlet Şükrî, Şâziye Afîf , İffet İhsa Hanımlar

Kadın Birliği, Kadınlar Halk Fırkası nizamnamesinden, A’liye Es’ad ve Doktor Fethî”¹³⁵

Kadın Birliği, Nezihe Muhittin tarafından “*Türk Kadınlar Birliği*” olarak duyurulmuştur. Ancak “*Kadın Birliği*” adı kamuya duyurulduğu için birliğin resmi adı “*Kadın Birliği*” dir.¹³⁶ Nezihe Muhittin’in bu söylemiyle basında Kadın Birliği, “*Türk Kadınlar Birliği*”, “*Kadın Birliği*”, “*Kadınlar Birliği*” adı altında zikredilmiştir. Özellikle dipnotlarda belirtilen gazetelerin pek çoğunda Kadın Birliği, belirtilen çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. Nezihe Muhittin’in söylemi bu çeşitlendirilmelerin sebebi olduğu anlaşıldığı için Kadın Birliği, Türk kadınlar Birliği adı altında tekrar kuruluna kadar bu isimle adlandırılmıştır.

Kadın Birliği, KHF nizamnamesinde tepki toplayan maddeleri değiştirme yoluna gitmiştir. Buna bağlı olarak siyasi tüm içerikler çıkartılmıştır. Aynı zamanda kadınların siyasi haklarını elde etmesiyle ilgili olan ikinci madde bu doğrultuda kaldırılmıştır. Ancak bu durum siyasal haklardan vazgeçtikleri anlamına

¹³² Baykan- Baskett , a.g.e. , s.116-118.

¹³³ Baykan-Baskett, a.g.e., s.117-118.

¹³⁴ Oruz, a.g.e., s. 24.

¹³⁵ Zihnioğlu, a.g.e., s.153.

¹³⁶ Türemen, a.g.e., s.13.

gelmemektedir. Birlik, tıpkı KHF’de sağlamak istedikleri gibi yine kadınların siyasal ve sosyal haklarını kazandırma girişimi içerisindedir.

Kadın Birliği tüzüğünün üçüncü maddesinde kadınların aydınlatılması ön planda tutulmuştur.¹³⁷ Ayrıca bu madde içerisinde toplumun bilinçlenmesinde önemli rol oynayacak olan annelerin bilinçli evlatlar yetiştirebilmeleri amacıyla “iyi anne” modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Kadınların iş hayatına atılabilmeleri için yine etkin rol oynamaya çalışılmıştır. Bu madde içerisinde ayrıca sosyal yardım konularına da değinilerek, maddi ve manevi destek ile faaliyete geçilmeye çalışılmıştır.

Nezihe Muhittin kadınların da tıpkı erkekler gibi seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları gerektiğini her fırsatta dile getirerek, bu amaçtan vazgeçemediklerini açıkça ortaya koymuştur. Bu tutuma karşılık cemiyetin kuruluş amacı eklendiği zaman, Kadın Birliği’nin izleyeceği yol gözler önüne serilmiştir. Cemiyetin kuruluş amacı şu şekilde açıklanmıştır:

*“Siyasi nitelik taşımayan her türlü etkinliği yapmak, kadınlarla ilgili meselelerde, aile ve toplum hayatında, çalışma hayatında, fikir alanında, kadınların yükselmesi için faaliyet göstermek. Medeniyet içerisinde kadının yer almasını sağlamak, kadınları ve genç nesilleri ilerleme anlayışı içerisinde eğitmek, Cumhuriyet rejimini benimsetmek, yoksul ve kimsesiz kadınlara yardımcı olmak ve onları çalışmaya teşvik etmektir.”*¹³⁸

Kadın Birliği azalarından İffet Halim Oruz’a göre yıllar sonra bu birliğin kuruluş amacı yukarıda bahsi geçen cemiyetin kuruluş amacını destekler nitelikte şu sözlerle açıklamıştır:

*“İlk defa 1923 yılının 7 Şubat’ında merkezi İstanbul olmak üzere, Türk Kadın Birliği adıyla bir teşekkül kurulmuştur. Gayesi Türk kadınının fikri ve içtimai sahalarda yükseltmek ve asri ve mütakamil bir mevkle erıştirmek, genç kızlar: hakiki anne olarak yetiştirmek, dul kadınlara, kimsesiz çocuklara yardım etmek ve neslin maddi ve manevi terbiyesini sağlamak idi.”*¹³⁹

Amaçlarına uygun bir şekilde hareket eden Kadın Birliği’nin bir yıl içerisindeki çalışmaları birliğin işleyiş ve ilerleyiş konusundaki faal halini ortaya çıkarmıştır. Kadınlar 1 yıl gibi kısa bir süre içerisinde her alanda önem arz eden

¹³⁷ Baykan-Baskett, a.g.e., s.149.

¹³⁸ Kaplan, a.g.e.,s.141.

¹³⁹ Kadın Gazetesi, 8 Mayıs 1950, s.2.

işlerin altına imzalarını atmışlardır. Kadın Birliği'nin bir yıl içerisindeki çalışmaları Nezihe Muhittin tarafından 9 madde de toplanmıştır:

- 1- *“Beş yüz yetime elbise, kundura, çorap, şeker ve saire dağıtılması*
- 2- *İki yüz dul kadına para yardımı*
- 3- *İki yüz genç kıza ayakkabı dağıtılmıştır.*
- 4- *On beş yetimi çeşitli kuruluşlara yerleştirmiştir.*
- 5- *Yirmi hanıma iş bulup yerleştirmiştir.*
- 6- *Dul ve fakir hanımlara iş vermek suretiyle ücret sağlanmıştır.*
- 7- *Bütün İstanbul mahallelerinde fakir ve yetim çocukların istatistikini tespit etmiştir.*
- 8- *Ayrı bir bina da dikiş evi kurmuştur.*
- 9- *341 yılı bir sergi düzenlemiştir.”¹⁴⁰*

Bu 9 maddeden anlaşılacağı üzere KHF sürecinde izlenen yolda değişiklikler yaşanmıştır. Kadın Birliği, siyasi istekleri bir süreliğine arka plana atarak hayır işleriyle ön plana çıkmaya çalışmıştır. Bu durum Kadınlar Halk Fırkası ile girilen kadın hak ve isteklerine karşı çıkan veyahut zamanı gelmediğini düşünen kesimin azalması için izlenen bir yol olduğu düşünülmektedir.

Nezihe Muhittin aslında kadınlara sağlamak istedikleri siyasi ve sosyal hiçbir haktan vazgeçmemiş aksine bu birliğin kuruluşunu sağlayabilmek amacıyla izledikleri yolda, hedef kitle haline gelmemek için değişikliğe gitmiştir.¹⁴¹ Bu tutum ilerleyen zamanlarda gerçekliğini ortaya çıkarmıştır.

Kadın Birliği'nin, KHF yerine kurulması *“Dağ fare doğurdu”* deyimini ile eleştirildiği görülmektedir.¹⁴² Ancak birliğe karşı beklentinin fazla olmasına rağmen, Kadın Birliği'nin mevcut durum ve şartlar niteliğinde devlet işleyişine uygun bir şekilde hareket etmeye çalıştığı gözden kaçırılmamalıdır.

1924 yılı Kadın Birliği'nin direkt olarak harekete geçtiği bir yıl olmuştur. Bu yıl içerisinde kadınların sosyal hayattaki yaşamı ve eğitimi için çalışmalar yapılmıştır. Aynı zamanda Hukuk-u Aile Kararnamesi kadınlar açısından iyileştirmeye çalışılmış ve Medeni Kanun'un kabul edilmesi için mücadele edilmiştir.¹⁴³

¹⁴⁰ Baykan-Baskett, a.g.e., s.150-151. (9.madde 341 yılı bir sergi düzenlemiştir olarak yazılmıştır.)

¹⁴¹ Zihnioğlu, a.g.e., s.151.

¹⁴² Caner Yacan, “Bir Siyasal Mücadele Örneği Kadınlar Halk Fırkası”, *Toplumsal Tarih*, Sayı:291, (2018), s.54.

¹⁴³ Zihnioğlu, a.g.e., s.154.

1925 yılı içerisinde ise propaganda niteliği taşıyacak olan bir girişim söz konusu olmuştur. İstanbul’da boşalan mebus seçimi sırasında, kadınların seçme ve seçilme hakkının olmadığı bu dönemde bir kadın mebus adayı gösterilerek, dikkatler bu konu üzerinde toplanmaya çalışılmıştır. Nezihe Muhittin ve Halide Edip’in mebus gösterildiği basına yansımış ancak Halide Edip’in bu konu hakkında bilgisi olmadığını söylemesiyle sonuçlanmadığı görülmüştür.¹⁴⁴

Ayrıca Kadın Birliği’nin bu girişimi, anayasada yer alan seçimlere sadece erkek adayların katılacağı maddesi üzerine reddedilmiştir. Bu retten sonra Kadın Birliği anayasada belirtilen maddeye sadık kalarak, İstanbul Valiliği Hukuk İşleri Müdürü Kenan Bey’i aday göstermek istemiştir. Ancak görüşmeler sonucunda Kenan Bey’in buna ret cevabı verdiği görülmüştür.¹⁴⁵

1925 yılında bir başka girişim ise Kadın Yolu dergisinin çıkarılmasıyla başlamıştır. Artık Kadın Yolu ve Kadın Birliği arasında bir bağ oluşmuş ve birliğin yayın organı haline geldiği görülmüştür.¹⁴⁶ Aynı zamanda birlik, pek çok hayır hizmetlerinde, çalışmalar yürüttüğü için kamuya yararlı dernek olarak kabul edilmiştir.¹⁴⁷

1926 yılı kadın hukuku açısından oldukça önemli bir yıl olmuştur. İsviçre Medeni Kanunu’nun 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilip, 4 Ekim 1926 tarihin de yürürlüğe girmesi, kadınlar için pek çok önemli değişikliği beraberinde getirmiştir. Artık medeni nikah zorunlu kılınmış, çok kadın ile evlenme kaldırılmış, mirasta kadın-erkek veyahut kız evlat-erkek evlat arasında eşitlik sağlanmıştır. Osmanlı Devleti zamanında tek bir erkeğin tanıklığına karşılık iki kadının tanıklığı sürdürülmüşken bu konuda da eşitlik sağlanmıştır.¹⁴⁸ Bu kanun ile “*Teokratik Devlet Yönetimi*” ne son vermiştir.¹⁴⁹ Bu kanunun kadınlar için ayrı bir öneme sahip olan bir maddesi de tek kadınla evli olmak şartının getirilmesiyle, çok eşliliğe son verilmesi

¹⁴⁴ Zihnioğlu, a.g.e., s.156-157.

¹⁴⁵ Ediz, a.g.m. , s.26.

¹⁴⁶ Zihnioğlu, a.g.e. s.169.

¹⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 14-42-6, Kurum: 30-18-1-1/ Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 28.06.1925.

¹⁴⁸ Toprak, *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.165.

¹⁴⁹ Oruz, a.g.e., s.12.

olmuştur.¹⁵⁰ Kadınlar çok eşliliğe karşı seslerini uzun bir süre duyurmaya çalıştığı görülmüştü. Medeni Kanunu'nun yürürlüğü girmesiyle, kadınlar *“ilk defa medeni bir insan sıfat ve haklarını elde etmişti.”*¹⁵¹

Medeni Kanun kadınlara pek çok hak tanıırken sosyal yaşamda kadın üzerine sorunlar yaşanmaya devam etmiştir. Bu bağlamda Zafer Toprak'ın ifadeleri bir örnek teşkil etmektedir:

*“Kentin kimi sokakları kadınlara yasaklanmıştı. Medeni Kanun çıkmasına karşın kadına şahadet hakkı tanınmıyordu. Erkek hamile bıraktığı kadına zorla çocuk düşürttürüyor, onun malına el koyuyor, her türlü ceza kadının kaderi oluyordu. Bu tavrın ekonomik nedenleri de vardı. Birçok erkek kadının çalışmaya başlamasıyla işinden olduğu kanısındaydı. Genç kızların da kaderi farklı değildi. Daha okul sıralarında zapturapt altına alınmaları gerekiyordu. Uslanmadıkları takdirde işin sonu akıl hastanesine kadar varıyordu.”*¹⁵²

Kadın hakları konusunda taleplerin devam etmesinin yanı sıra kadın ve kız çocuklarının sosyal yaşamının iyileştirilmesi adına, Kadın Birliği'ne daha fazla sorumluluk düştüğü görülmektedir. Aynı zamanda kadın ticaretinin devam ettiği bu dönemde, Kadın Birliği üzerine düşecek rol yadsınamayacak derecede çok olduğu anlaşılmaktadır.

Kadın Birliği, 1927'de tüzük değişikliğine giderek *“siyasal hak”* talebinde bulunmak istemiştir. Ancak birliğin bu isteğine İstanbul Valisi Süleyman Sami olumlu bakmamıştır. Hatta Süleyman Sami'ye göre kadınların en temel vazifesi çocuk doğurmak ve yetiştirmektir. Kadınların en temel vazifesinin çocuk doğurmak ve yetiştirmek olduğu görüşü pek çok kesimce yaygındır. Çünkü uzun süren savaşlar, yoksulluk ve hastalıklar aile kurumunun çökmesine sebebiyet vermiş aynı zaman da çocuk ölümlerinin çocuk doğumlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sebeplerden dolayı kadınların çocuk sahibi olmaları için hükümet politikalar izlemiştir.¹⁵³ Aslında gerek Kadınlar Halk Fırkası gerekse Kadın Birliği bunun bilincinde olan kadınlardan oluşmaktadır. Birliğin bu en temel vazifesindeki amaçlarından biri eğitilmiş kadınlar yetiştirerek, bilinçli anneler yetiştirmek ve bilinçli ailelerin kurulmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda kadın-erkek hak ve hukuk eşitliğini

¹⁵⁰ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.446.

¹⁵¹ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.167.

¹⁵² Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.280.

¹⁵³ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.209-210.

sağlamaya çalışmışlardır. Birlik ve valilik arasındaki bu anlaşmazlığa son noktayı ise hükümet koymuştur.

Böylelikle Kadın Birliği'nin "*siyasal hak*" talebi tüzük içerisinde yerini almıştır. Bu tüzük değişikliği ve kadınların siyasal hak talebi yine mecliste ve bazı kesimlerce eleştiriye sebebiyet vermiştir. Ancak Nezihe Muhittin idealinden asla vazgeçmemiş hatta bu isteklerinden vazgeçerlerse derneğin var olma sebebinin kalmayacağını belirtmiştir.¹⁵⁴ Böylelikle Kadın Birliği, Kadınlar Halk Fırkası sürecinde izlediği yolu bu birlik vasıtasıyla gözler önüne sermiş ve kadınların siyasi hakları için hedeflenen çalışmaları yürütmeye devam etmiştir.¹⁵⁵

Kadın Birliği'nin bu net tavrı, kadınların siyasal hak taleplerini erken bulan kitleye hitaben olduğu düşünülmektedir. Kadın Birliği'nin faaliyetlerini destekleyen bir grup olduğu gibi desteklemeyen bir başka grupta bulunmaktadır. Bu sebeple kadınların siyasal hak talebi gündeme geldiği zaman bu iki görüş karşı karşıya kalmıştır.

Mart 1927 yılının bir başka önemli gelişmesi ise, Kadın Birliği'nin yine bir ilk olarak tanımlanan "*Siyasi amaç için çalışan cemiyet*" unvanını kazanmasıyla gerçekleşmiştir. Böylelikle Kadın Birliği, kadınların siyasi haklara sahip olabilmesi için toplumu bilinçlendirmeye aralıksız devam etmiştir. Bu doğrultuda kadınlar ile temas haline geçilerek faaliyetlerini sürdürmüştür.

Kadın Birliği bir dernek çerçevesi içerisinde kadınları her anlamda geliştirmeyi amaçladığından kadınların ve kız çocuklarının bilinçlendirilmesi, eğitim alması hususunda girişimlerde bulunmuştur. Öyle ki Anadolu'dan İstanbul'a gelen kızlara, durumu olmayan ve kimsesiz öğrencilere yardım etmek amacıyla yemek vermiş, yabancı dil öğrenmek isteyen kadınlar için de kurslar açmıştır.¹⁵⁶

1927 yılı Nezihe Muhittin başkanlığındaki Kadın Birliği için ayrı bir önem arz etmektedir. Çünkü bu yıl seçimlerin yapılacağı yıl olmuştur. Bu seçimlerde kadınların seçime katılmasına dair meclis içerisinde tartışmalar çoğalmaya başlamıştır. Basında bu konu olumsuz tavırdan biraz uzaklaşarak tartışılmıştır.

¹⁵⁴ Çakır, a.g.e. , s.130-131.

¹⁵⁵ Kaplan, a.g.e., s.142.

¹⁵⁶ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s. 108.

Meclis içerisinde de kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olmasını destekleyenlerin sayısı artmıştır. Ancak CHF'nin sözcüleri bunun mümkün olmayacağını belirtmesi üzerine kadınların seçime katılamayacağı sonucuna varılmıştır. Kadın Birliği içerisinde bölünmeler bu dönemde artış göstermiştir. Kadınların seçime katılamamasından dolayı “henüz erken” olduğu düşüncesi birlik içerisindeki bazı kadınlar tarafından desteklenir hale gelmiştir.¹⁵⁷

1927 yılı Kadın Birliği'nin en parlak yılı olarak değerlendirilmektedir. İstanbul'un dışında Denizli, Afyon, Aydın ve Diyarbakır'da şubeler açılması bu yılın en önemli olaylarından biridir. Aynı zamanda iş hayatında, kadın-erkek arasında eşit ücretin sağlanması adına çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemde yedi komisyon kurularak eğitim, sağlık ve hukuk gibi pek çok alanda çalışmalar yapılacağı kararlaştırılmıştır.¹⁵⁸ Kadın Birliği'nin bu zirve dönemi, Nezihe Muhittin için tam tersi bir dönemi başlatmıştır.

Nezihe Muhittin'in kadınlar için her fırsatta dile getirip, talep ettiği seçme ve seçilme hakkı sadece basın yayın organlarının değil aynı zamanda birlik içerisindeki eleştirilerinde odağı olmuştur. Bu durumun üstüne polisin dernek merkezi içerisinde arama yapması ve usulsüzlük iddialarının eklenmesi, Nezihe Muhittin ve yönetim kurulunun uzaklaştırma kararına tabi tutulmasına sebep olmuştur.¹⁵⁹

Nezihe Muhittin'in birliğin kasasından 500 lira aldığı ve bu parayı keyfi harcadığı ileri sürülmüştür. Ancak bu suçlamanın temelinde Kadın Birliği'nin bazı üyelerinin yer aldığı düşünülmektedir.¹⁶⁰ Aynı zamanda Nezihe Muhittin'e valilikte bir dava açmış ve bu davalar 1929 yılında af kanunu ile düşmüştür.¹⁶¹

Kadın Birliği'nden Nezihe Muhittin ve yönetim kurulunun görevden uzaklaştırılması üzerine, yeni bir başkan ve yönetim kurulunu belirlemek üzere toplanılmıştır. Yeni başkan olarak Sadiye Hanım seçilmiştir. Fakat Sadiye Hanım'ın bu dönem içerisinde sağlık problemleri yaşaması ve işlerinin yoğunlaşması sebebiyle

¹⁵⁷ Kaplan, a.g.e., s.143-145.

¹⁵⁸ Zihnioğlu, a.g.e., s.188-190.

¹⁵⁹ Hüseyin Göç, *Feminist Hareketin Öznesi Nezihe Muhittin*, Samsun: Etüt yayınları,2017, s.24.

¹⁶⁰ Zihnioğlu, a.g.e., s.236-237.

¹⁶¹ Zihnioğlu, a.g.e., s.247.

birlik başkanlığından istifa ettiği görülmüştür.¹⁶² Böylelikle yerine Latife Bekir (Çeyrekbaşı) seçilmiştir.

Latife Bekir dönemine bakıldığında genel itibariyle daha ılımlı bir yol izlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır.¹⁶³ Kadın Birliği içerisinde Nezihe Muhittin başkanlığındaki süreçte Latife Bekir ile Nezihe Muhittin arasında görüş ayrılıkları yaşandığı bilinmektedir.¹⁶⁴ Bu durum Nezihe Muhittin'in ilerleyen zamanda birliğin tamamen dışında kalacağı hatta birlik ve Nezihe Muhittin arasında siyasi ayrımlara da gidileceği görülmektedir.

¹⁶² Cumhuriyet, 21 Kanun-i Sani 1928, s.1, Sinni:4 , Numara:1331.

¹⁶³ Müge Dişbulak, "Türk Kadınlar Birliği" , Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir , (2008), s.37.

¹⁶⁴ Oruz, a.g.e., s.29.

II. BÖLÜM

LATİFE BEKİR VE KADIN BİRLİĞİ

2.1 LATİFE BEKİR (ÇEYREKBAŞI-IŞIKDOĞDU)'İN HAYATI

Latife Bekir¹⁶⁵ 1901 yılında İstanbul'da doğmuştur.¹⁶⁶ Doğum tarihi ile ilgili farklı bir tarihte yer almaktadır. Buna göre Latife Bekir'in 1891 yılında doğduğu bilgisi bulunmaktadır.¹⁶⁷ Latife Bekir'in babası, Moralı Abdülatif Suphi Paşa'nın ortanca oğlu olan Yusuf Kâmil'dir. Annesi ise Nesime Yusuf'tur. Nesime Yusuf'un dört çocuğu bulunmaktadır.¹⁶⁸ Ayrıca Nesime Yusuf merkezi Selanik'te bulunan ve 1910 yılında kurulan Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'nin kurucusudur.

Nesime Yusuf'un başkanlığındaki bu cemiyetin amaçlarında biri de Osmanlı kadınına yüceltmektir. Aynı zamanda kız çocuklarının eğitim alması içinde çalışmalar yürütmektir. Böylelikle Nesime Yusuf, kız çocukları için okullar açılmasını sağlayarak, atölyeler kurarak bu amaca hizmet ettiği görülmüştür.¹⁶⁹ Bu cemiyet kadın cemiyetlerine öncülük etmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bu dernek hem kadınlar hem de erkekler tarafından desteklenmiştir. Derneğin yayın organı Hanımlara Mahsus Gazete'dir.¹⁷⁰

Latife Bekir hakkında Seniha Sami Moralı'nın¹⁷¹ yazmış olduğu "*Latife Bekir Çeyrekbaşı ve Türk Kadınlar Birliği*" adlı yazıda Latife Bekir'in annesi için "*Teali*

¹⁶⁵ Bakınız Ek1: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın fotoğrafı. Sema Çeyrekbaşı'nın Özel arşivinden (Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın torunudur) 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

¹⁶⁶ TBMM Arşivi, Seçim Mazbatası, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_1433_1_8.pdf (erişim tarihi:14.07.2020). Bakınız: Ek17.

¹⁶⁷ Seniha Sami Moralı, "Latife Bekir Çeyrekbaşı ve Türk Kadınlar Birliği", *Hayat Tarihi Mecmuası*, Sayı 3, (1969), s.75.

¹⁶⁸ Kurnaz, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, s. 269. Bakınız: Ek7.

¹⁶⁹ Kaplan, a.g.e., s.40.

¹⁷⁰ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.22.

¹⁷¹ Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın kuzenidir. Bakınız: Ek5

Nisvan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti” nin kurucusu olduğu bilgisi aktarılmıştır. Aynı zamanda Latife Bekir’in annesinin kurduğu bu cemiyette 17 yaşındayken katiplik yaptığı bilinmektedir.¹⁷² Bir başka kaynakta da bu isim karşılıklılığının devam ettiği görülmektedir. Öyle ki Teali Nisvan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti’ne Latife Bekir’in 17 yaşında katılıp, kâtiplik yaptığı belirtilmiştir.¹⁷³ Ancak bahsi geçen cemiyetin kurucusu Halide Edip olduğu için isim karışıklığı yaşandığı sonucuna varılmaktadır. Buradaki isim karışıklığından dolayı Latife Bekir’in Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti’nde katiplik yaptığı anlaşılmaktadır.

Latife Bekir ile ilgili aktarılan bilgilerden biri bu fırka ve birlik öncesinde herhangi bir kadın hareketinde yer almamış olmasıdır.¹⁷⁴ Ancak Latife Bekir’in Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti’nde henüz 17 yaşındayken katiplik yapmış olması, Kadınlar Halk Fırkası ve Kadın Birliği öncesinde kadın hareketinde yer aldığını göstermektedir.

Latife Bekir, ünlü şair Hamdullah Suphi Tanrıöver¹⁷⁵,’in de yeğenidir.¹⁷⁶ Latife Bekir’in torunu Sema Çeyrekbaşı, Hamdullah Suphi’yi Latife Bekir açısından “*siyasi kimliğini öne çıkaran kişi*” olarak tanımlamıştır.¹⁷⁷

Latife Bekir, ilköğretimini yaşamış olduğu Suphi Paşa Konağı’nda tamamlamıştır.¹⁷⁸ Bu konakta mürebbiyesinden Fransızca öğrenmiştir.¹⁷⁹ Aynı

¹⁷² Morali, a.g.m. , s.75.

¹⁷³ Murat Özer, *Doğu-Batı Sentezinde Bir Paşa- Şeyh Maarif Ailesi Moreviler*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2011, s.236.

¹⁷⁴ Zihnioglu, a.g.e., s.131

¹⁷⁵ Detaylı Bilgi için Bakınız: Fethi Tevetoğlu, *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:658, Türk Büyükleri Dizisi:8, Sevinç Matbaası, 1986 ;

Hamdullah Suphi Tanrıöver (1885-1966) İstanbul’da bulunan ve Latife Bekir’in da yaşamış olduğu Suphi Paşa konağında doğmuştur. Babası Türk Maarif Nazırı Abdüllatif Suphi Paşa, annesi ise Ülfet Havva’ dır. Eğitim Hayatı Altunizade ve Numune-i Terakki idadisinden sonra Galatasaray Mektebi Sultanisi’ne dayanmaktadır. Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Mehmed Emin Yurdakul gibi isimlerin yer aldığı Türkçülük cereyanının yayıcıları arasında yerini alarak, Türk dünyasında ünlenmiş ve Milli Hatip sıfatına nail olmuştur. Uzun yıllar Türk Ocağı’nda idare heyeti reisliği görevi yapmıştır. Milli Mücadele Dönemi’nde bu mücadeleye katılarak Mustafa Kemal Paşa’nın yanında yer almıştır. Mehmet Akif Ersoy’un yazmış olduğu İstiklal Marşı’nın mecliste kabul edilmesi için çalışmalar yürütmüştür. Hamdullah Suphi siyasi hayata da dahil olarak Antalya mebusluğu görevinde bulunmuştur. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti’nin 38. Milli Eğitim Bakanı olmuştur. Ayrıca Bükreş Büyükelçiliği görevinde bulunmuştur. Hamdullah Suphi’nin pek çok eseri ve yazısı bulunmaktadır.

¹⁷⁶ Özer, a.g.e., s.236.

¹⁷⁷ Bakınız Ek2: Sema Çeyrekbaşı ile 14.02.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir. Görüşmeye dair fotoğraf.

zamanda konakta Fransızca konuşuluyor olması, Latife Bekir'in Fransızcasını iletmesine sebep olmuştur.¹⁸⁰ Öğrenim durumu ise lisedir.¹⁸¹ Latife Bekir, Konya Kız Muallim Mektebi'nde iki sene Fransızca üzerine eğitim vermiş ve İstanbul'da S. Jandark Fransız Okulu'nda ise Türkçe öğretmenliği yapmıştır.¹⁸² Ayrıca 10 sene İstanbul'da bulunan Rum okullarında çalışmıştır.¹⁸³ Latife Bekir'in Rum okullarında öğretmenlik yapması, iyi bir Rumcaya sahip olmasını sağlamıştır.¹⁸⁴ Latife Bekir'in Fransızca ve Rumca bilmesi Mustafa Kemal Atatürk tarafından takdirle karşılanmıştır.¹⁸⁵

Latife Bekir, 1915 yılında telgraf ve posta nezareti memuru olan ve eski Paris Başmüfettişliğini de yapmış olan Bekir Vefa (Çeyrekbaşı) ile evlenmiştir.¹⁸⁶ Bu evlilikten; Sîret, Fikret, Nasır ve Necmi isminde çocukları dünyaya gelmiştir.¹⁸⁷ Ancak Latife Bekir'in ilk çocuğu olan Sîret, bir yaşına gelmeden vefat etmiştir.¹⁸⁸ Latife Bekir'in bu evliliğiyle birlikte işgal yıllarına kadar yaşamı İzmir'de sürmüştür. İşgal yıllarında ise gizli haberleşme konusunda önemli faaliyetlerde bulunduğu belirtilmiştir. Ancak bu faaliyetlerle ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.¹⁸⁹

¹⁷⁸ Bakınız Ek 3: Suphi Paşa Konağı 11.02.2020 tarihinde ziyaret edilmiştir. Bu konak günümüzde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı olarak kullanılmaktadır.

¹⁷⁹ Özer, a.g.e., s.236

¹⁸⁰ Sema Çeyrekbaşı ile 11.12.2019 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

¹⁸¹ TBMM Arşivi Hal Tercümesi,

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf (erişim tarihi: 14.07.2020) Bakınız: Ek 18.

¹⁸² Kadın Gazetesi, 13 Eylül 1948, s.1.

¹⁸³ TBMM Arşivi Hal Tercümesi,

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf (erişim tarihi: 14.07.2020) Bakınız: Ek 18.

¹⁸⁴ Sema Çeyrekbaşı ile 11.12.2019 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

¹⁸⁵ Sema Çeyrekbaşı ile 29.06.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

¹⁸⁶ Bakınız Ek4: Bekir Vefa Çeyrekbaşı'na ait pasaport. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

¹⁸⁷ Bakınız Ek5: Latife Bekir Çeyrekbaşı'na ait soyağacı. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

¹⁸⁸ Sema Çeyrekbaşı ile 29.06.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

¹⁸⁹ Özer, a.g.e., s.236. Ayrıca Bakınız; "Marsilya Uluslararası Kadın Birliği Kongresi (18-22 Mart 1933)" başlığı altında, Marsilya'da düzenlenen bu konferansa Türkiye temsilcileri olarak Seniha Rauf ve Lamia Refik katılmıştır. 2 temsilcinin bulunmasından dolayı Seniha Rauf'un yazısı olduğu anlaşılan şu yazıda da Latife Bekir'in haberleşme de rol aldığı anlaşılmaktadır:

"Aile meşguliyetleri Latife Hanımı vatanî ve ictimâî meselelerle uğraşmaktan alıkoymadı. Mütareke ve işgal senelerinde Ankara ile İstanbul arasındaki gizli muhaberat icra edilmesine yardım etti."

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/16959/001550890007.pdf?sequence=1&i sAllowed=1> (erişim tarihi: 13.08.2020)

Latife Bekir'in annesi Nesime Yusuf ile birlikte çalışmalar yürütmesi, küçük yaştan itibaren kâtiplik yapması, aydın bir ailede yetişmesi gibi faktörler kadınlar için siyasi, sosyal ve ekonomik pek çok alanda mücadele etmesinin temelini atmıştır. Öyle ki kendisi gibi kadın haklarının elde edilmesini savunan kadınlarla birlikte, Nezihe Muhittin başkanlığında birleşerek önce Kadınlar Halk Fırkası'nı kurmak üzere harekete geçmiştir. Ancak bu firkanın kurulamaması üzerine hemen arkasından kurulan Kadın Birliği'nin kurucu üyeler arasında yer almıştır.¹⁹⁰ 1927-1935 yılları arasında ise bu birliğin başkanlığını yürütmüştür.

Bu süreçte Latife Bekir kadınların hak ve mücadelesinde aktif rol oynamıştır. Aynı zamanda Kadın Birliği'nin genel başkanlığını yürüttüğü zaman içerisinde ılımlı ve tatlı dilli bir politika izlediği görülmektedir. Kadın Birliği içerisinde gerek yurt içinde gerekse yurt dışındaki faaliyetlerinde daima barışı savunmuş ve barışçıl bir yol izlemiştir. 1931'de ise İstanbul Şehir Meclisi Azalığına seçilmiş ve Cumhuriyet Halk Fırkası'nda uzun süre görev almıştır. Latife Bekir siyasi hayatının yanı sıra hayır işlerinde aktif olarak çalışmalar yürütmüştür. Kızılay, Çocuk Esirgeme, Yeşilay, Maarif Cemiyet'i ve Kadın Esirgeme kurumlarında çalışmıştır. Aynı zamanda Yardım Sevenler Derneği'nin başkanlığını yapmıştır.¹⁹¹ Ayrıca 11 cemiyette üyeliği bulunmuştur.¹⁹² Kadın Birliği'nin başkanlığı yürüttüğü 1927-1935 yılları arasında hayır faaliyetlerinde oldukça aktif çalışmıştır.

1935 yılında yürürlüğe konulan soyadı kanunu ile bilhassa Mustafa Kemal Atatürk tarafından kendisine "*IşıkDoğdu*" soy ismi verilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Latife Bekir' bu soyadını verirken "*Işık gibi doğdu. Işıkdöğdu olsun*" demiştir.¹⁹³ Ancak Latife Bekir'den bahseden, Türk Kadınlar Birliği üzerine yapılmış çalışmalarda "*Işıkdöğdu*" soyadına rastlanmamaktadır. Sadece dönemin gazetelerinde¹⁹⁴ ve Latife Bekir'in imzalarında¹⁹⁵ bu soyadına ulaşılmaktadır. Onun

¹⁹⁰ TBMM Albümü 1920-2010, Cilt:1, s.477

¹⁹¹ TBMM Arşivi Hal Tercümesi,

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf (erişim tarihi: 14.07.2020) Bakınız: Ek 18.

¹⁹² Akşam, 31 Mayıs 1935, s.5.

¹⁹³ Sema Çeyrekbaşı ile 14.02.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

¹⁹⁴ Milliyet, 23 Kanun-u Evvel 1934, s.5. ; Milliyet, 30 İkinci Kanun 1935, s.1.

¹⁹⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi 594-51-3, Kurum 490-1-0-0/ Cumhuriyet Halk Partisi , Belge Tarihi 20.01.1935.

yerine Latife Bekir ile ilgili bilgi veren bazı kaynaklarda, “Işık” soyadı altında bilgiler sunulmaktadır.¹⁹⁶ Ancak genel itibariyle “*Latife Bekir Çeyrekbaşı*” isim ve soy ismi ile anılmaktadır. Çünkü kendisi eşinin soy ismini kullanmak istemiştir.¹⁹⁷ Öyle ki Latife Bekir’in 29 Mart 1949 tarihli pasaportunda da Çeyrekbaşı soy isminin yazılı olduğu görülmektedir.¹⁹⁸ Ancak 29 Şubat 1952 tarihli pasaportunda “*Sulhiye Safiye Latife Çeyrekbaşıoğlu*” olarak yazılmıştır.¹⁹⁹ Sulhiye ilk ismi olduğu anlaşılmalı birlikte Safiye adının daha sonra eklendiği düşünülmektedir. Ayrıca Çeyrekbaşı’ndan Çeyrekbaşıoğlu’na geçiş süreci bilinmemektedir.²⁰⁰

Latife Bekir, Kadın Birliği’nin 1935 yılında feshedilmesiyle 1946 yılında milletvekili seçimlerine katılmıştır. Böylelikle İzmir Belediye Meclisi üyeliği yaparken, İzmir Milletvekili seçilmiştir.²⁰¹ Bu seçimde en çok oy alan ikinci aday olmuştur. Ayrıca 1946-49 tarihleri arasında TBMM Ekonomi Komisyonu üyeliğini sürdürmüştür. 1949 yılında ise tekrar açılan birliğin başkanlığını yaparak, kadın haklarının devamlılığını sağlamak için çalışmıştır. Ancak 1950 yılında göğüs kanserine yakalanmış bu sebeple çalışmalarına devam edememiştir.²⁰²

Tarihte kadın haklarının kazanılmasında katkı da bulunan Latife Bekir, 23 Eylül 1952 yılında salı günü saat 14:00’da vefat etmiştir. Cenazesi 24 Eylül 1952 de çarşamba günü saat 11:00’da evinden alınıp Edirnekapı Şehitliğine defnedilmiştir.²⁰³

2.2. LATİFE BEKİR’İN EVLİLİK VE AİLE HAYATINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

1929 yılı içerisinde Kadın Birliği’ni meşgul eden çalışma Bekarlık Vergisi olduğu görülmüştür. Kadın Birliği’nin başkanlığını yürüten Latife Bekir bu vergiye

¹⁹⁶ Kurun, 19Nisan 1935, s.8.

¹⁹⁷ Sema Çeyrekbaşı ile 11.12.2019 tarihinde telefon görüşmesinden öğrenilmiştir.

¹⁹⁸ Bakınız Ek6: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın 29 Mart 1949 yılına ait pasaportu. Sema Çeyrekbaşı’nın özel arşivinde 29.06.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

¹⁹⁹ Bakınız Ek7: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın 29 Şubat 1952 yılına ait pasaportu. Sema Çeyrekbaşı’nın özel arşivinden 29.06.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

²⁰⁰ Sema Çeyrekbaşı ile 29.06.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

²⁰¹ Kadın Gazetesi, 13 Eylül 1948, s.1.

²⁰² Özer, a.g.e. , s.239.

²⁰³ Cumhuriyet, 24 Eylül 1952, s.3.- Bakınız Ek 8: Latife Bekir’in Edirnekapı’daki kabrinde ilk ismi Osmanlıca “*Sulhiye*” yazılarak ardından Latife Bekir Çeyrekbaşı olarak belirtilmiştir.

yönelik olumlu açıklamalarda bulunmuştur. Onun bu tutumu evlilik hayatını destekliyor olmasından kaynaklandığı sonucunu doğurmaktadır.

Yozgat Mebusu Süleyman Sırrı, Bekarlık Vergisi adlı verginin alınması adına kanun teklifinde bulunmuştur. Bu kanun teklifine göre; 25 yaşın üstünde, 45 yaşın altında bulunan erkekler, kazanç, arazi, yol vergileri gibi vergilerin bir kısmını Bekarlık Vergisi olarak vermelidir. Bu vergi sadece erkeklere mahsus olmayıp bekar kadınları da kapsamaktadır. Bekar kadınlar, 20-35 yaşına kadar resmi bir daireden ücret alanları da içerisine dahil etmektedir. Aynı zamanda bu vergi boşanmış kadın-erkekleri de ilgilendirmektedir. Eğer ki boşanan çiftler çocuk sahibi değilse bu vergiyi vermek durumunda kalması düşünülmüştür. Böylelikle toplanan bu vergilerin yüzde yirmisi beş çocuktan fazla çocuğu olan ailelere ikramiye olarak ödenmesi planlanmıştır.²⁰⁴ Bu kanun teklifi Maliye Encümenlerine devredilmiştir. Latife Bekir ise bu vergiye dair yaklaşımını şu sözlerle ifade etmiştir:

“İzdivaç için erkekler kadar kadınların da alakasını temin etmek lazım olduğuna göre Yozgat mebusu Süleyman Sırrı Bey’in teklifi gayet muvaffaktır. Belki vergiye katlanılır da evlenenler artmaz. Fakat bu vergi bilhassa memlekete çocuk yetiştirmek hususunda faideli olacaktır.”²⁰⁵

Latife Bekir bu görüşünü dile getirdikten 4 gün sonra bu konuyla ilgili açıklaması şu şekilde devam etmiştir:

“Biz bekarlardan vergi alınmasına taraftarız. Ben vergiyi az bile buluyorum. Vergi katlanılmayacak bir derece de olmalıdır ki bekarlar evlenmeye mecbur olsunlar. Bekarlar bütün kazançlarını tek başlarına sarf ve heba ediyorlar. Bu kazanç artık hakiki hayatı anlamış olan Türk kadınlarıyla geçinmeye kafidir. Bunu bir yuvaya sarf etsin. O zaman içtimai alaka ve rabıtası olan genç; içki, kumar ve fena yollara sapmaktan uzak kalır.”²⁰⁶

Latife Bekir ,1933 yılında da bekarlardan vergi alınmasına dair aynı görüşlerini savunmuştur. Bu konuşması şu şekildedir:

“Bekarlardan vergi alınmasına ve bu paraların çok çocuk yetiştiren fakir ailelere ikramiye olacak verilmesine hararetle taraftarım. Bu vergi kolay kolay ödenemeyecek kadar fazla olmalıdır ki bekarlar evlenmeye mecbur olsunlar. Vergi beş on liradan ibaret olursa bekarların isteye isteye vereceklerinden endişe ediyoruz. Bekar Beyefendiler, bilmelidir ki Türk kadınları katiyen müsrif değildir.”

²⁰⁴ İkdâm , 19 Mart 1929, s.1.

²⁰⁵ Milliyet, 21 Mart 1929, s.1.

²⁰⁶ Cumhuriyet, 25 Mart 1929, s.1.

Kadın gayet idareli bir insandır. Asıl israf yapanlar bekar erkeklerdir. Kızların, evlenmek hususunda müşkülât çıkardıkları asılsızdır. Sadece küfüvlerini arıyorlar. Bu da gayet tabiidir.”²⁰⁷

Bu konuşmasının devamında da evlenmekten çekinen erkeklere dairdir açıklamalarda bulunmuştur:

“Bütün hanımları, sinema artisti tarzında yaşayan bazı genç kadınlar gibi zannetmeleridir. Bu yanlış anlayış, ekseriyeti teşkil eden hanımların tanınmamasından ileri gelmektedir. Çünkü bunların sesi çıkmıyor ve ortada görünmüyorlar. Vaziyetleri müsait kızlar evlenmeye hazırdırlar. Bu işte korkup çekinenler erkeklerdir. Herhâlde bekarlara konulacak vergi kazançlarının yarısı olmalıdır.”²⁰⁸

Latife Bekir’in bu konuşmasından aile kurumuna verdiği önem ile birlikte gençler için içki, kumar ve diğer uğraşlarına da karşı olduğu çıkartılabilmektedir. Aile kavramı Cumhuriyet rejimi öncesinde de önem kazanan bir kurum haline gelmiştir. Özellikle “iyi anne” kavramı ile kadınların üzerine düşen görevler hassasiyetle vurgulanmıştır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti içerisindeki geri kalmışlığın neticelerinde biri kadınların eğitilmemesinden kaynaklanmıştır. Böylelikle iyi bir aile ile nüfusta devamlılığın sağlanamaması sonucuna varılmış, bu hususta “II. Meşrutiyet Dönemi’nde Türk Kadınları” başlığı altında aktarılmaya çalışılmıştır.

Latife Bekir’in bu konuşması, bu başlık altında bulunan “aile kavramı” üzerinden değerlendirildiğinde, onun içinde aile kavramı bu hususta önemli olmakta ve bundan dolayı bekarlığa karşı çıktığı düşünülmektedir. Bundan dolayı verginin fazla olmasını isteyerek, evliliğe teşvik etmek istemiştir. Aynı zamanda evlenmekten çekinen erkeklere yönelik açıklamalarda bulunarak, onların evlenmelerini istemiştir. Latife Bekir’in görüşlerini dile getirdiği bir başka hususta yine evlilik üzerine olmuştur. Özellikle halk arasında “Kadın eli değmiş” tanımlaması Latife Bekir’in sözlerinde karşılık bulmuştur. Latife Bekir’e göre bir eve kadın elinin değmiş olması ile değmemiş olması arasında büyük bir fark vardır. Bu fark ise ancak kadın elinin değmesiyle ortaya çıkabilmektedir. Latife Bekir’in bu sözleri evli ve

²⁰⁷ Cumhuriyet, 11 Nisan 1934, s.1-6.

²⁰⁸ Cumhuriyet, 11 Nisan 1934, s.1-6.

bekar arasındaki farkı ortaya koymak ve aile kavramının önemini vurgulamak içindir.²⁰⁹

Latife Bekir'in aile hayatına yönelik yaptığı açıklamalar kendisinin aile hayatını yansıttığı için bir ayna görevi görmektedir. Aynı zamanda açıklamaları, talep edilen kadın imajının görülmesini sağlamaktadır. Buna bağlı olarak aile hayatına verdiği önem de ortaya çıkmaktadır. Latife Bekir'in "*İdeal Zevcede Bulunması Lazım Gelen Beş Şart*" adlı röportajı bu yaklaşımları destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu açıklamaları şu şekildedir:

*"Dışarıdan görünüşüm koyu bir cemiyet kadını idi. Vakıa böyledir. Lakin hayatımda en fazla çalıştığım şey evimin kadını olmaktı. 19 yaşında evlendim. Evliliğimizin ilk günlerinde mütevazı bir bütçe ile yaşıyorduk. Aldığımız 30 lira aylıkla hem geçiniyor, hem para biriktiriyorduk... İşte şu gördüğümüz evi kendi çalışmamla ve bazı kıymetli eşyayı lüzum görmiyerek sattıktan sonra kendim yaptım. Evimin planını bile kendim çizdim. Bu evin mimarı benim.. ev malzemesini kendim aldım. Kapı tokmaklarına, pencere parmalıklarına , çinilere kadar ben satın aldım.. İşçilerin başında günlerce bekliyerek inşaata nezaret ettim. Dahası var. Bir yanda evimle öyle meşguldüm ki, şu gördüğünüz kapıları, duvarların ve pencerelerin bir kısmını kendi elimle kendim boyadım. Bilmem... ev kadınlığını ben böyle anlarım."*²¹⁰

Latife Bekir, Kadın Birliği'nin başkanlığı sürecinde işlerini aksatmadan devam ederken evini aksatmayışı ve kendisine göre ev kadınlığının anlamı bu açıklamalardan anlaşılabilir. Aynı zamanda bu röportajında çocuklarını nasıl yetiştirdiğini de anlatmaktadır:

*"Ben ailede ebeveynin çocuklar üzerine tazyik ederek şöyle veya böyle yetişmesine, şu veya bu mesleğe zorla hazırlanmasına taraftar değilim. Ben de oğullarımın daha ziyade istidadlarına bakıyorum. Onlara göre kendilerine birer meslek tasarlıyorum. Büyük oğlumu doktor, ortancayı hukukçu, en küçüğünü mühendis yapmak niyetindeyim."*²¹¹

Latife Bekir bu röportajında esas konu olarak belirlenen ideal zevcenin nasıl olmasına dair düşüncelerini dile getirmiştir. Latife Bekir'e göre ideal zevce şu şekilde sıralanmıştır:

1-Mazbut ahlaklı

2-İyi tahsil görmüş,

3-Katiyen içki içmez. Ben hayatımda içkinin damlasını ağzıma sokmuş değilimdir. Hatta şimdi size likör değil, Yeşilaylı olduğumuzdan kahve ikram edeceğiz. Ben kendi hesabıma hayatımda sigara içmediğim için kadının da sigara içmesine

²⁰⁹ Cumhuriyet, 25 Mart 1929, s.1.

²¹⁰ Akşam, 31 Mayıs 1935, s.5.

²¹¹ Akşam, 31 Mayıs 1935, s.5.

katiyetle aleyhtarım. Maalesef kadınlar arasında sigara içenlerin çoğaldığını da görüyorum.

4-İdeal zevce katiyen kumar oynamaz. Kumar ailede şiddetli geçimsizlik yapan, ahlakı berbad eden bir şeydir. Halime şükrediyorum. Hayatımda elime kağıd almış değilimdir.

5-İdeal zevce katiyen boyanmaz. Ben kadınların boyanmasına karşı her zaman dehşetli aleyhtarım. Boyanmak bana bir nevi yalan söylemek bir hakikati gizlemek, ortaya başka, olmıyan bir şeyler çıkarmak gibi gelir. Öyle ya... bir simayı olduğundan başka şekilde, başka renkte göstermek yalancılık değil midir? Hele tırnak boyası bana adeta iğrenç gelir. Bahusus sokakta, tramvayda, lokantada, çanta açılarak, pudra kutusu çıkarılarak boyanmak kadar gülünç ne vardır ? Sonra koku.. kolanyadan başka koku kullanmadığım için öyle bin bir kokulu esanslar kullanmakta tuhafıma gider.”²¹²

Latife Bekir’e göre ideal zevce bu açıklamalarından anlaşıldığı üzere kendi yaşantısından izler taşımaktadır. Kendisinin yanlış olarak gördüğü şeyleri (sigara, alkol ve kumar, boyanma, koku) bir başka kadınlarında yanlış görmesini istemektedir. Bu açıklamaları aynı zamanda Latife Bekir’in sosyal yaşamına, giyinişine dair benimsediği görüşlerle ilgili bilgiler sunmaktadır. Açıklamalarına şu şekilde devam etmiştir:

“İdeal kadın, ideal zevce, mücevhere ve şıklığa hayatının birinci planında yer vermez. Bilmem her kadın gibi benim da başımın içinde “ideal zevce” tipi var. Ben de bu tipe yakınlaşmak için elimden geldiği kadar çalıştım nitekim hiç mücevhere kıymet vermem. Hiçbir zaman şık gezmeği ideal telakki etmedim. Sadeliği tercih ettim. Her moda geçer. Fakat sade giyinmek hiç geçmiyen bir modadır... Hatta pek tuhafı ben sinemaya bile pek nadiren giderim. Bilmem... belki de yanlış düşünüyorum. Belki de ideal zevce bu benim düşündüğüm ve benzemek istediğim tipte değildir.”²¹³

Latife Bekir’e göre kadınlar evleri ile dört saat ilgilenmelidir. Hatta bir başka işi varsa dahi bunu aksatmamalı erken kalkmalıdır. Onun bu tutumu evine verdiği önemi öne çıkarmakta, aileye olan ilgisini gözler önüne sermektedir. Eğitim konusu Latife Bekir için ideal zevce de 2. Sırayı aldığı görülmüştür. Bu röportajında açıklamalarına son verirken kızlara da tavsiyelerde bulunarak daha çok dil bilmeleri gerektiğini söyleyerek, kız mekteplerinin bu konuda eksik kaldığını ve Galatasaray Lisesi gibi dil derslerinin güçlü olduğu bir liseye ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.²¹⁴

²¹² Akşam, 31 Mayıs 1935, s.5.

²¹³ Akşam, 31 Mayıs 1935, s.5-9.

²¹⁴ Akşam, 31 Mayıs 1935, s.9.

2.3 LATİFE BEKİR'İN DÜŞÜNCE DÜNYASI

Nezihe Muhittin başkanlığındaki Kadın Birliği dönemine bakıldığı üzere siyasetinin ve izlenen yolun temel gayesi kadınların seçme ve seçilme hakkını alması olduğu anlaşılmaktadır. Nezihe Muhittin'in açık sözlülüğü, sık sık kadın hak ve taleplerini dile getirmesi eleştirilerin odak noktası olmasına sebep olduğu görülmüştür. Özellikle dönemin şartları içerisinde hak talepleri henüz “erken” olarak nitelendirilmiştir. Öyle ki gerek basın gerekse birlik içerisinde bazı üyeler Nezihe Muhittin'in yapmış olduğu konuşmaları sert bulmakla birlikte, seçme ve seçilme hakkının alınması için henüz erken olduğunu dile getirmiştir.

Latife Bekir bu sebeple olacaktır ki başkanlığa geçer geçmez ılımlı bir politika izlemek, eleştirileri azaltmak adına öncelikli olarak seçme ve seçilme hakkı için arzu edilen talepleri ikinci sıraya düşürmüştür.²¹⁵ Aslında Latife Bekir'in izlemiş olduğu bu yol, Nezihe Muhittin'in Kadınlar Halk Fırkası'nda tepki çeken maddeleri çıkartıp, düzenledikten sonra Kadın Birliği'ni kurmasıyla benzerlik taşımaktadır. Böylelikle tartışmaya sebep olan sorun veya sorunlar geçici süreyle ortadan kaldırılmaya çalışılmış, farklı görüşlere sahip olan kişiler azaltılmaya çalışılmış fakat hedeflerden vazgeçilmemiştir.

Latife Bekir, kadınların seçme ve seçilme hakkını alması konusunda henüz “erken” olarak nitelendirilmesini dikkate almış olacaktır ki dönemin şartlarına ve düşüncesine bağlı faaliyetlerde bulunmaya çalışmıştır. Latife Bekir'in seçme ve seçilme hakkı ile ilgili sorulan soruya verdiği cevap aslında onun birlik içerisinde, kadın hakları konusunda izleyeceği yolu gözler önüne sermiştir:

*“Biz Nezihe Muhittin Hanım gibi hayaller peşinde koşacak değiliz. Belki bunun da zamanı gelir. Fakat bizim bundan evvel yapacağımız işler vardır.”*²¹⁶

Latife Bekir'in “Belki bunun da zamanı gelir.” cümlesinden siyasi hak ve taleplerden vazgeçildiği veyahut eskisi kadar mücadele edilmeyeceği sonucu çıkartılmamalıdır. Çünkü Latife Bekir tıpkı Nezihe Muhittin gibi bu hak ve taleplerin bir gün sonuçlanacağını ummuştur. 1929 yılındaki yer alan konuşması bu tutuma bir

²¹⁵ Özer, a.g.e., s.237.

²¹⁶ Cumhuriyet, 21 Kanun-i Sani 1928, s.2, Sinni 4, Numara 1331.

örnek teşkil edebilmektedir. Latife Bekir bu konuşmasında kadınların yerel seçimlerde oy hakkına sahip olacaklarına inandığını belirtmiştir.²¹⁷

Bu görüşü destekleyecek bir başka örnek ise Naci Sadullah (Danış) ile Latife Bekir'in söyleşisidir. Latife Bekir kendisine yöneltilen “*Henüz erişemediğiniz istekler nelerdir?*” sorusuna, “*Mebus olmak*” diye cevap vermiştir.²¹⁸Bu cevapta seçme ve seçilme hakkından vazgeçmeyeceklerini açıklamaktadır.

Latife Bekir'in seçim ile ilgili bir başka konuşmasından yine bu sonuç çıkarılabilmektedir. Latife Bekir şunları söylemiştir:

*“Kadınların çokluğuna erkekler sevinsin! Mumaftı ekseriyet kadınlar tarafında olduğuna göre, intihap hakkını aldığımız zaman biz kazanacağız demektir. Her halde bu cihet, erkekleri düşündürecek mahiyettedir. İntihap hakkı için henüz teşebbüsatta bulunmadık. Fakat zamanı gelince çalışacağız. Bunun yakında olması mümkündür.”*²¹⁹

Latife Bekir'in seçme ve seçilme hakkı ile ilgili konuşmalarında “*zamanı gelince*” ifadesini birçok kez kullandığı görülmektedir. Bu yüzden mevcut şartlar ve imkanlar dahilinde hareket ettiği düşünülmektedir. Zamanı gelince ifadesinin bir yansıması olarak 1929 yılının mart ayında tartışmalara sebep olan kadınların mebusluk meselesinde Latife Bekir yine aynı düşünce tarzıyla yaklaştığı görülmektedir. Latife Bekir'in öncelikli amacı belediye seçimlerini kazanmaktır. Mebusluk meselesi için ise “*daha sonra düşünülecek bir durum*” olarak yorum yapmıştır.²²⁰ Bu ifadesi “*zamanı gelince*” ifadesiyle desteklenmektedir.

Ancak Latife Bekir döneminde Kadın Birliği'nin kadınlar için hak ve taleplerden uzaklaştığı yönünde görüşler de mevcuttur. Yaprak Zihnioğlu eserinde bu dönemi incelerken, “*Kadın Birliği'nin Yeni Çizgisi*” başlığı altında, kadın hakları için izlenen yoldan uzaklaşıldığını ve bu durumu bir dönüm noktası olarak değerlendirdiği görülmektedir.²²¹

2.4 KADIN BİRLİĞİ'NDE LATİFE BEKİR DÖNEMİ

Latife Bekir'in başkanlığı sürecinde hükümet ile ilişkilerin olumlu olduğu görülmektedir. Latife Bekir'in Hamdullah Suphi'nin yeğeni olması, Kadın Birliği ve

²¹⁷ Kaplan, a.g.e., s.145.

²¹⁸ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.480.

²¹⁹ Milliyet, 30 Kanun-i Sani 1929, s.1.

²²⁰ Milliyet, 25 Mart 1929, s.1.

²²¹Zihnioğlu, a.g.e., s.249.

hükümet arasındaki ilişkiyi olumlu kıldığı sonucunun çıkarılmasına sebep olmaktadır. Latife Bekir toplantı, kongre veya başka bir etkinliğin gerek düzenlenmesi gerekse izin alınabilmesi için Hamdullah Suphi'den yardım almış bu sayede Mustafa Kemal Paşa ile iletişim kurabilmiştir.²²²

Latife Bekir ile Mustafa Kemal Paşa'nın tanıştığı bilinmektedir.²²³ Bu tanışma Nezihe Muhittin başkanlığındaki Kadın Birliği dönemine denk gelmektedir. Latife Bekir, Kadın Birliği kurucu üyeleri arasında yer aldığı için Hamdullah Suphi'nin yardımıyla Ankara'da bir görüşme gerçekleşmiştir. Bu görüşmede Mustafa Kemal Paşa eşine Latife Bekir'i şu şekilde tanıtmıştır:

*“Bak, senin adaşın bir hanımefendi, İstanbul'da kadınlar için çalışıyor.”*²²⁴

Latife Bekir ile Mustafa Kemal Paşa'nın bu görüşmeden önce tanıştıkları bilinmemektedir. Ancak Hamdullah Suphi'nin, Mustafa Kemal Paşa ile Latife Bekir arasında bir bağlantı olduğu ve yukarıdaki görüşme gibi bir görüşme ve konuşmada yardımcı olduğu bilinmektedir.²²⁵ Zafer Toprak'ın Türk kadınlar Birliği'ne yönelik şu ifadeleri:

*“Doğrudan organik olmasa da partinin sözünden çıkmamıştır.”*²²⁶ Birlik ve hükümet arasındaki ilişkiyi tanımlar niteliktedir.

Aynı zamanda birliğin 1935 yılında kendisini feshetmesi, *“Kadın Birliği'nin Feshi (10 Mayıs 1935)”* başlığı altında görüleceği üzere pek çok sebebi barındırsa da bu sebeplerin dışında, Mustafa Kemal Paşa ve Latife Bekir arasındaki sözlü anlaşmadan kaynakladığı görülmektedir. Latife Bekir Kadın Birliği'nin başkanlığını yürüttüğü süre boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın doğrultusunda ilerlemiş ve yine bu doğrultuda birliğin feshini talep etmiştir.²²⁷

Kadın Birliği ilk yıllarında hayır ve yardım işlerinin yanı sıra, Mustafa Kemal Paşa'nın ilke ve inkılapları doğrultusunda çalışmalar yürütmüştür. Yeni harflerin

²²² Sema Çeyrekbaşı ile 14.02.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

²²³ Bakınız Ek9: Latife Bekir Çeyrekbaşı ile Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşmesine dair olduğu düşünülen fotoğraf. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

²²⁴ Özer, a.g.e., s.237.

²²⁵ Sema Çeyrekbaşı ile 11.12.2019 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

²²⁶ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*,s.481

²²⁷ Sema Çeyrekbaşı ile 14.02.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

kabulüyle, bu harflerin yaygınlaştırılması amacıyla okuma yazma kursları açmıştır.²²⁸ Hatta birliğin bu dönem içerisinde Mustafa Kemal Paşa'nın inkılaplarına dair faaliyetlerini arttırdığı görülmektedir. Öyle ki birlik yeni harfler için çalışmalara devam ederken bir yandan da şapkaya dair bir konferans vermesi inkılapların benimsetilmesi açısından izlenen yolu gözler önüne sermektedir.²²⁹

Aynı süreç içerisinde Kadın Birliği ve hükümet arasındaki bağın güçlendiği, ılımlı bir çizgide ilerlediği, hatta Mustafa Kemal Paşa'nın Kadın Birliği'nin faaliyetlerini yakından izlediği görülmüştür. Özellikle Nezihe Muhittin döneminde birlik ve hükümet anlaşmazlığı açıkça anlaşılabilirken bu dönem tam tersi bir dönemin başlangıcı olmuştur. Mustafa Kemal Paşa yeni yönetimin oluşturulmasının ardından birliğe bir kutlama mektubu göndermiş olması birlik ile hükümet arasındaki ilişkinin düzelmesinin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.²³⁰

Latife Bekir'in başkanlığı döneminde hayır ve yardım çalışmaları yürütülerek, Kız Talebe Yurdu bu çalışmalar sonucunda açılmıştır. Aynı zamanda işsiz olduklarını belirten her kadın ve erkeğe iş bulmak için çalışmalar yapılmıştır. İhtiyaç sahibi çocukların eğitim masrafları karşılanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kız çocuklarının eğitimi için çalışmalar yürütülmüş bu doğrultuda kız çocukları için Almanca, Fransızca ve İngilizce dersleri ücretsiz bir şekilde verilmeye başlanmıştır.²³¹

Bu açıdan Latife Bekir dönemi değerlendirildiğinde izlenen yolun ve amacın daha sakin bir ilerleyiş içerisinde devam ettiği görülmektedir. Bu çıkarımlar sonucunda birliğin ilk yıllarında hayır işlerinde faal rol oynaması muhalif düşüncüyü azaltma yönünde bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Leyla Kaplan'da eserinde bu ilerleyişe değinerek, Latife Bekir döneminde cemiyetin yardım amaçlı faaliyetlerine ağırlık verilmesine karşın, siyasi isteklerden vazgeçilmediğini ve her fırsatta dile getirildiğini belirtmiştir.²³²

²²⁸ Gürkan Bozkır, "Türk Kadın Birliği", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi III*, Sayı: 9/10, (2010),s.106.

²²⁹ Milliyet, 30 Kanun-i Sani 1929, s.1.

²³⁰ Bozkır, a.g.m., s.106.

²³¹ Morali, a.g.m., s.76.

²³² Kaplan, a.g.e., s.145.

Kadın Birliği'nin 1928 tarihinde basına yansıyan genel durumu “*sessiz ve sakin*” olarak tanımlanmıştır. Bu sessizlikten dolayı Nezihe Muhittin'in cesaret olarak söylemlerde bulunduğu görülmüştür. Nezihe Muhittin Kadın Birliği'nin sessizliğine dair yöneltilen soruya karşılık, birliğin kendisini çok arayacaklarını belirtmiştir.²³³ Bu tutum Latife Bekir başkanlığındaki birliğe bir eleştiri olarak görülmektedir. Kadın Birliği ise sessiz kalma sebebini, Nezihe Muhittin'den devralınan birliğin kasasının boş olmasına bağlamıştır.²³⁴ Buradaki sessizlik birliğin faaliyetlerinde görülen azlığa yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü birlik bütçesi dahilinde faaliyette bulunarak, çalışmalar yürütebilmektedir.

30 Temmuz 1928 tarihinde Kadın Birliği hem üyeler ile tanışma hem de nizamnamedeki bazı maddeleri düzeltmek amacıyla senelik kongrelerinden birini gerçekleştirmiştir. Bu kongreye 40-50 kadın katılmıştır. Fakat nizamnamedeki düzeltmeler ve tekliflerin kabulü için bu sayı yetersiz kalmıştır. Bundan dolayı kongre bir hafta sonraya ertelenmiştir.²³⁵

Kadın Birliği 5 Ağustos 1928 tarihinde kongre için tekrar toplanmıştır. Bu kongre alışla gelmişin dışında olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı “*Kadın Birliği'nin Kongresi Gayet Sakin Geçti*” başlığıyla gündeme gelmiştir. Bu kongrede tartışma yaşanmamış ve yirmi kişilik heyet oluşturulmuş ve birliğin 26 maddelik nizamnamesi okunmuştur. Buna bağlı olarak maddeler üzerine fikir alışverişı yapılmıştır. Ayrıca yeni nizamname kabul edilmiştir.²³⁶

Ancak bu nizamname içerisinde bazı çelişkiler olduğu ileri sürülmüştür. Nizamnameye göre siyasi hakların alınmasına dair bir madde yer alırken, bir diğer maddede ise birliğin siyasetle ilgilenmeyeceği eklenmiştir. Bundan dolayı Halide Nusret (Zorlutuna), nizamnameden bir şey anlamadığını dile getirmiştir. Ancak bu tutuma karşı Efzayış Yusuf açıklama getirerek: “*Kadınların siyaseti başka o bildiğimiz siyaset başka*” diyerek farklı bir bakış açısıyla konuya yaklaşmıştır. Başka

²³³ Cumhuriyet, 21 Kanun-i Sani 1928, s.1, Sinni 4, Numara 1331.

²³⁴ Cumhuriyet, 21 Kanun-i Sani 1928, s.2, Sinni 4, Numara 1331.

²³⁵ Cumhuriyet, 30 Temmuz 1928, Sene 5 Numara 1515, s.1.

²³⁶ Cumhuriyet, 6 Ağustos 1928, Sene 5, Numara 1523, s. 1.

bir üye ise bu bakış açısını destekleyen açıklamalarda bulunarak, siyasetin iki türlü olduğunu belirtmiş ve bunu kadın-erkek siyaseti olarak tanımlamıştır.²³⁷

Bu kongrede yönetim kurulu şu kişilerden oluşmak üzere kabul edilmiştir:

“Başkan: Latife Bekir Hanım

Başkan Vekili: Saide Hanım

Genel Sekreter: İffet Halim (Oruz) Hanım

Muhasebeci: Sadıka (Fethi) Hanım

Veznedar: Saime Hanım

Üyeler: Laima Refik, Madiha, Besime, Mesrure ve Halide Nusret Hanımlar”²³⁸

Kadın Birliği'nin 1928 yılından sonraki basın yayın hayatı incelendiğinde bir önceki yıllara karşılık daha az yer aldığı görülmüştür. Bundan dolayı oldukça az haber toplanabilmiştir. Yaprak Zihnioğlu' da eserinde 1928 yılı sonrası için gazete ve yayın organlarında birliğin etkinlik ve faaliyetlerinin çok az yer aldığını belirtmektedir.²³⁹

2.4.1. 1929 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ

1928 yılının sakinliğinin aksine 1929 yılında Kadın Birliği zengin bir program ile yeni yıla hazırlık yapmış ve faal bir şekilde çalışacaklarını duyurmuştur. Ayrıca yerli malların kullanılması için gayret gösterilmeye başlanmıştır. Bundan dolayı Bursa'dan numune kumaşlar getirilerek bir sergi açmak istenmiştir.²⁴⁰ Bu amaçla çalışmalarına başlayan Kadın Birliği, birlik üyelerinin yerli malı kumaşlar giyeceği yönünde karar almıştır.²⁴¹ Kadın Birliği'nin yerli malı üzerine faaliyetlerde bulunma sebebi dönemin yerli malı üretim ve tüketim çabasıdır.²⁴² Ayrıca Kadın Birliği bir kıraat salonu hazırlayarak yeni harflerin kullanımı ile ilgili çalışmalar yapacağını duyurmuştur. Birliğin etkin bir şekilde hareket ettiği hayır

²³⁷ Ediz, a.g.m., s.26-27.

²³⁸ Cumhuriyet, 17 Ağustos 1928, s.1.

²³⁹ Zihnioğlu, a.g.e., s.250.

²⁴⁰ Milliyet, 14 Kanun-i Sani 1929, s.1.

²⁴¹ Milliyet, 1 Nisan 1929, s.1.

²⁴² Detaylı Bilgi İçin Bakınız; Afet İnan, *İzmir İktisat Kongresi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2018, s.19-20;

17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır. Bu kongrede Misak-ı İktisadi Esasları arasında yerli malın kullanılmasına yönelik maddeler bulunmaktadır. Bunun bir devamı olarak 9 Aralık 1925 tarihinde “*Yerli Kumaştan Elbise Giymeye Dair Kanun*” Resmî Gazete’de yayınlanmış ve yerli malına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Latife Bekir başkanlığındaki Kadın Birliği'nin bu sebeple yerli malına yönelik çalışmalar yaptığı düşünülmektedir. Ayrıca Bakınız; Resmî Gazete, 20 Kanun-i Evvel 1341 / 3 Cemaziye'l ahir 1344, Numara 249, Sene 5. s.1.

işleri de devamlılık göstermiştir. Ramazan Bayramı dolayısıyla durumu olmayan çocuklara elbiseler dağıtılacağı alınan kararlar arasında bulunmaktadır.²⁴³ Birlik aynı zamanda 6 Şubat tarihinde gerçekleştirilmesi planlanan bir balo hazırlığına da başlamıştır.²⁴⁴

Kadın Birliği için 1929 yılı, kadınların bilinçlendirilmesi adına konferansların verildiği ve bu konferanslarda avukat kadınlara yer verilerek bu sayede evlenme, boşanma, nafaka gibi konularda kadınlar bilinçlendirilmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur.²⁴⁵ Ayrıca kadın yaşamının iyileştirilmeye çalışılması, kadınların iş hayatına atılması bu sayede kadın-erkek arasında eşit maaşın sağlanmaya çalışılması, Türk kadınlarının dünya kadınlarına tanıtılması, gibi pek çok açıdan önemli bir yıl olduğu planlanan ve yapılan faaliyetlerde görülmektedir. 21 Nisan 1929 tarihinde Kadın Birliği çeşitli meseleler üzerine kararlar almıştır. Kadınlara iş bulabilmek adına görüşmelerin arttırılması bu meselelerden biri olmakla birlikte, Latife Bekir şu açıklamayı yapmıştır:

*“Birliğimiz; öteden beri düşündüğümüz bir takım hayırlı mes’eleleri ve sahai hakikate çıkarmak üzere faaliyete geçmiş ve bu işlerle uğraşmağı kabul eden arkadaşlarımızdan komisyonlar teşkil edilmiştir.”*²⁴⁶

Latife Bekir’in komisyon açıklamaları şu şekildedir:

“1-Evlenmemiş Dul Annelerin Vaziyetlerini Tetki Komisyonu Azası, Avukat Güzide ve Nebahat Hanımlar.

2-Kadınların Polislikte İstihdamlarını Temin Komisyonu. Azası, Nebahat Hamit, Lamia Refik, Efzayiş Suat Hanımlar. Bundan maksadımız barlarda ve ötede beride dolaşan genç kızları takiptir. Kadın Birliği zabita işlerinde kadınların yapacağı işler mevcut olduğuna kanidir.

3-Türk Kadınlarının Ecnebilerle Evlenmemelerini Temin Komisyonu. Azası, Latife Bekir, Avukat Suat, Efzayiş Suat, Aliye Halit Fahri Hanımlar.

4-Kadın Ticaretine Mâni Olacak Komisyon. Azası, Esmâ Zafir, Mediha Fazlı, Aliye Esat, İffet Halim Hanımlar.

5-Kadın ve Erkekler Arasında Musavattı Temin için Teşebbüsatta Bulunacak Komisyon. Azası, Latife Bekir, Esmâ Zafir , Suat Derviş Hanımlar.

*6-Fakir Çocuklara Yardım Komisyonu. Azası, Gülsüm Niyazi, Saim Faik , Lamia Refik, Suat Derviş Hanımlar.”*²⁴⁷

²⁴³ Milliyet, 14 Kanun-i Sani 1929, s.1.

²⁴⁴ İkdâm, 14 İkinci Kanun 1929, s.2.

²⁴⁵ Cumhuriyet, 31 Teşrin-i Evvel 1929, s.2.

²⁴⁶ Cumhuriyet, 22 Nisan 1929, s.3.

Kadın Birliği'nin bir sonraki çalışması ise Uluslararası Kadın İttihadı Teşkilatı'nın isteğinden dolayı, kadınlara ait meseleler üzerine raporlar gönderilmesi için 8 komisyon oluşturulması üzerine gerçekleşmiştir. Hazırlanacak raporların konuları ise 8 maddede toplanmıştır:

- 1- “Evlenmemiş annelerin vaziyeti
- 2- Sulh ve Cemiyet Akvam
- 3- Evli kadınların tabiiyeti
- 4- Genç Kızların barlar da bulunmasına mâni olarak ve çocukları himaye edecek kadın polisi
- 5- Kadın ticareti aleyhinde teşebbüsat
- 6- İşte kadın ve erkeklerin müsavatı
- 7- Kanun müvacehesinde kadın ve erkeklerin müsavatı
- 8- Hükümetin fakir çocuklara yardımı”²⁴⁸

Yukarıda sıralanmış olan 8 madde içerisinde bulunan 5. madde Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük sıkıntılarında birini temsil etmektedir. Kadın ticaretinin durdurulması yönünde devlet politikalar izlerken, Kadın Birliği'nin de aynı doğrultuda çalışmış olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yaşanan Balkan ve I. Dünya Savaşı ile birlikte fakirlik artmış, erkek nüfus azalmış ve nüfusta büyük bir düşüş yaşanmıştır. Aile kurumu da bu dönemlerde kmştir. Buna bağlı olarak yoksullukla mücadele etmeye çalışan kadınların bir kısmı kadın ticaretinde yerini almıştır. Osmanlı Devleti'nden kalan bu sorun, Cumhuriyetin ilk yıllarında da sorun olmaya devam etmiştir. Devlet, rejim değişikliği ile beraber düzeni sağlamak istediği için bu sorunla yeterince uğraşmamıştır. Ancak kadın ticareti sorunu 20'li yılların ortasında durdurulmaya çalışılmış, devlet bu doğrultuda çalışmalar yapmıştır.²⁴⁹

Kadın Birliği'nin oluşturmuş olduğu 8 komisyon ile yaptığı çalışmalarda olumlu sonuçlar aldığı Efqayış Suat'ın açıklamalarından anlaşılmaktadır:

*“Biliyorsunuz, kadına müteallik birçok işler hakkında icabatını tezekkür ve derpiş etmek üzere öteden beri Birlikte azadan müteşekkil komisyonlar sarfi mesai etmekte idi. Bu tetkiklerden çok kıymetli neticeler alındı.”*²⁵⁰

Efqayış Suat “ok kıymetli neticeler” i ise tek tek sıralayarak, açıklamıştır:

²⁴⁷ Cumhuriyet, 22 Nisan 1929, s.3.

²⁴⁸ Milliyet, 22 Nisan 1929, s.1.

²⁴⁹ Toprak, *Türkiye'de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, s.35.

²⁵⁰ Cumhuriyet, 6 Haziran 1929, s.1.

“1-Mesai Hayatında Kadın ve Erkek Müsavatı. Bu; bizde, hükümet memuriyetlerinde tam bir müsavat dahilindedir. Diğer bütün müesseseler de yaptığımız tetkiklere göre yalnız istihsal kabiliyetinden gördüğümüz farktan başka bir müsavatsızlık görmedik.

2-Kanun müvacehesinde erkekle kadın müsavatı. Takdir edersiniz ki bu mühimdir.

3-Ahlakta Müsavat. İzaha muhtaç bir mevzu. Yani, kız ve erkek çocukları aynı ahlak kaide ve telkinleri altında yetiştirmek. Bu maddemizde kadın ticareti aleyhine de şiddetle harekete geçmekte dahildir.

4-Çok çocuklu ailelere hükümet ve cemiyetin devamlı yardımını temin etmek.

5-Kadınlar için intihap hakkı olmayan memleketler de tam müsavat hareketini temin etmek.

6-Evli Kadının her zaman tabiiyeti muhafaza etmesi.

7-Kadın polisleri ki içtimai vazifede amil olmak çocuk ve kadınların umumi hayatlarını teftiş ve murakabe etmeleri.

8-Cemiyeti akvamın gördüğü vazifeleri yakından takip etmek. Bu da dünya ailelerinin nazardan kaçması melhuz hayati vaziyetlerini kadın gözü ile müdafaa ve temin etmek

9- Evlenmemiş annelerin vaziyeti içtimaiyeleridir.”²⁵¹

Efzayiş Suat’ın açıklamalarının ardından Kadın Birliği ve Türk kadınları için oldukça önemli olduğu düşünülen, oluşturulmuş olan 8 komisyonun amaçlarından biri olan kadın-erkek arasında eşit maaş konusu bu dönemde başarıya ulaşmıştır. “Kadın Birliği’nin Kuruluşu (7 Şubat 1924)” başlığı altında 1927 yılı içerisinde, Nezihe Muhittin başkanlığında kadın-erkek arasında eşit ücretin sağlanması adına çalışmalar yapıldığı aktarılmaya çalışılmıştır. 1927 yılında ki bu girişim 1929 yılı içerisinde sonuçlanmıştır. Kadın Birliği kadın-erkek arasında eşit maaş alınmasını talep etmiş ve diğer alanlar da bu eşitlik için çalışmak üzere “Kadın ve Erkeklerin Müsavatı Komisyonu” nu kurmuştur. Bu komisyon kadın-erkek arasında eşit maaşın alınıp alınmadığına dair çalışmalar yürütmek üzere faaliyete geçmiş ve ülkede bulunan şirket ve fabrikalarda iki hafta boyunca incelemeler yapmıştır.²⁵²

Kadın ve Erkeklerin Müsavatı Komisyonu’nun incelemeleri sonucunda kadın-erkek arasında eşit maaşın sağlandığı görülmüştür. Hatta Latife Bekir kadınların daha çok çalışması sonucunda erkeklerden daha fazla maaş aldıklarını belirtmiştir. Açıklamalarının bir kısmı şu şekildedir:

“Cibali fabrikası hamile bulunan bir amele kadına, son vaziyetinden dolayı bir aylık yevmiyesini ikramiye olarak vermiştir. Gene hasta bir kadına ilk ay yarım

²⁵¹ Cumhuriyet, 6 Haziran, 1929, s.1.

²⁵² Cumhuriyet, 4 Mayıs 1929, s.2.

ve ikinci ay rubu yevmiye vermektedir. Bunlardan başka bu kadınların çocuklarının birden altı yaşına kadar olanlarına bir bakım yuvası açmış olduğu gibi günde üç defa yiyecek verdiği yavruları esaslı bir surette terbiye ediyor. Her müessesenin böyle bir yuvası olmasını isteyeceğiz. Buradaki temiz yataklar, kum bahçeleri de zikre şayandır.”²⁵³

Latife Bekir bu açıklamasına ek olarak bu incelemeleri Anadolu’ya da taşıyacağını özellikle kadın çalışanın fazla olduğu Beykoz Debbâğ ve Kundura fabrikasını ziyaret edeceğini duyurmuştur.²⁵⁴ Kadınların iş hayatında aktif rol oynadığı bu günlerde gelir dağılımındaki eşitlik gerek Kadın Birliği için gerekse Türk kadınları için oldukça olumlu olmuştur.

29 Temmuz 1929 tarihinde Kadın Birliği, Latife Bekir başkanlığında toplanmıştır. Ancak bu kongreye sayıca az katılım olduğu için gerçekleştirilememiştir.²⁵⁵ Buna karşılık 4 Ağustos günü toplanan Kadın Birliği idare heyetinin seçimini gerçekleştirmiştir.²⁵⁶ Bu kongrede Efzayiş Suat tarafından birliğin bir senelik raporu sunulmuştur. Bu raporda pek çok hayır işi yer verilmiştir. Örneğin, darülacezede kalan yetim çocuklara oyuncak ve şeker gönderileceği gibi faaliyetler özetlenmiştir. Aynı zamanda yeni sene için bütçe hazırlanmıştır. Yerel İdare Heyeti ise şu kişilerden: Latife Bekir, Efzayiş Suat, İffet Halim, Mediha Fazlı, Saime Faik, Lamia Refik, Reşide, Aliye Halit Farih, Besime İbrahim, Güzide Lütfi’den oluşmuştur. Ayrıca Kadın Birliği içerisinde Fahri Aza sıfatına sahip erkek azaların artık “*müntehap ve müntehap*” olması gerektiği belirtilmiştir. Ancak uzun tartışmalar sonucunda kadınlar ile erkeklerin umumi ve hususi her alanda eşitliği sağlanana kadar bu konunun gündeme gelmemesine karar verilmiştir.²⁵⁷

Kadın Birliği’nin bir başka faaliyeti 29 Ağustos 1929 tarihinde gerçekleşmiştir. şark kadınları hakkında araştırma ve inceleme yapmak üzere Türkiye’de bulunan Amerikalı yazar Ruth Française Vootsmal için bir çay ziyafeti vermek üzere Türk Ocağı’nda toplanılmıştır. Bu ziyafette kadın hareketleri üzerine sohbet edilmiştir. Ruth Française Vootsmal Türkiye gibi pek çok yeri ziyaret etmiştir. Bu yerler

²⁵³ Cumhuriyet, 4 Mayıs 1929, s.2.

²⁵⁴ Cumhuriyet, 4 Mayıs 1929, s.2.

²⁵⁵ Milliyet, 30 Temmuz 1929, s.8.

²⁵⁶ Milliyet, 5 Ağustos 1929, s.1.

²⁵⁷ Cumhuriyet, 5 Ağustos 1929, s.2.

arasında, Hindistan, İran, Irak ve Suriye yer almaktadır. Burada Amerikalı yazarın Türk kadınlarını ilgilendiren ve oldukça dikkat çeken bir görüşü şu şekildedir:

*“Türkiye’de kadınlık meselesi halledilmiştir. Yalnız tesettür noktasından değil, ictimai ve iktisadi nokta-i nazardan Türk Kadınlığı diğer şark memleketlerine nispetle büyük bir inkişafa mazhar olmuştur.”*²⁵⁸

Ruth Française Vootsmal’ın dikkat ettiği bir diğer nokta ise Türkiye’de kadınların erkekler gibi çalışıyor olmasıdır. Çünkü kendisi pek çok ülke gezmiş olmasına rağmen diğer şark ülkelerinde bu duruma rastlamadığını belirtmiştir. Ayrıca Türkiye’deki kadınların gelişimi ve değişimi ziyaret etmiş olduğu ülkelere göre daha fazla olduğunu belirtmiştir.²⁵⁹

Kadın Birliği açısından 1929 yılı hayır faaliyetlerin yapıldığı, yerli malı kullanımı için çalışmalar düzenlendiği, konferanslar neticesiyle kadınları bilinçlendirmeye çalışıldığı, iş hayatında eşit maaş alımının sağlandığı, Türk kadınının yurt dışında olumlu bir şekilde yansıtılmak istendiği ve faaliyetlerin öne çıktığı bir yıl olmuştur.

Fakat tüm bunların dışında ayrıca incelenmeye çalışılan 2 konu bulunmaktadır. Bunlardan ilki “1930 yılı Belediye Kanunu’nun Kabulü Öncesinde Kadınların Seçim Meselesi” başlığı altında, ikincisi ise “Berlin Uluslararası Kadınlar Kongresi (14 Haziran 1929)” başlığı altında yer almaktadır.

2.4.2 1930 yılı Belediye Kanunu’nun Kabulü Öncesinde Kadınların Seçim Meselesi

1929 yılında yerel seçim tarihinin yaklaştığı günlerde Kadın Birliği, kadınların siyasi hak ve taleplerini yinelemiş ve Latife Bekir başkanlığında konuşmalar yapılmıştır. Latife Bekir kadınların daha önce belirttiği üzere seçme ve seçilme hakkını bir gün alacağını dile getirmiştir. Kadınların bu hakkı alıp almayacaklarına dair tartışmalar yaşanmakla birlikte, Kadın Birliği Yeni Belediye Kanunu tasarısının meclise intikal etmesiyle Avrupa’daki nizamnameleri incelemeye başlamıştır. Bu

²⁵⁸ Cumhuriyet, 30 Ağustos 1929, s.1-2.

²⁵⁹ Cumhuriyet, 1 Teşrin-i Evvel 1929, s.2.

incelemeler tamamlandıktan sonra meclise müracaat edilerek, kadınların oy hakkına sahip olabilmeleri için çalışmalar yapılması planlanmıştır²⁶⁰

Özellikle bu dönemde Türk kadınlarına seçim hakkının verilmesi basının ilgi gösterdiği bir durum olmuştur. Bu kanun TBMM tarafından onaylanırsa, 18 yaşını doldurmuş her kadın, tıpkı erkekler gibi yerel seçimde seçme ve seçilme hakkına sahip olacaktır.²⁶¹ Bu durum beklenilenin oldukça üstünde bir heyecan ile karşılanmıştır. Nezihe Muhittin tarafından toplanan kadınlar Darülfünun Meydanı'nda ve Darülfünun'da okuyan kız öğrenciler ile birlikte bir şükran miting yapmak istemiştir. Bu sebeple Darülfünun emini Neşet Ömer (İrdelp)'e bu isteklerini bildirmişlerdir. Bu mitinge Kadın Birliği azalarının ve isteyen tüm kadınların gelebileceği bildirilmiştir.²⁶² Kadın Birliği ise bu süreçte Yeni Belediye Kanunu'nun kabul edilmesi için TBMM ile görüşmeler yapmayı planlamış ve hükümete teşekkür edilmesi kararı verilmiştir.

Bu girişimle Nezihe Muhittin ile Kadın Birliği'nin ayrı bir şekilde hareket ettiği anlaşılmaktadır. Nezihe Muhittin miting için Kadınlar Birliği'ne müracaat etmeme sebebini ise şu sözlerle açıklamıştır:

*“Birlik bundan evvel bizde daha kadınların intihap hakkını istemelerinin vakti olmadığını iddia etmişti. Fakat vekayi bunun aksini ispat etti. Bunun için birliğe müracaat etmedik.”*²⁶³

Diğer taraftan Kadın Birliği azası Efcayiş Suat hükümetin adım attığı bu konuyla ilgili:

“Çok çok memnunuz. Kadın hakkının teslim edildiğini gösteren bu hareket, mes'ut bir inkişafın mukaddemesidir.” demiştir.²⁶⁴

Latife Bekir ise düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

*“Medeni memleketlerin kabul ettiği bir hakkın cumhuriyet hükümetinin de mazharı tasvibi olacağı muhakkaktır. Türk kadınlığı bu günü vekur bir teslimiyetle bekliyordu. Nihayet bu gayenin tahakkuk ettiğini görüyoruz.”*²⁶⁵

²⁶⁰ Milliyet, 27 Mart 1929, s. 1.

²⁶¹ İkdâm, 25 Mart 1929, s. 1.

²⁶² İkdâm, 26 Mart 1929, s. 1.

²⁶³ Cumhuriyet, 26 Mart 1929, s. 1.

²⁶⁴ İkdâm, 26 Mart 1929, s. 3.

Kadın Birliği'nin eski ve yeni bütün azaları bir araya toplanarak, fikir alışverişinde bulunmuş ve oldukça önemli olarak nitelendirilen kararlar vermiştir. Nezihe Muhittin'in Kadın Birliği'nden ihraç edilmesinden sonra ilk defa ve tek seferlik olmak üzere bu toplantıya katıldığı görülmüştür. Latife Bekir başkanlığında toplanan kadınlar bazı kararlar almıştır. Kadınların kendilerine Cemiyet-i Belediye Azası olmak üzere oy verecek olan erkeklerin aşağıdaki koşullara sahip olması gerektiğini duyurmuştur. Buna göre:

- 1- *“Yaşları 20 ile 25 olacaktır*
- 2- *Boyları ne uzun ne de kısa olacaktır*
- 3- *Bıyık olmayacak. Bıyiksızlar arasında eğer istenilen niteliklere sahip kimseler bulunmazsa Doğlans Fayerbanks²⁶⁶ bıyıklılar tercih olunacaktır.*
- 4- *Buğday ve sarışın renkli erkekler daima tercih hakkına sahip olacaktır.*
- 5- *Yaşı 25 olup da saçlarını yandan tarayan, tırnaklarına manikür yaptıran, favorilerini uzatan tek gözlüklü kumral erkekler kadınlar tarafından bila kendi şart belediye azası olması için lazım olan niteliklere sahip olunacaktır.*
- 6- *Bu niteliklere sahip olmayanlar belediye azası olarak seçilemezler.”²⁶⁷*

Tüm bu nitelikleri basına duyuran Kadın Birliği çalışmalarına devam etmiştir. Latife Bekir'in başkanlığında toplanan heyet, kısa süre içerisinde Avrupa'dan getirtilen nizamnameleri incelemiştir. Buna bağlı olarak girişim yapılması düşünülmüştür.

Kadın Birliği konferanslarına devam etmiş ve 23 Nisan 1929 tarihinde Kız Muallim Mektebi muallimlerinden olan Nebahat Hamit tarafından *“Belediye ve Kadın”* adlı bir konferans verilmiştir.²⁶⁸ Nebahat Hamit'in konu ile ilgili ifadeleri dikkat çekici olmuştur:

²⁶⁵ İkdam, 26 Mart 1929, s.3.

²⁶⁶ Bu maddede yer alan Doğlans Fayerbanks bıyık , Amerikalı Oyuncu ve yapımcı Douglas Fairbanks (1883-1939) tan gelmektedir. Douglas Fairbanks,1920 yılında *“Hollywood Kralı”* olarak tanınmıştır. 1915 yılından vefatına kadar pek çok filmde yer almıştır. <https://www.britannica.com/biography/Douglas-Fairbanks> (erişim tarihi: 09.06.2020).

Bu bıyık modeli şu şekildedir: *“Alt kenarla dudak arasında bir milim yer bırakılmıştır. Buna karşılık, üst kenar derinden alınmıştır. Douglas bıyık ağız bitimini bir milim geçinceye değin uzanır. Yalnız ağız kenarına doğru, az biraz genişler.”* (Detaylı Bilgi İçin Bakınız: Salah Birsal, *İstanbul-Paris*, İstanbul: Sel Yayıncılık,2015, s.109.)

²⁶⁷ İkdam, 27 Mart 1929, s.3.

²⁶⁸ Cumhuriyet, 3 Mayıs 1929, s.2.

*“Belediye kanunumuzda her Türk vatandaşın intihaba iştirak edebileceği tasrih edilmektedir. Kadın- erkek kaydı yoktur.”*²⁶⁹

Yukarıdaki ifadede yer alan *“her Türk”* ifadesi pek çok tartışmaları beraberinde getirmiştir. Öyle ki her Türk vatandaşı seçime katılabiliyorsa, kadınlar da Türk vatandaşı olduğu için bu seçime katılmalıdır düşüncesi ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Nebahat Hamit’in sözleri birliğin bir yansıması olarak düşünülebilmektedir. Nebahat Hamit ayrıca kadınların mecliste aza olması durumunda, süt meselesinin halledileceği, ekmek fiyatlarının ucuzlatılacağını da gündeme getirerek, umumi bahçeler, hamamlar ve kütüphaneler de tesis edeceklerini duyurmuştur.²⁷⁰

Bu süreçte kadınlar için yapılan tartışmalar değişiklik göstermeye başlamıştır. Artık *“kadınlara belediye intihabı verilsin mi verilmesin mi?”* sorusunun yerini *“Kadınlarımızın mebusluk zamanı gelmiş midir?”* sorusu almıştır. Bu soruların değişimiyle birlikte yapıcı yorumlar da dikkat çeken haberler arasındadır. Özellikle dönemin Adliye Vekili Mahmut Esat net cümlelerle *“Artık belediye intihabında kadınlara yer verilmelidir.”* diyerek bu soruların değişimine bir örnek teşkil etmiştir.²⁷¹

1929 yılının son aylarında kadınlara seçim hakkının verileceği yoğun olarak gündemde olmuştur. İlk olarak Yeni Belediye Kanunu’nun 23.maddesi basında yerini bulmaktadır. Bu maddeye göre belediye seçiminde oy verebilmek için Türk olmak, seçimden önce oturlan şehirde 6 ay oturmuş olmak ve 18 yaşını tamamlamış olmak gerekmektedir. Seçilebilmek için ise 23 yaşını bitirmiş olmak, belediye ile işi ve sözleşmesi bulunmamak şartları getirilmiştir. Böylelikle kadınlara seçme ve seçilme haklarının açık olduğu vurgulanmıştır.²⁷²

Bu bağlamda Kadın Birliği 30 Ekim 1929 tarihinde toplanarak görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmede kadınların belediyelerde seçme ve seçilme hakkına sahip olmaları üzerine görüşülmüştür. Kadınların belediye seçimlerinde yer verildiği Kadın Birliği’ne resmi olarak tebliğ edilmiştir. Dönemin Valisi Muhittin Üstündağ

²⁶⁹ Milliyet, 3 Mayıs 1929, s.1.

²⁷⁰ İkdam, 3 Mayıs 1929, s.1.

²⁷¹ Milliyet, 26 Mayıs 1929, s.1.

²⁷² İkdam, 23 Teşrin-i Evvel 1929, s.3.

kadınların bu hakka sahip olacağını iletmiştir. Kadın Birliği bu hususta çalışmalarına başlamıştır. Kadınlara belediyeçilikteki vazifeleri hakkında bilgi vermek amacıyla bir broşür hazırlayacaklarını ve bunu halka dağıtacaklarını bildirmişlerdir.²⁷³ Yeni Belediye Kanunu, 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilerek, kadınlara belediyelerde seçme ve seçilme hakkını resmi bir şekilde tanımıştır.

Kadın Birliği açısından bu olumlu gelişme Nezihe Muhittin tarafından başka bir bakış açısıyla eleştirilmiştir. Nezihe Muhittin Kadın Birliği'ni kadın haklarının elde edilmesi konusunda aktif olmamakla suçlayarak, sahip olunan hakların elde edilmesi konusunda bir girişimde bulunulmamasından yakınmıştır. Hatta *“Bu hak alınmamış verilmiştir.”* demiştir. Nezihe Muhittin'in konuşması şu şekildedir:

*“Ben Kadın Birliği reisi iken bu kabil ideal şeyler arkasında koşuyordum. Ben birlikten ayrıldıktan sonra kendilerini birlik azası ve reisi addedenler, kadının belediye intihabına, mebus intihabına iştirakini manasız bulduklarını söylemişlerdi. Şimdi aynı kadınlar, belediye intihap hakkını aldıklarını maalfatihar ilan ediyorlar... Mevcut hanımlar intihap hakkını almak için hiçbir faaliyet sarf etmemişlerdir. Hükümet Cumhuriyetimiz bu ihtiyacı hissetmiş ve kadınlara bu hakkı vermiştir. Bu hak alınmamış verilmiştir.”*²⁷⁴

Nezihe Muhittin'in bu söylemlerine karşılık, Kadın Birliği basına bir mektup yazarak düşüncelerini ifade etmiştir. Buna göre Kadın Birliği'nin yegâne meşgalesi Türk kadınının, özellikle hamisiz, kimsesizlerin yükselmesini sağlamak ve o kadınların ellerinden tutabilmek olduğu belirtilmiştir. Burada Kadın Birliği'nin amacı ortaya konularak, tüm kadınların yükselmesi amacıyla çalışmaların sürdürüldüğü görülmüştür.²⁷⁵ Kadın Birliği aynı mektup içerisinde birliğin çalışmalarına yer vermiştir. Bu mektuba göre Kadın Birliği'nin çalışmalarını maddeler halinde şu şekilde özetlenebilmektedir:

- 1- *“Belediye İntihabatına ait faaliyetler iki seneden itibaren resmi bir şekil almıştır.*
- 2- *Belediye intihabatına yönelik konferanslar verilmiştir.*
- 3- *Avrupa'dan belediyeçilik hakkında kitaplar getirtilerek, incelemeler yapılmıştır.*
- 4- *Berlin Kongresine katılarak, oradaki belediyeçi kadınlarla yakın bir gözlem yapılmıştır.*
- 5- *Belediyeçi kadınlar hakkında makaleler yazılmıştır.*

²⁷³ Cumhuriyet, 31 Teşrin-i Evvel 1929, s.2.

²⁷⁴ Cumhuriyet, 25 Teşrin-i Sani 1929, s.2.

²⁷⁵ Cumhuriyet, 28 Teşrin-i Sani 1929, s.1.

6- *Bu amaçlar doğrultusunda “ Kadın Sesi” risalesi çıkarılmıştır.”*²⁷⁶

Türk kadınının sahip olduğu bu hak, özellikle Türkiye açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Öyle ki Berlin’de 14 Haziran 1929 tarihinde gerçekleşen Uluslararası Kadınlar Kongresi öncesinde, bu hakkın elde edilmesi Türkiye’yi uluslararası platformda olumlu şekilde yansıtacağı düşünülmektedir.

2.4.3. Berlin Uluslararası Kadınlar Kongresi (14 Haziran 1929)

24 Mart 1929 tarihinde Kadın Birliği İdari Heyeti toplanmıştır. Bu toplantıda 14 Haziran 1929 tarihinde Berlin’de toplanması planlanan Uluslararası Kadınlar Kongresi’ne katılmak üzere karar alınmıştır. Ancak Uluslararası Kadınlar Kongresi’ne Kadın Birliği’nin bir temsilci göndereceği duyulmadan önce, Kadın Birliği Hariciye Vekaletine bir yazı yazmıştır.

Kadın Birliği bu yazısında, 12-24 Haziran tarihleri arasında sürececek olan kongreye, birliğin bir temsilci gönderilmesi için kendilerine teklif edildiğini hatta ısrar edildiğini belirtmiştir. Birlik bu ısrara karşı, maddi sorunlardan dolayı bir temsilci gönderemeyeceğini ancak maddi destek sağlanırsa bu kongreye katılabileceğini yazmış ve yardım talep etmiştir. Hariciye Vekaleti Vekili Şükrü Saraçoğlu ise, Kadın Birliği’ndeki herkesin katılımını isteseler de bunu sağlayabilecekleri bir ödeneğin olmadığını belirtmiştir. Bu sebeple sadece 1 temsilci için bin liranın yeterli olacağı belirlenerek, bahsi geçen paranın birliğe verilmesi istenmiştir. Bu sebeple Kadın Birliği kongreye sadece 1 temsilci gönderebilecektir.²⁷⁷

Uluslararası Kadınlar Kongresi’ne Türkiye temsilcisi olarak Efzayiş Suat’ın katılmasına karar verilmiştir. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ‘nın Başvekalete gönderdiği yazıda Efzayiş Suat’ın bu kongreye gideceği belirtilmiştir. Bu sebeple İstanbul Valisine yol parası olarak 1.000 lira verildiği iletilmiştir. Aynı zamanda

²⁷⁶ Cumhuriyet, 28 Teşrin-i Sani 1929, s.4.

²⁷⁷ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-5, Dosya Ek: 410, Kurum:30-10-0-0, Belge Tarihi 30.05.1929. – Cumhuriyet, 1 Haziran 1929, s.3.

Şükrü Kaya bu kongreyle ilgili İstanbul Valisine bazı direktifler vermiştir.²⁷⁸ Böylece 6 Haziran 1929 tarihinde Efzaiş Suat Berlin'e hareket etmiştir.²⁷⁹

Bu Kongre de görüşülecek temel meselelerin bazıları şu şekildedir;

- 1- “Evli kadınların tabiyeti
- 2- Evlenmemiş valide ve evlenmemiş validelerin çocuklarının vaziyeti
- 3- Kadın ve erkeklerin ahlakta müsavati
- 4- Kız ve erkek çocukların aynı terbiye usullerine tabi olmaları ve aynı suretle terbiye edilmeleri”²⁸⁰

Efzaiş Suat'a göre bu kongrede Türkiye'nin yer alması iki açıdan çok önemlidir:

*“Kadınlık aleminde ve hiç beklenilmeyen şarktan büyük bir hareketin müjdesi: Bizden pek ileri gitmiş kadınları, birkaç sene içinde fersah fersah geçerek, belediye intihabatında rey vermek hakkımızın ilanı.”*²⁸¹

Bir diğer önemi ise:

*“Bilhassa Alman gazetecilerin hiç beklemedikleri bir şey: Türk olmak sıfatı ile Fransızca konuşmama muntazırken, kendi lisanı ile hitap etmem, gururu millilerini okşamış ve daha ilk cümlede alkışlarla beraber sandalyelerini kürsiye doğru yaklaştırarak, Almanca konuşan Türk kadınının Cumhuriyet Türkiye'sini nasıl tasvir ettiğini büyük bir dikkatle dinlemeleri olmuştur.”*²⁸²

Uluslararası Kadınlar Kongresi'nin ilk günü Berlin Matbuat Cemiyeti'nde gerçekleşmiştir. Pek çok ülkeden gelen kadınlar kongrede yerini almıştır. Bu kadınlar arasında milli kıyafetler ile katılanların olması dikkatleri üzerine toplanmasına sebep olmuştur. Bu cemiyetin reisliğini Corbett Ashby yapmıştır. Temsilci olarak gelen her kadın konuşmalarını gerçekleştirmiştir. Efzaiş Suat'ta burada konuşmasını yapmıştır. Efzaiş Suat konuşmasında Türk kadınından ve Kadın Birliği'nden bahsetmiş, Türk kadınının çabalarını, haklarını anlatmış ve seçim hakkında konuşmasını sürdürmüştür

Kadın Birliği İdare Heyeti 23 Haziran 1929 tarihinde bir toplantı düzenleyerek, Efzaiş Suat'ın gönderdiği mektupları okumuştur. Aynı zamanda hayır işlerine de

²⁷⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-5, Dosya Ek: 410, Kurum:30-10-0-0, Belge Tarihi 30.05.1929.

²⁷⁹ Cumhuriyet, 6 Haziran 1929, s.1.

²⁸⁰ Milliyet, 6 Haziran 1929, s.1.

²⁸¹ Milliyet, 19 Haziran 1929, s.4

²⁸² Milliyet, 19 Haziran 1929, s.4

devam ederek, kimsesiz ve zor durumda olan kişileri belirleyerek, maddi destek sağlanmıştır.²⁸³

Efzayış Suat 27 Haziran 1929 tarihinden Berlin'den dönmüş ve bu kongreyle ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Türk kadın imajını yansıtan Efzayış Suat, kongrede üç dil konuşulduğunu, konuşmaların bu üç dile çevrilmesi için tercümanlar bulunduğunu söylemiştir. Ancak kendisinin üç dile hâkim olmasından dolayı tercümana ihtiyaç duymayarak konuşmasını yapması katılım sağlayan pek çok ülkenin temsilcileri arasında büyük bir hayranlık uyandırmıştır. Efzayış Suat, Türk kadınlarının sahip olduğu haklar ve geldiği nokta itibariyle konuşmalarını gerçekleştirdiğini bildirmiştir. Bu konuşmasında Türk kadınlarının modern kıyafetleri giydiğini belirttiğini de eklemiştir. Özellikle Türk kadınlarının belediye seçimine katılım hakkını bu kongrede duyurması, pek çok alkışı beraberinde getirmiş olduğunu iletmiştir. Hatta Türk Kadınlara sağlanan bu hak neticesinde Alman kadınlarının kayıtsız kalamadığını ve *“Ah ne olurdu, bizim de bir Gazimiz olsaydı.”* dediklerini eklemiştir.²⁸⁴

Efzayış Suat, bu kongreye dair görüşlerini ve gözlemlerini Milliyet gazetesinde yazmıştır. Alman kadınlarının bu kongredeki misafirperverliğinden ve çalışkanlığından bahsederek takdirlerini sunmuştur. Özellikle kendisine toplantılarda, çay ziyafetlerinde, opera salonlarında en seçkin yerlerden yer ayırmaları dikkatinden kaçmamıştır.²⁸⁵

Efzayış Suat, Türkiye'ye döner dönmez bir konferans vermiştir. Bu konferansta cemiyetlerdeki kadının rolü üzerinde açıklamalar yaparak, kadınların çalışmaları gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda iş verenlerin evli ve bekar çalışan arasında tercih yapmaması gerektiğini söyleyerek, Berlin'de düzenlenen kongre hakkında konuşmalar yapmıştır.²⁸⁶

1929 yılı Türk kadını ve Kadın Birliği'nin uluslararası platformda temsil edilmesi açısından önemli bir yıl olmuştur. Türk kadınlarını temsilen Berlin Uluslararası Kadınlar Kongresi'nde bulunan Efzayış Suat, Türk kadınlarını iyi bir

²⁸³ Cumhuriyet, 24 Haziran 1929, s.3.

²⁸⁴ Cumhuriyet, 28 Haziran 1929, s.1-2.

²⁸⁵ Milliyet, 7 Temmuz 1929, s.4.

²⁸⁶ Cumhuriyet, 16 Temmuz, 1929, s.2.

şekilde temsil ederek takdirleri üzerinde toplamıştır. Bu hususta Türk kadınının sahip olduğu haklar uluslararası platformda bir örnek teşkil ettiği görülmektedir. Bu yılın Türk kadınları açısından başka bir özelliği siyasi hayata adım atmış olmalarıdır. (Türk kadınlarının siyasi hayata adımını 3 Nisan 1930 Belediye Kanunu'nun kabulü ile belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı ile neticelendirmiştir.) Kadın Birliği ise bu süreçte kadınları bilinçlendirmeye yönelik pek çok konferans düzenlemiştir. Bunlara ek olarak, kadınların çalışma hayatında kadın-erkek arasında eşit maaşı sağlayarak iyileştirici rol oynadığı görülmüştür. Bu süreçte Kadın Birliği pek çok alanda faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir.

2.5. 1930 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ

Kadın Birliği, 1929 yılı içerisinde yerli malı kullanımıyla ilgili düzenledikleri faaliyetlere 1930 yılında da devam etmiştir. Böylelikle 26 Ocak Pazar günü danslı bir çay ziyafeti düzenlenmiştir. Bu çay ziyafetinin amacı yerli malları, ipekli kumaşları, gece kıyafetlerini katılımcılara sunmak ve yerli malları hakkında konuşmalar yaparak bilinçlendirmeye çalışmaktır.²⁸⁷

Kadın Birliği'nin önem verdiği hayır işleri bu yıl içerisinde de devamlılık göstermiştir. Bu doğrultuda bayram öncesi hayır işlerine başlanmış ve yardıma muhtaç olarak belirlenen 100 çocuğa bayramlık elbise ve ayakkabı verilmiştir. Çocuklara verilen bu elbiselerin yerli malı olması, yerli malı faaliyetlerinin bir neticesidir. Ayrıca bu çocukların neredeyse çoğu kız öğrencilerden oluşmaktadır. Bu durum dikkatleri üzerine çekmiş ve erkek çocuklara yardımın neden yapılmadığı sorulmuştur. Bu soruya karşılık Kadın Birliği azalarından bir kadın:

*“Bizim birliğimiz kadın birliğidir. Buna rağmen bir iki erkek talebeye bile elbise ve ayakkabı verdik.”*²⁸⁸

açıklamasında bulunmuştur. Bu durum Kadın Birliği'nin kadın-kız çocuğu ağırlıklı çalıştığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Ancak birliğin bu tutumu 1933 yılında gerçekleştirilmiş olan hayır işlerinde değişiklik göstererek, 250 çocuğa kız-erkek ayrımı yapılmadan bayramlık elbiseler dağıtıldığı görülmüştür.²⁸⁹

²⁸⁷ Cumhuriyet, 27 Kanun-i Sani 1930, s.1.

²⁸⁸ Cumhuriyet, 1 Mart 1930, s.4.

²⁸⁹ Milliyet, 4 Nisan 1933, s.1.

1930 yılı kadın hakları yönünden gelişmelerin yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. 1929 yılında CHF'nin ana tüzüğünde yer alan “*Her Türk Fırkaya aza olabilir*” ifadesine yönelik gelişmeler bu dönemde yaşanmıştır. Bu madde kadın ve erkek ayrımı yapmaması açısından dikkat çeken bir madde olmuştur. Bu doğrultuda kadınların, CHF'ye aza olabilecekleri duyurulmuştur. Ayrıca kadınlar açısından ana tüzüğe dair düzenleme yapılmayacağı eklenmiş ve böylelikle fırka genel merkezinden bir genelge yayınlayacağı duyurulmuştur.²⁹⁰

Kadın Birliği'nin bu yıl içerisindeki konferans konuları değişiklik göstermiştir. Ev meseleleri, gıda ve beslenme tarzı, sıhhat ve sıhhi yardım, mektepler, halk terbiyesi, iç refahın sağlanması gibi konular üzerinde bilinçlendirme çalışmaları yapmıştır.²⁹¹

Kadın Birliği'nin konferans konuları, kadınların yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkına sahip olabileceğine dair gelişmelerin yaşanmasıyla bir değişiklik daha göstermiştir. 26 Mart 1930 tarihinde toplanan birlik, kadınların belediyeçiliği yönünde açıklamalarda bulunmuştur. Bu doğrultuda kadınların belediyeçiliği, anneliğine bağlanmıştır. Özellikle belediyeçiliğin başlıca konusu olarak gördükleri “*sıhhat, intizam, aile hayatı, halk terbiyesi, halk bilgisi*” kadınların annelik yanı sıra bağdaştırılmıştır. Kadın Birliği bu sebeplerden dolayı kadınları bilinçlendirme amacına devam etmiş ve 31 Mart tarihinde Efzayiş Suat tarafından konferans verileceğini duyurmuştur.²⁹²

Efzayiş Suat bu konferansında kadınların belediyeçilikte erkeklerden daha başarılı olacaklarını dile getirmiştir. Kadın Birliği'nin kadın belediyeçiliği hakkında ki tutumu, Efzayiş Suat'ın konuşmalarıyla benzer doğrultudadır. Öyle ki Kadın Birliği kadın belediyeçiliğini annelik ile bağdaştırmış, Efzayiş Suat ise kadınlık kabiliyetiyle neticelendirmiştir. Efzayiş Suat'ın konuşmasının bir kısmı şu şekildedir:

“B.Millet Meclisinden geçmek üzere bulunan yeni belediye kanunu vatandaşlık hakkımızın beratını elimize verecek ilk ve kat'i harekettir. Madem ki Cumhuriyet hükümeti bizlere erkekler derecesinde mekteplerinin kapısını açıyor her mesleğe girmemize müsaade ediyor, biz artık malumat ve terbiyemizle

²⁹⁰ Cumhuriyet, 25 Mart 1930, s.1.

²⁹¹ Cumhuriyet, 27 Mart 1930, s.1.

²⁹² Cumhuriyet, 31 Mart 1930, s.2.

vatanımızı bilvasıta değil bilfiil müstefit edeceğiz. Belediyecilik kadınlık kabiliyeti ile tamamen tevakuf eden bir meslektir."²⁹³

Kadın Birliği, kadınlara belediyede seçme ve seçilme hakkı vermesi planlanan Yeni Belediye Kanunu'nun Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından tasdik edildiği gün büyük bir miting yapmaya karar vermiş ve hazırlıklarına başlamıştır. Kanunun tasdik edildiği gün İstanbul'un bütün kadınları, darülfünun öğrencileri ve kız okullarının katılımı ile Taksim Gazi Abidesine gidilmesi planlanmıştır. Kadın Birliği heyeti bu miting için titiz çalışmıştır. Bu doğrultuda büyük bir program hazırlamıştır. Aynı zamanda mitinge dair sözler basında yerini de almıştır:

*"Tezahürat şimdiye kadar erkeklerin yaptığı tezahüratın hiçbirine benzemeyecektir. Çok orijinal ve görülmemiş bir şey, bir alay olacaktır."*²⁹⁴

Türk kadınları ve Kadın Birliği için oldukça önem taşıyan Yeni Belediye Kanunu 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilmiştir. Bu doğrultuda kadınlara yerel seçimlerde oy verme ve seçilme hakkı tanınmıştır.²⁹⁵ Bu kanun ile 18 yaşını dolduran ve bulunduğu şehirde en az 6 ay ikamet eden her Türk kadını ve erkeği için yerel seçimlerde oy verme ve seçme hakkına sahip olmuştur. Bu kanunun 1 Eylül 1930 tarihinden itibaren uygulamaya konulacağı bildirilmiştir.²⁹⁶ Kadınlar bu sayede ilk siyasi haklarını elde etmiştir.²⁹⁷ Bu sebeple Ankara Türk Ocağı'nda Afet İnan bir konferans vermiştir. Bu konferansta Kadın Birliği azaları da yerlerini almıştır. Bu konferansın katılımcıları arasında Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü'de bulunmuştur. Hamdullah Suphi, Türk Ocağı Reisi olarak açılış konuşmasını gerçekleştirmiş ve Afet İnan'a sözü vermiştir. Afet İnan, seçim konusunda kadın ve erkeğe dair bir ayırım yapılmamasından yana olduğunu dile getirmiştir. Aynı zamanda Kadın Birliği'nin kadın belediyeciliğine yönelik bakışı Afet İnan'ın sözleriyle benzerlik taşımaktadır. Afet İnan'ın konuşmasının bir kısmı şu şekildedir:

"Hanımlar, Efendiler! İntihap hakkındır, vazifendir. İntihabın esaslı ciheti vatandaşın reyini kullanmasıdır, intihapta milli halkçılık prensibinin filen tatbikidir. (Alkışlar) Kadınlara intihap etmek ve edilmek hakkının verilmesi milli hakimiyetin ifadesidir. Sabilerden, delilerden maada bütün vatandaşlar

²⁹³ Cumhuriyet, 1 Nisan 1930, s.1.

²⁹⁴ Cumhuriyet, 3 Nisan 1930, s.1.

²⁹⁵ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Görevleri*, s.171.

²⁹⁶ Cumhuriyet, 6 Nisan 1930, s.1.

²⁹⁷ Taşkiran, a.g.e., s.129.

kadın ve erkek intihap hakkına maliktirler. Milli hakimiyet hiçbir faikiyeti kabul etmez. Bundan şüphe edenler milli hakimiyeti ve demokrasiyi bilmeyen acizlerdir. Kadınlara intihap hakkının verilmemesini isteyenler kadının erkekten, Havvanın Ademden sonra vücut bulmasını ileri sürerler. Halbuki bu nazariyeler yanlıştır.”

Afet İnan bu konuşmasının devamında kadınların ev işlerinden dolayı kadınların siyasi hayattan geri kalmasını isteyenler olduğunu belirtmiştir. Konuşmasına şöyle devam etmiştir:

“Kadın, intihap etmek hakkını ihraz etmelidir. Demokrasi mantığı da bunu amirdir. Akli başında her fert kendi yaşayışını bilmelidir. Kadın insandır. Kadının akli başındadır. Onun için Türk kadını intihaba iştirak etmeli ve millet efradı gibi istişare etmelidir. Cumhuriyetimizde herkes müsavidir. Bir reisi cumhur, bir vekil, bir meb’us nasıl halk arasından ayrılıyorsa buna kadınlar niçin iştirak etmesinler. Kadın sulhperverdir, kadın muktesittir. (Alkışlar) kadının hissesini hor görme hakkı kimseye verilmemiştir.”²⁹⁸

Nezihe Muhittin ise bu kanunu başka bir açıdan değerlendirmiştir. Kadınların CHF’ye aza kayıt edilmelerine tamamen karşı çıkmış ve Kadın Birliği’ni suçlamıştır. Nezihe Muhittin’e göre kadınlık gayesi etrafında toplanılması gerekmekte aksi takdirde bu durum kadınlar arasında bazı sorunların yaşanmasına sebebiyet verecektir.²⁹⁹ Nezihe Muhittin ve Latife Bekir’in yer aldığı bir karikatür bu konuda çıkarım yapılabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bu karikatür “*Biri yer biri bakar, kıyamet te...*” başlığı altında resmedilmiştir. Bu karikatürde Latife Bekir ve hemşire olarak hitap ettiği Efzayiş Suat ile masada oturarak, üzerinde “*Belediye azalığı*” yazan tavuğu yemek üzere oldukları çizilmiştir. Altında ise Latife Bekir’in:

“Haydi hemşireciğim, tekkeyi bekledik çorbayı içelim artık...”

sözleri eklenmiştir. Diğer tarafta ise ellerini saçlarına götürmüş ve oldukça kızgın Nezihe Muhittin çizilmiş ve altına şunları söylediği eklemiştir:

“Bende isterim!...”³⁰⁰

Bu karikatür “*Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar*” atasözünü belediye azalığı, yerel seçimde seçme ve seçilme hakkı için mücadele etmiş olan Latife Bekir ve Nezihe Muhittin arasındaki anlaşmazlığı ortaya koymuştur. Nezihe Muhittin

²⁹⁸ Cumhuriyet, 4 Nisan 1930, s.1-4.

²⁹⁹ Cumhuriyet, 5 Nisan 1930, s.3.

³⁰⁰ Bakınız Ek10: Cumhuriyet gazetesinde, 22 Temmuz 1930 tarihinde, s.1’de yer alan karikatür.

kadınların belediyede, mecliste seçme ve seçilme hakkına sahip olmak istediklerini KHF'den itibaren açıkça dile getirmiş, kadın-erkek arasında eşitliği sağlamak istediğini vurgulamıştır. Ancak onun attığı adımlar dönemin şartları içerisinde erken bulunmuş hatta zaman zaman sivri dilli olmakla eleştirilmiştir. Bu hususta birlik içerisinde de görüş ayrılığı yaşamış sonucunda da görevden alınmıştır. Aslında Nezihe Muhittin'in atmış olduğu bu adımların karşılığı, zamanın şartlarının olgunlaşmasını bekleyen Latife Bekir başkanlığında hayata geçmiştir. Bu sebeple olacaktır ki karikatür bu olayları resmetmeye çalışmıştır.

2.5.1 Kadın Birliği Mitingi (11 Nisan 1930)

Kadın Birliği 6 Nisan 1930 tarihinde toplanarak bir program hazırlamıştır. Hazırlanan programa göre 11 Nisan 1930 tarihinde saat 09:00 da Sultanahmet Meydanı'nda toplanılmasına karar verilmiştir. Bu mitingde kadınlar “*kazanılan büyük medeni zafer*”i kutlayacaklarını belirtmişlerdir.³⁰¹ Kadın Birliği bu miting için bir beyanname yayınlamıştır³⁰²:

“Türk Kadını;

Cumhuriyet hükümetimizin inkişaf ettirdiği kadınlık bugün bir zafer kazanmıştır. Şimdiye kadar yurdunun bütün felaket ve acı zamanlarında erkeğine yardım eden tarlalarda, güneş karşısında kavrulan, harp cephesinde sırtına yaralar açarak siperden siperde koşan bu fedakâr Türk kadını dünkü ihmal ve nisyan felaketinden kurtulmaya ve siyasi haklara da tam bir vatandaş gibi iştirake hak kazandığını göstermek fırsatını bulmuştur.

Türk Kadın Birliği bu kanaatle siz hemşerilerinden cesaret ve ilham alarak mücadelesinde devam etmiş ve ilk muvaffakiyeti olan belediyede intihap etmek ve edilmek hakkını almıştır. Kadın zaferinin ve kadın hakkının tarihe geçtiği bu ilk nümayiş ve tes'itte her Türk kadınının bulunmak hakkıdır.

Bu nümayiş tes'it için bütün Türk kadınlığının ve kız mekteplerinin iştiraki ile büyük bir alay tertip edilecektir.

Şehrenameti, Halk Fırkası ve Birlik merkezi önünde nutuklar irat edilecek, Taksim'de ki Gazi abidesine bir çelenk vazedilecektir.

Memleketini seven ve hakkına hürmet etmeyi bilen her Türk kadını 11 Nisan Cuma günü saat 9'da Sultanahmet meydanına gelmelidir.

Türk Kadını;

³⁰¹ Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.467.

³⁰² Cumhuriyet, 7 Nisan 1930, s.1-3.

Bu hak senin, bu şeref senin, bu zafer senindir.

KadınBirliği”³⁰³

Kadın Birliği 9 Nisan 1930 tarihinde tekrar toplanarak miting için görüşmüştür.

Bu miting hakkında basında hatırlatmalar yapılmıştır:

“Türk Kadını

Bu Cuma günü saat 9 da Sultanahmet meydanında mitingimiz vardır. Memleketini seversen ve hakkına hürmet etmeği ve ettirmeği istersen bu toplanışa gel!

Türk Kadın Birliği”³⁰⁴

Birlik, 10 Nisan 1930 tarihinde tekrar bir araya gelerek son düzenlemelerini yapmıştır. Yapılan son düzenlemelere göre miting programının aktarılan bazı maddeleri şu şekilde açıklanmıştır:

“1- Bütün Türk kadınları ve kız talebeleri sabahleyin saat 9’dan itibaren Sultanahmet meydanında toplanmağa başlayacaklardır.

2-Saat 10 da önde müzika ve mektepli kızlar olduğu halde kadınlar hareket edecekler ve alay halinde Divanyolu’nu takiben Şehremaneti binasının önüne geleceklerdir. Burada tezahürat yapılacak ve bir nutuk okunacaktır.

3-Müteakiben aynı suretle sırasıyla Kadın Birliği, C.H.Fırkası, Türk Ocağı ve Vilayet önüne gidilerek beşer dakika durulacak ve nutuklar okunacaktır.

*7-Yollarda muzika çalacaktır.”*³⁰⁵

Bu miting için konuşma yapacak olan kişiler de belirlenmiştir. Bu kişiler arasında Nezihe Muhittin’in yer alacağı basında belirtilmiştir. Ancak Kadın Birliği, Nezihe Muhittin konuşma yaparsa Heyet-i Terbiye tarafından menedileceğini duyurmuştur. Nezihe Muhittin ise hazırlanan program dışında konuşma yapmak istediğini dile getirmiştir.³⁰⁶ Kadın Birliği ve Nezihe Muhittin arasında sık sık anlaşmazlıkların çıkması ve bu tartışmaların basına yansması Nezihe Muhittin’in, Kadın Birliği’nin çalışmalarını yakından takip ettiğini göstermektedir.

Kadın Birliği’nin titiz çalışmasının bir sonucu olarak 11 Nisan 1930 tarihinde miting için hazır olunmuştur. Miting saat 10:00’da başlamış, Sultanahmet Meydanı’nda üç saate yakın bir şekilde devam etmiştir. Kadın Birliği azaları ve kadınlar bu mitingde yerini almıştır.

³⁰³ Bakınız Ek11: Cumhuriyet gazetesinde, 7 Nisan 1930 tarihinde, s.1.’de Kadın Birliği’nin yayınlamış olduğu beyanname.

³⁰⁴ Cumhuriyet, 10 Nisan 1930, s.1.

³⁰⁵ Cumhuriyet, 11 Nisan 1930, s.1-2.

³⁰⁶ Cumhuriyet, 11 Nisan 1930, s.2.; Yarı,10 Nisan 1930, s.3.

Latife Bekir burada konuşmasını gerçekleştirirken çok heyecanlanmış bundan dolayı Avukat Nigar kendisine bir bardak su ikram ederek, heyecanını yatıştırmaya çalışmıştır. Latife Bekir'in konuşmasından bir kesit şu şekildedir:

*“Pek yakın bir mazide kabus altında inleyen büyük milletimizin İstanbul'daki kardeşlerini şefik sinesinde toplayarak onların acıklı hasbihallerini dinleyen şu tarihi meydan bugün o büyük milletin azimkar annelerini aguşuna alıyor.”*³⁰⁷

Latife Bekir'in konuşması sık sık alkışlarla bölünmüştür. Latife Bekir, Yeni Belediye Kanunu ile kadınlara sağlanan hakları Kadın Birliği açısından değerlendirerek, birliğin ilk ve en büyük zaferi olduğunu söylemiştir. Ayrıca bu hakka sahip olan 20 millet içerisinde 21.liğin elde edildiğini belirtmiştir. Bu miting planlandığı şekilde konuşmalar yapıldıktan sonra Kadın Birliği azaları ellerinde bayraklarla meydandan hareket etmiştir. Kadın Birliği binası önünde Efzayiş Suat, Türk Ocağı'nın önünde ise Lamia Refik konuşmalarını gerçekleştirmiştir.

Taksim Meydanı'na gelindiğinde ise polis bir ön hazırlık yapmıştır. Abidenin etrafındaki sahaya halkın girmesi engellenmiştir. Taksim Abidesi tamir edilmekte olduğundan etrafı yüksek bir tahta perdeyle çevrilmiştir. Kadın Birliği azaları ve mitinge gelen kadınlar tahta perdenin içine girmiştir. Abideye çelenk konulup İstiklal Marşı okunduktan sonra Saima Faik ve Mediha Fazlı ise kadınlık hakkında konuşmalarını gerçekleştirmiştir. Ancak tahta perdenin içinden yapılan konuşmalar halkın işitememesine sebep olmuştur.

Nezihe Muhittin ise bu mitinge katılmamıştır. Ancak *“bir rivayete göre”* miting alanından otomobille geçerek *“Bunların yapacağı miting bu kadar olur!”* dediği bilinmektedir.³⁰⁸

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, bu tezahüratla ilgili Başvekaleti Celileye, gönderdiği yazıda 10/04/1930 tarihinde saat 09:30'da mitingin başladığını, Kadın Birliği'nin programa sadık kaldığını bildirmiştir.³⁰⁹

³⁰⁷ Bakınız EK12: Cumhuriyet gazetesinde, 12 Nisan 1930 tarihinde, s.1'de Latife Bekir Çeyrekbaşı konuşmasını yaparken.

³⁰⁸ Cumhuriyet, 12 Nisan 1930, s.1-2.; Milliyet, 12 Nisan 1930, s.1-3-5.; Yarınlı, 12 Nisan 1930, s.1-2.

³⁰⁹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 80-526-4, Dosya Ek:80, Kurum : 30-10-0—0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, Belge Tarihi : 14.04.1930.

2.5.2. Miting Sonrası Eleştiriler ve Kadın Birliği Faaliyetleri

Kadın Birliği'nin bu miting için oldukça titiz çalıştığı görülmektedir. Fakat bu mitingin gerçekleştirilmesinden sonra eleştiriler başlamıştır. Özellikle Kadın Birliği başarısızlıkla suçlanmış hatta birliğin Türk kadınlarını temsil etmediğine yönelik açıklamalarda bulunulmuştur. Aydın olarak tanımlanan bir kadının mitinge dair eleştirisi şu şekildedir: *“Türk Kadınlığı birlikte toplanan birkaç hanımın elinde oyuncak olamaz!”* Bu sözlerin dışında olumsuz bir başka görüşte Nakiye Elgün'den gelmiştir. O, bu mitingi bir facia olarak tanımlamıştır. Nakiye Elgün'e göre Kadın Birliği bu mitingin önemini yansıtamamış, yeterince kadını bu uğurda toplayamamıştır.³¹⁰

Bu eleştirilerden dolayı Kadın Birliği'nin birlik azası tarafından istifaya davet edildiği gündeme gelmiştir. Aynı zamanda İdare Heyeti ile azalar arasında problemler yaşandığı ortaya atılmıştır. Kadın Birliği ise bu yazılanları reddetmiştir.³¹¹ Kadın Birliği'nin bu reddine karşılık yine de bu eleştirilerden dolayı istifanın gerçekleşebileceği yönünde haberler basında yeri almıştır.³¹²

Latife Bekir ise bu eleştirilere karşılık şu açıklamada bulunmuştur:

“Kadın Birliği vazifesini bihakkin ve tamamile yapmıştır. İlan ve programı harfiyen tatbik eden birlik aleyhinde dedikodu yapmak bilmem ne dereceye kadar doğrudur. Biz vazifemizi yaptık diyoruz. Bir memlekette ilk defa yapılacak olan bu miting için lazım gelen tertibatı almış mitingten kadınların haberdar olmadığını iddia edenler şunu bilmelidirlerki: mitingden değil yalnız İstanbul kadınları Anadolu kadınları bile haberdar olmuştur. Bütün kadınların iştirakini temin için muveziiler vasıtasıyla altı bin beyanname dağıttık, biz mekteplerin müdür ve muallimlerine müracaat ederek talebenin de bu mitinge gelmelerini riça ettik. Bütün bu gayretlere rağmen mitingin kalabalık olmaması bizim muvaffak olmadığımız göstermez! bu tanhalık kadınlarımızın böyle bir tezahürata alışmamış olmalarıdır. Esasen kadınlar o gün caddelerde toplanmışlar tezahüratı seyretmişlerdir. Mitinge 30-40 kadar kadın bulunması meselesine gelince bu tamamile yalandır! Yalnız birliğe mensup 300 kadın bu mitinge iştirak etmiştir. Kadınlar Birliğinin çok mütessir olduğu bir nokta varsa oda bazı gazetelerin bu çirkin dedikoduya meydan vermesidir!”³¹³

Birlik azalarından Saime, Lamia Refik ve Efzayiş Suat'ta bu olumsuzluklar karşısında bir araya gelerek, CHF'ye ziyarette bulunmuştur. Burada müfettiş Hakkı

³¹⁰ Cumhuriyet, 19 Nisan 1930, s.1-2.

³¹¹ Yarı, 17 Nisan 1930, s.3.

³¹² Milliyet, 20 Nisan 1930, s.1.

³¹³ Yarı, 20 Nisan 1930, s.1.

Şinasi Paşa'yı ziyaret etmişlerdir. Birlik azası kadınlar mitingini gerçekleştirilmesine katkı sağladıkları için teşekkürlerini iletmekle birlikte, yapılan olumsuz yorumlara karşı şikâyetle bulunmuşlardır. Nakiye Elgün'ün bu şekilde bir beyanatta bulunmaması gerektiğini bildirmişlerdir. Aynı zamanda Nezihe Muhittin'in tenkitlerinden dolayı üzüntü duyduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Türk kadınlarının fırkaya dahil olma hakkına sahip olmasından dolayı birliğin siyasetle uğraşması manasız olarak görülmüştür. Bundan dolayı Kadın Birliği'nin sadece hayır işlerinde görev alacağı kararlaştırılmıştır.³¹⁴

Kadın Birliği gerçekleştirilen bu miting sebebiyle Ankara'ya bir teşekkür telgrafi çekmiştir. Buna karşılık Başvekil İsmet Paşa ile Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa'dan bir teşekkür telgrafi alınmıştır. Ayrıca birlik içerisinde istifa iddialarına karşılık fırka kayıtları devam etmiştir.³¹⁵

Kadın Birliği fırka kayıtlarına devam ederken, konferanslar da düzenlemiştir. Özellikle belediyecilik ile ilgili konferanslara ağırlık verilmiştir. Bu sebeple 22 Nisan 1930 tarihinde Aliye Esat tarafından belediyecilik hakkında konferans verilmiştir. Belediyede kadınların hangi işlerle meşgul olabileceklerine dair bilgiler verilmiştir. Bu konferans birliğin, kadın belediyeciliği üzerine verilen dördüncü konferansı olmuştur.³¹⁶ Aliye Esat kadınların değişimi üzerinden geçmiş ve bugün bağlantısı kurarak şu şekilde açıklamalarda bulunmuştur:

“Memleketlerin nüfusuz, kadınların erkeksiz kalması kadının evden çıkmasını icap ettirmiş, kadın taksimi amal hayatına geçince de hürriyeti çoğalmıştır. Dünkü hayatta evinden çıkıp hariç çalışmak aklından bile geçmiyen bir aile kızı bugün muhtelif meslekler de çalışıyor. Mesela kadının doktor olması bizim için hayal kadar uzak bir işti. Fakat bugün onu bir hakikat olarak karşımızda bulduk ve hiç şaşmadık. Bugün belediye kadını da belki biraz yabancı gelecek, fakat yarın iş başında gördüğümüz kadını pek tabi karşılayacağız...”³¹⁷

Bu süre zarfında Birlik, Dr. Mazhar Osman tarafından eleştirilere tabi tutulmuştur. Dr. Mazhar Osman tarafından yayınlanan “*Sıhhi Sahifalar*” mecmuasında kadın hakları hakkında bir makale kaleme almıştır. Bu makalenin

³¹⁴ Milliyet, 20 Nisan 1930, s.1.

³¹⁵ Cumhuriyet, 20 Nisan 1930, s.2.

³¹⁶ Cumhuriyet, 23 Nisan 1930, s.2.

³¹⁷ Milliyet, 23 Nisan 1930, s.3.

konusu kadınlara siyasi hakların verilmesi üzerinedir. Makalede kadınları şu şekilde tanımlamıştır:

“Kadın fikirden ziyade hisle yaşayan bir mahluktur. İhtirasat ve infialatına zebun, iradesi zayıf, ıztırari ve aksevi hareketlere ve teamüllere meyyal, kışrı dımağının muaddil hassası az, hemen fisyolojikman tenasül için yaratılmış pasif bir mahluktur. Kadın tehaküm için, ezmek için yaratılmamıştır. Mahkumiyetten, himayetten ve esaretten zevk alır. Esaretten kurtulmağa çalışırken diğer bir ağın içine düşer. Her ay yarı hastadır. Bir hafta adet görür, bu zaman sinirleri bozular. Bir hafta evvel adet hazırlığı, adetten sonra da birkaç gün yorgunluğu sürer. Kadının tabii günleri ayda ancak bir haftadan ibarettir. Dışinin işi sırf gebelik ve çocuğunu emzirmektir. Eline iğne, iplik hatta tencere, tava daha yakışır, kucağına çocuğu yarastığı kadar...”³¹⁸

Dr. Mazhar Osman’ın bu ifadeleri Kadın Birliği’ni harekete geçirmiştir. Bu sebeple toplanan Kadın Birliği, makaleyi incelemiş ve fikir alışverişinde bulunmuştur. Buna bağlı olarak bahsi geçen makaleye cevap vermeme kararı alınmıştır. Birlik toplantısını bitirdikten sonra Lamia Refik bu konu hakkında açıklamalarda bulunmuştur:

“Birlik bu makaleye cevap vermeğe lüzum görmedi. Yalnız; biz, bu münfail kararların ve pek açık hükümlerin kat’iyeti fenniyesinden şüphe ediyoruz, çünkü yürüyen kadınlık ve eserleri meydandadır. Kadınlar der’uhte ettikleri işlerde muvaffak mı olmuyorlar? Sonra bütün dünya müdekkik ve mütefenninleri bağıyor: Bir annenin çocuk doğurup büyütmesi ne demektir? Çocuk ilk ve hakiki terbiyeyi ana kucagından alır, demiyorlar mı?”³¹⁹

Dr. Mazhar Osman’ın dikkat çeken ifadeleri şu şekilde okunmaya devam edilmiştir:

“Kadınlara erkeklerin işine karışmasının fena olduğu nereden sabit olmuştur. Musolini karakuşi hükümleri ile tanınmış bir kimsedir. Yalnız mücadeleci ve memleketçe tanınmış bir siyaset adamının her yumurtladığı aynı keramettir diye kabul edilemez ya..! Lakin biz verdik; hem de iyi ettik. Köpek kadar bile kafası büyümemiş ne ahmaklar, beyinleri çorak bir topraktan farksız nice ümmiler erkeğiz diye rey sahibi olurlarsa hanımların, vatanın siyasetinde bir aşçı yamağı kadar neden alakası olmasın?”³²⁰

Bu makaleye dair başka bir açıklama da Kadın Birliği azalarından ismini belirtilmeyen bir kadından gelmiş ve Dr. Mazhar Osman’ın ifadelerinin bir kısmını okumuştur:

“Kadınlar erkeklerin işlerine karışsaydılar beşeriyet daha mı düzelecekti? Kadınlara göre elbette düzelecekti. Onlar anadır, sulhperverdir, kolay muharebe etmezler, çocuklarını daha iyi talim ve terbiye ederler, yollar,

³¹⁸ Cumhuriyet, 30 Nisan 1930, s.1-2.

³¹⁹ Cumhuriyet, 1 Mayıs 1930, s.1-2.

³²⁰ Cumhuriyet, 1 Mayıs 1930, s.2.; Milliyet, 1 Mayıs 1930, s.3.

hamamlar temiz olur... Hayır! Erkekler öyle demiyor. Hala birçok hükümler bu hakkı vermiyor. Musolini bile kadınlar hayvanlardır diyerek kendilerini böyle bir hakka layık görmüyor... ”³²¹

Dr. Mazhar Osman’ın kadınlar hakkındaki görüşü, kadınların oy hakkına sahip olmasıyla ilgili tutumunun olumsuz olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Özellikle bu dönem farklı görüşler açısından Kadın Birliği için oldukça zor bir dönem olmuştur. Bu süreçte Dr. Mazhar Osman yazılarına devam ettiği görülmüştür. Özellikle kadın fiziolojisine dair yazdığı makale Kadın Birliği tarafından tepkiye sebep olmuştur. Dr. Mazhar Osman ziyaret eden gazeteciler, kadının fiziolojisi üzerine yazdığı makaleden dolayı alınan tepkilerle ilgili kendisinin görüşlerini almak istemişlerdir. Dr. Mazhar Osman kadınların bu tutumlarına karşılık hakaret etmediğini savunarak, makalesini okuyan herkesin Kadın Birliği’nin bu tutumunu gülünç bulunduğunu ifade etmiştir. Ancak yine Kadın Birliği’ne dair eleştirilerine devam etmiştir:

“Kuzum Allah aşkına öğrenmek istediğim bir şey var: Biricik Kadın Birliğimiz acaba bütün dünya kadınlık alemini mi temsil ediyor?... Dünya kadınlarının mümessili midir? Her yerde, her memlekette yazılan, tetkik edilen ilmi, fenni bir mevzuun neşri onları niçin içzap ediyor? Hanımlara sorarım: Böyle ilmi fenni bir yazıdan dolayı, Kadın Birliğinde derhal bir içtima akdederek, bana alenen izaharı teessüf yani hakaret etmelerine hak ve salahiyetleri var mıdır? Onların en ufak bir şeyden ortalığı gürültü ve patırtıya boğmaları hisleri ile ve buna karşı benim sükutum, erkeklerin fikrile hareket ettiklerine bir misal teşkil etmez mi?”³²²

Dr. Mazhar Osman’ın Kadın Birliği’ne dair eleştirilerine Latife Bekir cevap vererek açıklamalarda bulunmuştur:

“Bugün gazetelere verdiği beyanatı görünce Mazhar Osman Beyefendinin Kadın Birliğine mensup hanımların sözlerini iyice anlamadıklarını hükmettim. Biz , zannederim, bunun sadece mesleki bir makale olduğunu söylemiştik. Sonra biz dünya kadınlığını temsil etmek gibi manasız bir iddiada bulunmuş değiliz. Ortada bir dedikodudur gidiyor.

- Kadın Birliği içtima aktetti!...

- Kadın Birliği protestoya hazırlanıyor...

Ne münasebet efendim... Niçin içtima aktecekmışiz, niçin protestoda bulunacakmışız? Biz bu makalenin kadınlık kastedilerek her hangi bir tarz yapmak kastile yazıldığına kani değiliz. Bütün bu gürültüyü siz gazeteciler çıkardınız! İşiniz gücünüz yok mu Allah aşkına. Mazhar Osman Bey, sıhhi bir makale yazmış ve bunu sıhhi bir mecmuada neşretmiş. Bunda Kadın Birliğini alakadar edecek bir nokta göremiyorum... ”³²³

³²¹ Cumhuriyet, 1 Mayıs 1930, s.2.

³²² Milliyet, 4 Mayıs 1930, s.3.

³²³ Milliyet, 5 Mayıs 1930, s.1.

Latife Bekir burada gazete ve gazetecilerin tutumunu eleştirerek, bir örneklendirme yapmıştır. Aynı zamanda bir gazetenin, birlik binasının resmini alacağı yerde arkada bulunan bir tahta perdenin resmini çektiğini ifade etmiştir. Kendisine yöneltilen belediye seçimi konusu hakkında gelecek seçim için bir hazırlıklarının olmadığını belirtmiştir. Ancak kadın belediyeciliği üzerinde bilgilendirmelere devam edeceğini eklemiştir.³²⁴

Dr. Mahzar Osman'ın eleştirileri üzerine son noktayı koyan Latife Bekir'in ifadelerinden anlaşıldığı üzere, tartışmalar basına yansıdığı şekilde değildir. Hatta aşırı bir tutum ile birliğe dair yazılar yer almıştır. Kadın Birliği'nin eleştirildiği bir diğer konu da basına yansıdığı üzere Kadın Birliği tarafından hazırlanan Sultanahmet Meydanı'ndaki mitingden kaynaklanmaktadır. Kadın Birliği'ne dair eleştiriler uzun bir süre daha devam etmiştir. Ancak yurt içinden yurt dışına dönerek bakıldığında, yurt dışında bu miting dikkatleri üzerine toplamış ve Paris'te aylık olarak çıkartılan İllustration Mecmuası bu miting hakkında bir makale hazırlamıştır. Bu mitingin oldukça başarılı olduğunu ve eski-yeni Türk kadını hakkında da bir değerlendirme yapıldığı görülmüştür. Kadın Birliği ise bu durumdan memnun kalmıştır.³²⁵ Özellikle Türk basınındaki eleştirilere bakılırsa bu mecmuanın düşünceleri Kadın Birliği için önem taşımaktadır.

Kadın Birliği'ne yönelik bir başka eleştiri erkeklerden tahsil edilmesi planlanan 5 liralık yol parasının neden kadınlardan alınmadığının sorulmasıyla başlamıştır. Kadınların hak ve hukuk arayış mücadelesi, basın yayın organları tarafından bu derece eleştirilere sebep olması hatta "*erkeklerle her sahada amansız mücadeleye girişmeleri*" gibi cümlelerin kurulması dikkat çekmektedir. Kadın Birliği bir açıklama yaparak, en azından yol parasının sadece çalışan kadınlardan alınması gerektiğini söylemiştir. Çünkü evli ve çalışmayan kadınların bu yol parasını vermesi yine erkeğin üzerindeki sorumluluğu arttıracığı düşünülmüştür.³²⁶

Latife Bekir çalışan kadınların yol vergisi vermelerini desteklerken, eşinden ayrı olan kadınların aldıkları nafaka ile bu vergiyi vermelerine karşı çıkararak, Kadın Birliği'yle aynı tutumu sergilemiştir. Bu dönemde yeni bir tartışma konusu kadın

³²⁴ Milliyet, 5 Mayıs 1930, s.1.

³²⁵ Milliyet, 9 Mayıs 1930, s.1.

³²⁶ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1930, s.1.

askerler üzerine gerçekleşmiştir.³²⁷ Latife Bekir'e göre her alanda eşitlik savunulduğuna göre, kadınlar da bir davet durumunda askerlik yapabilmelidir. Öyle ki Türk kadını tarihte birçok defa cephede bulunmuş ve tıpkı erkekler gibi cephaneye taşınmış, harp etmiş, rütbe almış ve kahramanlıklar göstermiştir. Latife Bekir'in bu sözlerine karşılık Efsayış Suat'ta görüşlerini dile getirmiştir.

Fakat o, Latife Bekir gibi düşünmemekte aksine kadınların barışçıl olduklarını, kan dökmekle işlerinin olmadığını belirtmiştir. Efsayış Suat'a göre tek bir sebeple bu değişiklik gösterebilmektedir. Bu da ancak memleket savunması durumundadır. Ona göre bütün dünyada ki kadınlar iktidara gelirse o zaman gerçek barış sağlanabilecektir.³²⁸

Kadın Birliği belediye seçimi için, CHF'ye başvurmuştur. Ancak Fırka, bu seçime kadınların da katılacağını, ayrıca Kadın Birliği adına firkada aday gösterilmeyeceğini açıklayarak, Kadın Birliği'nin bu başvurusunu olumlu karşılamamıştır.³²⁹

Dr. Mazhar Osman'ın yazıları bu dönemde devam etmiştir. Latife Bekir'in gazeteciler ile yaptığı görüşmeyi eleştirmiş hatta kendisini protesto ettiklerini belirtmiştir. Kadınlar ile ilgili eleştirilerin bir kısmı şu şekildedir:

*“Kadınlar çocuklarını ve evlerini ihmal ettikçe evde yıkanacak çamaşırını bırakıp kulüplerde erkeklerle yarışa kalkıştıkça sade doktorların değil, her münevverin tenkidine hedef olacaktır. Keşke maişeti kolay olsa da her kadın sade evile meşgul olsa...”*³³⁰

Dr. Mahzar Osman'ın bu ifadelerine karşılık Kadın Birliği, cevap vermeme kararı almıştır. Aynı zamanda belediye seçimleri içinde çalışmalara başlanmıştır. Latife Bekir bu konuya şu şekilde bir açıklama getirmiştir:

*“Belediye intihabatı için hazırlıklara başladık. Fakat Birlik namına Cemiyeti Belediye azalığına namzet göstereceğimizin aslı yoktur. Namzet ancak C.H Fırkası gösterebilir. Biz yalnız belediye kanununu tetkik ediyoruz. Fırkaya giren Kadın Birliği azasını tesbit etmekteyiz.”*³³¹

³²⁷ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1930, s.1.

³²⁸ Milliyet, 19 Mayıs 1930, s.1.

³²⁹ Milliyet, 24 Mayıs 1930, s.1-3.

³³⁰ Cumhuriyet, 24 Mayıs 1930, s.1.

³³¹ Cumhuriyet, 26 Mayıs 1930, s. 2.

Latife Bekir konuşmasında Kadın Birliği'nin birçok hayır işinde bulunduğunu, senede 100 kız çocuğunun giydirildiğini, çocukların mekteplerde okutulmasını sağladıklarını ve pek çok kadına iş imkânı sunduklarını belirterek yaptıkları faaliyetleri gözler önüne sermiştir.³³²

Kadın Birliği 30 Mayıs 1930 tarihinde senelik görüşmesini gerçekleştirmek üzere bir araya gelmiştir. Fakat birlik merkezinde sadece 70 kadının bulunması bu kongrenin bir sonraki haftaya ertelenmesine sebep olmuştur.³³³ Birlik içerisindeki bu sayının azlığı, basındaki tartışmalar ve eleştirilerin, Kadın Birliği üzerindeki etkisi olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki katılım eksikliğinden dolayı bir sonraki haftaya ertelenen senelik kongrede sayının daha da azaldığı görülmektedir.

8 Haziran 1930 tarihinde toplanan Kadın Birliği, senelik kongresini 34 kadın ve bir erkeğin katılımıyla gerçekleştirmiştir. Senelik kongrenin gündeminde gazetecilerin yorumlarına yer verilmiştir. Özellikle miting sonrası artan eleştiriler üzerinde durulmuştur. Ayrıca Kadın Birliği 1930 senesi itibariyle, İngilizce, Fransızca, Almanca ve muhasebe dersleri vermeye karar vermiştir. Bu kongrede Heyeti Umumiye tarafından 15 adaydan seçilen 11 kadının isimleri şu şekildedir:

*“Latife Bekir, Efzayiş Suat, Aliye Esat, Saime Faik, Mediha Fazlı, Aliye Halit Fahri, Semiha Rauf, Hakim Beyhan, Halide Nusret, Lamia Refik ve Fatma”*³³⁴

Kadın Birliği'nin senelik kongresine dair haber basında yerini almıştır. Fakat bu haber başlığı *“Gazeteciler aleyhine atıp tutan hanımlar içtimada...”* olarak belirlenmiş ve ardından bir büyük başlık atılmıştır: *“Önüne rasgelen gazetecilere çatıyor!”* bu başlığın altında ise şu yazı yerini almıştır: *“Allah için görenler söylesin: Hanımların tezahüratında topu topu 50 kadın mı vardı, yoksa binlerce mi?”*³³⁵ Aslında birliğe dair basında yerini alan bu haber başlıklarından ve yazılarından anlaşılacağı üzere Kadın Birliği ile basın ortak bir görüşe sahip değildir. Başlıklardan da anlaşılacağı üzere basının olumsuz bir tavır ortaya koyduğu görülmektedir.

³³² Cumhuriyet, 26 Mayıs 1930, s. 2.

³³³ Cumhuriyet, 31 Mayıs 1930, s.2.

³³⁴ Cumhuriyet, 9 Haziran 1930, s.2.

³³⁵ Milliyet, 9 Haziran 1930, s.3.

Kadın Birliği aynı zamanda belediye seçimi yaklaştığında faaliyete geçeceğini bildirmiş ayrıca bir kır gezintisi yapacağını duyurmuştur.³³⁶ Kadınların belediye seçimlerine katılması dış başında da dikkat çeken bir durum olmuştur. Özellikle Türk kadını bu hakkı aldıktan sonra, Kadın Birliği batılı kadın birlikleri ile daha çok mektuplaşır duruma gelmiştir. Bu süreçte Müslüman kadın birliklerine kıyasla Batı da bulunan kadın birliklerine karşı tutum farklı olmuştur. Batılı kadın birlikleri ile olumlu görüşmeler yapılmış, istekler geri çevrilmemeye çalışılmıştır. Fakat aynı durum Müslüman kadın birliklerine karşı izlenmemiştir. Bu durum dikkatlerden kaçmamış ve birlik bu duruma karşı artık doğulu değil batılı olduklarını dile getirmiştir.³³⁷

Kadın Birliği şubeleşme için çalışmalara başlamak istemiştir. Bu sebeple bir toplantı düzenlemiştir. Latife Bekir'in açıklamasına göre, Samsun, İzmir, Adana, Bursa, Edirne ve Mersin' de şubeler açabilmek amacıyla harekete geçilmesine karar verilmiştir. Birlik sadece bu konuyla da sınırlı kalmamıştır. Jimnastik derslerinin başlaması için çalışmalara başlamıştır. Kadın Birliği'nin uzun zamandır üzerinde çalıştığı bir başka konu ise yabancı dil kurslarıdır. Bu hususta da Fransızca ve İngilizce dilleri üzerine kursların açılmak üzere olduğu duyurulmuştur.³³⁸

Kadın Birliği'nin Fransızca ve İngilizce dilleri üzerine kurs açacağını duyurduğu tarihten bir hafta önce başka bir gazetede Kadın Birliği'nin kadınlara özel olarak yabancı diller üzerine kurslar açtığı ve kayıtlara başladığı haberi yer almıştır. Bu habere göre İngilizce kursu için pazar ve perşembe günleri, Fransızca kursu için ise cumartesi ve çarşamba günleri derslerin verileceği günler olarak belirtilmiştir. Bu kursların öğretmenliğini yapan kişi ise Efzayış Suat'tır. Birlik bu iki dilin dışında Almanca ve İtalyanca kursları açacağını da bildirilmiştir.³³⁹

Kadın Birliği'nin kurslara yönelik bu çalışmalarına karşılık kadınların katılım durumunun ne derece yoğun olduğu bilinmemektedir. Ancak İngilizce ve Fransızca kursları başlanacağı bildirilmiş olsa bile Almanca ve İtalyanca dersleri için aynı yoğunluğun sağlanamadığı ve bu dersler için henüz bir başvurunun gerçekleşmemesi

³³⁶ Milliyet, 19 Haziran 1930, s.3.

³³⁷ Kaplan, a.g.e., s.146-147.

³³⁸ Milliyet, 10 Temmuz 1930, s.3.

³³⁹ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1930, s.4.

üzerine ertelendiği duyurulmuştur.³⁴⁰ Aynı gazetenin 10 Temmuz 1930 tarihli haberinde ise, birliğin Fransızca, Almanca ve İngilizce kurslarını açmak üzere olduğu yazılmıştır. Bu tarihe kadar 20-30 kadının kaydı yapıldığı ifade edilmiştir.³⁴¹

Kadın Birliği çay ziyafetlerine bu dönemde devam etmiş ve Türkiye’de bulunan pilot ve birçok spor dalında şampiyonluk elde etmiş olan Fransız Mel. Mari Marven şerefine bir çay ziyafeti vermiştir.³⁴²

1930 yılının temmuz ayı içerisinde basın yayın organları 12 Ağustos 1930 yılında kuruluşu gerçekleşecek olan Serbest Cumhuriyet Fırkası hakkındaki gelişmelere oldukça geniş yer vermiştir. Bundan dolayı Kadın Birliği’ne dair pek az haber bulunmaktadır. SCF’nin kuruluşundan 2 gün sonra Kadın Birliği içerisinde yeni fırkaya geçen kadınların olup olmadığı tartışılmaya başlanmıştır.

Özellikle SCF’nin kurucusu olan Ali Fethi (Okyar)’nin Kadın Birliği’ne bir mektup gönderdiği ve birlik içerisinde bir kısım kadınların bu yeni fırkaya bir eğilimi olduğu yazılmıştır. Bu konu üzerine Latife Bekir, böyle bir mektubun gelmediğini ve yeni fırkaya eğilimli kimselerin olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda net bir dille Halk Fırkası’ndan yana olduğunu söylemiştir. Ancak kendisinin bu görüşüne karşılık isteyen kadınların yeni fırkaya girmelerinin de mümkün olduğunu belirterek, birliğin bir hayır cemiyeti olduğunu söylemiş ve ayrı ayrı fırkalara dahil olmanın birlikte aza olmaya mâni olmadığını dile getirmiştir.³⁴³

Latife Bekir’in “*Ben Halk Fırkasındanım*” cümlesi ilerleyen dönemlerde Halk Fırkası içerisinde yer alması adeta sürecin getirdiği bir sonuç olarak görülmektedir. Latife Bekir’in tutumuna karşılık, eski Kadın Birliği reisi Nezihe Muhittin SCF’ye kaydolduğunu bildirmiştir. Nezihe Muhittin’e göre yeni kurulmuş olan bu fırkanın prensipleri kendi görüşüne uygunluk göstermektedir. Nezihe Muhittin’in bu fırkada amacı ise yeni belediye azalığına aday gösterilmektir.³⁴⁴

³⁴⁰ Milliyet, 26 Temmuz 1930, s.3.

³⁴¹ Cumhuriyet, 10 Temmuz 1930, s.6.

³⁴² Cumhuriyet, 5 Ağustos 1930, s.2.

³⁴³ Milliyet, 14 Ağustos 1930, s.3.

³⁴⁴ Milliyet, 22 Ağustos 1930, s.3.

Kadın Birliği bu dönemde gezilerine devam etmiş ve 30 Ağustos 1930 tarihinde Yalova'ya bir gezi yapılacağı duyurulmuştur.³⁴⁵ Eylül ayı itibariyle belediye seçimine dair çalışmalara başlanılmıştır. Belediye seçim defterlerinin incelemesinin başlamasıyla birlikte CHF'ye aza olmak amacıyla başvurular başlamıştır. Böylelikle fırkaya yeni aza kadınlar katılmıştır. Bu isimler içerisinde Latife Bekir'de görülmektedir.³⁴⁶ Latife Bekir Kadın Birliği reisi olarak Fatih bölgesine aday olmuştur.³⁴⁷

Latife Bekir'in Son Posta gazetesine göre Fatih bölgesi adaylığından ismi silindiğine dair haber³⁴⁸Milliyet gazetesi tarafından yalanlanmıştır.³⁴⁹ 14 günün sonunda bu seçim son bulmuştur. Fatih seçimi ise 18 Ekim 1930 tarihinde tamamlanmıştır. CHF 9714 oy il kazanmıştır. CHF'nin aday isimleri arasında Latife Bekir 'de bulunmaktadır.³⁵⁰

Latife Bekir'inde aza olduğu Yeni Şehir Meclisi Fırka Grubu 5 Kasım 1930 tarihinde CHF'nin İstanbul merkezi binasında ilk kez toplanmıştır. Bu toplantının amacı azalar arası iletişimi sağlamak ve İdare Heyeti için seçim yapmaktır. Böylelikle her semt için ocak reisleri seçilmiştir. Bu heyet halkın ihtiyaçlarını meclise bildirme ile yükümlü olacaktır.³⁵¹ Bir sonraki gün toplanan meclis seçimini gerçekleştirmiştir. Latife Bekir Maarif Meclisi'ne seçilen isimler arasında (Sadi Beykoz, Kemal Salih, Refik Ahmet...) yerini almıştır.³⁵²

Latife Bekir bu dönemde siyasi söylem ve çalışmalarıyla ön plana çıkmıştır. Öyle ki kadınların muhtar olmasını desteklememektedir. Bunu da net bir dille ifade etmektedir:

“Ben kadınların muhtar olmalarına taraftar değilim. Yalnız heyeti ihtiyari de aza olabilirler.” ³⁵³

³⁴⁵ Milliyet, 30 Ağustos 1930, s.4.

³⁴⁶ Milliyet, 7 Eylül 1930, s.3.

³⁴⁷ Son Posta, 6 Teşrin-i Evvel 1930, s.1-3.

³⁴⁸ Son Posta, 9 Teşrin-i Evvel 1930, s.1.

³⁴⁹ Milliyet, 9 Teşrin-i Evvel 1930, s.5.

³⁵⁰ Milliyet, 19 Teşrin-i Evvel 1930, s.6.

³⁵¹ Cumhuriyet, 6 Teşrin-i Sani 1930, s.1-2.

³⁵² Cumhuriyet, 7 Teşrin-i Sani1930, s.2.

³⁵³ Cumhuriyet, 21 Kanun-u Evvel 1930, s.4.

Latife Bekir'e göre kadınlara belediye meclisi azalığı ya da milletvekili olmak daha çok yakışmaktadır. Bu tutumun sebebi muhtarların zabıtaıyla ilgili işlerle ilgilenmesidir. Bu sebeple geceleri çalışmaları mümkün olduğundan kadınlar bu işler için uygun görülmemiştir. Ancak bu görüşüne karşılık kadınların belediye başkanı olmaları da en büyük arzusudur.³⁵⁴

2.6. 1931 YILINDA LATİFE BEKİR'İN VE KADIN BİRLİĞİ'NİN FAALİYETLERİ

Latife Bekir 1930 yılı belediye seçimlerinin ardından siyasi kimliğiyle ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu doğrultuda siyasi kimliğini seçimlerden önce açıklamak suretiyle “*Ben Cumhuriyet Halk Fırkası'ndanım*” diyerek, net bir şekilde ifade etmiştir. Belediye seçimlerinde bu sebeple olmalıdır ki ön plana çıkan isimler arasına girmiştir. 1931 yılında da Şehir Meclisi'nde ilk defa söz almasıyla dikkatleri üzerine çekmiştir.³⁵⁵ Şehir Meclisi'nde tartışmalara sebep olan konulardan biri kaynak suları olmuştur. Bu dönemde kaynak sularının kontrol altına alınmasına dair sorunlar yaşandığı ve mecliste tartışıldığı görülmüştür. Latife Bekir bu konuda söz alarak bu suların neden kontrol edilemeyeceğini sormuş ve öyleyse bu suların kaynaklarının kapatılması gerektiğini söylemiştir.³⁵⁶

Latife Bekir'in siyasi faaliyetleri dışında Kadın Birliği'nde çalışmalar sürmüştür. İngiliz gazeteci Coox'u misafir etmiş ve çay ziyareti düzenlenmiştir. Latife Bekir başkanlığında Saime Faik, Lamia Refik bu çay ziyafetine katılmışlardır. Coox, Türk kadınlarının sahip olduğu haklar ve yaşayışı hakkında bilgi almış, Türk kadınlarını takdir etmiştir. Ayrıca Türk kadınlarıyla ilgili makale yazacağını söylemiştir.³⁵⁷ Bu durum Kadın Birliği'nin, Türk kadınlarının temsilinde olumlu faaliyetler yürüttüğünü göstermektedir.

Kadın Birliği kadınların siyasi hayatına yönelik bir girişimde bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya bir dilekçe yazarak Türk inkılabının Türk kadınlığına verdiği önem ve hukuktan bahsetmiş, kadınların mecliste de yer almaları

³⁵⁴ Milliyet, 21 Kanun-u Evvel 1930, s.1.

³⁵⁵ Bakınız Ek 13: Milliyet gazetesinde 17 Şubat 1931 tarihinde s.1'de Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Şehir Meclisi'nde ilk kez söz almasına dair fotoğraf.

³⁵⁶ Milliyet, 17 Şubat 1931, s.2.

³⁵⁷ Cumhuriyet, 5 Mart 1931, s.4.

gerektiği bildirmiştir.³⁵⁸ Latife Bekir ise bu doğrultuda mebus olmak isteyen kadınlar için Ankara'ya gitmiştir. 1 Nisan tarihinde ise geri dönmüş ve Ankara'daki çalışmaları üzerine bilgi verebilmek amacıyla Kadın Birliği'nde bir toplantı düzenlemiştir.³⁵⁹

Latife Bekir, birliğin hedefleri doğrultusunda ilerlerken daima mevcut durum ve şartlara uygun olarak hareket etmiştir. Bu sebeple “*zamani gelince*” sözünü oldukça sık kullanmıştır. Ankara'daki bu görüşmede yine aynı düşünce ile yaklaştığı görülmektedir. Latife Bekir bu görüşmeden çok umutludur fakat yeni meclisin çalışmalarını memleket için daha acil olduğunu düşündüğünden dolayı bu durumun “*şimdilik*” gecikme göstereceğini belirtmesi, onun “*zamani gelince*” sözüne tekabül ettiğini göstermektedir. Bu çıkarım Latife Bekir'e gazeteci tarafından kadınlar için seçme ve seçilme hakkına yönelik bulunduğu girişimler hatırlatılınca verdiği cevaptan da anlaşılmaktadır:

*“Filvaki evvelce hükümete bu hususta tahriren müracaat etmiştik. Fakat memleket menafii yeni Meclisin acilen içtimamı icap ettirdiğinden bu, şimdilik teahhür etti.”*³⁶⁰

Kadın Birliği ise bu konuya daha farklı yaklaşmıştır. Öyle ki meclis seçimine katılmak için çok çalışacaklarını söylemiş ve “*Hak verilmez, alınır*” diyerek kararlılıklarını vurgulamıştır.³⁶¹ Burada Latife Bekir'in üslubuna karşılık, Kadın Birliği'nin daha sert bir üslup tercih ettiği görülmüştür.

Latife Bekir'in Ankara'da gerçekleştirdiği bu görüşmenin bir başka konusu Belgrat'ta düzenlenmesi planlanan Balkan Kadınlar Birliği Kongresi'ne dairdir. Kadın Birliği yurt dışındaki kadın birliklerini oldukça yakın takip ederek, teması koparmamaya gayret etmiştir. Bu sebeple yurt dışındaki tüm kadınlara dair yapılacak her konferansta ve her davette Türk kadınlarını temsil etmeye çalışılmış ve Balkan Kadınlar Birliği Kongresi'ne katılmak istenmiştir. Latife Bekir bu konferansın temsilcisini Seniha Rauf olarak belirlemiştir. Seniha Rauf'un bu konferansta kadın

³⁵⁸ Milliyet, 18 Mart 1931, s.1.

³⁵⁹ Milliyet, 2 Nisan 1931, s.1.

³⁶⁰ Milliyet, 2 Nisan 1931, s.3.

³⁶¹ Cumhuriyet, 12 Nisan 1931, s.1-2.

hareketleri üzerinde durması planlanmış, broşürler ve istatistiklerle çalışmalarını ortaya koyması beklenmiştir.

Latife Bekir Ankara'daki görüşmelerine dair ayrıca şu konuşmayı gerçekleştirmiştir:

“Belgrat'ta Mayıs'ta toplanacak olan Balkan Kadınlar Birliği Kongresine iştirakimizi ve murahhas olarak heyeti idare azasından Seniha Rauf Hanımın gitmesini temin ettim. Fakat kadınların intihabata iştirak için yeni bir teşebbüste bulunmadım. Ankara'ya gitmeden evvel bu hususta hükümete tahriren müracaat etmiştik. Halbuki şimdilik bu teşebbüsümüzün tetkiki görülememektedir. Birliği bu sene en mühim faaliyeti halkı irşat ve tenvir etmek olacaktır. Programımızın bu kısmını bilhassa köylere kadar teşmil edeceğiz.”³⁶²

Latife Bekir bu konuşması içerisinde “en mühim faaliyet” olarak belirttiği faaliyeti için çalışmalar başlatılmıştır. Bu faaliyet Kadın Birliği üyelerinin 10 heyet halinde köylere giderek, seyyar sinema ile kadınlık, Cumhuriyet idaresinin feyizleri hakkında köylü kadınlarına konferanslar verilmesidir. Böylelikle kadınların bilinçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yürütölmek istenmiştir.³⁶³ Kadın Birliği bu heyetlerin takip edecekleri programları, gidecekleri yerleri düzenlemiştir. Bu düzenlemenin sonunda da CHF'ye bir telgraf gönderilmiştir:

“Memleketimizin büyük inkılabı arasında yurdunun kadınlarını her zaman düşünen kıymettar Fırkamız, bu senenin umumi programı içinde Türk kadınlığına da meb'usluk hakkını bahşedeceğini büyük bir memnuniyetle gördük. Siyasi hak verilmekle daha naft ve daha mes'uliyetli bir vatandaş olan Türk kadınlığı uhdesine verilecek olan yeni vazifesini şerefle ifa edebilmek için bu büyük hakka layık olduğunu gösterecektir. Bu vesile ile Kadın Birliği C.H Fırkası Umumi merkezine arzı tanzimat ve teyidi ihtiram eyler efendim.”³⁶⁴

Köylerle ilgili hazırlanan bu çalışmanın mimarı ise Mustafa Kemal Paşa olduğu İffet Halim'in sözlerinden anlaşılmaktadır. İffet Halim bu çalışmanın ortaya çıkışını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kadınlığın henüz eşit hakları edinmemiş bulunduğu tarihlerde Atatürk ile bu konu üzerinde bizzat yapmış olduğumuz görüşmeler de ise kendisinin direktifinin, daha ziyade, yıllardır ihmale uğramış bir yurd içinde kadın unsurunun yetiştirilmesine matuf bir gayret sarf edilmesi olduğu açıkça anlaşılmakta idi. Çünkü bizlere yer yer ve köy köy dolaşıp misyonerler gibi kadın kalkınması ile uğraşmamızı emir buyurmuşlardı. Ve bilhassa asker ocağında bir nevi eğitim terbiyesi alan erkeği yanında kadının daha görgüsüz kaldığını da işaret etmişlerdi.”³⁶⁵

³⁶² Cumhuriyet, 2 Nisan 1931, s.2.

³⁶³ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1931, s.2.

³⁶⁴ Cumhuriyet, 18 Mayıs 1931, s.2.

³⁶⁵ Kadın Gazetesi, 5 Nisan 1947, s.1.

Kadın Birliği kadınların gelişimi yönünde attığı bu adıma devam etmiştir. Böylelikle köylere gönderilecek heyetlerin köylerde konferans verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu konferansların konuları “*Türlük ve benliği, cumhuriyet, halkçılık, aile- cemiyet çocuk ve kadın sıhhati*” üzerine gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Buna bağlı olarak heyetler beş gruba ayrılmıştır. A ve C grubu olarak adlandırılan ilk grubun yola çıkması istenmiştir. A grubunda Latife Bekir, Aliye Esat, Mediha Fazlı ve Doktor Pakize bulunmuştur. Bu grup Kartal, Samandıra, Dudullu, Sultan Çiftliği, Bulgurlu, Ümraniye ve Yayalar köylerini gezeceği belirlenmiştir. C grubunda bulunanlar da Reşide, Doktor Handan ve Safiye ‘den oluşmuştur. Bu grupta Çatalca, İncelis, Dağ yenisi, Yenice Köylerine ziyarette bulunma kararı alınmıştır.

Her grup içerisinde bir kadın doktor bulunmakla birlikte hareket etmesi planlanan bir sonraki grup B grubu olmuştur. Bu grupta Lamia Refik, Seniha Rauf, Mevhibe Rıza’dan oluşmuştur. B grubu da Yeni mahalle Muhacir köy, Üskümrü köyünü gezeceği planlanmıştır. Diğer grupların gezeceği yerler ise Kahtane, Mecidiye, Ali B. Küçük köy, Ayapat ve Mahmut B. köyleri olarak belirlenmiştir.³⁶⁶ Böylelikle hazırlanan heyetler 27 Temmuz 1931 tarihinde yola çıkmıştır. Bu ziyaretin kaç gün süreceği önceden kararlaştırılamamıştır.³⁶⁷ Kadın Birliği’nin köylere yönelik bu faaliyeti oldukça talep görmüştür. CHF ise birliğin destekçisi haline gelmiştir.³⁶⁸ Latife Bekir konuşmasında belirttiği “*en mühim faaliyet*” neticelendirilmiştir. Latife Bekir’in konuşması içerisinde yer alan Balkan Kadınlar Birliği Kongresi’ne yönelik gelişmeler de yaşanmıştır.

Belgrat’ta toplanılan ve üç gün devam eden Uluslararası Kadınlar Birliği Konferansı’na temsilci olarak katılan Seniha Rauf, konferansa dair açıklamalarda bulunmuştur. Seniha Rauf’un sözlerinden anlaşıldığı üzere bu konferansın amacı, 1932 yılında Cenevre’de toplanması planlanan Tahdidi Teshilat Konferansı için her ülkeden gelen temsilcilerle barışa yönelik bir dilekçe hazırlamaktır. Dünyanın her yerinden pek çok kadın bu konferans için bir araya gelmiştir. Konferansta her

³⁶⁶ Milliyet, 23 Temmuz 1931, s.3.

³⁶⁷ Cumhuriyet, 27 Temmuz 1931, s.2.

³⁶⁸ Milliyet, 17 Ağustos 1931, s.1-2.

milletin haklarını gözetmesi gerektiği konusunda ortak fikre varılmıştır.³⁶⁹ Bu konferansta kadınların da barış için yardım edecekleri kararı verilmiştir. Bu hususta kadınlar kesinlikle savaşa karşı olduklarını belirtmiştir. Hatta savaşı intiharla eş değer saydıklarını ifade etmişlerdir. Kadınlara göre iktisadi buhranın sebeplerinden biri harp bütçelerinden kaynaklanmaktadır. Bunun için kadınlar kendi aralarında iş ayrımında bulunmuştur.³⁷⁰

Kadın Birliği 4 Haziran 1931 yılında toplanarak yeni heyetini belirlemiştir. Kongre Latife Bekir tarafından açılmıştır. Kongre başkanlığında Nebahat Hamit seçilmiştir. Aliye Esat'ta birliğin bir senelik faaliyet raporunu okumuştur. Bu senelik faaliyetlere göre, Kadın Birliği hayır işlerinde aktif çalışmış ve çocuklara yardım etmiştir. Aynı zamanda iktisat ve tasarruf haftası sebebiyle konferanslar verilmiştir. Bu senelik rapora göre, Kadın Birliği tarafından yurt dışı ilişkileri olumlu tutulmaya çalışılmıştır. Bu hususta yabancı kadın gazeteciler ile temasa geçilmiş ve Belgrat'taki Balkan Kadınlar Konferansı'na delege gönderildiği belirtilmiştir.³⁷¹

Bu raporda ayrıca Latife Bekir'in Ankara'ya gittiği, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya Kadın Birliği'nin çalışmalarını iletmesi belirtilmiştir. Ayrıca Başvekil İsmet Paşa'yı da ziyaret ettiği ve Türk kadınlarının siyasi hakları doğrultusunda konuşmalar yaptığı eklenmiştir. Rapor okunduktan sonra yeni ve eski bütçeler okunmuştur. Tüm bunların dışında İdare Heyeti: Latife Bekir, Saime Faik, Lamia Refik, Nebahat Hamit, Ruhsar Nazmi Nuri, Reşide, Aliye Halit Fahri, Aliye Esat, Efzayiş Suat ve Seniha Rauf'tan oluşmuştur. Kongrenin toplanmasından dolayı Ankara'ya teşekkür telgrafı çekilmiştir.³⁷² 10 Haziran 1931 tarihinde tekrar toplanan birlik İdare Heyetini belirlemiştir. Latife Bekir birlik reisi, vekili Lamia Refik, muhasebeci Reşide, veznedarlığa Saime Faik, murahhası mesullüğe Efzayiş Suat ve kâtabi umumiliğe ise Aliye Esat seçilmiştir.³⁷³

1931 yılının siyasi hayatta dikkat çekici olaylarından biri Balkan Konferansı'dır. 11 Ekim tarihinde toplanılması planlanan bu konferansa Kadın

³⁶⁹ Milliyet, 28 Mayıs 1931, s.2.

³⁷⁰ Milliyet, 28 Mayıs 1931, s.2.

³⁷¹ Milliyet, 5 Haziran 1931, s.3.

³⁷² Milliyet, 5 Haziran 1931, s.3.

³⁷³ Cumhuriyet, 11 Haziran 1931, s.1.

Birliği 4 azası ile katılmak istemiştir. Bu sebeple bir toplantı düzenleme kararı almıştır.³⁷⁴ Bu doğrultuda Balkan Konferansı'na katılacak olan kişilerin ismi kesinleştirilmiştir. Bu heyet; Latife Bekir, Efzayış Suat, Lamia Refik'ten oluşmuştur. Ancak tespit edilen tarihte, her cemiyetten iki temsilcinin yer almamasından dolayı bu görüşme gerçekleştirilememiştir. Bundan dolayı bir sonraki görüşmede barış propagandası yönelik konuşulacağı kararı alınmıştır.³⁷⁵ Kadın Birliği, Balkan Konferansı için içtimai ve fikri yaklaşma hakkında iki heyet oluşturmuş ve bu iki heyetin hazırladığı raporlar birliğe iletilmiştir.³⁷⁶

Kadın Birliği Balkan delegeleri için eski Türk Ocağı'nda çay ziyafeti vermiştir. Bu ziyafette Latife Bekir ve Balkan memleketlerinden gelen delegeler ile sohbet edilmiştir.³⁷⁷ Balkan Konferansı'nın en tartışmalı konusu kadınların tabiiyeti meselesi olmuştur. Bu konferansta kadınların sahip oldukları haklar neticesinden Türk kadınlarından geri kaldıkları sonucuna varılmıştır. Bu konferansta bulunan Latife Bekir gazeteciye konferans hakkında şu açıklamaları yapmıştır:

“Balkanların sulh ve selamet noktaları üzerinde tevakkuf ederek anlaşmaları hususunda bana kalırsa en büyük amel ve müessir kadınlar olacaktır. Kadınlar çocuklarını terbiye ederlerken, sulh ve msalemet fikrini yavrularına aşılmaladırlar ki, büyüdükten sonra bu terbiye yeni bir muhite yeni nesilde canlanan bir sulh ve anlaşma amili olsun. Bizim noktai nazarımız şudur: Balkanlar da müşterek bir lisan olmasa bile müşterek bir ideal olmalıdır. Mektepler de okunacak kitaplar da bilhassa tarih derslerinde buna çok ehemmiyet vermek lazımdır. Kadınların bizim memleketimizde ki tanınmış olan hakları Balkan memleketlerinde de tanınmak lazımdır. Balkanlar kanunu medenilerini bizimkine benzettikten sonra en mühim hatve atılmış demektir.”³⁷⁸

İkinci Balkan Konferansı'nın umumi celsesi kadınların tabiiyeti meselesinden dolayı tartışmalar yaşanmasına sebep olmuştur. Evli kadınların tabiiyeti meselesini tartışan kadınlar bu meselenin kutsal bir hak olduğunu savunmuştur. Bu konferansta yer alan konuşmalar doğrultusunda kanunlarda erkeklere tabiiyet için verilen tüm haklardan kadınlarında yararlanması gerektiği belirtilmiştir.³⁷⁹

³⁷⁴ Milliyet, 10 Eylül 1931, s.1.

³⁷⁵ Milliyet, 14 Eylül 1931, s.4.

³⁷⁶ Cumhuriyet, 13 Teşrin-i Evvel 1931, s.4.

³⁷⁷ Cumhuriyet, 22 Teşrin-i Evvel 1931, s.6.

³⁷⁸ Cumhuriyet, 24 Teşrin-i Evvel 1931, s.2.

³⁷⁹ Milliyet, 26 Teşrin-i Evvel 1931, s.5.

Kadın Birliği 1931 yılı içerisinde yurt dışındaki kadın birlikleri ile iletişimde olmuştur. Aynı zamanda yurt dışından gelen misafirleri de karşılayarak, Türk kadınlarını temsil etmeye devam etmiştir. Uluslararası İş ve Meslek Kadınları Birliği reisi New York avukatlarından Madisen Philips ve heyeti Balkan memleketlerine inceleme yapmak için gitmiş ve Türkiye’de de bulunacaklarını bildirilmiştir. Bu seyahatin amacı ise misafir oldukları her memlekete ki kadınları kendi teşkilatlarına dahil etmeye çalışmaktır.³⁸⁰

9 Ağustos 1931 tarihinde Türkiye’ye gelmiş olan misafirleri Latife Bekir, Efzayiş Suat, Meliha Avni, Emine Saffet, Nebahat Hamit ve Amerika Kız Lisesi müdürü Vhite (Wkite) karşılamıştır. Helen Havenar’ın yaptığı açıklamalara göre dört senedir dünyanın pek çok yerinde iş kadınları tanıştırılmıştır. Bu sebeple Türkiye’de de iş kadınları ile temasta bulunacaklarını ve federasyonlarına dahil etmeye çalışacaklarını belirtmiştir. Bir diğer amaçları ise anne ve zevce sıfatları yerine dünyada daim bir barış ve sakinlik sağlamak ve savaşı önlemek olduğu eklenmiştir. Misafirler için bir çay ziyafeti tertip edilmiş ve konferans verilmiştir.³⁸¹ Bu konferansın konusu meslek ve iş kadınları hakkında olmuştur.³⁸²

Kadın Birliği 10 Ağustos 1931 tarihinde Amerikalı İş Kadınları ile görüşmüştür. Bu görüşmede Uluslararası İş ve Meslek Kadınları Federasyonu’nun Türkiye’de bir şubesinin açılması konusunda fikir alışverişinde bulunmuştur.³⁸³ Aynı zamanda her iki taraf arasındaki önyargı bu ziyaret ile son bulmuştur. Türk kadınları, Amerikalı kadınları para canlısı olarak tanırken, Amerikalı kadınlar da Türkleri “*korkunç müthiş Türkler*” olarak tanımlamaktadır. Bu görüşme ile bu algıların olumlu yönde değiştiği ifade edilmektedir. Amerikalı kadınlar bu tanımlamaların yanlış olduğunu hatta Türk kadınlarının cana yakın ve münevver olduklarını vurgulamıştır.³⁸⁴ Kadın Birliği’nin bu hususta da önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

³⁸⁰ Milliyet, 4 Ağustos 1931, s.1.

³⁸¹ Cumhuriyet, 10 Ağustos 1931, s.1-3.

³⁸² Cumhuriyet, 11 Ağustos 1931, s.1.

³⁸³ Milliyet, 11 Ağustos 1931, s.1.

³⁸⁴ Milliyet, 14 Ağustos 1931, s.6.

Kadın Birliği faaliyetlerine yurt içinde devam etmiştir. İstanbul'da Kadın Kulübü adlı bir kulübün kurulmasına karar verilmiştir. Kadın Birliği'nin bu kararı almasında Uluslararası İş ve Meslek Kadınları Federasyonu'nda ki birkaç azanın tavsiyesinden kaynaklanmıştır. Kurulacak olan kulüp ile birlik birbirinden ayrı oluşumlar şeklinde düşünülmüştür. Bu kulübe işçi-öğretmen kadınların aza olarak kaydedilmesine karar verilmiştir. Ancak kulübe erkek aza kabul edilip edilmemesi konusunda bir sonuca varılamamıştır. Kadın Birliği 'nin Kadın Kulübü ile ilgili çalışmaları tatil dönemine denk geldiğinden dolayı kâğıt üzerinde kalmıştır.³⁸⁵

Kadın Birliği, her alanda etkisini genişletirken bir yandan da Gençlik Teşkilatı için harekete geçmiştir. Buraya darülfunun ve yüksek mektepler talebesi alınması istenmiştir. Böylelikle bu teşkilat sayesinde birlik daha sık konferanslar düzenleyerek, toplantılar yapacaktır.³⁸⁶ Özellikle birliğin gençler için böyle bir girişimde bulunması, Atatürk ilke ve inkılaplarının doğru aktarılması ve yaygınlaştırılması için bir adım niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

Kadın Birliği tıpkı bir önceki yıllarda olduğu gibi bu yılda da söylentilerin odak noktası haline gelmiştir. Türk kadınlarının belediye seçimlerine katılma hakkına sahip olmalarının üzerinden 1 yıl geçmiştir. Bundan dolayı Kadın Birliği'nin düzenlediği toplantının basına yansıyan etkisi birlik- gazeteciler arasında ki durumu ortaya koymuştur. Bu toplantıya 200 kadın katılım göstermiştir. Toplantıda Saime Faik bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada kadınların belediye seçimlerine katılmasındaki memnuniyetten bahsedilerek, TBMM içerisinde de kadınların yer almasını umduklarını belirtmiştir. Burada ismi belirtilmeyen kadınlar gazetecilere şunları söylemiştir:

“Görüyorsunuz çok kalabalığız. Gene azdılar diye yazmayınız.”

Başka bir kadın şu şekilde cevap vermiştir:

“Artık konuşmazlar. Tatlı konuştuk, tatlı yedik. Ben olsam artık tatlı yazarım.”³⁸⁷

³⁸⁵ Cumhuriyet, 27 Ağustos 1931, s.2.

³⁸⁶ Milliyet, 20 Ağustos 1931, s.3.

³⁸⁷ Milliyet, 12 Nisan 1931, s.1.

Bu konuşmada görüldüğü üzere, gazetecilerin Kadın Birliği'ne dair yaklaşımlarına karşılık birlik içerisindeki kadınların farkındalığıdır. Kadın Birliği-gazeteciler arasındaki bu tutuma karşılık Kadın Birliği azaları arasında bir gerginlik olduğu söylentisi basında yerini almıştır³⁸⁸ Aynı zamanda birlik içerisinde yapılması planlanan işlerin yapılamamasından şikayetçi azaların bulunduğu bilinmektedir. Maddi açıdan ise sıkıntıların olduğu, aidatın azaldığı, birlik binasının kirasını dahi ödeyemediği basına yansıyan haberler arasındadır.³⁸⁹

Kadın Birliği içerisinde istifa söylentileri de bu dönemde ön plana çıkmıştır. Birlik üyelerinden Ruhsar Nazmi Nuri ve Nebahat Hamit'in istifa ettiği söylenmiştir. Bunun üzerine Latife Bekir, sürekli adı istifa haberlerine karışan Ruhsar Nazmi Nuri'nin istifa etmediğini, hastalığından dolayı ayrıldığını belirtmiştir. Benzer bir durum Nebahat Hamit için de geçerli olmuştur. Nebahat Hamit ise yoğunluğundan dolayı ayrılmıştır. Bu söylentiler dışında birliğin faydalı olup olmadığına dair tartışmalar basında yerini alınca Latife Bekir bu konuda da açıklamalarda bulunmuştur. Öyle ki birliğin faydalı olup olmadığına dair söylentilerin ancak resmi makamın müdahaleleri doğrultusunda önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Kadın Birliği'nin tıpkı diğer ülkelerdeki kadın birlikleri gibi özel alanlarda çalıştığını anlatmıştır.³⁹⁰

Latife Bekir açıklamalarına şu şekilde devam etmiştir:

*“Ben Birliğin faydalı ve gayeleri olduğuna kaniim. Aramızda ihtilaf olduğunu zannetmiyorum. Böyle bir şey düşünenler varsa nisan da akdedeceğimiz kongrede söylesinler.”*³⁹¹

Kadın Birliği içerisinde bulunan üyelere dair başka bir tartışma konusu da birlik içerisinde bulunan fakat yeni bir birlik kurmak için harekete geçen kadınların olduğuna dairdir. Latife Bekir bunun için de şu açıklamayı yapmıştır:

*“Evvelce Birliğimize dahil bulunan ve bilahare ayrılan bazı hanımların yeni bir birlik yapacakları meselesine gelince, biz kadınlık uğruna çalışacak her türlü teşekkülü memnuniyetle karşılarız.”*³⁹²

³⁸⁸ Cumhuriyet, 1 Kanun-u Evvel 1931, s.2.

³⁸⁹ Milliyet, 2 Kanun-u Evvel 1931, s.3.

³⁹⁰ Milliyet, 3 Kanun-u Evvel 1931, s.3.

³⁹¹ Milliyet, 3 Kanun-u Evvel 1931, s.3.

Latife Bekir'in bu açıklamalarına karşılık gazete başlığı "*Kadınlar Birliği süt liman! Yeniden istifa eden yok, artık her şey yolunda imiş*" olarak yazılması açıklamalara karşılık inandırıcılığın olmadığı izlenimini doğurmaktadır. Ancak Latife Bekir'in üsteleyerek söylediği bir cümle vardır o da: "*Birlikte ihtilaf mevzuu bahis değildir.*" Aynı zamanda birlik içerisindeki ayrılımların sebebinin anlaşmazlık olmadığına da açıklama getirerek, Nebahat Hamit'in istifa ettikten sonra dahi birliğin ricası üzerine Tasarruf Haftası adına bir konferans vermeyi kabul ettiği aktarılarak, örneklendirilmeye çalışmıştır.³⁹³ Nebahat Hamit dışında konuşma yapacak olan kişiler ise; Vecihe, Ziya, Meliha Avni, Mevhibe, Faika, Mediha Muzaffer'den oluştuğu bildirilmiştir.³⁹⁴ Latife Bekir böylelikle haberi yalanlayan bir örnek vermiştir.

1931 yılı genel itibariyle Kadın Birliği, kadın temsilcilerinin yurt dışında Türk kadınlarını olumlu bir şekilde temsil ettiği, Türkiye'ye gelen misafirlere karşı Türk kadınlarının iyi bir şekilde tanıtıldığı, kongreler-konferanslar düzenleyip yer aldığı, hayır işleri ile uğraştığı ve pek çok alanda çalışmalar yürüttüğü bir yıl olmuştur. Tüm bunlara karşılık Kadın Birliği'ne yönelik olumsuz haberler ve söylentiler, önceki yıllardaki gibi bir devamlılık vardır. Fakat pek çok defa Latife Bekir bu durumun sonlandırılmasına yönelik açıklamalarda bulunarak, yalanladığı görülmüştür.

2.7. 1932 YILINDA LATİFE BEKİR'İN VE KADIN BİRLİĞİ'NİN FAALİYETLERİ

Kadın Birliği ve Latife Bekir'e dair haberler, 1932 yılı basınında oldukça az yer almıştır. Haziran ayına kadar basında şubat-mart ayları olmak üzere birer haber haricinde yer almadığı görülmektedir. Latife Bekir, şubat ayı içerisinde siyasi kimliğiyle Umumi Meclis içerisinde yerini almıştır. Özellikle bu dönemde yangınların çoğalması ve bu yangınlardan dolayı ölen kişi sayısında artış yaşanması mecliste tartışılmıştır. Latife Bekir bu tartışmalarda söz almıştır. Ona göre yangınlarda itfaiyeye geç haber verilmekte, yangın haberi resmi ya da şirket telefonlarıyla bildirildikten sonra gerekli mevkilere oradan merkezlere, merkezlerden ise itfaiyeye haber verildiği için yangınlara erken müdahale edilememektedir.

³⁹² Milliyet, 3 Kanun-u Evvel 1931, s.3.

³⁹³ Cumhuriyet, 3 Kanun-u Evvel 1931, s.2.

³⁹⁴ Milliyet, 7 Kanun-u Evvel 1931, s.3.

Latife Bekir bu yangınların önlenmesi adına 22222 olarak bir yangın hattı numarası teklifinde bulunmuştur. Buna göre insanlar bu numarayı çok kolay bir şekilde akılda tutabilecektir. Bu sayede de yangınlar azaltılarak önüne geçilmesi sağlanacaktır.³⁹⁵Bu Umumi Meclis içerisinde Latife Bekir dışında görüşlerine yer veren Dr. Hikmet, Mehmet Ali, Galip Bahtiyar ‘da bulunmasına rağmen gazetenin ilk sayfasında sadece Latife Bekir’in resmine ve sözlerine yer verilmiştir.³⁹⁶

Kadın Birliği ise 15 Mart 1932 tarihinde bir piyango çekilişi gerçekleştirilmiştir. Latife Bekir başkanlığında gerçekleşen bu çekilişte 500 numara sahibi olan kişi hediyeler kazanmıştır.³⁹⁷ Haziran ayında ise birlik, senelik kongresini gerçekleştirmiştir. Ancak bu kongrede 50 kadar azanın katılması, sayıca azlığa dikkat çekmektedir.³⁹⁸ Bu sebeple kongre belirlenen saatten birkaç saat sonrasına ertelenmiştir. Yine de katılım sayısı istenilen sayıya ulaşamamıştır. Bunun üzerine Latife Bekir, bir kongre reisinin seçilmesi gerektiğini belirterek, kongreyi başlatmıştır. Böylelikle kongre reisliğine Safiye Hüseyin ve iki Divan Kâtibi seçilmiştir. Bu kongrede seçilen yeni İdare Heyeti ise şu kişilerden oluşmuştur:

*“Halide Nusret, Seniha Rauf, Aliye Esat, Rahime, Meliha Avni, Latife Bekir, Macide Teyfik, Meliha, Hatice Ahmet, Lamia Refik, Efzayiş Suat, Makbule Samih, Safiye Hüseyin, Aliye Halit Fahri, Şüküfe Nihal, Ruhsar Nazmi Nuri, Muhibe Rıza, Doktor Pakize, Saffet, Vecihe Ziya, Mediha Fethi, Münevver, Münime Sakip, Orhaniye”*³⁹⁹

Birlik bir tazimat telgrafının Cumhurbaşkanına, Başvekile gönderilmesini oy birliğiyle kabul etmiştir. Bu kongrede beş kişilik bir Haysiyet Divanı oluşturulmuştur. Aynı zamanda İdare Heyetine seçilecek azaların üç sene sınırlaması ile çalışmaları talep edilince tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar İdare Heyetinin her sene değişmesinin kabul edilmesiyle son bulmuştur.⁴⁰⁰

Kadın Birliği, daima barışçıl bir yolda ilerlediği ve savaşa karşı olduğunu gerek yurt dışındaki kadın birlikleriyle görüşmelerinde gerekse yurt içinde dile getirmiştir. Bu sebeple Uluslararası Kadınlar Sulh ve Hürriyet Cemiyeti

³⁹⁵ Milliyet, 28 Şubat 1932, s.1-6.

³⁹⁶ Bakınız Ek 14: Milliyet gazetesinde, 28 Şubat 1932 tarihinde, s.1.’de Umumi Meclis içerisinde yer alan Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın fotoğrafı.

³⁹⁷ Cumhuriyet, 16 Mart 1932, s.2.

³⁹⁸ Milliyet, 13 Haziran 1932, s.1.

³⁹⁹ Cumhuriyet, 13 Haziran 1932, s.4.

⁴⁰⁰ Cumhuriyet, 13 Haziran 1932, s.4.

temsilcilerinin Türkiye 'de bulunması sebebiyle Halk Evi'nde gerçekleştirilen bir çay ziyafeti verilmiştir.⁴⁰¹

Kadın Birliği pek çok defa dedikoduların ve eleştirilerin odak noktası haline gelmiştir. Bu yıl da “*Kadın Birliği Lüzumsuz mu?*” sorusu tekrar basına yansımıştır. Bu başlık altında Kadın Birliği hakkında yakın zamanlarda beklenen faaliyetleri gösteremediği belirtilmiştir. Aynı zamanda birlik tarafından düzenlenen kongrelere de katılımın azlığı vurgulanmıştır. Bir başka örnek ise özel günlerde ülkeye gelmiş veya gelecek olan yabancı misafirlerin Kadın Birliği ile iletişime geçmek durumunda kaldıklarını fakat karşılarında kimseyi bulamadıkları yazılmıştır. Tüm bunların dışında kadınlar sahip oldukları haklara mebusluğu da eklediklerinde böyle bir birliğe lüzum olmadığı görüşüne varılmıştır.⁴⁰²

Kadın Birliği bu yazıya karşılık bir mektup göndererek, birliğin aktarıldığı şekilde hareketsiz olmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda yabancı misafirlerle ilgili yazılanlara karşılık Kadın Birliği'nin gayelerinden biri olarak yabancılara Türk kadınlarını tanıtmak olduğu bildirilmiştir. Bu sebeple birliğin “*Berlin Beynelmül Kadın Birliği, Belgrat Sulh Konferansı, Balkan Konferansı ve İkinci Balkan konferansları*” na katıldığı belirtilmiştir. Bu örneklemeler ile eleştirileri reddetmiştir.⁴⁰³

Kadın Birliği'nin 1932 yılına dair ilk faaliyetlerinden biri Kazım Nami tarafından, kadınlık hareketleri hakkında bir konferans verilmesiyle gerçekleştirilmiştir.⁴⁰⁴ Bir başka gazetede ise aynı gün ki konferansın “*Aile de Çocuk*” hakkında olduğu yazılmıştır. Bu konferansta aileden ve okulda alınan terbiyenin önemi üzerinde durularak, bu yükün sadece okul terbiyesine bırakılmaması gerektiği hakkında bilgiler verilmiştir.⁴⁰⁵

Kadın Birliği yurt dışı kadın birlikleriyle olan iletişimine bu yılda devam etmiştir. Balkan Birliği konferansları sırasında Romanya, Kadın Birliği'ne başvurarak, bir kız öğrencinin Romanya'ya gönderilmesini istemiştir. Birlik bu

⁴⁰¹ Milliyet, 15 Haziran 1932, s.3.

⁴⁰² Cumhuriyet, 27 Haziran 1932, s.2.

⁴⁰³ Cumhuriyet, 1 Temmuz 1932, s.4.

⁴⁰⁴ Milliyet, 8 Temmuz 1932, s. 3.

⁴⁰⁵ Cumhuriyet, 8 Temmuz 1932, s.5.

başvuru üzerine İstanbul Kız Lisesi dokuzuncu sınıf öğrencisi Nezahet Kâmil'i seçmiştir. Buna karşılık Balkan memleketlerinden de kız öğrencilerin İstanbul'a gönderileceği bildirilmiştir.⁴⁰⁶ Bu sayede kadınlar arasında ki etkileşim sağlanarak gözlem yapma imkânı bulunacağı düşünülmüştür.

Kadın Birliği özel gün ve haftalar için etkinliklerine devam ettiği görülmektedir. Bu sebeple 30 Ağustos Zafer Bayramı günü Yalova'ya bir seyahat düzenlenmiştir.⁴⁰⁷ Böylelikle Latife Bekir, Lamia Refik ve Aliye Esat Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya arz-ı tazimat etmişlerdir.⁴⁰⁸ Bu gezi için biletlerin Kadın Birliği merkezinden satın alınması gerektiği de duyurulmuştur.⁴⁰⁹

Kadın Birliği binasının kafes taşıdığı hakkında birtakım haberlere karşılık birlik açıklama yapmıştır. Ancak birliğin kafes taşıdığına dair çıkan haberlere ulaşamamıştır. Sadece bu konuya karşılık Kadın Birliği'nde bir açıklamaya ulaşılmıştır. Bu açıklamada kafes taşınmadığı belirtilerek açıklama yapılmıştır:

*“Birlik binasının iki kısımdan ibaret büyük bir bina olduğunu ve bir kısmında kadınlar birliğiyle beraber milli talebe yurdu, ameli hayat mektebi mezunları ve tıp talebe yurdu cemiyetleri bulunduğunu, diğer kısmın hususi bir ev olarak kullanıldığını ve kafeslerin bu eve ait olduğunu”*⁴¹⁰

Kadın Birliği, Türkiye'de bulunan Amerikalı Mme Andree Reider ile bir konferans düzenlemiş ve kadınlar üzerine konuşmuştur. Kadın Birliği azaları bu konferansta dinleyici olarak bulunmuştur.⁴¹¹ Özellikle Mme Andree Reider'in Türk kadınları üzerine olumlu düşünceleri sadece birliği değil tüm kadınları ilgilendiren bir durum olmuştur.⁴¹² Birlik ile Mme Adree Reider arasında sıkı bir ilişki kurulmuştur. Aynı zamanda 16 Kasım 1932 tarihinde Pera Palas Otel'de bir çay ziyafeti düzenlenmiştir.⁴¹³ Bu çay ziyafetinde birliğin çalışma temposu, diğer

⁴⁰⁶ Milliyet, 31 Temmuz 1932, s.3.

⁴⁰⁷ Milliyet, 25 Ağustos 1932, s.6.

⁴⁰⁸ Milliyet, 31 Ağustos 1932, s.2.

⁴⁰⁹ Cumhuriyet, 20 Ağustos 1932, s.4.

⁴¹⁰ Cumhuriyet, 12 Eylül 1932, s.2.

⁴¹¹ Milliyet, 15 Teşrin-i Sani 1932, s.1.

⁴¹² Milliyet, 15 Teşrin-i Sani 1932, s.5.

⁴¹³ Milliyet, 17 Teşrin-i Sani 1932, s.1.

ülkelerdeki kadınlık teşekküllerinin birbiri ile münasebeti, kadınların siyasi ve içtimai hukuku üzerinde sohbet edilmiştir.⁴¹⁴

Kadın Birliği için 1932 yılı, Latife Bekir'in başkanlığı sürecindeki faaliyetlerin daha az olduğu bir yıl olmuştur. Ancak yine de birlik, tıpkı önce ki yıllarda olduğu gibi konferanslar düzenleyerek, yurt dışındaki kadınlar ve kadın birlikleri ile iletişime devam ederek çalışmalarını sürdürdüğü bir yıl olmuştur.

2.8. 1933 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ

Kadın Birliği 1932 yılının aksine basında daha çok yer almıştır. Özellikle bu dönemde salgın hastalıkların artış göstermesinden dolayı, sağlık konularına yönelik konferanslar verilerek, toplum bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Bundan dolayı, 2 Ocak 1933 tarihinde “*Hastalıklardan korunmak*” adlı bir konferans verilmiştir.⁴¹⁵

Kadın Birliği sağlık alanındaki konferanslarına devam ederek “*Kanserden Korunma*” adlı bir konferans daha gerçekleştirmiştir.⁴¹⁶ Sağlık konusu dışında “*Cemiyeti Akvamın İnsani Yollarda Alelhusus Kadın ve Çocukların Himayesi Yolunda Faaliyeti*” adlı bir konferansta bu yıl içerisinde düzenlenmiştir.⁴¹⁷

Kadın Birliği, Amerikalı Kadınlar Birliği azasından Mme Fox'un Türkiye'de bulunmasından dolayı bir çay ziyafeti düzenleyerek, fikir alışverişinde bulunmuştur. Mme Fox, Kadın Birliği'nden özellikle uyuşturucu maddelere karşı Türkiye'de izlenen yol hakkında bilgi almıştır. Bu sayede ülkesi için uyuşturucu maddelerin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütmek istemiştir.⁴¹⁸

1933 yılında Kadın Birliği'ne yönelik eleştirilerin devam ettiği görülmüştür. Milliyet gazetesi yazarlarından Burhan Cahit köşe yazısında sivri bir dil kullanarak, Kadın Birliği'ni eleştirmiştir. Burhan Cahit'e göre birlik kadınlık üzerine önemli bir rol oynayamamış, inkılaplar her kesime istenilen derece de ulaşamamıştır.⁴¹⁹ Aynı zamanda Kadın Birliği'ni maddi durumu olmayan genç kızlar arasında gerektiği kadar teşkilatlanamamakla, kimsesiz kadınları sefalet ve kadın ticaretine

⁴¹⁴ Cumhuriyet, 17 Teşrin-i Sani 1932, s.1.

⁴¹⁵ Milliyet, 2 Kanun-u Sani 1933, s.3.

⁴¹⁶ Milliyet, 3 Kanun-u Sani 1933, s.6.

⁴¹⁷ Milliyet, 20 Mart 1933, s.3.

⁴¹⁸ Cumhuriyet, 27 Nisan 1933, s.5.

⁴¹⁹ Milliyet, 10 Mayıs 1933, s.3.

düşürmekle suçlamıştır. Burhan Cahit'in en sert sözlerinde biri ise “kadının cemiyet hayatındaki rolü çay masası kurmak, kongre de yeni moda şapkasını neşretmek değildir.” olmuştur.⁴²⁰ Öyle ki eleştiriler bu süreçte devam ettiği için Kadın Birliği bir açıklama yaparak, durumu izah etmeye çalışmıştır. Bu açıklama şu şekildedir:

- 1- “Kadınlar Birliği üç seneden beri balo vermemiştir. Verdiğimiz çaylar da müdavelei efkar etmek üzere bizi ziyaret eden ecnebi heyetlerini kabul etmek mecburiyetinden dolaydır.
- 2- Kadınlar Birliği, Beynelmilel Kadınlar Alliance'ına dahil olduğundan fuhuş aleyhinde mücadele meselesi programına dahildir. Bu defa ki Marsilya Konferansında ki mürahhaslarımız bu mesele hakkında bir rapor verdiler.
- 3- Ahlaki meselerle meşgul olmak üzere kadın polis memurları kullanılmasıdır ki bu da hükümetlere ait bir vazifedir ve iki cinsten gençlerin fikri ve ahlaki seviyesini yükseltmek meselesinin tetkikidir ki bununla bilcümle kadın birlikleri meşguldürler.
- 4- Sefaletle mücadele meselesine gelince: bir çok kızları Biçki Yurduna, Sanayi Mektebine, Hayat Mektebine kaydettirdik ve yol masraflarını ve icabında mektep ücretlerini temin ettik. Her sene fakir çocuklara mektep kitapları alıyoruz. Bu sene kurban bayramında 250 mektepli çocuğu giydirdik. Birçok fakir kadınları müesseselere yerleştirdik. Leyli mektepler ve hususi evlerde hizmetçilik gibi işler bulduk.
- 5- Gençliğe hizmet maksadile Almanca ve Fransızca meccani lisan dersleri açtık. Kütüphanemiz azamızın emrine amadedir.
- 6- Bütün bu işleri bütçemizin darlığına rağmen yapıyoruz.”⁴²¹

Kadın Birliği, Burhan Cahit'in eleştirilerine verdiği cevapla suçlamaları reddetmiştir. Kadın Birliği'nin yurt dışında ki kadın faaliyetlerine yönelik iletişimi bu yılda devamlılık sağlamış ve 21-22 Temmuz gerçekleşmesi planlanan Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'ne çağırılmıştır. Kadın Birliği bu sebeple hükümetten maddi destek talep etmiştir.⁴²²

18 Haziran 1933 tarihinde Kadın Birliği senelik kongresini gerçekleştirmiştir. Senelik kongrenin içeriği gereği raporlar okunmuş, faaliyet planları üzerinde durulmuştur. Bu kongreye 50'ye yakın bir katılım olmuştur. Kongre başkanlığına Safiye Hüseyin seçilmiştir. Birliğin bütçesi ise 3800 lira olarak belirlenmiştir. Bu senelik kongrede birliğin bir kütüphane kurması ve bir gazete çıkarılması teklif edilmiştir. Yeni İdare Heyeti ise; Aliye Esat, Latife Bekir, Lamia Refik, Avukat Rahime, Seniha Rauf, Aliye Halit Fahri, Makbule, Şükufe Nihal, Madiha, Dr. Fatma ve Dr. Pakize'den oluşmaktadır. Senelik kongrede dikkat çeken konuşmalardan biri

⁴²⁰ Milliyet, 10 Mayıs 1933, s.3.

⁴²¹ Milliyet, 13 Mayıs 1933, s. 5.

⁴²² Cumhuriyet, 24 Mayıs 1933, s.2.

ise Kadın Birliği'nin Türkiye'den ziyade Avrupa'da tanınmış vaziyeti üzerinedir. Yine bu kongrede aza kadınlardan her ay aidat almak yerine senede bir defa bir lira alınması kararlaştırılmıştır.⁴²³ Kadın Birliği senelik kongrenin bir neticesi olarak Cumhurbaşkanına, Başvekile telgraf çekmiştir.⁴²⁴

Kadın Birliği kahvehane ve kiraathanelerin durumunu inceleyerek, gençler için bu gibi yerlerin kötü alışkanlıkları beraberinde getirdiğini savunmuştur. Bundan dolayı birlik, Dahiliye Vekaletine müracaat ederek sayıları artmaya devam eden kahvehanelerin sınırlandırılmasını talep etmiştir. Böylelikle kahvehanelerin sınırlandırılması ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır.⁴²⁵

30 Ağustos Zafer Bayramı'nın yaklaştığı bu tarihte birlik, tekrardan Yalova'ya bir gezi düzenlemiştir.⁴²⁶ Kadın Birliği bu yıl yeni bir oluşum olarak Genç Kızlar Kulübü açmak için çalışmalara başlamıştır. Bu kulüp için bir kamp tesis edilmesi planlanmış, kızlar için iç terbiye ve muşeret usulleri öğretilmek istendiği belirtilmiştir. Ancak Kadın Birliği'nin bu kulübü açabilmesi için maddi kaynağa ihtiyacı vardır. Kadın Birliği'nin bu girişimine Nezihe Muhittin karşı çıkmıştır. Nezihe Muhittin'e göre bu çalışma iyi neticelenmeyecektir. Ayrıca Kadın Birliği'nin bu çalışmasının kendisine ait olduğunu eklemiştir. Nezihe Muhittin'in açıklamaları şu şekildedir:

“Kadın Birliği on senelik bir maziye maliktir. On sene evvel ilk programı yaptığım zaman bir genç kızlar klübü tesis etmekte programa dahildi. Altı sene oluyor ki ben, birlikten çekilmiş bulunuyorum. Bu müddet zarfında kadınlar birliği iş olarak ne yapmıştır. Maamafih ortada yapılan şeyler yok değil. Mesela balolar, tenezzüheler var.. Bunların çok muvaffakiyetli olduğunu işitiyorum.”⁴²⁷

Nezihe Muhittin eleştirilerine şu şekilde devam etmiştir:

“Yalnız bu hanımlara şunu tavsiye ederim ki çizdiğim programı ve fikirlerimi altı sene sonra ortaya koyuyorlar, hem de birlik evvelce iyi idare edilmemiş gibi garip şeyler söylüyorlar. Bir takdir istemiyorum. Hiç olmazsa sussunlar. Kadın Birliği ismini taşıyan bu müessese hakikaten kadınlar birliği midir ?.. Orası malum değil... Eğer bir alaka uyandırmış olsaydı, iki yüz elli bin kadar kadın nüfusu olan İstanbulda –bizim memlekette ki cemiyetlere karşı alakasızlığı da nazarı dikkate alarak söylüyorum – hiç olmazsa birkaç bin azası olması lazım

⁴²³ Cumhuriyet, 19 Haziran 1933, s.2.

⁴²⁴ Milliyet, 19 Haziran 1933, s.1-3.

⁴²⁵ Cumhuriyet, 20 Haziran 1933, s.4.

⁴²⁶ Cumhuriyet, 7 Ağustos 1933, s.4.

⁴²⁷ Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.1-2.

gelir. Halbuki bugün kongrelere müteaddit davetlerden sonra bile ancak 45 hanım gelmesile anlaşılıyor ki cemiyetin birkaç yüz azası vardır. Bir cemiyetin umumi azası alakasını ancak kongrelerde isbat edebilir. Binaenaleyh kadınlar birliğine hiçbir alaka yok demektir. Kadınlar Birliği ismini bu cemiyet için fazla görüyorum."⁴²⁸

Nezihe Muhittin'in, Kadın Birliği'ne yönelik yukarıda yer alan bu konuşmasında birliğin faaliyetlerini yeterli bulmadığı görülmektedir. Bu tutum kendisinin belirttiği "*Çizdiğim programı ve fikirlerimi altı sene sonra ortaya koyuyor*" cümlesinden anlaşılmaktadır. Aynı zamanda kendisi, kongrelerdeki katılım azlığından bahsetmiştir. Bu durum, Kadın Birliği faaliyetlerini de yakından takip ettiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Tüm bunlara karşı, Kadın Birliği Nezihe Muhittin'in bu eleştirilerine cevap vermemiştir.

Kadın Birliği bu yıl, yeni bir faaliyete başlamıştır. Cumhuriyetin 10.yıldönümü sebebiyle "*Türk Kadın Birliği- Kadın Sesi*" adlı bir dergi çıkarmıştır. Bu dergide Halide Nusret- Kadın İnkılabtan Evvel ve Sonra, İffet Halim – Onuncu Senenin Kadını, Aliye Halit'in – Dünkü ve Bugünkü Türk Kadını başlıklarını taşıyan makaleler bulunmaktadır.⁴²⁹

1933 yılının tartışılan ve Kadın Birliği içerisinde farklı görüşlerin olmasına neden olan konu kadınların askerlik yapmak istemesiyle gerçekleşmiştir. Kadınlar Cumhuriyetin 10. yıldönümü dolayısıyla bu hakkı elde etmek istemişlerdir. Ancak Kadın Birliği, daima barışı vurguladığı için bu durumu onaylamadığı düşünülmektedir. Aliye Esat bunu şu şekilde dile getirmiştir:

*"Söz aramızda, ben pekte taraftar değilim. Kadın, harp... olmuyor..."*⁴³⁰

Aliye Esat'a göre kadınların cephe gerisinde bulunması, yardım etmesi olağan bir durumdur. Fakat direkt cephede yer almasına olumlu bakmamıştır. Eğer vatan müdafaası söz konusu ise o zaman kadınların cephelerde yer almasına olumlu bakılmıştır.⁴³¹

1933 yılı Türk kadını ve Kadın Birliği için ayrı bir önem arz ettiği düşünülmektedir. Köy Kanunu'nun 20. ve 30. maddeleri değiştirilmiş ve 26.10.1933

⁴²⁸ Milliyet, 31 Ağustos 1933, s.1-2.

⁴²⁹ Milliyet, 4 Teşrin-i Sani 1933, s.4. (Türk Kadın Birliği- Kadın Sesi adlı dergiye ulaşılammıştır.)

⁴³⁰ Milliyet, 6 Teşrin-i Sani 1933, s.6.

⁴³¹ Milliyet, 6 Teşrin-i Sani 1933, s.6.

tarihinde bu değişiklik resmî gazetede yayınlanmıştır. Bu kanun değişikliği ile Türk kadınları köy ihtiyar heyetlerine ve muhtarlığa seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.⁴³² Latife Bekir hükümete bu sebeple teşekkür telgrafi yollamıştır. Kadın Birliği Cumhuriyetin 10. yıl dönümü kutlamalarından dolayı bayramın ilk günü Taksim’de bulunan Cumhuriyet Abidesine çelenk bırakmıştır. Bayramın ikinci günü ise darülacezedeki çocuklara şeker, çikolata ve pasta dağıtmıştır.⁴³³

Kadın Birliği bu sene zarfında da dil kurslarına devam etmiştir. Bu kurslara katılım ise oldukça artmıştır.⁴³⁴

2.9. Marsilya Uluslararası Kadın Birliği Kongresi (18-22 Mart 1933)

1933 yılının en önemli olaylarından biri 18 Mart 1933 tarihinde Marsilya’da düzenlenmesi planlanan Uluslararası Kadın Birliği kongresidir. Bu kongreye Kadın Birliği davet edilmiştir. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Yüksek Başvekalete göndermiş olduğu yazısında, bu daveti Türk kadınlara sağlanan inkılapları dış dünyaya duyurma açısından “*Müsait bir propaganda zemini*” olarak gördüğünü belirtmiştir. Aynı zamanda birliğe bir ödenek sağlandığını da eklemiştir. Bu belgede dikkat çeken bir başka konu ise, Uluslararası Kadın Birliği azalarının bir sonraki konferansı İstanbul’da yapmak istemelerini Kadın Birliği’ne iletmiş olmalarıdır. Bu hususta Şükrü Kaya, belirtilen konferansın layığı ile yapılabilmesi için 1935 senesini uygun gördüklerini belirterek, Kadın Birliği’nin bu şekilde çalışmasını istediklerini bildirmiştir.⁴³⁵

Kadın Birliği kararıyla bu konferansa, Lamia Refik ve Seniha Rauf’un katılmasına karar verilmiştir. Birliğin bu kongredeki amacı cumhuriyetin Türk kadınlara verdiği haklar üzerine konuşmaktır. Böylelikle Yurt dışındaki kadınlar Türk kadınlarının değişimini, yaşamını, sahip olduğu hakları bir kez daha duymalıdır. Genel itibari ile bakıldığında pek çok ülkede kurulmuş olan kadın birlikleri barıştan yana olmuş, savaşa karşı durmuştur. Bu kongrede de barışın vurgulanacağı bilinmektedir. Türk kadınları da barışı vurgulayan birlikler arasında

⁴³² T.C Resmi Gazetesi, Tesis Tarihi: 7 Teşrinievvel 1336, 28 Teşrinievvel 1933, Sayı 2540, Kanun No 2329, s.1.

⁴³³ Cumhuriyet, 7 Teşrin-i Sani 1933, s.2.

⁴³⁴ Cumhuriyet, 27 Kanun-u Evvel 1933, s.3.

⁴³⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, Belge Tarihi: 24.05.1933.

yer almıştır. Aynı zamanda Kadın Birliği açısından oldukça önemli görülen ve 1935 yılında gerçekleşen 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi (Arsiulusal Kadın Birliği Kongresi 18-24 Nisan 1935)'nin çalışmalarına bu yıl başlanmıştır.⁴³⁶

6 Mart 1933 tarihinde ise Lamia Refik ve Seniha Rauf Uluslararası Kadın Birliği Kongresi'ne katılmak üzere yola çıkmıştır.⁴³⁷ Seniha Rauf'ta birlik tarafından alınan kararları uygulayacağını bundan dolayı da kongrede özellikle kadınların siyasal hakları üzerinde duracağını ifade etmiştir. Ayrıca uluslararası barış meselelerine ağırlık vereceğini bildirmiştir. Seniha Rauf'a göre bu kongrenin amaçlarından biri devletler arası kadınların iletişimini arttırmak, bu sayede barışı güçlü kılmaktır. Ayrıca bir başka amacı Türk kadınlarını sahip olduğu haklar yönünden, Avrupa milletlerindeki kadın hakları ile karşılaştırılmasını sağlayarak, Türk kadınlarının sahip olduğu hakların üstünlüğünü ön plana çıkartmaktır. Seniha Rauf ayrıca, Fransız kadınlarının henüz belediye seçimlerine katılma hakkına sahip olmadığını ancak Türk kadınlarının bu hakkı da yakında alacağını belirterek bir karşılaştırma da bulunmuştur. Seniha Rauf açıklamalarına şu şekilde devam etmiştir:

“Konferansta kadınların çalışmak hakları itibari ile erkeklerle müsavi olması da mevzuu bahsedilecektir. Bizde bu da temin edilmiştir. Bazı medeni memleketler de kadınlara hala az ücret veriliyor. Konferans bu hususta müsavat teminini isteyecektir. Konferansın 1935 senesinde İstanbul'da toplanmasını teklif edeceğiz.”⁴³⁸

Bu kongrede Seniha Rauf ve Lamia Refik cumhuriyet rejimiyle birlikte Türk kadınlarının sahip olduğu haklardan bahsederek, kadın hakları konusundaki ilerleyiş üzerinde konuşmalar yapmışlardır. Aynı zamanda Türkiye'nin dış politikası hakkında barışçıl bir yol izlediği ve barışı savunduğuna dair bilgiler verilmiştir.⁴³⁹

Uluslararası Kadınlar Kongresi'ne katılan Seniha Rauf ve Lamia Refik 9 Nisan 1933 tarihinde Türkiye'ye geri dönmüştür.⁴⁴⁰ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Yüksek Başvekalete, Seniha Rauf ve Lamia Refik edindikleri izlenime dair göndermiş olduğu raporlar bu kongreye dair bilgileri yansıtmaktadır. Bu kongreye Avusturalya, Avusturya, Belçika, Çekoslovakya, Danimarka, Mısır, Fransa,

⁴³⁶ Milliyet, 2 Mart 1933, s.2.

⁴³⁷ Milliyet, 7 Mart 1933, s.2.

⁴³⁸ Cumhuriyet, 7 Mart 1933, s.1-6.

⁴³⁹ Kaplan, a.g.e., s.150-151.

⁴⁴⁰ Milliyet, 10 Nisan 1933, s.6.

Almanya, İngiltere, Yugoslavya gibi pek çok devletin temsilcilerinin katıldığı bilgisi verilmiştir. Aynı zamanda Hususi Celselerin Splendide Hoteli'nde gerçekleştiği ve dört umumi miting yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁴¹

Seniha Rauf konuşmasında Türk kadınlarına dair bilgiler verilmiş olduğunu ve cumhuriyet rejimiyle birlikte modern ilerleyişe dair açıklamalar yapıldığını eklemiştir. Seniha Rauf ayrıca Türk milletinin ve hükümetin barışçıl bir siyasete sahip olduğunu belirtmiştir. Seniha Rauf ve Lamia Refik, konferansın son celsesinde bir sonraki kongrenin İstanbul'da yapılmasını teklif ettiklerini yazmıştır. Bu teklife Corbett Ashby'nin olumlu yaklaştığını ancak kongre tarihini belirlemenin henüz erken olduğunu, tarih belli olmadan yerin tespit edilemeyeceğini belirttiğini eklemiştir. Seniha Rauf ve Lamia Refik 23-27 Mart arasında düzenlenen turneye katıldıklarını ve gözlem yaptıklarını bildirmişlerdir. Marsilya ve Menton arasındaki şehir ve kasabaları gezerek, Fransız kadın birliğinin şubeleri ile görüştiklerini ifade ederek, bu turnelerin amaçlarını sıralamıştır.⁴⁴² Buna göre turnenin amacı ilk olarak barış meselesi, ikinci olarak da Fransız kadınlarına siyasi ve belediye seçimlerine katılma konusunda seçim hakkının verilmesine dair bir nitelik taşımaktadır. Seniha Rauf'un bu amaçla Türk kadınlarının sahip olduğu haklar ve Türkiye'nin izlediği barışçıl politika üzerinde konuşma yaptığı belirtilmiştir.⁴⁴³

Seniha Rauf bu kongre ile ilgili detaylı bilgiler vermiştir. :

“Marsilya Konferansına Lamia Refik Hanımla birlikte gittim. Açılış toplantısında dünyanın beş kıtasını temsil eden birer murahhas konuştum, ben de Asyaya temsil ettim. Toulon'da, Nice'te de konuştum. Cote d'Azur'ün muhtelif şehirlerinde de toplantılar oldu. Her konuşmamdan önce Fransız Kadın Birliği reisi Mme. Brunshwicg reca ediyordu:

- Söyleyin: Türkiyede kadınlara intihab hakkı verildiğini.Bizim erkekler ibret alsınlar.

O sırada Fransız kadınlarına intihab hakkı verilmesine Senato mani olmuştu. Halbuki Türk kadınları belediye meclislerine girmişlerdi, mebus intihab edilmek hakkı da kati surette va'edilmişti.1933 senesi son baharından İstanbulda toplanan Balkan Konferansına Türk Kadın Birliği iştirak etti. Alliance'in umumi toplantısınının 1935'te akdedilmesi Marsilyada büyük bir

⁴⁴¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0, Belge Tarihi: 27.02.1933.

⁴⁴² Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0, Belge Tarihi: 27.02.1933.

⁴⁴³ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0, Belge Tarihi: 27.02.1933.

memnuniyetle kararlaştırılmıştı. İstanbulda olması tarafımızdan teklif edilince büyük bir memnuniyetle kabul edildi. Dünyanın her tarafından Kadın Birlikleri İstanbul Konferansı için hazırlanmaya başlamışlardı.”⁴⁴⁴

Bu kongrede ayrıca çalışma hakkı üzerine kararlar alınmıştır. Özellikle dünya buhranından dolayı bazı ülkeler çalışan kadınlara dair tedbirler almıştır. Ancak bu tedbirler burada protesto edilerek evli ve bekar kadınların da çalışma hakkı olduğu sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda işçiler ile ilgili de bir düzenleme yapılması istenmiştir. Marsilya’da toplanan bu konferansta şarkta yaşanan kadın ve çocuk ticareti üzerinde durulmuş ve bu ticaretin önüne geçebilmek amacıyla umumhanelerin kapatılması ortak görüş olarak belirlenmiştir. Bu konu dışında Sulh Komisyonu kapsamında barışı savunabilmek adına, silahlanmayı durdurmaya yönelik kararlar alınmıştır. Silah fabrikalarının kapatılması, silah ticaretinin ülkeler arası kontrolünün sağlanması, her türlü savaşı temsil edecek davranış ve kuruluşlardan kaçınılmak istendiği kararları verilmiştir.⁴⁴⁵ Ayrıca Sulh Komisyonunun aldığı kararlar ise şu şekildedir:

“ a) Tekrar silahlanmaya bahane bırakmayacak surette taavün ve terki teslihata ait tedbirler alınması.

b) Hususi silah fabrikalarının lağvi ve silah ticaretinin beynelmilel kontrol altına alınması.

c) Askerî tayyerciliğin lağvı ve mülki tayzarciliğin askerleşmesi aleyhinde beynelmilel tedbirler ittihazı ki bu tedbirler olmazsa havai bombardman ve kimyevî harp esas itibarile memnu olsa bile halka yanlış bir emniyet hissi ikamet edildiği halde her zaman imkân dahilinde kalır”⁴⁴⁶

⁴⁴⁴ Marsilya Uluslararası Kadın Birliği Kongresi’ne Türkiye’yi temsil etmek amacıyla Seniha Rauf ve Lamia Refik gitmiştir. Bu yazıda “*Lamia Refik Hanımla birlikte gittim*” ifadesi ile yazının Seniha Rauf’a ait olduğu anlaşılmaktadır. Seniha Rauf’un yazısı için bakınız; <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/16959/001550890007.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (erişim tarihi: 13.08.2020)

⁴⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0, Belge Tarihi: 27.02.1933

⁴⁴⁶ *Türk Kadın Birliği 1933*, İstanbul: Neomistikbal Matbaası, 1933, s.22.

III.BÖLÜM

KADIN BİRLİĞİ'NDEN TÜRK KADINLAR BİRLİĞİ'NE GEÇİŞ SÜRECİNDE BİRLİĞİN FAALİYETLERİ VE LATİFE BEKİR

3.1. 1934 YILINDA KADIN BİRLİĞİ'NİN FAALİYETLERİ

Kadın Birliği, 1934 yılında “*Kışlık Konferans Serisi*” olarak adlandırılan konferanslarına ocak ayı ile birlikte başlamıştır. Buna bağlı olarak Dr. Fahrettin Kerim tarafından “*Nesil Hıfzıssıhhası*” konulu bir konferans verilmiştir.⁴⁴⁷ Kadın Birliği'nin 1934 yılı içerisinde düzenlediği konferanslar, Latife Bekir başkanlığındaki diğer yıllarla kıyasladığında artış göstermiştir. Bundan dolayı konferanslar “*Kışlık Konferans Serisi*” adı altında toplanmıştır.

Kadın Birliği'nin “*Kışlık Konferans Serisi*” nin ikinci konferansı ise Halkevi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu konferansta “*Kadının Sıhhati Devletin En Mühim Meselesidir.*” denilerek üzerinde durulmuştur. Bu konferansı kadın hastalıkları ordinaryüsü M.Liefmann (Liefmann) vermiştir.⁴⁴⁸ Bu konferansın konusu da gebelik, çocuk düşürme, loğusa yatağından ölüm ve urlar gibi meseleleri kapsamıştır. M.Liefmann, ekim ayından itibaren Türkiye'de çalıştığını ve Türk kadınlarının, kadın hastalıkları konusunda doğru bilgiye ihtiyaçları olduğu fikrini benimsediğini izah etmiştir.⁴⁴⁹

Birliğin üçüncü konferansı ise Sümerler hakkındadır. İstanbul Halkevi'ndeki bu konferans, Hikmet Turhan tarafından verilmiştir. Bu konferansın başlığı ise “*Sümerler ile Türkler Arasında Münasebet*” tir.⁴⁵⁰ Kadın Birliği'nin “*Kışlık*

⁴⁴⁷ Milliyet, 26 Kanun-u Sani 1934, s.2.

⁴⁴⁸ Milliyet, 16 Şubat 1934, s.6.

⁴⁴⁹ Cumhuriyet, 16 Şubat 1934, s.2.

⁴⁵⁰ Milliyet, 8 Mart 1934, s.6.

Konferans Serisi”nin dördüncüsü de yine Halkevi’nde gerçekleştirmiştir. Bu konferans Dr. Akil Muhtar tarafından verilmiş ve bu konferansın konusu “*Kadın Sıhhati*” olmuştur. Düzenlenen beşinci konferansı da Profesör Muhtar tarafından verilmiş, “*Zevk ve Elem*” konu alınmıştır. Bu konferanslara katılım oldukça fazla olmuştur. Aynı zamanda bu konferansların sonunda genel itibariyle konserler verilmiştir.⁴⁵¹

Her yıl olduğu gibi bu yılda Kadın Birliği hayır faaliyetlerine devam ederek, Kurban Bayramı öncesi 50 öğrenciye elbise, kasket, çorap ve ayakkabı dağıtımını yapmış ve bu sayının 250’yi bulacağı düşünülmüştür.⁴⁵² Kadın Birliği belirlemiş olduğu bu sayıya ulaşmıştır.⁴⁵³ Bayramın ikinci günü ise, Kadın Birliği rozeti dağıtılacağı kararına varılmıştır.⁴⁵⁴

Kadın Birliği, yurt dışı kadın birlikleri ve kadınları ile iletişimine bu yılda devam etmiştir. Uluslararası Kadınlar Meclisi temsilcisi olan A. Christichlel, La Marquise de Aberdeen Teamir (Uluslararası Kadınlar Meclisi Reisi) adına Kadın Birliği’ni bu meclise davet etmek amacıyla İstanbul’a gelmiştir. Uluslararası Kadınlar Meclisi 1899 senesinde ilk milletler cemiyeti olma özelliği taşımakla birlikte 40 milyon azaya sahip olması açısından dikkat çekmektedir. Özellikle Amerika, Kanada, Almanya, İsveç, İngiltere gibi pek çok ülkenin katıldığı Kadınlar Uluslararası Meclisi, Kadın Birliği’ni bizzat davet etmesi dikkate değer bir durumdur. Kadın Birliği ise bu teklifi kabul etmiştir.⁴⁵⁵

A.Christich Türk kadınlarına dair görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

*“Türk kadınlığının son zamanlarda Türkiye’de mühim bir mevki tuttuğunu görüyoruz. Büyük reis Gazi Hz.’nin idaresi altında Türk kadını kültür seviyesine yükselmiştir. Gazi Hz.’nin Türk kadını hakkında beslediği bu emniyet üzerinedir ki Türkiye’de kadınların tarakkisine mâni olan kayıtlar kaldırılmıştır.”*⁴⁵⁶

⁴⁵¹ Milliyet, 14 Nisan 1934, s.1-6.

⁴⁵² Cumhuriyet, 25 Mart 1934, s.2.

⁴⁵³ Milliyet, 28 Mart 1934, s.1-6.

⁴⁵⁴ Cumhuriyet, 25 Mart 1934, s.2.

⁴⁵⁵ Milliyet, 13 Haziran 1934, s.6.

⁴⁵⁶ Cumhuriyet, 13 Haziran 1934, s.2.

Türk kadınlarına yönelik bir başka görüş ise New York Kadın Cemiyeti Kâtibi Umumisi olan Sarah Layn'ın açıklamalarından anlaşılmaktadır. Sarah Layn Amerikalı kadınların Türk kadınları ile yakından ilgilendiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Türk kadınının içtimai hayatta mevkisini tam olarak aldığını ifade ederek, Türk kadınına bu mevkiyi cumhuriyetin verdiğini söylemiştir.⁴⁵⁷ Yurt dışındaki kadın birliklerinin neredeyse tamamı Türk kadınlarının sahip olduğu haklar ve yaşayışı hakkında daima yorumlarda bulunduğu görülmüştür. Özellikle bu birlikler vasıtasıyla Türk kadınlarını yurt dışında temsil eden Kadın Birliği'nin rolü ayrıca önem teşkil etmektedir.

Kadın Birliği "*1933 Yılında Kadın Birliği Faaliyetleri*" adlı başlıkta yeni bir oluşum olarak Genç Kızlar Kulübü kurmak için çalışmalara başlamıştı. Burada amaçlanan kızlar için iç terbiyeyi sağlamak ve muaşeret usullerini öğretmek idi. Ancak birliğin bu kulübü açabilmesi için maddi desteğe ihtiyacı olduğu görülmüştü. 1934 yılında Kadın Birliği, kadınları spora teşvik etmek amacıyla bu kulübü açmak için girişimde bulunmuştur. Kadın Birliği, tenis dersleri vermek, kadınlar arasında tenis maçlarını düzenlemek istediğini bildirmiştir. Kadın Birliği Umumi Kâtibi Aliye Esat, birlik tarafından arsanın satın alınmak istendiğini ve burada tenis maçlarının yapılmasının planlandığını söylemiştir. Özellikle kadınların spora ihtiyaçları olduğunu belirterek, sağlıklı bir vücut için çalışacaklarını eklemiştir.⁴⁵⁸ Bu sebeple Kadın Birliği merkezinin arkasında bulunan arsa satın alınmıştır. Bu arsa spor salonuna dönüştürüldükten sonra kadınlar için tenis maçları düzenleneceği bir yer haline gelmesi planlanmıştır.⁴⁵⁹ Kadın Birliği, bu faaliyetlerinin dışında senelik kongre için bir araya gelmiştir. Ancak çoğunluk sağlanmaması üzerine bir hafta ertelenme kararı alınmıştır.⁴⁶⁰ Bir hafta sonra toplanan birlik, Latife Bekir tarafından açılmıştır. Senelik raporu ise Aliye Esat okumuştur. İffet Halim bu kongrede Kadın Birliği'nin ismini değiştirmeyi teklif etmiş ve bunun sebebini şu sözlerle açıklamıştır:

⁴⁵⁷ Milliyet, 12 Temmuz 1934, s.1-2.

⁴⁵⁸ Akşam, 2 Temmuz 1934, s.1-4.

⁴⁵⁹ Cumhuriyet, 3 Temmuz 1934, s.2.

⁴⁶⁰ Milliyet, 6 Ağustos 1934, s.4.

“Birliğin isminin değiştirilmesini teklif ediyorum. Kadın Birliği yerine, “Türk Kadın Varlığı” olsun. Bu isim gayelerimize daha uygun olacaktır. Halbuki şimdi yalnız kadınların toplandığı bir hayır cemiyeti, bir yardım müessesesi halinde çalışıyoruz. Faaliyet programımızda da esaslı değişiklik yapılmalıdır. Biz bu yeni Türk kadınının yükselmesi için çalışmalyız. Bence bir de Erkekler birliği yoktur? .. Belediye de beraber, salonda beraber, sokakta beraber, her yerde erkekle beraberiz, İnkılabımızın her sahadaki prensiplerinin tahakkuk ettirmek için, ne için erkeklerden ayrılıyoruz?”

İffet Halim’in bu teklifi tartışmaları beraberin getirmiştir. Ancak ret kararı verilmiştir. Yeni reis için tekrar seçim yapılma kararı alınmakla birlikte Yeni İdare Heyeti ise şu şekilde belirlenmiş:

“Latife Bekir, Lamia Refik, Aliye Esat, Necile Teyfik, Seniha Rauf, Aliye Halit Fahri, Ayşe Remzi, İffet Halim, Meliha Fethi, Saadet Refet, Nezihe Rıza”⁴⁶¹

Kadın Birliği, “1934 yılı içerisinde Heyet-i İdare Senelik Raporu, 1935 Senesi Beynelmilel Kadın ittifakı Kongresinin Hazırlığı, İçtimai Yardım, Birliğin Senelik Bütçesi” adı altında 1934 yılında İstanbul Bozkurt Matbaası tarafından basılan eser de; Heyeti idare, Haysiyet Divanı, Kadın Birliği’nin kongre raporları, bütçe kararnamesi ,masraflar gibi bilgilere ulaşılmaktadır. Buna göre:

“Heyet-i İdare ;

Reis: Latife Bekir Hanım

Reis Vekili , Veznedar: Lamia Refik

Umumi Katip : Aliye Esat

Muhasebeci : Madiha Fethi

Murahhası Mes’ul : Aliye Halit Fahri

Azalar : Seniha Rauf, Doktor Pakize, Makbule Samih, Necile Teyfik , Vecihe Ziya, Orhaniye Ata.

Haysiyet Divanı:

Sıdika Samih, Şükufe Nihal, Resmiye Yusuf Ziya, Seniye İsmail, Peyhan

Hesap Heyeti:

Süada ve Seadet”⁴⁶²

Kadın Birliği’nin kongre raporunda, inkılapların getirdiği haklar neticesinde kadınların artık yapacak bir işi kalmadığı kanısının eleştirisi yapılmıştır. Ancak kadınlar için artık alınan bu haklara layık olduğunu gösterme zamanı geldiği belirtilmiştir. Özellikle belediye seçimlerinin yaklaşması ile birlikte, Kadın Birliği

⁴⁶¹ Milliyet, 13 Ağustos 1934, s.1-6.

⁴⁶² Türk Kadın Birliği 1934, İstanbul: Bozkurt Matbaası, 1934, s.1.

kadınlarında bu seçimde erkeklerden farksız bir şekilde yer alması gerektiğini bildirmiştir. Birliğin icra ettiği yararlı işlerden de bahsedilmiştir. Özellikle kız çocukları ve kadınlar için üniversite- yüksek tahsil öğrencisi olanların ve ailesi bulunmayanlar için Kız Talebe Yurdu açıldığını belirtmiştir. Bu kongrede Cumhuriyetin 10. yılı sebebiyle “*Kadın Sesi*” adlı bir derginin çıkarıldığı eklenmiştir. Birliğin bir yıl içerisinde yaptığı çalışmalar özetlenmiştir. Yurt dışı bağlantıları da devam etmiştir. Yurt dışındaki kadın birlikleriyle yakın temasta olan Kadın Birliği, kadın hakları konusunda yazılan makalelere de cevap verildiğini bildirmiştir. Aynı zamanda düzenlenen konferansların bir özeti yapılmıştır.⁴⁶³

Kadın Birliği önceki yılların bir devamlılığı olarak Fransızca ve İngilizce derslerinin başladığını duyurmuştur.⁴⁶⁴ Fransızca ve İngilizce dışında birlik, Almanca içinde ücretsiz ders verileceğini ilan etmiştir.⁴⁶⁵ Buna göre Fransızca için cumartesi - çarşamba, Almanca için cumartesi-çarşamba, İngilizce için ise çarşamba günleri ders günü olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda hayır işlerinde devamlılık sağlanmıştır. Böylelikle durumu olmayan kadınlara yardım etmek ve hukuki işler hakkında fikir almak için her pazartesi günü birliğe gelerek avukat ile görüşebileceğini bildirmiştir.⁴⁶⁶

3.1.1. Türk Kadınlara Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması Sürecinde Latife Bekir’in ve Kadın Birliği’nin Faaliyetleri

1934 yılının eylül ayı belediye seçimleri için hazırlıkların başladığı bir tarih olmuştur. Şehir Meclisi’nde yer alacak azaların bu seçim sonucunda açıklanması planlanmıştır. Kadın Birliği ise seçimde Türk kadınlara düşen görevleri hatırlatmak için bir beyanname yayınlanmıştır. Bu beyanname şu şekildedir:

“Türk Kadını

Kağnı başında başlayan istiklal savaşı hızını tarihin derinliklerinden alır. Sen ta o andan beri işini seve seve başarmaktasın ve böylece dünya kadınlığı için bugün tarihine ve sana yakışır bir yerin vardır.

Bunun için elbet sen belediye seçim günü de sevgili yurdunun yolunda kendi değerini göreceksin.

⁴⁶³ *Türk Kadın Birliği 1934*, s.1-15.

⁴⁶⁴ *Milliyet*, 15 Teşrin-i Sani 1934, s.5.

⁴⁶⁵ *Akşam*, 16 Teşrin-i Sani 1934, s.5.

⁴⁶⁶ *Cumhuriyet*, 16 Teşrin-i Sani 1934, s.8.

Bir kimsenin seçmek ve seçilmek hakkı çok insanca ve milletçe işidir. İnsan bunu kullandıkça bütünlüğünü anlar. Bunu kullanmayan çocuklar, hastalar, mücrimlerdir.

Türk Kadını , yurdun bu işte de senin çalışmanı beklemektedir. Sen ki yeryüzünün en iş bilir ve en yurtsever kadınısın haydi iş başına ...

Türk Kadın Birliği”⁴⁶⁷

İstanbul Şehir Meclisi ikinci devre aza adaylarının listesi oldukça ilgiyle karşılanmıştır. Bu adayların arasında 8 kadın bulunmakta onlardan biri de Latife Bekir’dir.⁴⁶⁸ Latife Bekir’in Fatih ve Eyüp’te konuşma yapacağı duyurulmuştur.⁴⁶⁹ 1 Ekim 1934 tarihinde ise belediye azalığı seçimi başlamıştır.⁴⁷⁰ Fatih bölgesinden aday olan Latife Bekir seçmenlerine konuşma yapmıştır. Halk bu seçime oldukça heyecanlı ve coşkulu yaklaşmıştır.⁴⁷¹ Ancak seçim sonucunda Fatih bölgesini tamamı erkeklerden oluşan adaylar almıştır.⁴⁷²

1934 yılı Kadın Birliği ve Türk kadınları için oldukça önemli bir yıl olmuştur. 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur. Kadınların bu hakkı elde etmesini Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne İsmet İnönü teklif etmiştir. Afet İnan bu kanunun kabul edilmesinden hemen önce yaşadığı anısını şu şekilde nakletmiştir:

“1934 yılında bir gece Atatürk kendi kütüphanesinde Başbakan İsmet İnönü ile çeşitli konular üzerinde çalışıyordu. Bende bir kısmını dinlemiş, sonra özel kütüphaneme çekilmiştim. Bir müddet sonra her ikisi bir araya geldiler. Atatürk bana, “İnönü’nün elini öp ve teşekkür et” dedi. Şaşırılmışım sebebini sordum. “Kadınlara Milletvekili seçimi için oy hakkını hükümet T.B.M. Meclisine teklif edecek dedi.”⁴⁷³

Bu suretle Teşkilat-ı Esasiye Kanunu değiştirilmiştir. Buna bağlı olarak 22 yaşını dolduran her kadın-erkek seçme hakkına sahip olmuş, 30 yaşını bitiren her kadın-erkek ise seçilme hakkını elde etmiştir. Böylelikle kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur.⁴⁷⁴

⁴⁶⁷ Milliyet, 17 Eylül 1934, s.1-2.

⁴⁶⁸ Milliyet, 24 Eylül 1934, s.1-6.

⁴⁶⁹ Akşam, 28 Eylül 1934, s.3.

⁴⁷⁰ Akşam, 2 Teşrin-i Evvel 1934, s.1-4.

⁴⁷¹ Milliyet, 2 Teşrin-i Evvel 1934, s.1-6.

⁴⁷² Milliyet, 18 Teşrin-i Evvel 1934, s. 1-5.

⁴⁷³ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.181.

⁴⁷⁴ İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, s.188-189.

Türk kadınının sahip olduğu seçme ve seçilme hakkı ile ilgili yasada yapılan değişiklikler Cumhuriyet Halk Fırkası ve Kütahya Mebusu olan Recep Peker'in, Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halkevi reisliklerine yazdığı belgede de görülmektedir. Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesi ile ilgili olan maddelere açıklama getirilmiştir. Buna göre:

“İntihabı Meb’usan Kanununun muadeli ikinci maddesi” değiştirilmiştir.

İkinci madde şu şekilde açıklanmıştır:

“Madde 2.- İntihabı Meb’usan kanununun 5,11,16,23,58inci maddelerindeki 18 yaşını bitirenler kaydı 22 yaşını bitirenler şeklinde değiştirilmiş ve bu maddelerdeki(zükur) kaydı kaldırılarak yerine kadın, erkek konulmuştur.”

Bu belge aynı zamanda Teşkilatı Esasiye Kanununun 10. ve 11. maddelerini de açıklamıştır. Buna göre:

“Madde 10.- Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk meb’us seçmek hakkını haizdir.

Madde 11.- Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk meb’us seçilebilir.”⁴⁷⁵

Kadınlar Halk Fırkası süresince Nezihe Muhittin'in sürekli olarak dile getirdiği bu hak, Kadın Birliği ile başarıya ulaşmıştır. Bu değişiklikten dolayı yeni meclis seçimi 1927 nüfus tahririne göre değil mevcut nüfusa göre gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Latife Bekir'in riyasetinde bir komite doğrudan oluşturulmuştur. Aynı zamanda Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya, Kazım Özalp'e, İsmet İnönü'ye telgraflar çekilmiştir. Bu telgraflar şu şekildedir:

“Türkiye Cumhuriyet Başkanı Ulu Kemal Atatürk'e

Kurultaydan çıkardığı yasa Türk Kadınlığının en ulu koruyucusu olan Önder Kemal Atatürk'ün, Türk anasına verdiği değer en yüksek sesidir. Büyük Atatürk'e bu uğur da sonsuz güllerini değerini gene sonsuzluğa götüreceğimize and ederiz.”⁴⁷⁶

⁴⁷⁵ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi:2-9-15, Kurum:490-1-0-0 /Cumhuriyet Halk Partisi, Belge Tarihi: 18.12.1934.

“Türkiye Büyük Ulusu Kurultayı Genel Kazım Özalp’e

Bugün Türk kadınının bayram günüdür. Türk dönenmesi anasını kendi bağına basarak onu acun kadınlığı üstüne ulaştırmıştır. Bunu düşünen , bunu kutlayan yüce kurultaya Türk kadını bağırının bütün sarsıntı ve unutulmazlıklarını sunar.”⁴⁷⁷

“Başbakan General İsmet İnönü’ye

Türk kadını vatandaşlık değerinde olduğunu tanıtmaya yolunda ön olan büyüğüne, büyük ve sonsuz saygılarını yüreğinden kopan duygularla söyler.”⁴⁷⁸

“İçişleri Yüksek Bakanlığına

Türk kadını öz değerinin tanındığı bu yüce günde kadınlığın bu yüceliğe iletilmesi yolundaki çalışmalarınızdan ötürü sonsuz saygılarımı ve temiz yüreğinden kopan duygularımı sunar.”⁴⁷⁹

Kadın Birliği ayrıca Türk kadınlarını Beyazıt Cumhuriyet Meydanı’na kutlama yapmak üzere çağırmıştır. Bu çağrı diğer gazetelerde de yerini almıştır.⁴⁸⁰ İstanbul kadınları bu çağrıya karşılık oldukça kalabalık bir şekilde saat 10:00’da Beyazıt Cumhuriyet Meydanı’nda toplanmıştır. Buraya gelen kadınlar arasından Şehir Meclisi, Kadın Birliği azaları, üniversite ve yüksek mekteplerden kız öğrenciler, Hilal-i Ahmer Sanat Evi azaları, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Anneler Birliği azaları, Türk Hasta Bakıcılık Hemşireler Cemiyeti gibi pek çok tanınmış kadınlar yer almıştır. Saat 11:00’da İstiklal Marşı söylenerek kutlama başlamıştır.⁴⁸¹

İstanbul Kadın Birliği azalarından Saadet Refet ve İffet Halim konuşmalarını gerçekleştirmiştir. Bu konuşmalardan sonra Şehir Meclisi azalarından Nakiye Elgün kürsüye gelmiştir. Bu sırada meydana beyaz bez üzerine yazılı *“Türk Kadınlar Birliği”* levhası dikkatini çekmiş ve şöyle söylemiştir:

⁴⁷⁶ Milliyet, 7 Kanun-u Evvel 1934, s. 6.

⁴⁷⁷ Milliyet, 7 Kanun-u Evvel 1934, s. 6.

⁴⁷⁸ Milliyet, 7 Kanun-u Evvel 1934, s. 6.

⁴⁷⁹ Milliyet, 7 Kanun-u Evvel 1934, s. 6.

⁴⁸⁰ Akşam, 7 Kanun-u Evvel 1934, s.1-2.; Cumhuriyet, 7 Birinci Kanun 1934, s.1-6.

⁴⁸¹ Milliyet, 8 Kanun-u Evvel 1934, s.1-6.

*“Burada yalnız Kadınlar Birliği azaları değil, bütün Türk kadınları toplanıyor. Kadınlar Birliği, erkekler birliği olamaz. Türk kadını, Türk erkeği de vardır.”*⁴⁸²

Onun bu sözleri üzerine birliğin levhası indirilmiştir. Oldukça coşkulu ve kalabalık geçen kutlamanın ardından Kadın Birliği pazar günü tüm kadınlar için bir toplantı düzenleneceğini duyurmuştur. Kadın Birliği tarafından Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilen telgraftan ise cevap alınmıştır. Bu telgraf şu şekildedir:

“Latife Bekir Işık

Türk Kadınlar Birliği

İstanbul

Erdemli Türk kadınlığının yeni çalışma yolunda kendine düşen büyük işi güvenle başaracağına kuşku yoktur.

Reis-i Cumhur Atatürk”⁴⁸³

Türk kadınlarının sahip olduğu bu haktan sonra dikkatleri çeken bir başka konu üzerinde durulmuştur. Kadınların askerlik yapıp yapmayacağına dair tartışmalar tekrar yaşanmıştır. Kadın Birliği adına konuşan, Aliye Esat şu sözleri söylemiştir:

*“Bize mebusluk hakkını verenler “Asker Olacaksınız!” derlerse can ve gönülden “Derhal” der ve vatan müdafaasına koşarız.”*⁴⁸⁴

Kadınların elde ettikleri bu hak neticesinde Kadın Birliği, 9 Aralık 1934 tarihinde toplanmıştır. Bu toplantı birlik binasında gerçekleşmiştir. Kadınların sahip olduğu haklar ile ilgili konuşmalar yapılmıştır.⁴⁸⁵ Bu toplantıya 200'den fazla kadın ve birçok kız öğrenci katılmıştır. Burada gönderilen telgraflara verilen cevaplar ise coşkuyla okunmuştur. Aynı gün içerisinde Aliye Esat Türkçe, Latife Bekir Fransızca, Efzayiş Suat ise Almanca olarak Türk kadınının aldığı bu hakkı radyoda duyurmuşlardır.⁴⁸⁶

İstanbul Kadın Birliği 9 Aralık 1934 tarihinde bir toplantı düzenlemiştir. Bu toplantıya katılım oldukça fazla olmuştur. Aynı zamanda birlik, bu seçim hakkında çalışmalarını arttırmıştır. Kadın Birliği için bu coşkunun bir başka sebebi vardır.

⁴⁸² Milliyet, 8 Kanun-u Evvel 1934, s.6.

⁴⁸³ Milliyet, 8 Kanun-u Evvel 1934, s.1 ; Cumhuriyet, 7 Birinci Kanun 1934, s.1-6.

⁴⁸⁴ Akşam, 9 Kanun-u Evvel 1934, s.7.

⁴⁸⁵ Cumhuriyet, 9 Birinci Kanun 1934, s.1-4.

⁴⁸⁶ Akşam, 10 Kanun-u Evvel 1934, s.2.

Öyle ki 1935 yılında toplanılması planlanan uluslararası kongrede Türk kadınlarının sahip olduğu haklar bu sayede hem anlatılacak hem de temsil edilecektir.⁴⁸⁷

Seçim hazırlığının başlamasıyla birlikte seçim defterleri hazırlanmıştır. Kadınların da bu seçime dahil edilmesiyle, oy sayısının erkeklere göre 40-45 binden fazla olacağı umulmuştur.⁴⁸⁸ CHF'ye kadınların alınacağı duyurulduktan sonra pek çok kadın, aza olmak istediklerini belirterek fırkaya gelmeye başlamıştır.⁴⁸⁹ Bu durum kadınların sahip oldukları bu haktan dolayı hevesli ve istekli olduğunu göstermektedir.

3.1.2 Şikayetlere ve Eleştirilere Karşı Latife Bekir'in Tutumu

Kadın Birliği'nin kadın-erkek arasındaki farkın her alanda kaldırılmasına yönelik çalışmalarından dolayı erkeklerin iş bulamaz hale geldiği bir grup tarafından iddia edilmiştir. Bu durum şikâyet noktasına ulaşmıştır. Özellikle bu konu hakkında özel olarak Kadın Birliği'ne gelen bir adam kadınların, erkeklerin iş alanlarında olmaması gerektiğini dile getirmiş ve Kadın Birliği'ne, *“Erkeklerin ekmeğini ellerinden alıyorsunuz...!”* diyerek suçlamalarda bulunmuştur. Bu durum karşısında Latife Bekir şu açıklamayı yapmıştır:

*“Kadınlar, bazı erkeklerin zannettikleri gibi, kendilerine rakip olarak değil, yardımcı sıfatı ile çalışıyorlar. Zaten müsavat istemekliğimiz, muhakkak her kadının harici hayata atılması için değil, hanımların da erkekler kadar kabiliyetli ve tekamül etmiş insan olduklarını ispat etmek maksadiledir.”*⁴⁹⁰

Bu cevaptan anlaşıldığı üzere bu dönem içerisinde kadınların etkin bir şekilde iş sahasında rol alması bazı erkekleri telaşa düşürmüştür. Bu telaş ile de birliğin bir çözüm bulacağı düşünülerek Kadın Birliği'ne gidilmiştir. Latife Bekir'in cevabından anlaşıldığı gibi bu kadın-erkek yarışı değildir. Hatta Aliye Esat'a göre erkekler bu durumdan şikayetçi olmamalı memnun karşılamalıdır. Çünkü bu sayede kadınlar da erkeklere maddi destek sağlamaktadır.⁴⁹¹

⁴⁸⁷ Milliyet, 10 Kanun-u Evvel 1934, s.1-5.

⁴⁸⁸ Cumhuriyet, 13 Birinci Kanun 1934, s.1-6.

⁴⁸⁹ Cumhuriyet, 14 Birinci Kanun 1934, s.2.

⁴⁹⁰ Cumhuriyet, 25 Haziran 1934, s.1.

⁴⁹¹ Cumhuriyet, 25 Haziran 1934, s.1.

1934 yılında senelik kongrenin toplanmasının ardından Kadın Birliği'nin yararlı olup olmadığına dair sorular sorulmaya başlanmıştır. Kadın Birliği'nin erkek azası olan Kenan Bey'in (İstanbul Vilayeti Umuru Hukukiye Müdürü), birliğin lüzumlu olmadığını belirterek istifa ettiği ön plana çıkarılmıştır. Ancak Kenan Bey'in sözlerinden anlaşıldığı üzere, istifası yeni değildir. Öyle ki üzerinden 7 sene geçmiştir. Aynı zamanda birlik için olumlu görüşleri vardır. 7 yıl önceki istifa sebebi ise, kadınlar adına mebus olmak istememesinden kaynaklanmıştır. Kendisi politika hayatına atılmak istememiştir.⁴⁹² Ancak Kadın Birliği'ne yönelik eleştiriler son bulmamış hatta bu yıl da tekrarları pek çok defa başka cümlelerle tartışılan "*Kadın Birliği'ne ne lüzum var?*" sorusu gündeme gelmiştir. Ayrıca "*Bir erkek birliği yoksa ayrıca bir kadın birliği olmamalı*" cümleleri basında yer almıştır.

Latife Bekir ise bu tartışmaların yaşandığı sırada Ankara'ya kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınmasından dolayı teşekkürlerini iletme için gitmiştir. Ancak Latife Bekir'in Ankara'da bulunma sebebi farklı şekilde yorumlanmış ve Kadın Birliği'nin kaldırılacağı hatta yerine başka bir kurumun kurulacağı ortaya atılmıştır.⁴⁹³ Kadın Birliği'ne yönelik bu eleştiriler ve söylentilerin dışında birlik içerisindeki azaların bazıları, Kadın Birliği'nin kendisini feshi etmesi gerektiğini söylemiştir. Buna karşı gelen bir grup ise Latife Bekir gelmeden bir şey yapamayacaklarını belirtmiştir.⁴⁹⁴

Aslında bu durum birlik içerisinde fikir ayrılıklarının mevcut olduğunun göstergesidir. Aynı zamanda Latife Bekir'in görüşmeler için Ankara'da bulunması, birlik içerisindeki bu görüş ayrılıklarının sonuçlanmamasına sebep olmuştur. Bu durum Latife Bekir'in kararına bırakılmıştır. Ancak 1935 yılında İstanbul'da toplanılması planlanan Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi olacağı için birliğin kapatılmaması gerekmektedir.⁴⁹⁵

Kadın Birliği üyeleri ise, birliğin dağılmayacağını gerekirse isminin değiştirileceğini bildirerek, bu kararı Latife Bekir'in Ankara'dan dönmesiyle

⁴⁹² Akşam, 10 Eylül 1934, s.1-4.; Cumhuriyet, 8 Eylül 1934, s.2.

⁴⁹³ Cumhuriyet, 19 Birinci Kanun 1934, s.2.

⁴⁹⁴ Milliyet, 20 Kanun-u Evvel 1934, s.1.

⁴⁹⁵ Milliyet, 21 Kanun-u Evvel 1934, s.1.

açıklanacağını duyurmuştur.⁴⁹⁶ Latife Bekir, Ankara'dan döndüğü süreçte birliğin kapatılmayacağını belirterek, isim değişikliğinin olmayacağı hatta bu durumun düşünülmediğini söylemiştir. Latife Bekir birliğin feshi ve isim değişikliği ile de şu açıklamalarda bulunmuştur:

*“Birliğin feshi ile ilgili söylenen bütün sözler asılsızdır ve böyle bir şeye lüzum ve sebep yoktur. İsmi değiştirmeye gelince, daha henüz böyle bir şey de düşünmedik.”*⁴⁹⁷

Kadın Birliği hakkında Latife Bekir'e yöneltilen bir başka soru ise imzada kadınların erkek ismini kullanmamalarına dair bir karar alındığı üzerine olmuştur. Latife Bekir bu konuya da açıklık getirerek, şöyle söylemiştir:

*“Kadın kanunen erkeğe bağlıdır. Evlenmeden evvel babasının, evlendikten sonra da kocasının ismini taşımağa mecburdur. Böyle bir usulü değiştirmek aklımızdan bile geçmez.”*⁴⁹⁸

Kadın Birliği, Latife Bekir'in Ankara'da bulunduğu süreç içerisinde yaptığı açıklamalarıyla, Latife Bekir'in Ankara'dan döndükten sonraki açıklamaları karşılaştırıldığında birlik içerisinde bazı sorunların olduğu düşünülmektedir. Çünkü birliğin kapatılacağı, adının değiştirileceği gibi birçok düşünce Kadın Birliği azaları tarafından açıklanmıştır. Ancak Latife Bekir'in açıklamalarında ise bu düşünceler yalanlamaktadır. Kadın Birliği azalarının bu süreçte ortaya attığı düşünceler, birliğin bir sene sonra kapatılması ile birbirini tamamlar nitelikte olduğu düşünülmektedir.

3.2 1935 YILINDA KADIN BİRLİĞİ FAALİYETLERİ VE 12. ULUSLARARASI KADINLAR BİRLİĞİ KONGRESİ İÇİN HAZIRLIK SÜRECİ

1935 yılında birliğin ilk etkinliği Dağcılık Kulübü binasında toplantı (süvare) düzenlemiş olmasıdır. Bu toplantıda İstanbul'un tanınmış lokantacılarının ve pastacılarının yaptıkları işler bir jüri tarafından değerlendirilmiştir. Bu müsabakanın

⁴⁹⁶ Milliyet, 22 Kanun-u Evvel 1934, s.3.; Akşam, 21 Kanun-u Evvel 1934, s.5.

⁴⁹⁷ Milliyet, 23 Kanun-u Evvel 1934, s.5

⁴⁹⁸ Akşam, 28 Kanun-u Evvel 1934, s.5.

düzenlenme amacı tamamen hayır faaliyeti içindir. Bundan dolayı elde edilen kazancın Trakya'ya yerleşen muhacirlere verileceği kararlaştırılmıştır.⁴⁹⁹

Kadın Birliği ve Türk kadınları için 1 Mart 1935 tarihi kadınların seçme ve seçilme hakkını elde ettikten sonra ilk kez milletvekili olarak mecliste yer aldıkları önemli bir tarih olmuştur. Bu yıl, kadınların bundan sonraki siyasi hayatlarında göreceği en yüksek siyasi katılımı olmasından dolayı oldukça dikkat çekicidir. Çünkü 1935 yılında kadın milletvekili sayısı 18 'e ulaşmakla birlikte bundan sonraki yıllarda bu sayı artış göstermeyerek azalmıştır.⁵⁰⁰

Kadın Birliği için 1935 yılı, 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi için son kontrollerin yapıldığı bir yıl olmuştur. Kadın Birliği bu kongre için 1933 yılından itibaren çalışmalarına başlamış hatta 1934 yılında hazırlıklar neredeyse tamamlanmıştır. Latife Bekir 1934 yılında 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi için şu açıklamaları yapmıştır:

“1935 senesi Mayıs'ında İstanbul'da toplanacak olan Beynelmilel Kadınlar Birliği Kongresi için temin edilmesi lazım olan hususlar hakkında Ankara'da alakadar makamlarla görüşmek üzere gitmişim...Kongre için Yıldız Sarayı tahsis edilmiştir. Kongreye Hindistan'dan, Çin'den temsilciler gelecektir. Beynelmilel birlik bu hususta bize bir program göndermiştir.”⁵⁰¹

Kadın Birliği, bu kongrede gerçekleştirecek olan komisyonun seçimi için 1934 yılında çalışmalara başlamıştır. Bu komisyonlar:

- 1- “ *Evli Kadının Tabiiyeti*
- 2- *Ahlak ve Müsavat*
- 3- *Kanun Müvacehesinde Kadın – Erkek Müsavatı*
- 4- *Sulh ve Cemiyeti Akvam” dan oluşmaktadır.*

Her komisyonda ise 7 kadın aza bulunacağı kararlaştırılmıştır. Bu komisyonların reisi ise Latife Bekir seçilmiştir.⁵⁰² Birinci komisyon “*Evli kadınların tabiiyeti meselesi*” üzerine çalışacağı planlanmıştır. Bu komisyonda Aliye Esat, Beraat Zeki, Leman Fuat ve Seniha Rauf yer almıştır. İkinci komisyon ise “*Ahlakta Müsavat*” komisyonu olmuştur. Özellikle kadın ticaretine karşı yapılan mücadelelerin arttırılması hususunda çalışmaların destekleneceği belirlenmiştir. Bu

⁴⁹⁹ Milliyet, 12 İkinci Kanun 1935, s.3.

⁵⁰⁰ Taşkıran, a.g.e., s.143.

⁵⁰¹ Cumhuriyet, 26 Mart 1934, s.1.

⁵⁰² Milliyet, 28 Haziran 1934, s.3.

komisyonda; Ayşe Remzi, İffet Halim, Saffet, Lamia Refik, Şukufe Nihal, Aliye Halit Fahri, Orhaniye Ata ve Makbule Samih yer almıştır. “*Kanun Muvacehesinde Kadın ve Erkek Müsavatı Komisyonu*” ise kadınların memurlukları ve iş alanındaki memnuniyeti üzerine çalışmalar yapacağı planlanmıştır. Bu komisyonda; Latife Bekir, Seniha Rauf, Safiye Hüseyin, Vecihe Ziya ve Necile Tevfik yer almıştır. Bir diğer komisyonda ise “*Sulh ve Cemiyeti Akvam*” üzerine çalışmalar yürütüleceği belirlenmiştir. Bu komisyon; Mihriye Vasfi, Madiha Fethi, Seniha Rauf ve Safiye Hüseyin’den oluşmuştur.⁵⁰³

1934 yılında belirlenmiş olan bu komisyonlardan bir tanesi ile ilgili Latife Bekir açıklama yapmak durumunda kalmıştır. Çünkü “*Ahlakta Müsavat*” komisyonu hakkında birliğin bir ayırım yapacağı görüşü ortaya atılmıştır. Bunun üzerine Latife Bekir şu sözlerle açıklama yapmıştır:

“*Evet. Böyle bir kararımız vardır. Ahlakta müsavat deyince bunu yanlış anlamamalıdır. Biz cins farkı gözetmeden erkek ve kız çocuklarını aynı ahlak ölçüleriyle terbiye etmek istiyoruz. Gayemiz bu suretle temiz ve dürüst bir nesil yetiştirmektir.*”⁵⁰⁴

Kadın Birliği 1934 yılında, bu kongreye 44 devletin kadın temsilcilerinin katılacağını belirlemiş ve kongrenin tarihlerini 18 Nisan – 25 Nisan 1935 olarak duyurmuştur. Aynı zamanda katılım sağlayacağı planlanan devletler için her devletten 3 kadın temsilcinin İstanbul ‘a gelmesi planlanmıştır. 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi’nin 18-25 Nisan olarak belirlenme sebebi ise en son Berlin’de 1929 senesinde toplanılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu kongreye katılacak olan devletler şu şekildedir:

“*Avusturalya, Avusturya, Belçika, Bermut, Brezilya, Bulgaristan, Seylan, Danimarka, Mısır, İspanya, Birleşik Amerika Devletleri, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Yunanistan, Hollanda, Macaristan, Hindistan, Nederlant, Hindistan, İrlanda, İtalya, İzlanda, Jamaika, Japonya, Lüksemburg , Norveç, Yeni Zelanda, Filistin, İran, Lehistan, Portugal, Romanya, İsveç (Süet), İsviçre, Suriye, Çekoslovakya, Türkiye, Ukrayna, Yugoslavya, ve Uruguay*”⁵⁰⁵

⁵⁰³ Cumhuriyet, 28 Haziran 1934, s.2.

⁵⁰⁴ Akşam, 28 Kanun-u Evvel 1934, s.5.

⁵⁰⁵ Milliyet, 31 Temmuz 1934, s.3.

1935 yılında gerçekleşmiş olan ve bu kongre için kongreye katılacak olan temsilcilere, harçsız vize verilmesi 22/11/1934 tarihinde kabul edilmiştir.⁵⁰⁶ Bu kongreden dolayı Kadın Birliği'ne hükümetin oldukça destek sağladığı Latife Bekir'in sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Ben Ankaraya hususi işlerim için gitmiştim. Fakat orada Nisanda İstanbulda toplanacak olan Uluslararası kadın birlikleri kongresinin işleri ile de meşgul oldum. İcap eden makamlar ile temas ettim. Kongrenin toplanması için gördüğüm kolaylıklara ve yardımlara alenen teşekkür etmeği bir borç bilirim. Kongre 18 Nisanda Yıldız sarayının merasim kökündeki konferans salonunda toplanacaktır. Birlik bürosu 14 Nisanda İstanbula gelecektir. Bazı azaların da daha evvel şehrimize gelmeleri muhtemeldir.”⁵⁰⁷

Latife Bekir bu kongre için bir program hazırlamıştır. Bu program Fransızca olarak hükümete gönderilmiş ve 29 Kasım tarihinde Türkiye'ye gelmesi planlanan Uluslararası Kadın Birliği'nin başkanı ve İngiltere Cemiyeti Akvam'ın temsilcisi olan Corbett Ashby'nin İstanbul'a geleceği bildirilmiştir. Aynı zamanda Corbett Ashby'nin Ankara'ya gitmek istediğini eklemiştir.⁵⁰⁸ Latife Bekir'in belirttiği üzere Uluslararası Kadınlar Birliği Başkanı Corbett Ashby ve ikinci başkanı Rosa (Rose) Manus İstanbul'a gelmiştir. Onları Latife Bekir, Safiye Hüseyin (Elbi), Saadet Refet (Uşartun), Mihrin Hüseyin (Pektaş), Lamia Refik, Emine Saffet (Tale), Leman Fuat (Aral), Tiraje Sadullah (Tor), Efzayiş Suat (Yalçın) karşılamıştır.⁵⁰⁹

Kadın Birliği misafirleri için bir program düzenlemiştir. Bu program şu şekildedir:

- 1- “30 İkincikanun Çarşamba sabahı için Yıldız ve Dolmabahçe sarayları gezildikten sonra öğle yemeği düzenlenecektir.
- 2- 1 Şubat Cuma sabahı camiler gezilecektir. Ardından Bebek'te bir çay ziyafeti verilecektir.
- 3- 2 Şubat Cumartesi Tokatlıyan Türk Kadınlar Birliği azası ve şehrin halkı ile tanışmak için bir çay ziyafeti düzenlenecektir.
- 4- 3 Şubat Pazar, Park Otelinde saat 5'te Bayan Lüsyan'de çay, sanat mektebinde ise bir yemek ziyafeti verilecektir.
- 5- 4 Şubat Pazartesi, müzeler ve Topkapı sarayı gezilecektir.
- 6- 5 Şubat Salı Boğaziçinde bir gezi yapılacaktır.
- 7- 7 Şubat Perşembe Büyükkada Kalipso Otelde yemek düzenlenecektir.

⁵⁰⁶ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi:49-79-14, Kurum:30-18-2/Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 22.11.1934.

⁵⁰⁷ Milliyet, 23 kanun-u Evvel 1934, s.5- Cumhuriyet, 23 Birinci Kanun 1934, s.2.

⁵⁰⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 594-51-3, Kurum: 490-1-0-0/Cumhuriyet Halk Partisi, Belge Tarihi: 20.01.1935.

⁵⁰⁹ Milliyet, 30 İkinci Kanun 1935, s.1-6.

8- 9 Şubat Cumartesi, Üniversite, Süt damlası, Çapa kız mektebi, Selçuk Sanat Mektebi, Hilaliahmer Sanat Evi ziyaret edilecektir.”⁵¹⁰

Kadın Birliği tarafından hazırlanan bu program gerçekleştirilmiştir. Buna bağlı olarak 2 Şubat tarihi için belirlenen takvim uygulanmıştır. Park Otel’de toplanan misafirler ile Kadın Birliği azalarının ortak kararıyla, 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi’nin resmi dili; Fransızca, İngilizce ve Almanca olarak kabul edilmiştir. Kadın Birliği nutuklarını Türkçe söylemek istediklerini belirtmiştir. Fakat bu durumun kongre süresini uzatacağı görüşü hâkim olmuştur.⁵¹¹ Bu karara karşılık Corbertt Ashby’nin konuşmasını bir kısmını Türkçe olarak yapmış olduğu “12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi (Arsulusal Kadın Birliği Kongresi) 18 -24 Nisan 1935” başlığı altında yer almaktadır.

Corbertt Ashby, 8 Şubat 1935 tarihinde kongreye dair planların hazır olduğunu çalışmaların tamamlandığını duyurmuştur.⁵¹² Bu kongrenin toplanmasını kolaylaştıran bir durum olarak değerlendirilen olay ise Corbertt Ashby ile Hariciye Bakanı Tefik Rüştü (Aras)’ın Silahsızlandırma konferansında, Cenevre’de tanışmış olmalarından kaynaklanmış olduğu düşünülmekte ve bundan dolayı Corbertt Ashby İstanbul’a geldiğinde Tefik Rüştü’yü ziyaret ettiği belirtilmiştir.⁵¹³

12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi için Posta İdaresi yeni pullar bastırmıştır. Bu pullara dair kanun layihası da 28.02.1935 tarihinde görülmüştür.⁵¹⁴ Bu pullar da ilim, fen ve sanata katkıları bulunan kadınların resimleri yer almıştır. Pulların üzerinde Türkçe olarak “Türkiye Cumhuriyeti Postaları” ibaresi yer almıştır. Aynı zamanda bu pullardan bir milyon iki yüz bin lira tutarında bir gelir elde dileceği hesaplanmış ve elde edilen bu paranın bir kısmı kongre için kalanı da müdürlük tarafından yapılacak olan bina için kullanılması kararlaştırılmıştır.⁵¹⁵

Bu pullarda Nobel barış ödülü, Nobel edebiyat ödülü, Nobel fen ödülü alan kişilere yer verilmiştir. 12,5 kuruluşluk olanın üzerinde Nobel barış ödülü sahibi Jane Addams, 15 kuruş üzerinde edebiyat Nobel ödülü sahibi Grazia Deledda, 20 kuruş

⁵¹⁰ Milliyet, 30 İkinci Kanun 1935, s.6.

⁵¹¹ Milliyet, 2 Şubat 1935, s.3.

⁵¹² Milliyet, 8 Şubat 1935, s.1-5.

⁵¹³ Milliyet, 3 Şubat 1935, s.1-6.

⁵¹⁴ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 52-14-6, Kurum: 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 28.02.1935.

⁵¹⁵ Kurun, 18 Nisan 1935, s.1-6.

üzerinde yine Nobel edebiyat ödülü sahibi Selma Lagerlöf, 25 Kuruş üzerinde Nobel barış ödülü sahibi Bertha Von Sutter, 30 kuruş üzerinde de Nobel edebiyat ödülü sahibi Sigrid Undset ve 50 kuruşluk pul üzerinde ise Nobel fen ödülü alan Marie Curie yer almışlardır. Bu pullar dünyada bir ilki gerçekleştirerek Avrupa gazetelerinden de takdir toplamıştır.⁵¹⁶ Bu pullarda yer alan kadınların ortak yanı uluslararası platformda tanınan ve kabul gören kişiler olmasıdır. Pulların üzerinde bulunan tek Türk ise Türk kadınlarının kurtarıcısı olarak belirtilen Mustafa Kemal Atatürk'tür.⁵¹⁷ Bu kongrede aynı zamanda Türk kadınlarının yapmış oldukları el işleri de sergilenmek istenmiştir. Bu sergi için İzmir, Ankara ve diğer şehirden de el işleri gönderilmeye başlanmıştır.⁵¹⁸

Kadın Birliği bu kongreye dair belirlediği plana göre; 19 Nisan akşamı Dolmabahçe Sarayı'nda bir kabul resmi yapılmasını, 21 Nisan da Boğaziçi'nde bir gezi düzenlenmesini ardından Şehir Tiyatrosu'nda bir miting yapılmasını planlanmıştır. Ayrıca 22 Nisan tarihinde ikinci bir mitingin gerçekleştirilmesi plana dahil edilmiştir. 24 Nisan tarihinde ise Robert Koleji'nde bir çay ziyafeti verilmesi planlanmıştır. Bu plan dahilinde temsilcilerin 25 Nisan'da İstanbul'dan ayrılmış olacağı düşünülmüştür.⁵¹⁹

Bu kongre için gazetecilere açıklama yapmak amacıyla bir basın bürosu hazırlanmış ve bu büronun sorumlusu Lovis Fast (Fost) olmuştur. Kongre için gelen misafirler, Perapalas Otel'de misafir edilmiştir. Aynı zamanda özel tramvaylar da kongre için kadınlara sunulmuştur. Bu kongrenin özellikle Türkiye'de toplanmasının amacı ise Türkiye'yi daha iyi tanımak olduğu belirtilmiştir.⁵²⁰ Bu kongreyi hükümet adına Vali Muhittin Üstündağ 'ın açmasına karar verilmiştir.⁵²¹

8 Nisan tarihi ile birlikte temsilciler İstanbul'a gelmeye başlamıştır. İstanbul'a gelen temsilciler Türk kadınlara yönelik yorumlarda bulunmuştur. Londra Uluslararası Kadınlar Birliği ikinci başkanı Rosa Manüs gazetecilere yaptığı

⁵¹⁶ Ulus, 18 Nisan 1935, s.3.

⁵¹⁷ Nazlı Ökten, "1935 İstanbul Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi Otuz Yurdun Kadınları", İstanbul, *Tarih ve Toplum*, Cilt 37, Sayı 219, (Mart 2002), s.59.

⁵¹⁸ Akşam, 2 Nisan 1935, s.1-4.

⁵¹⁹ Akşam, 5 Nisan 1935, s.5.

⁵²⁰ Akşam, 8 Nisan 1935, s.5.

⁵²¹ Akşam, 9 Nisan 1935, s.2.

açıklamasında Türkiye’yi kadınlık işleri konusunda en ileri safta yürüyen bir memleket olarak tanımlayarak, Türk kadınlarını yakından takip etmekte olduklarını ve gıpta ederek baktıklarını belirtmiştir.⁵²²

İsviçre’nin temsilcisi olan Ringwald Türk kadınlarını İsviçre kadınları ile kıyasladığında Türk kadınlarının siyasi avantajlarının fazla olduğunu söylemiştir.⁵²³ Rumen temsilcisi ise özellikle Türk kadının değişimini ve Atatürk devrimlerinin dünyaya yeni bir devir getirdiğini belirtmiştir.⁵²⁴ Hintli kadınlar da Türk kadınlarına imrendiklerini söylemiştir. Türk kadınlarının sahip oldukları hakları bir gün kendilerinin de almak istediklerini belirtmiştir.⁵²⁵ Bu görüşler, Türkiye’de kadın hakları konusunda mevcut gelişmelerin yurt dışında olumlu bir etki oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Türk kadınları sahip olduğu haklardan dolayı takdir görmüştür. Ayrıca Kadın Birliği, Türk kadınlarını gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında olumlu bir şekilde temsil ettiğinden dolayı bunda rolü önemlidir.

3.2.1. 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi (Arsulusal Kadın Birliği Kongresi) 18 -24 Nisan 1935

Kadın Birliği tarafından düzenlenen ve hükümet tarafından desteklenen bu kongre Türk kadınlarının sahip olduğu hakların dünyaya duyurulması açısından oldukça önemlidir. Katılan ülkeler arasında bazı ülkelerin kadın hakları kısıtlamalara tabii iken Türk kadınları son aşamaya gelmiştir. Bu durum da Türkiye’nin kadın hakları konusunda örnek ülkeler arasında yer aldığını göstermektedir.⁵²⁶ Hatta basında yer alan şu cümle; “200.000.000 kadını temsil eden yüzlerce murahhas Atatürk Türkiye’sine hayran olmak için geldiklerini ve Türk kadınına gıpta ettiklerini iftiharla söylüyorlar.” bu duruma bir örnek teşkil edebilmektedir. Türkiye’de toplanan bu kongreye yabancı gazeteciler de katılım sağlamıştır.⁵²⁷ Yabancı gazetecilerin bu kongrede yer alması, Türk kadınlarının ve Türkiye’nin dünyaya bu açıdan tanıtılması hususunda önem taşımaktadır.

⁵²² Cumhuriyet, 8 Nisan 1935, s.5.

⁵²³ Cumhuriyet, 11 Nisan 1935, s.2.

⁵²⁴ Akşam, 15 Nisan 1935, s.2.

⁵²⁵ Akşam, 16 Nisan 1935, s.1-4.

⁵²⁶ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, s.483.

⁵²⁷ Cumhuriyet, 18 Nisan 1935, s.1-8.

12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi 18 Nisan 1935 tarihinde saat 10:00'da Yıldız Sarayı'nda gerçekleşmiştir. Davetlilerin çoğu saat 09.30'da hazır bulunmuştur. Bu kongre Yurt dışındaki gazetelerde de yerini almıştır. Avrupa gazeteleri bu kongreden bahsederek, Türk kadınının harem hayatından çıktığını, peçeden ve çarşaftan kurtulduğunu belirterek, bugün ki yerini almasını takdir etmiştir.⁵²⁸ Kongreye katılım ilk günden itibaren artmaya devam etmiştir. Öyle ki ilk gün salonda 500 kadın, 50 erkek bulunmuştur.⁵²⁹

Kararlaştırıldığı üzere kongreyi Vali Muhittin Üstündağ açmıştır. Muhittin Üstündağ cumhuriyetin Türk kadınlarına sağladığı eşitliği vurgulamış ve Türkiye 'de her sahada kadın ve erkeğin eşit şartlarda olduğunu belirtmiştir. Muhittin Üstündağ'ın ardından kürsüye çıkan Uluslararası Kadınlar Birliği Başkanı Corbertt Ashby konuşmasını Türkçe yapmıştır. Ardından kürsüye çıkan Latife Bekir Fransızca olarak konuşmasını gerçekleştirmiştir:

“Son zamanlara kadar yalnız erkeklere mahsus olan medeni ve siyasi bütün haklardan büyük şefimiz Atatürk'ün sayesinde bugün müstefit bulunan Türk kadınlığının mümessili sıfatıyla önünüzde söz söylemek vazifesinin bana isabet etmiş bulunmasından dolayı fevkalade bahtiyar ve mütehassisim. Ümit ederim ki, Memleketimizdeki ikametiniz sizde hoş bir hatıra bırakacaktır. Hemen her yerde kadınlara talep ettikleri haklar bahşedilmiş ise bu kadınlığın en eski zamanlardan beri ifa edegeldikleri hayırperver vazifenin tanınmış olmasından ileri gelmektedir.”

Ve şöyle devam etmiştir:

“Bugüne kadar aile yuvasında ifa edilen bu vazife insanlığın bugün ki tekamülü önünde daha geniş bir faaliyet sahası istemektedir. Bunun delili olarak Türkiye'de harem haricinde hiçbir içtima kıymeti olmayan ve yıllık anneanneler içinde büyütülen Türk kadını Atatürk tarafından kendisini boğmakta olan örtüyü atmaya ve erkeğin yanında müstahak olduğu mevkiini almaya davet edilmiştir. Bundan böyle Türkiye'de bir kadınlık meselesi yoktur. Burada erkek gibi kadın da bir tek şefin idaresi altında memleketin iyiliği için çalışmaktadır. Bu kadar fırtınalar arasında yarı gömülmüş bir milletin mukadderatına derin imanını muhafaza eden ve her türlü tezatlar arasında Türk kız kardeşlerinizin dileklerini seçen dahi bizim için yalnız bir vatan kurtarıcı değil, aynı zamanda Türk Kadınının kurtarıcısıdır.”⁵³⁰

Latife Bekir'in konuşmasından sonra Corbert Ashby Cumhurbaşkanı Atatürk'e Türkçe bir telgraf göndermeyi teklif etmiş ve kabul edilmiştir. Bu telgrafta Atatürk'e teşekkürler sunulmuştur. Tekrar kürsüye gelen Corbert Ashby nutkunu İngilizce ve

⁵²⁸ Anadolu, 18 Nisan 1935, s.3.

⁵²⁹ Haber, 18 Nisan 1935, s.1-2.

⁵³⁰ Kurun, 19Nisan 1935, s.8.; Cumhuriyet, 19 Nisan 1935, s.1-6.

Almanca söyleyerek tamamlamıştır. Bu kongrede Türk kadınının değişimini konu alan bir mektup Amerika Kadınlar Birliği'nden gelmiştir. Türk kadınının değişimi için oldukça önemli olan ve Türk kadınının yurt dışındaki görünüşünü sergilemesi açısından dikkat çeken bu mektupta şunlar yazmaktadır:

“Biz 1901 de işe başladığımız Vaşington’da yaptığımız ilk toplantıya yalnız altı kadın iştirak etmişti. Fakat şimdi, otuzdan fazla ulusal kadın teşkilatı birliğimize dayanacaktır. İşe başladığımız zaman Türk kadını kapalı kapılar arkasından yaşıyordu. Ve dileklerinin ne olduğundan kimse haberdar değildi. Fakat bugün rey veriyorlar. Parlamentoda yer işgal ediyorlar. Bunu son asır içinde cereyan eden en büyük hadise telakki ederim. Türk kadınının yeni kazandıkları haklardan dolayı tebrik eder, onlara bu serbestiyi veren büyük şef Atatürk’ e samimi şükranlarımı sunarım.”⁵³¹

Latife Bekir tekrar kürsüye gelerek, kadın milletvekillerinin isimlerini okumuştur. Kongreye takdim edilen kadın milletvekilleri şu şekildedir:

“Mihri Pektaş, Huriye Öriz, Ferruh Gübgüb, Mediha Ulaş, Behire Bediz, Esma Nayman, Nakiye Ergün, Mebru Güvenç, Türkan Baştuğ”

Uluslararası Sulh Komisyonu Başkanı tarafından kararlar kongreye sunulmuş ve kabul edilmiştir. Böylelikle kadınların sulh davası için siyasete girmeleri yönünde karar verilmiştir. Kadınlar aynı zamanda uluslararası dostluğun temininde rol almaları gerektiğini belirtmişlerdir.⁵³²

19 Nisan 1935 tarihinde bu kongreye katılan kadınlar için Dolmabahçe Sarayı’nda saat 18:00’da bir çay ziyafeti verilmiştir. Ayrıca 40 ayrı milletin kadınlarının oldukça iyi anlaşması *“Silahları bırakma işlerini kadınlar konuşsa çok çabuk anlaşma olur”* düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Türkiye’ye gelen kadınlar Türk kadınlarının sahip oldukları haklar ve yaşayışları dolayısıyla hayranlık duymuşlardır. Bu tutuma bir örnek kongreye katılan bir kadından gelmiştir:

“Haremden, kafes arkasından parlamento kürsüsüne çıkan kadın!” demiştir.

Bir Türk kadını ise şunları söylemiştir:

“Evet... Türk kadınının artık isteyeceği bir şey kalmamıştır. Kadın Birliği Türk kadınının birçok haklarını henüz elde edemediği bir zamanda kurulmuş bir teşekküldür. O zaman kadınların isteyeceği çok şey vardı. Halbuki bugün isteyeceği hiçbir şey olmadığı gibi Kadın Birliği’nin de rolü kalmamıştır. Bugün kadınlarımız haklarını o derece elde etmişlerdir ki en medeni memleketlerin kadınları bile onlara imreniyor. O halde artık Kadın Birliğinin bir hayır

⁵³¹ Kurun, 19Nisan 1935, s.8.; Cumhuriyet, 19 Nisan 1935, s.1-6.

⁵³² Kurun, 19Nisan 1935, s.8.; Cumhuriyet, 19 Nisan 1935, s.1-6.

*cemiyeti, fakir, çalışan kadınların çocuklarına bakımı ve sair böyle hatır işleri ile uğraşacak bir müessese olması zamanı gelmiştir.”*⁵³³

19 Nisan 1935 tarihinde ise kongredeki misafirler Yıldız Sarayı’nda toplanmış ve Ahlakta Müsavat Komisyonu oluşturulmuştur. Corbett Ashby’nin başkanlığı altında toplanan bu toplantıda kadınlığa ait meseleler, adetler, dünya kanunları konuşulmuştur. Aynı gün Kadının Tabiiyeti ve Medeni Hakları Komisyonu’da toplanmıştır. Bu komisyonda okunan raporda nafaka ve erkeğin ailesini terk etmesi üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Ailesini terk eden veya boşanan erkeklerin mahkemenin kararı olan nafakayı bazen vermediği görülmüştür. Hatta bu erkeklerin nafakayı ödememek için yurt dışına gittiği anlaşılmıştır. Bunu engellemek adına, bu erkeklerin yurtdışına gittiğinde nafakayı ödemek zorunda kalması için uluslararası bir karar alınması talep edilmiştir.⁵³⁴

Ahlakta Müsavat Komisyonu’nun ise 19 Nisan günü kongrede bahsettiği meseleler şu şekildedir:

- 1- *“Kadın ticaretinin kaldırılması*
- 2- *Fuhuşa karşı alınmış tedbirlerin ilgası*
- 3- *Tenasülü hayatta daha iyi şeriat temini*
- 4- *Sihhi mürakabanın hem erkeğe hem de kadına tatbik edilmesi”*

Ahlakta Müsavat Komisyonu aynı zamanda *“Cinsi güçlükler içerisine düşmüş daha çok genç kızların harcandığı”* nı ifade ederek ülkelerin kadın ticaretinin engellenmesi adına izlediği yol aktarılmaya çalışılmıştır.⁵³⁵

Aynı günde toplanan 2. komisyonun tartıştığı konular ise şunlar olmuştur:

- 1- *“Kadının çocukları üzerinde erkekle aynı hakkı haiz olması*
- 2- *Kadının kendi servetini kendi kullanabilmesi*
- 3- *Vesayet altından kurtulması*
- 4- *Tabiiyetini muhafaza etmek veya değiştirmek hususunda erkekle aynı hakka sahip olması”*⁵³⁶

Latife Bekir bu kongrede söz alarak konuşmasını gerçekleştirmiştir.⁵³⁷
“Son zamanlara kadar yalnız erkeklere mahsus olan sosyal ve siyasal bütün haklardan büyük Şefimiz Atatürk’ün sayesinde bugün müstefit bulunana Türk

⁵³³ Akşam, 20 Nisan 1935, s.1-7.

⁵³⁴ Cumhuriyet, 20 Nisan 1935, s.1-9.

⁵³⁵ Cumhuriyet, 20 Nisan 1935, s.1-9.

⁵³⁶ Haber, 19Nisan 1935, s.2.

⁵³⁷ Bakınız Ek 15: Haber gazetesinde, 19Nisan 1935 tarihinde, s.1.’de 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi’nde söz alan Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın fotoğrafı.

kadınlığının mümessili sıfatile önünüzde söz söylemek ödevinin bana düşmüş olmasından dolayı fevkalade bahtiyar ve mütehassisim.Umarım ülkemizdeki ikametiniz sizde hoş bir hatıra bırakacaktır. Hemen her yerde kadınlara istedikleri haklar verilmiş ise bu kadınlığın en eski zamanlardan beri ifa edegeldiği hayırperver vazifenin tanınmış olmasından ileri gelmektedir.Bugüne kadar aile yuvasında başarılı bu ödev insanlığın bugünkü tekamülü önünde daha geniş bir çalışma alanı istemektedir. Bunun delili olarak Türkiyede harem dışında hiçbir sosyal değeri olmıyan ve yıllık ananeler içinde büyütülen türk kadını Atatürk tarafından kendisini boğmakta olan örtüyü atmağa ve erkeğin yanında müstahak olduğu yeri almağa çağırılmıştır. Bundan böyle Türkiye’de bir kadınlık sorunu yoktur ve burada erkek gibi kadın da bir şefin idaresi altında ülkenin iyiliği için çalışmaktadır. Bu kadar fırtınalar arasında yarı gömülmüş bir ulusun mukadderatına derin inanını muhafaza eden ve her türlü tezadlar arasında Türk kız kardeşlerinizin dileklerini yerine getiren dahi bizim için bir yurd kurtarıcısı değil, aynı zamanda Türk kadınının kurtarıcısıdır.”⁵³⁸

Latife Bekir’in bu konuşmasındaki “Türkiye’de bir kadınlık sorunu yoktur” ifadesi Kadın Birliği’nin vazifesini tamamladığına ve birliğin kapatılması yönünde ipuçları taşıdığına işaret olarak değerlendirilmektedir. Bu kongrede görüşülen bir diğer konu ise kadınların çalışması üzerine olmuştur. Öyle ki kadınların çalıştırılması konusunda “gerilik” gösterilmemesi gerektiği savunulmuştur. Bir diğer husus ise, kadınların “satılıp alınabilen bir mal” olarak nitelendirilmemesi gerektiğine dairdir.⁵³⁹ Bu kongre de kabul edilen karar ise:

*“Siyasi ve iktisadi kanuni haklarını kaybetmek tehlikesine maruz kalan garp kadınlarının ve kanuni, iktisadi ve siyasi noktalardan kadınları aşağı seviyede bulundurulmuş şark kadınlarının adalet ve müsavat prensipleri üzerine birleşmek”tir.*⁵⁴⁰

20 Nisan tarihinde toplanan kongrede ise Sulh ve Uluslar Kurumu Komisyonu başkanı ve Amerika temsilcisi Josephine Schain ile komisyonunun hazırladığı teklif şu şekildedir:

“Her millet kadınlarının ihtilafları adalet fikrinden mülhem olarak halletmeleri ve müşterek emniyet prensibinin umumi surette kabulü ve bunun bütün milletlerin müteakabil bir mesuliyet zihniyetiyle milletlerin esas haklarına müteakabilen riayet esasına müstenid olması ve mütecavize yardım edilmemesi, tecavüze uğrayan tarafa da siyasi, iktisadi ve mali yardımlar da bulunulması , uluslararası ihtilafların La Hey Adalet Divanı ve arsulusal hakem mahkemeleri tarafından halli, cemiyeti Akvama muzaheret edilmesi, silahların azaltılması,

⁵³⁸ Ulus, 19 Nisan 1935, s.2.

⁵³⁹ Ulus, 19 Nisan 1935, s.6.

⁵⁴⁰ Cumhuriyet, 20 Nisan 1935, s.9.

silah ihmal ve ticaretinin kontrol altına alınması ve sivil tayyareciliğin kontrolü."⁵⁴¹Bu teklif aynen kabul edilmiştir.

21 Nisan 1935 tarihi için planlanan Tepebaşı Tiyatrosu'nda düzenlenecek olan kadın mitinge dair hazırlıklar başlamıştır. Bu mitinge "*kadının vatandaşlık vazifesi*" konusunda konuşma yapılması planlanmıştır. Ancak gerek kongre gerekse Kadın Birliği için büyük miting Beyazıt Üniversitesi'nde gerçekleşecek olan miting olmuştur.⁵⁴²

Kongrenin bir başka konusu ise "*Evli Kadının Tabiiyeti Meselesi*" dir. İcra Komitesi evlenmiş olan kadınlara, evlendikten sonra da eski tabiiyetlerini muhafaza etme hakkının verilmesi yönünde teklifte bulunmuştur. Bu teklifin kabul edilmesi yönünde kongre başkanı 1933 yılında imzalanan Montevideo sözleşmesi⁵⁴³ öne çıkararak, bu sözleşmenin kadın ve erkeğe eşit haklar verdiğini hatırlatmıştır. Ancak Fransa, Lehistan, Macaristan gibi ülkelerin temsilcileri bu duruma karşı çıkmıştır. Onlara göre bu sözleşme, kadın-erkeğe eşit hak vermiş olsa bile kadının da müstakil olarak tabiiyetini korumalıdır. Türk heyeti temsilcilerinden Nebahat Hamit'te söz alarak şunları söylemiştir:

"Biz haklarını müdafaa edemeyen kadınları korumak mecburiyetindeyiz. Bu itibarla Montevideo muahedesini ihtiyaca kafi bulmuyor ve kongrenin teklifini kabul ediyoruz."

Corbert Ashby ise Montevideo Sözleşmesi'nin kadına müstakil tabiiyet hakkını vermediğini ancak birliğin evli kadınlara dahi müstakil hak verilmesini istediğini vurgulamış ve Montevideo Sözleşmesi'nin de oya sunulmasını teklif etmiştir. Böylelikle çoğunluğun verdiği karar neticesi ile ret oyu verilmiştir.⁵⁴⁴

21 Nisan 1935 tarihinde ise misafirler Beylerbeyi Sarayı'nda konuk edilmiştir. Aynı günün akşamı ise Latife Bekir başkanlığında Tepebaşı Tiyatrosu'nda bir miting yapılmıştır. Bu mitinge katılım oldukça fazla olmuştur. Mitingde Emili Gur söz

⁵⁴¹ Cumhuriyet, 21 Nisan 1935, s.9.

⁵⁴² Akşam, 21 Nisan 1935, s.4.

⁵⁴³ Ezeli Azarken, "Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi", s.1063; Montevideo Sözleşmesi Montevideo Konferansı sonrasında imzalanmıştır. Montevideo konferansı, Montevideo da 7.uluslararası 3-26 Aralık 1933 tarihinde Amerikan devletleri ile düzenlenmiştir. Bu konferansta kadın hakları tartışılan konular içerisinde yerini almıştır. (Bu sözleşme ile ilgili net bir bilgiye ulaşamamıştır.)

⁵⁴⁴ Cumhuriyet, 21 Nisan 1935, s.9.

olarak çocuk bakımı hakkında konuşma yapmıştır. Daha sonra İngiliz temsilcilerinden Nancy Astor kürsiye çıkmıştır.⁵⁴⁵ Nancy Astor konuşmasında Türk kadınının istikbalinden çok şey beklediklerini belirtirken, bazı ülkelerdeki kadınların sahip olamadığı haklar üzerine konuşmuş ve asıl gayelerinin bu hakları alma konusunda cesaret vermek olduğunu bildirmiş ve şunları söylemiştir:

“Feminizm bir ihtilal ve aynı zamanda bir tekamül hareketidir. İhtilal hükümet değiştirir. Fakat kadınlık ihtilali medeniyeti de değiştiriyor. Biz en iyi erkeklerle, en iyi kadınları bir araya getirerek çok sakın, tamamıyla sakın bir dünya yapmak istiyoruz. Bunun için de manevi cesaret lazım. Bundan 25 sene evvel 40 memleketin kadını burada toplanacak ve bu toplantıya Türk kadını peşesiz olarak iştirak edecek deselerdi, inanır mıydınız ? Yahut gülmez miydiniz ? İşte biz bugün burada toplanıyoruz. Türk kadını hür ve serbest olarak yanımızdadır ve içlerinde sayılabılır bile var. Demek ki ilerliyoruz. Büyük adam Atatürk, kadının memlekete yapacağı iyiliği çabuk anlamıştır. İşte bugün bunun mesut neticesini görüyoruz.”⁵⁴⁶

Ayrıca Türk kadınları hakkında şu görüşünü de dile getirmiştir:

“Türkiye’de ilk olarak bir Türk kadın sayılabılır ile karşılaştığım için son derece memnun oldum. Bu, dünya kadınlığı namına iftihar ile kaydedilecek bir vaziyettir. Kadına layık olduğu mevkii vermek bir memleketin karakteri meselesidir. Türk milleti, kadınlarına bütün haklarını vermekle karakterinin çok yüksek olduğunu göstermiştir.”⁵⁴⁷

22 Nisan 1935 tarihinde toplanan kongrede barış konusuna yer verilmiştir. Beyazıt Üniversitesi’nin konferans salonunda gerçekleştirilen miting ile barış çağrıları yapılmıştır. Bu mitingde konuşma yapan kişiler şu şekildedir;

“Profesör Akil Muhtar, Astor, Seyhan(?), Esma Nayman, Mihri Pektaş, Seniha Rauf (miting reisi) , Roza Manus (miting reisi) , Mis Jozerfin (Uluslararası kadınlar ittifakı sulh komisyonu reisi), Corbertt Ashby (kongre başkanı) ”⁵⁴⁸

Seniha Rauf’un bu mitingdeki konuşması oldukça dikkat çekici olmuştur:

“Şimdiye kadar erkekler birbirlerini öldürüyorlardı. Kadınlar bu müthiş vaziyet karşısında ancak kalıyordu. Fakat şimdi analar harekete geldi. Gençler, herkes bizimle beraberdir. Erkeklerin ölümüne müsaade etmeyeceğiz.”⁵⁴⁹

⁵⁴⁵ Akşam, 22 Nisan 1935, s.4.

⁵⁴⁶ Cumhuriyet, 22 Nisan 1935, s.7.

⁵⁴⁷ Akşam, 22 Nisan 1935, s.2.

⁵⁴⁸ Akşam, 23 Nisan 1935, s.1.

⁵⁴⁹ Akşam, 23 Nisan 1935, s.1-4.

Bu kongre için Amerika Cumhurbaşkanı'nın eşi olan Eleanor Roosevelt bir mektup yollamıştır. Kongrenin başında ise Atatürk'e yollanan telgrafın cevabı gelmiştir. Atatürk bu telgrafta şunları söylemiştir:

“Bana yollamış olduğunuz cemilekar sözler için size teşekkür ederim. Siyasal ve içtimai hakların kadın tarafından istimalini, beşeriyetin saadeti ve prestiji nokta-i nazarından elzem olduğuna eminim. Kongre mesaisinin feyizli neticelere ulaşmasını dilerim.”

Kemal Atatürk⁵⁵⁰

12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nin son konularından biri Müslüman ülkelerdeki çok eşliliğe karşı yapılan konuşmalardır. Öyle ki kadınlar, buna izin veren devletlerin vazgeçmelerini belirtmişlerdir. Görüşmeler sırasında tartışmalara sebep olan bir diğer konu ise Uluslararası Kadınlar Komitesi ile, Uluslararası Kadınlar Konseyi'nin birleşmesi teklifiyle yaşanmıştır. Bu teklif pek çok tartışmaları beraberinde getirmiştir. İcra Komitesi bu sorunun çözülememesinden dolayı konuyu devralmıştır.⁵⁵¹ Görüşülen diğer konulardan biri de *“Muhtelif rejimler altında kadının vaziyeti”*dir. İngiliz ve İran temsilciler burada birer söz almıştır. Son sözü ise Nancy Asthor alarak:

“Muhtelif rejimler rejimler yaşayan kadınların ancak demokrasi sayesinde erkeklerle her sahada müsavi haklar kazanabilirler.” demiştir.

Bu tartışmaların ardından yönetim biçiminin ne olduğu önemli olmaksızın kadın-erkeğin eşit haklara sahip olması gerektiği teklif edilmiştir. Bu teklif kabul edilmiştir.⁵⁵² 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi, 24 Nisan 1935 tarihinde son bulmuştur. Latife Bekir bu kongreye katılan kadınlara yelpazesini imzalatmış ve bu yelpaze günümüze kadar ulaşmıştır.⁵⁵³ İstanbul'da toplanan bu kongrenin temsilcilerinin bir kısmının Ankara'ya gideceği basına yansımıştır.⁵⁵⁴ Heyette

⁵⁵⁰ Akşam, 23 Nisan 1935, s.4.; Cumhuriyet, 23 Nisan 1935, s.2.

⁵⁵¹ Son Posta, 25 Nisan 1935, s.6.

⁵⁵² Cumhuriyet, 24 Nisan 1935, s.7.

⁵⁵³ Bakınız Ek16: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın kongre sonunda temsilcilere imzalatıldığı yelpaze ve bu kongrede çekildiği düşünülen fotoğraflar. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 ve 27.07.2020 tarihlerinde tarafıma gönderilmiştir.

⁵⁵⁴ Akşam, 26 Nisan 1935, s.1.

bulunan kadınlar bu görüşme için oldukça heyecanlı olduklarını dile getirmiştir. Bunlardan bir örnek birliğin Fahri Reisi Vekili olan Adel Şrayber'in konuşmasıdır:

“Bizim ancak kongrenin en büyük hadisesi Atatürk'ü tanımak olacaktır. Onun kadınlık ve Türk milletinin kalkınması yolundaki hayret verici faaliyetine meclubuz. Ben Ankara'yı gördüm. Orasını yaratıcı bir büyük irade belirişi olarak tanıyorum...”⁵⁵⁵

Uluslararası Kadınlar Birliği adına Cumhurbaşkanı Atatürk'e tanzimde bulunmak için gelen heyete Çankaya'da çay ziyafeti verilmiştir. Atatürk kadınların barışa yönelik çalışmalarını ve çağrılarını desteklemiştir. Bu tutum şu sözlerden anlaşılmaktadır:

“Türk kadınlarının verdiğiniz haklara layık olduğunı yakından gördük. İstiklal harbinde Türk kadını omuzunda gülle taşıyarak vatan müdafaasına iştirak vermişti. Bundan sonra omuzların sulh yükünü taşıyacaktı.” demiş ve ayrıca şunları eklemiştir:

“Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek dünyanın sulh ve emniyeti için çalışacağına emin olabilirsiniz.”⁵⁵⁶

27 Nisan 1935 tarihinde Ankara'dan dönen heyetteki kadınların Atatürk ile görüşmelerindeki anları basına yansımıştır. Corbett Ashby, Atatürk'ün ayrı ayrı herkesle iki saate yakın konuştuğunu söylemiştir. Bu görüşmede Kadın Birliği'nin hedeflerinden de bahsedildikten sonra Latife Bekir'in İcra Komitesi için seçildiğini ve bu sayede hem Türk kadınları hem de dünya kadınları ile beraber çalışmak istendiği vurgulanmıştır. Atatürk'ün ise bu görüşmede Corbett Ashby'e Türk kadının tüm haklara sahip olduğunu söylediği belirtilmiştir. Amerikan temsilcilerinde Josephine Schoin ile Louis Fast'ın sözleri ise dönemin dünyasına dair bilgiler vermektedir:

“En ziyade bizim nazarı dikkatimizi celbeden nokta Ankara da demokrasinin tam manası ile hüküm sürdüğünü görmek oldu. Cumhurbaşkanı bizi çok büyük bir samimiyetle kabul ve köşkünü her tarafını gezmemize müsaade etti. Biz demokrasinin bu derecesini Amerika'da görmemiştik. Amerika Cumhurbaşkanı da bazan kadın heyetleri kabul eder, fakat <Beyaz EV > in muayyen bir

⁵⁵⁵ Kurun, 24 Nisan 1935, s.9.

⁵⁵⁶ Akşam, 27 Nisan 1935, s.1-4.

dairesinde yapılan resmi kabulden sonra kadınlar sarayının başka taraflarını görmeden dışarı çıkarlar.”⁵⁵⁷

Ankara’ya ulaşan ve basına yansıyan bir gelişmeye göre ise Kadın Birliği’nin fesih olacağı yönündedir.⁵⁵⁸ 29 Nisan 1935 tarihinde toplanan Kadın Birliği bir toplantı gerçekleştirmiş ve bu toplantı sonrası Latife Bekir açıklamalarda bulunmuştur:

“Teşkilatı esasiye kanununun tadiliyle Türk kadınına verilen müsavî haktan dolayı Birliğimizin lağvı düşünülmüşse de , bundan bir sene evvel Uluslararası Kadın Birliği’nin 12. Beynelmilel Kadınlık kongresinin hükümetimizin müsaadesiyle şehrimizde toplanması takarrür etmişti. Haddi zatında Birliğimiz Uluslararası Kadın cemiyetinin tabii bir azası olduğu , binaenaleyh onun lağvı demek Beynelmilel Kadınlar kurumunun ilgası demek olacağından, bu harekettten vazgeçilmişti.”

Latife Bekir’in bu sözleriyle birliğin feshedileceğine dair düşüncenin gündemde olduğu görülmektedir. Öyle ki birliğin fesih kararı verilmeden önce açıkça birliğin feshedileceği yine Latife Bekir’in sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Bizim birliğin beynelmilel teşekkülle alakası isminde ibaret kalmış olsa gerekir. Çünkü esas dava olan kadın hukuku bizde fiilen halledilmiş bulunuyor. İşin alt tarafı siyasi olmayan bir teşekkülün devamını hiçte lüzumlu göstermez.”⁵⁵⁹

12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi Kadın Birliği’nin son faaliyeti olmakla birlikte, birliği feshetmeye götüren bir süreci hızlandırmıştır. Bu konferansta kadın sorunları, aile, çocuk, sağlık üzerine pek çok alanda çalışmalar yürütülmüştür. Ancak bu kongrede öne çıkarılan ve birliğin öne çıkarılacağından haberdar olmadığı bir çalışma ise dünya barışıdır. Bu sebeple hükümetten bu konu hakkında izin alınamamış, mevcut durum bozulmadan işleyiş sağlanmıştır. Bu durum barış propagandasına Türkiye’nin ev sahipliği yapmasına sebebiyet vermiştir.⁵⁶⁰

3.3. KADIN BİRLİĞİ’NİN FESHİ (10 Mayıs 1935)

1934 yılı genel itibariyle diğer yıllarla kıyaslandığında eleştirilerin arttığı bir yıl olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu eleştiriler veya söylentiler bu yıl içerisinde farklılıklar göstermiştir. Önceki yıllarda eleştiriler veya söylentilerin pek

⁵⁵⁷ Cumhuriyet, 28 Nisan 1935, s.6.

⁵⁵⁸ Akşam, 28 Nisan 1935, s.3.

⁵⁵⁹ Cumhuriyet, 30 Nisan 1935, s.2.

⁵⁶⁰ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*,s.488-489.

çoğu gazetecilerden kaynaklanmaktayken artık Kadın Birliği azalarının açıklamalarından ortaya çıkmaktadır.

Kadın Birliği'nin azalarından bazıları birliğin feshedilmesi gerektiğine dair açıklamalarda bulunmuştur.⁵⁶¹ Bu durum Kadın Birliği içerisinde fikir ayrılıklarının yaşandığını göstermektedir. Ayrıca Kadın Birliği'nin isminin değiştirilip değiştirilmeyeceği de yine Kadın Birliği azalarının açıklamalarında yer almıştır.⁵⁶² Ancak Latife Bekir'in tüm bunları yalanladığı görülmektedir.⁵⁶³ Kadın Birliği azaları arasındaki bu fikir ayrılıkları ve birliğin kapatılacağına dair açıklamaların bir kısmının basına yansması, 10 Mayıs 1935 tarihinde birliğin kendini feshetmesiyle sonuçlanmıştır.

“12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi (Arsulusal Kadın Birliği Kongresi) 18 -24 Nisan 1935” başlığı altında yer verildiği üzere 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nde konuşma yapan Latife Bekir'in, *“Türkiye’de bir kadınlık meselesi yoktur.”*⁵⁶⁴ ifadelerine yer verdiği görülmüştür. Aslında Latife Bekir'in bu ifadesi birliğin feshedilmesine az bir süre kaldığının bir göstergesi olmuştur.⁵⁶⁵ Öyle ki kadınlar seçme ve seçilme hakkını elde ederek, siyasi hayattaki son basamağa adım atmıştır. Kadın Birliği'nin amaçları da bu doğrultuda tamamlanmıştır.

Kadın Birliği'nin feshine başka bir bakış açısıyla yaklaşan Zafer Toprak bu durumu şu şekilde izah etmiştir:

*“Türk kadınlar Birliği, fırka olarak kurulduğu tarihten beri, doğrudan organik bağı olmasa da partinin sözünden çıkmamıştı. Ancak on İkinci Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi parti çevrelerince uluslararası bağlamda öngörülemeyen bir politik arenaya dönüştü... Yurtta sulh, cihanda sulh Ankara'nın dış politika anlayışının temel ilkesiydi. Ama bu, Türkiye'nin ufukta gözüken yeni bir dünya savaşı beklentileri karşısında tedbirli olmasını, silahlanmasını engellememeliydi.”*⁵⁶⁶

Zafer Toprak'ın bu değerlendirmesinde *“Organik bağı olmasa da partinin sözünden çıkmamıştır.”* ifadesi Mustafa Kemal Atatürk ile Kadın Birliği üyeleri

⁵⁶¹ Milliyet, 20 Kanun-u Evvel 1934, s.1.

⁵⁶² Milliyet, 22 Kanun-u Evvel 1934, s.3.

⁵⁶³ Akşam, 28 Kanun-u Evvel 1934, s.5.

⁵⁶⁴ Kurun, 19Nisan 1935, s.8.

⁵⁶⁵ Ökten, a.g.m., s.59.

⁵⁶⁶ Toprak, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*,s.496.

arasında geçen bir konuşmadan da anlaşılmaktadır. 1935 yılında 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nden sonra ve birliğin feshinden hemen önce, Latife Bekir, Şükufe Nihal ve Muazzez Tahsin, Mustafa Kemal Atatürk'ü ziyaret etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün Kadın Birliği azalarına sorduğu şu soru, birliğin olağanüstü kongre ile toplanması arasında bir bağ olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Öyle ki bu soru şu şekildedir:

“Ben, Türk kadını ile erkeği müsavi kılmak ve onları her yerde birlikte görmek arzumu izah ederken, sizler hala kendinizi bu birliktelikten tecrit etmekte ısrar görmektesiniz. Sizin mücadelenizin sebebi bu değil miydi.? Peki, niye hala Kadın Birliği... ?”⁵⁶⁷

Aslında Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sorusundan önce Kadın Birliği'nin fesih edileceği gündeme gelmiştir. Fakat 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nin öncesinde bu mümkün olmamıştır. Çünkü bu kongrenin hem yurt içinde hem de yurt dışında önemli olmasından dolayı, birliğin feshedilmesi kongre sonrasına ertelenmiştir. 2 Mayıs 1935 tarihinde ise Latife Bekir, birliğin dağılma arifesinde olduğunu belirten konuşmalar yapmıştır. Latife Bekir'in birliğin feshine dair hazırlık yaptıklarını belirtmesiyle beraber basında Kadın Birliği'ne artık gerek kalmadığını destekleyen bir tutum seyretmiştir. ⁵⁶⁸

10 Mayıs 1935 tarihinde toplanan Kadın Birliği kongre düzenlemiştir. Bu tarihten bir hafta önce kongre kararı alınsa dahi çoğunluğun sağlanamaması üzerine bu tarihe ertelenmiştir. Ancak yine kongreye beş yüz azadan sadece 17'si katılmıştır. Kadın Birliği azaları bunun ikinci toplantı olduğunu belirterek kongrenin açılışına karar vermiş ve Latife Bekir kongreyi açmıştır. Kongre başkanlığına Safiye Hüseyin seçildikten sonra Aliye Esat raporu okumuştur. ⁵⁶⁹

Latife Bekir bu kongrede konuşma yaparak, birliğin 12 sene içerisinde çok çalıştığını, kadınlığı yükseltmek amacıyla çabaladığını vurgulamıştır. Ayrıca Türk kadınının tüm haklara eksiksiz sahip olduğunu ekleyerek, Yeni Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun da bir birlik kurmaya sebep bırakmadığını söyleyerek, birliğin

⁵⁶⁷ Türemen, a.g.e., s.37.

⁵⁶⁸ Kaplan, a.g.e., s.157-158.

⁵⁶⁹ Cumhuriyet, 11 Mayıs 1935, s.1-9.

feshedilmesini teklif etmiştir. Latife Bekir'in bu sözleri Mustafa Kemal Atatürk'ün kendilerine sorduğu soruya karşı izler taşıdığını göstermektedir. Böylelikle Kadın Birliği feshedilmiştir. Birliğin eşyası Cumhuriyet Halk Partisi'ne ve kasasından bulunan 184 lira beş kuruş ise Çocuk Esirgeme ve Hasta Bakıcı Hemşireler Kurumu'na bağışlanmıştır.⁵⁷⁰

Kadın Birliği'nin feshinden sonra oluşan boşluğu tamamlamak amacıyla Mustafa Kemal Atatürk tarafından Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Kadın Şubesi kurulmuştur.⁵⁷¹

Kadın Birliği'nin feshine dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden bir tanesi Seniha Rauf'a aittir. Seniha Rauf birliğin feshedilmesini şu şekilde değerlendirmiştir:

“Alliance'ın umumi toplantısının 1935'te akdedilmesi Marsilyada kararlaştırılmıştı. İstanbulda olması tarafımızdan teklif edilince büyük bir memnuniyetle kabul edildi. Dünyanın her tarafında Kadın Birlikleri İstanbul Konferansı için hazırlanmaya başlamıştı. Fakat Türk Kadın Birliği kapanmaya mahkum idi. O aralık Hükümet, bir çok cemiyetleri- Türk Ocakları dahil olarak- kapatmakta idi. “Kadınlara intihab hakkı verildikten sonra Birlikte yapılacak bir iş kalmadı . . . tarihi vazifesini yaptı” deniliyordu. Halbuki Birliğin nizamnamesinde intihab hakkından başka yapılacak çok vazifeler,hayırlı işler vardı.”⁵⁷²

Ayrıca Seniha Rauf Kadın Birliği'nin 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi öncesinde kapatılmak üzere olduğunu ve Latife Bekir'in girişimiyle kongreden sonraya ertelediğini belirtmiştir:

“Hükümet bir taraftan Birliği kapatmaya hazırlanırken öbür taraftan İstanbul Konferansının muvaffakiyetle icra edilmesine çok ehemmiyet veriyordu.Yıldız Şale Köşkü tahsis edildi. İlk Türk kadın mebusları dünya kadınlarına takdim edilecekti. Cumhuriyet Halk Partisi: “Türk Kadın Birliği lağvedilince Konferansı biz tertib ve idare ederiz” dedi. Latife Hanım anlatmaya muvaffak oldu: bu konferans, Alliance'a kaydedilmiş Birliklere münhasır idi. Türk Kadın Birliği ortadan kalkınca Konferansın icra edilmesine imkan kalmayacaktı. Nihayet Hükümet razı oldu Türk Kadın Birliğini lağvetmek için Konferansın sonunu beklemeye.”⁵⁷³

⁵⁷⁰ Akşam, 11 Mayıs 1935, s.2.

⁵⁷¹ Kaplan, a.g.e., s.159-160.

⁵⁷²<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/16959/001550890007.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (erişim tarihi: 13.08.2020)

⁵⁷³<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/16959/001550890007.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (erişim tarihi: 13.08.2020)

Kadın Birliği azalarından ve Kadın Gazetesi'nin de sahibi olan İffet Halim Oruz, 1947 yılında Kadın Gazetesi'nde, Kadın Birliği hakkında yazısına yer vermiştir. Ona göre bu birlik, kadın ile erkek arasındaki eşit siyasi hakka sahip olunmasıyla son bulmuştur. Bu hususta devletin siyaseti ile birliğin amacı arasında bir sorun yaşanmadan uzun yıllar çalışmalar yapılmıştır. Ancak kendisinin buradaki ifadeleri, Nezihe Muhittin'in daha önce aktarılan Şu konuşması ile:

*“Mevcut hanımlar intihap hakkını almak için hiçbir faaliyet sarf etmemişlerdir. Hükümet Cumhuriyetimiz bu ihtiyacı hissetmiş ve kadınlara bu hakkı vermiştir. Bu hak alınmamış verilmiştir.”*⁵⁷⁴

birbirini tamamlar niteliktedir. Ayrıca İffet Halim Oruz yazısında Şunları söylemiştir:

*“Devlet Başkanı olarak Atatürk yaratıcı varlığı ile Türk kadın inkılabının en büyük kurucusu ve koruyucusu idi. Bunun için Türk Kadın Birliği'nin çalışmaları mücadeli olmamış, umumi siyaseti bir teşekkül halinde destekleyen bir zümrenin çalışması hakkında kalmıştır.”*⁵⁷⁵

Bunlara ek olarak açıklamalarına Şu Şekilde devam etmiştir:

*“1923 de kurulan kadın teşekkülü tüzüğü gereğince milletlerarası kadın birliklerine benzerlik göstermekle beraber Türkiye de ki inkılap icaplarına göre çalışmalarına devam etmiştir. Yani yalnız yetiştirici vazife almıştır.”*⁵⁷⁶

Türk kadınlarının sahip olduğu haklar neticesiyle varlığının sorgulandığı dönemler yaşanmıştır. Türk Kadınlar Birliği'nin yeniden kurulduğu 1949 yılında İffet Halim Oruz, 1949 tarihinde geđmiŐe dönük yorumlar yaparak, kadınların sahip olduğu haklar ile eşitliğin sağlandığını ve o dönem içerisinde birliğe ihtiyaç kalmadığını söylemiştir.⁵⁷⁷

3.4. LATİFE BEKİR'İN MECLİSTEKİ FAALİYETLERİ

Latife Bekir, Türk Kadınlar Birliği adı altında birliğin yeniden kuruluşuna giden süreçte İzmir Yardım Sevenler Derneği'nin başkanlığını yürüttüğu sırada

⁵⁷⁴ Cumhuriyet, 25 Teşrin-i Sani 1929, s.2.

⁵⁷⁵ Kadın Gazetesi, 5 Nisan 1947, s.1.

⁵⁷⁶ Kadın Gazetesi, 5 Nisan 1947, s.1.

⁵⁷⁷ Kadın Gazetesi, 18 Nisan 1949, s.1-7.

Cumhuriyet Halk Partisi 17 Temmuz 1946 tarihinde aday listelerini açıklamıştır. Bu aday listelerinde Şükrü Saraçoğlu, Hasan Ali Yücel, Atıf İnan, Benal Nevzat Arıman, gibi isimlerin yanı sıra Latife Bekir’de eski Kadınlar Birliği başkanı ve PTT müdürünün eşi olarak tanıtılmış ve listede yer almıştır.⁵⁷⁸ İzmir Milletvekili olarak seçilen Latife Bekir, bu seçimde 115.724 oy olarak⁵⁷⁹ en çok oy alan ikinci kişi olmuştur⁵⁸⁰ CHP ise bu seçimde 395 milletvekili çıkarmıştır.⁵⁸¹ Aynı zamanda Latife Bekir, 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Ekonomi Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Bu üyeliği 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde de devam etmiştir.⁵⁸² Latife Bekir’in TBMM’de 8.dönem milletvekilliğinde⁵⁸³ yapmış olduğu faaliyetlerden biri ise 1948 yılına aittir. Latife Bekir’e göre 1948 yılı bıçakla işlenen suçların arttığı bir yıl olmuştur. Bundan dolayı sözlü sorusu Adalet ve İçişleri Bakanlıklarına iletilmiştir.⁵⁸⁴

Latife Bekir, bıçakla işlenen vaka ve cinayetlerin üzerinde önemle durulmasını talep etmiştir. İçişlerini Bakanı Münir Hüsrev (Göle), Latife Bekir’in bu talebini yanıtlayarak bu meseleyle ilgili bakanlığın eskiden beri çalıştığını belirtmiştir. Ayrıca bu meseleye dair incelemelerde bulunulmuş ve bu incelemeler şu şekilde sıralanmıştır:

“A) Bıçakların kullanım maksatlarına göre tiplendirilmesi ve tiplerin maksada göre tahdidi ve imalatın buna göre tanzimi ve şartların ruhsata bağlanması ve kontrolünün yeni esaslara tabi kılınması.

B) Polis vazife ve salahiyet kanunu ile yasak olmıyan silahların, alım ve satımı hakkındaki kanunların bu yönden tadili lüzumu tahassul etmiştir. Bu husus için lüzumlu tasarılar yakında yüksek tasviplerinde sunulacaktır.

⁵⁷⁸ Cumhuriyet, 17 Temmuz 1946, s.1-3.

⁵⁷⁹ Bakınız Ek17: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın Seçim Mazbatası. TBMM Arşivi, Seçim Mazbatası, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_1433_1_8.pdf (erişim tarihi:14.07.2020).

⁵⁸⁰ Özer, a.g.e., s.239.

⁵⁸¹ Cumhuriyet, 24 Temmuz 1946, s.1.

⁵⁸² Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. DÖNEM (1946-1950)*, Cilt:3, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:146, TBMM Basımevi, 2012, s.593.

⁵⁸³ Bakınız Ek18: Latife Bekir Çeyrekbaşı’nın Hal Tercümesi. TBMM Arşivi Hal Tercümesi, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf (erişim tarihi: 14.07.2020)

⁵⁸⁴ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:13, s.2.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=2&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasa_ma_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=013 (erişim tarihi: 05.07.2020)

C) Bu tedbire muvazi olarak Ceza Kanununda bazı tadilatın yapılması zarureti hasıl olacaktır ki , bu hususun Adalet Bakanlığı ile işbirliği edilerek sağlanması cihetine gidilecektir.

D) Bu hazırlıklar intaç edilinceye kadar polis vazife ve salahiyet kanunundaki yetkiye dayanılarak ötedenberi yapılmakta olan aramalara hızla devam ediyoruz.Bu cümleden olarak 1948 yılının on ayı içinde yurdun muhtelif bölgelerinde:

7544 bıçak, 1683 kama, 714 sustalı çakı, 294 saldırma ki,-- adet kesici ve yaralayıcı alet müsadere edilmiş olduğunu arz ederim.”⁵⁸⁵

Latife Bekir, Münir Hüsrev’e cevabından dolayı teşekkür etmiş ve kendi incelemelerini dile getirmiştir. Latife Bekir’e göre bıçakla vaka çıkarma ve öldürme adeta bir salgın haline dönüşmüştür. Latife Bekir bu olayların yaşanmasını bıçak taşınmasına bağlamıştır. Ayrıca bıçak taşımanın önlenmesini de imkânsız olarak tanımlamış ve Ceza Kanunu’nun 549. Maddesini ele alarak açıklamalarda bulunmuştur. Bu kanun maddesine göre, ceza 1-30 liradır. Ancak suçlular genellikle asgari ceza indirimi alarak yalnızca 1 lira ödeme yapmaktadır. Latife Bekir bu açıklamasının ardından Yeni Asır gazetesinden bir örnek vermiştir. Bu habere göre zabıta çeşitli bölgelerde arama yapmaktadır. Bu aramalarda 16 bıçak ve 5 kama bulunanlar arasındadır.⁵⁸⁶

Latife Bekir’in bu gazete haberinde altını çizmek istediği yer, şüpheli vaziyette dolaştığı tespit edilen bir sabıkalının üzerinde, dört ayrı saatte arama yapılmış olması ve dört defa da üzerinde bıçak bulunmasıdır. Ayrıca bu örnekte sabıkalının; “14 defa da bıçağımı alsanız yine taşıyacağım. Alt tarafı, cezası 50 kuruş değil mi?” ifadesine yer vermiştir. Latife Bekir bu söz üzerinden cezanın yaptırımını olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca Latife Bekir’e göre bıçak taşıyan birinin muhakkak bir gün cinayet işlemesi mümkün olarak görülmüştür. Latife Bekir meclise getirdiği gazeteleri göstererek bu vaka ve cinayetlerin çokluğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Aynı zamanda bıçak taşıyanlardan 1 lira ceza alınarak, bıçağa el koyulduğunu hatta kabza hariç 18 cm’den küçük olanlar için bir lira ceza dahi alınmadığını sadece bıçağa el koyulduğunu iletmiştir. Bunlardan dolayı cezanın arttırılmasını istemiştir.

⁵⁸⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.28.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=28:29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015 (erişim tarihi: 05.07.2020)

⁵⁸⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.28.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=28:29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015 (erişim tarihi: 05.07.2020)

Bu doğrultuda 18 cm'den küçük olarak belirtilen ölçünün kaldırılmasını, bıçak taşıma cezasının da bir haftadan iki aya kadar ağır hapis ve para cezası verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁸⁷ Latife Bekir bu sebeple Türk Ceza Kanunu'nun 549.maddesinin değiştirilmesine yönelik teklifte bulunarak, bu maddeyi şu şekilde değiştirmek istemiştir:

“Madde 1- Merciiden ruhsat almaksızın kanuna göre memnu bıçak gibi büyük ve küçük boyda aleti carihayı şehir ve kasaba dahilinde taşıyanlar bir haftadan iki aya kadar ağır hapse ve 15 liradan 100 liraya kadar ağır para cezasına mahkum olur.

Bu suçla ikiden fazla mahkûm olanlar bunu itiyat haline getirmiş sayılarak kendilerine birinci fıkrada ki cezanın azami haddi hükmolunması.”⁵⁸⁸

Latife Bekir'in meclis içerisinde söz aldığı bir başka konu ise verem hastalığına yöneliktir. Latife Bekir'e göre verem hastalığının başta gelen sebeplerinden biri içkidir. Bundan dolayı içkiyi şu şekilde tanımlamıştır: *“afeti körükleyen, ahlaki bozan ve hatta temiz ruhlu çocuklarımızın insan yaralama, insan öldürme gibi mühim hadiseler ve kendisinin de hapishanelerde çürümesine sebep olmaktadır.”* Bu sebeplerden dolayı ucuz olan içki fiyatlarına dikkat çekmiştir. Öyle ki içki fiyatlarının arttırılmasını tavsiye ederek, viski ve şampanyanın pahalı olmasından dolayı alınmamasından bahsederek, diğer içkiler için aynı şekilde uygulama yapılmasını önermiştir. Ayrıca içki fiyatlarının artmasından dolayı bütçe de oluşabilecek olan açıktan korkulmaması gerektiğini eklemiş ve sağlıklı-güçlü bireyler ile bu açığın kapatılacağını belirtmiştir.⁵⁸⁹

3.5. TÜRK KADINLAR BİRLİĞİ'NİN YENİDEN KURULUŞU

Kadın Birliği'nin 10 Mayıs 1935 tarihinde feshedilmesinin ardından 13 Nisan 1949 tarihinde Türk Kadınlar Birliği adı altında yeniden kurulmuştur. Latife Bekir bu birliğin yeniden oluşumunda girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerden biri,

⁵⁸⁷ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.29.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=28&sayfa_no_son=29&sayfa_no=29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015

(erişim tarihi: 05.07.2020)

⁵⁸⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.29.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=28&sayfa_no_son=29&sayfa_no=29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015

(erişim tarihi: 05.07.2020)

⁵⁸⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:24, Birleşim:54, s.1093.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=1093&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=24&v_birlesim=054 (erişim tarihi: 05.07.2020)

dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün⁵⁹⁰ eşi Mevhibe İnönü'yü bu birliğin Fahri Başkanı olması için ikna etmesidir.⁵⁹¹ Birliğin merkezi ise Ankara olmuştur.⁵⁹² Merkezi Ankara olmak üzere kurulan bu birliğin izni ise, 13.06.1949 tarihli Bakanlar Kurulunun toplantısı sonucu gerçekleşmiştir.⁵⁹³ Latife Bekir, TKB'nin başkanlığını 3 Aralık 1950 tarihine kadar sürdürmüş ancak göğüs kanseri olması sebebiyle ayrılmak zorunda kalmıştır.⁵⁹⁴

TKB'nin yeniden kurulmasının sinyallerini veren Kadın Gazetesi sahibi ve Kadın Birliği'nde önemli bir yere sahip olan İffet Halim Oruz, Kadın Gazetesi'nde bu birliğe neden tekrar ihtiyaç duyulduğuna dair bilgiler içeren bir yazı kaleme almıştır. Buna göre:

“Bugün demokrasimizin kaydettiği ileri gidişi ile eşit hakka sahip olmuş kadınların yakın ilgisini asla gözden uzak tutamayız. Düşünmeliyiz ki, sandık başına gidecek olan vatandaşların yarısı kadındır. İkinci olarak sosyal alanda aile esasına müstenid bir topluluk olarak kadın yuvanın temelini teşkil eder. Üçüncü olarak Yakın Şarkın inkılap yapmış bir milleti olarak kadınlığımızın rolünü de göz önünde tutabiliriz.”⁵⁹⁵

Bu doğrultuda yazısına devam ederken üçüncü olarak belirttiği cümlesine, geçmiş ve gelecek arasında bir bağ kurarak şu açıklamayı yapmıştır:

“Üçüncü yönde henüz kendimiz inkılap yapmakta iken rol almamızın sırası herhalde gelmemiştir.”⁵⁹⁶ Bu cümlesini tamamlar şekilde bir başka ifade ile sözlerine açıklık getirmiştir. Buna göre Kadın Birliği oluşturduğu tüzük ile uluslararası kadın birlikleri ile benzerlik taşımaktadır. Ancak bu benzerlikler, birliğin Türkiye'deki inkılaplara bağlı gitmediği düşüncesini ortaya çıkarmamaktadır. Aslında birlik İffet Halim Oruz'a göre *“yetiştirici bir vazife”* olarak çalışmalarına devam etmiştir. İffet Halim Oruz'un birliğe ihtiyaç sebepleri, Kadın Birliği'nin izlediği iyi anne, iyi kadın imajı ile birbirini tamamladığı düşünülmektedir. Ancak bu yazısında dikkat çekici olan bir başka ayrıntı da şu şekildedir:

⁵⁹⁰ Bakınız Ek19: Latife Bekir Çeyrekbaşı ve İsmet İnönü'nün fotoğrafı. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

⁵⁹¹ Özer, a.g.e., s.239.

⁵⁹² Ediz, a.g.d.t., s.42.

⁵⁹³ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi:120-54-10, Kurum: 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 13.06.1949

⁵⁹⁴ Sema Çeyrekbaşı ile 19.06.2020 tarihinde yapılan görüşmeden öğrenilmiştir.

⁵⁹⁵ Kadın Gazetesi, 5 Nisan 1947, s.1.

⁵⁹⁶ Kadın Gazetesi, 5 Nisan 1947, s.1.

*“Evet, Türkiye’de bir kadın teşekkülüne ihtiyaç vardır. Fakat geriye dönerek süfrajelik yapmak için değil, tabir yerinde ise misyonerlik yapıp kadınlığımızı ve geri kalan Orta Şark kadınlığını yetiştirmek için.”*⁵⁹⁷

İffet Halim Oruz’un bu sözlerinden anlaşılacağı üzere, dönemin şartları içerisinde kadın hareketi ve hakları, dünya kadın hareketinin gerisinde kalmıştır. Bu sebeple Kadın Birliği’ne ihtiyaç duyulmuştur. Kadın Birliği’nin yeniden kurulmasına dair yazılan bu yazıdan 2 yıl sonra Kadın Gazetesi’nde *“Türk Kadın Birliği Kuruluyor”* başlığı adı altında haber yerini almıştır. Mevhibe İnönü’nün Fahri Başkanlığı altında toplanan kadınlar Kadın Birliği’nin kurulmasına dair görüşme sağlamıştır. Bir tüzük tasarısı bu görüşme sonucunda ortaya çıkarılmış ve birlik, eski yolundan ilerleyerek siyasetle bir alakası olmadığını duyurmuştur. Yine aynı şekilde amacının kadınları yükseltmek olduğu belirtilmiştir.⁵⁹⁸

TKB,15 Nisan 1949 günü Mevhibe İnönü başkanlığında Çankaya’da toplanılmıştır. Bu toplantıda İzmir Milletvekili sıfatı ile Latife Bekir başkan, Ankara Milletvekili sıfatı ile Mebrure Aksoley, Seyhan Milletvekili sıfatı ile Makbule Dıblan, Genel sekreter olarak Lamia Fenmen, Veznedar olarak ise Necile Biren seçilmiştir.⁵⁹⁹

Tüzükte yer alan maddeler ise şunlardır:

- 1- *“ Türk İnkılabının kadınlara sağladığı hakları korumak*
- 2- *Kültür alanında yükselmelerine temin*
- 3- *Türk demokrasisinde hak , vazife ve mesuliyet anlayışını inkişaf ettirmek*
- 4- *Kadınlık alemindeki manevi yaraların önüne geçmek.”*⁶⁰⁰

Bu tüzüğe bağlı olarak, tüzüğün ikinci maddesinde belirtilen yazılı amaç bölümü ise şu şekildedir:

- a- *“Atatürk inkılabının kadınlarımıza verdiği hakları korumak ve bunların kullanılmasını sağlamak.*
- b- *Türk kadınının demokratik bünyemizde hak, vazife ve mesuliyet duygularının kökleşmesine ve inkişafına yardım etmek.*
- c- *Türk Kadınının eğitim ve sosyal davalarını ele almak sureti ile kültür seviyesinin ve hayat şartlarının yükselmesine çalışmak, ferdi hürriyetin yegane teminatı olan (Şahsiyete hürmet) esasına göre geliştirmek.*

⁵⁹⁷ Kadın Gazetesi, 5 Nisan 1947, s.1.

⁵⁹⁸ Kadın Gazetesi, 18 Nisan 1949, s.1.

⁵⁹⁹ Türemen, a.g.e., s.40.

⁶⁰⁰ Kadın Gazetesi, 26 Aralık 1949, s.4.

- d- *Dünya kadınlık alemi ile temaslar temin ederek kanunlarımızın Türk kadınlarına sağladığı hakları ve Türk kadınlarının başarılarını dünyaya tanıtmak*
- e- *Milletlerarası kadınlar kongrelerinde erkeklerle eşit haklara sahip bulunmayan milletler kadınlarının da eşit haklara kavuşması için gereken mesaiyi yapmak.*”⁶⁰¹

Türk Kadınlar Birliği, 16 Mayıs 1949 tarihinde şubeleşme yolunu tutarak Eskişehir ve Bolu’da faaliyete geçmiştir. Böylelikle Latife Bekir, Mebrure Aksoley, Makbule Dıblan ve İffet Halim Oruz TKB’nin İstanbul merkezini kurmak için görüşmelerini gerçekleştirmiştir.⁶⁰²

TKB’nin yeniden kuruluşuna dair girişim dünya kadınlarını oldukça memnun etmiştir.⁶⁰³ Bu sebeple Amsterdam’da 15. Milletlerarası Kadınlar Birliği’nin kongresine davet alındığı düşünülmektedir. Bu kongreye Latife Bekir ve Makbule Dıblan katılarak, TKB’yi temsil etmişlerdir.

Latife Bekir ve Makbule Dıblan’ın bu kongreye dair izlenimleri ve verdiği bilgiler İffet Halim Oruz’un Kadın Gazetesi’ndeki yazılarına yansımıştır. İffet Halim Oruz yazısında bu kongrenin çalışmalarına dair az haber yer aldığı için kendisinin kongreye dair bilgiler vereceğini eklemiştir. Kongreye Türkiye temsilcilerinden biri olarak katılan Makbule Dıblan, kadın ahlakı üzerine tartışmalar yapıldığını belirtmiştir. İngiltere ve Amerika temsilcilerinin bu tartışmalarda birbirine zıt bir düşünceyi savunduğu aktarılan bilgiler arasındadır. Öyle ki kadın ahlakını ilgilendiren sağlık tedbirleri konusunda İngiltere, disipline ihtiyaç görmeyerek otoriter bir tutuma karşıdır. Ancak Amerika temsilcileri ise bu görüşe zıt bir düşünce ortaya atarak, bu konuda sağlık meselelerinin sıkı bir kontrole ihtiyacı olduğunu savunmuştur. Türkiye ise bu konuda Amerika tezini savunmuştur. Özellikle Makbule Dıblan’ın doktor olması, Amerika tezini mesleki açıdan değerlendirdiğini düşündürmektedir.⁶⁰⁴

⁶⁰¹ Oruz, a.g.e. , s.58.

⁶⁰² Kadın Gazetesi, 16 Mayıs 1949, s.1-3-5.

⁶⁰³ Kadın Gazetesi, 4 Temmuz 1949, s.1-5.

⁶⁰⁴ Kadın Gazetesi,26 Eylül 1949, s.1-4.

Aynı zamanda birlik çalışmalarına hız kesmeden devam etmiştir. 7 ay gibi kısa bir sürede Eskişehir, Bolu, İstanbul, Samsun, Denizli, Aydın, Muğla ve Manisa'da şubeler açılmıştır. Birliğin Ankara ile birlikte 11 merkezi bulunmaktadır.⁶⁰⁵

Latife Bekir, bu şehirlerde şube kurmak için Mebrure Aksoley, Makbule Dıblan ile bizzat faaliyetlere dahil olmuştur. Gerek Eskişehir, Kütahya gerekse Bolu gibi pek çok şehir ziyaret edilerek görüşmeler sağlamıştır.⁶⁰⁶ TKB'nin bu faal hali yukarıda sayılan şubelerin artmasını sağlamıştır. TKB Eminönü Halkevi'nde toplanarak, çalışma planına dair görüşme gerçekleştirmiştir. İlk olarak çalışan kadınlar meselesi üzerinde faaliyetler yürütülmesi çoğunluğun onayıyla karara ulaşılmıştır. Aynı zamanda çalışan kadınların, sıkıntıları, istekleriyle meşgul olacaklarına karar verilmiştir. Birliğin bu çalışmalarına İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne bağlı İctimaiyat Enstitüsü'nün destek olacağı basına yansıyan haberde belirtilmektedir. Birlik bu süreçte eğitim faaliyetlerine de devam ederek milli terbiye üzerine çalışma kararı almıştır. Bunlara ek olarak kadın ve sağlık ahlakı üzerine de çalışmalar yürütüleceği belirlenmiştir.⁶⁰⁷

1950 yılı Türk Kadınlar Birliği için Diyarbakır şubesinin ikinci kez açılışıyla bir araya geldiği ve radyoda konuşmalar yapılarak, birlik hakkında bilgiler ortaya konulduğu bir yıl olmuştur. Radyo konuşmasının açılışını İffet Halim Oruz yapmış ve birliğin amaçlarından birinin Türk inkılapları sayesinde kadınlara verilmiş olan hakları sürdürmek olduğunu söylemiştir. Bu amaçla birlik iki kol üzerinden hareket etmekte ilk olarak çalışan kadınlar, ikinci olarak ise eğitim kolları üzerinden harekete geçmiştir.⁶⁰⁸

1951 yılına gelindiğinde ise birlik olağanüstü Genel Kongresi'ni düzenlemiş ve Türk Kadınlar Birliği'nin başkanı Mualla Anıl olmuştur.⁶⁰⁹

⁶⁰⁵ Kadın Gazetesi, 14 Kasım 1949, s.3.

⁶⁰⁶ Türemen, a.g.e., s.42.

⁶⁰⁷ Kadın Gazetesi, 28 Kasım 1949, s.1-4.

⁶⁰⁸ Kadın Gazetesi, 10 Nisan 1950, s.1-5.

⁶⁰⁹ Türemen, a.g.e. , s.44.

SONUÇ

II. Meşrutiyet Dönemi kadınlar açısından yaşanan değişimin ilk adımlarından biri olmuştur. Özellikle kadın-erkek eşitliğine dair çalışmalar bu dönemde başlamıştır. Bu süreçte kadınlar ise, hayır ve yardım faaliyetlerini gerçekleştirebilmek amacıyla cemiyetler kurmuş ya da cemiyetlerin faaliyetlerinde yer almıştır. Ayrıca kadınların bilinçlendirilmesine yönelik cemiyetler de kurulmuştur. Bu dönemde kadınlar, cemiyetler-dernekler dışında gazete ve dergilerde çalışmalarını arttırmıştır. Bu dergiler ve gazeteler sayesinde kadınlar sorunlarını, isteklerini dile getirmiştir.

II.Meşrutiyet Dönemi'nde kadınların yaşadıkları değişimler ve dönüşümler Cumhuriyet Dönemi'ne katkı sağlamıştır. Cumhuriyet rejimi öncesinde kadın ve erkeklerin bir arada olduğu konferanslar düzenlenmiştir. Eğitim açısından kız çocuklarına ve kadınlara yönelik okullar açılmıştır. Bu sayede eğitilmiş kız çocukları ve kadınlar topluma kazandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca II. Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim faaliyetlerinin artması cumhuriyet rejiminde bilinçlendirilmiş kadın ve kız çocuklarının olmasını sağlamıştır. Özellikle bu dönemde kadınların eğitilmesi bilinçli ailelerin oluşturulmaya çalışılmasından kaynaklanmıştır.

Kadınlar, I. Dünya Savaşı ile birlikte erkeklerin savaşa gitmesinden kaynaklanan iş sahasındaki boşluğu tamamlamaya çalışmıştır. Bu durum cumhuriyet rejiminde kadın-erkeklerin eşit şartlarda çalışmasının gerçekleştirilmesine yönelik ilk adım olarak değerlendirilmektedir. Bu dönemde kadınlar iş hayatında rol alarak, sosyal yaşamda alışılmadık dışına çıkmış, cumhuriyet rejimindeki kadın imajına bir temel atmıştır.

Kadınlar açısından bir başka değişim 25 Ekim 1917 tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin yayınlanmasıyla gerçekleşmiştir. Bu kararname çok eşliliğe sınırlandırmalar getirerek, kararı ilk eşin onayına bırakmıştır. Boşanma konusunda

ise belirli şartlarla kadınlar boşanma hakkına sahip olmuştur. Ancak bu kararname uzun süre yürürlükte kalamamıştır. 1920 yılında çıkarılan Hukuk-u Aile Kararnamesi ise temel bir değişikliğe sebep olmamış mevcut şartlar dahilinde birtakım düzenlemelerin yapılmasıyla sonuçlanmıştır.

Milli Mücadele Dönemi kadınların çalışmalarını ve etki alanlarını arttırdığı bir dönem olmuştur. Özellikle kadınlar, bu dönemde düzenledikleri ve yer aldıkları mitingler ile yaptıkları konuşmalarla düşman işgaline karşı dayanışmayı arttırmıştır. II. Meşrutiyet ve Milli Mücadele Dönemi kadın faaliyetlerinin bir yansıması olarak Nezihe Muhittin, Kadınlar Halk Fırkası'nı kurma teşebbüsünde bulunmuştur. Bu durum tarihsel süreç içerisinde kadınların istek ve talepleri doğrultusunda çalışmalar yürüttüğünü göstermektedir. Ancak kadınların siyasi haklara sahip olmadığı bu dönemde, bu fırka kurulamamış, Kadın Birliği'nin kurulmasına sebep olmuştur. Ancak Kadınlar Halk fırkası kurulmak istendiği süreç içerisinde dikkatleri üzerine çekmiş ve destekleyenler olduğu kadar eleştirenler de olmuştur. Bu destek ve eleştiriler Kadın Birliği'ne de yansımıştır. Aynı zamanda Nezihe Muhittin'in kadın hakları konusundaki girişimleri ve sözleri sivri dilli bulunmuş ve dönemin şartları dahilinde uygun görülmemiştir. Nezihe Muhittin, Kadın Birliği'nden ihraç edildikten sonra 1927-1935 yılları arasında Latife Bekir bu birliğin başkanlığını yürütmüştür.

Latife Bekir'in adı ve soyadıyla ilgili çeşitliliğin olduğu görülmüştür. 1935 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından kendisine, "Işıkdöğdu" soyismi verilmiş olsa bile o, eşinin soy ismi olan Çeyrekbaşı'nı kullanmak istemiştir. "Işıkdöğdu" soy ismi ise dönemin gazetelerinde kullanılmakla birlikte "Işık" soy ismi bazı gazetelerde ve kaynaklarda yer almıştır. Ayrıca Latife Bekir'in Işıkdöğdu soy ismiyle imzalarına da yer verilmiştir. Latife Bekir'in ismi ve soy ismine dair çeşitlilik 1949 ve 1952 tarihli pasaportlarında da görülmektedir. 24 Mart 1949 tarihli pasaportunda "Latife Bekir Çeyrekbaşı" olarak adı ve soy adı belirtilirken, 29 Şubat 1952 tarihli pasaportunda "Sulhiye Safiye Çeyrekbaşıoğlu" adı ve soyadına ulaşılmıştır. Latife Bekir'in Çeyrekbaşı'ndan Çeyrekbaşıoğlu'na geçiş süreci bilinmemekle birlikte, Safiye isminin sonrandan eklendiği, Sulhiye isminin ise ilk ismi olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Sulhiye ismine mezar taşında da denk gelinmiştir. Burada Sulhiye adının Osmanlıca yazılmış olduğu görülmüştür. Latife Bekir'in isim

ve soy ismine dair çeşitlilik doğum tarihinde de devam etmiştir. Buna göre seçim mazbatasında 1901 olan doğum tarihi, pasaportunda 1891 olarak görülmüştür.

Latife Bekir'in kadınlara yönelik ilk faaliyeti Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'ndeki katiplik yaptığı döneme dayanmaktadır. Latife Bekir'e dair verilen bilgilerin bazılarında Teali Nisvan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'nin Nesime Yusuf tarafından kurulduğu bilgisine rastlanılmıştır. Bu sebeple Latife Bekir'in adı geçen cemiyette katiplik yaptığı bilgisine ulaşılmıştır. Ancak bu cemiyetin kurucusu Halide Edip Adıvar olduğu için isim karışıklılığı yaşandığı görülmüştür. Latife Bekir, Teali Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'ndeki katiplik görevinden sonra Kadınlar Halk Fırkası'nda yer almış, Kadın Birliği'nin başkanlığını yürütmüştür.

Latife Bekir Kadın Birliği'nin başkanlığını yürüttüğü süreçte aile kurumuna verdiği önemi Bekarlık Vergisi'ne dair desteğiyle ortaya çıkarmıştır. Latife Bekir bu vergiyi desteklerken gençlerin aile kurmasını istemiş hatta bu verginin oldukça yüksek olmasını isteyerek evlilikleri arttırmak istemiştir. Ayrıca "*Kadın eli değmiş*" tanımlamasıyla evli-bekar arasındaki farkı ortaya çıkarmak istediği görülmüştür. Latife Bekir, aile kurumuna verdiği önemi kendi hayatından da sürdürmüştür. "*İdeal Zevcede Bulunması Lazım Gelen Beş Şart*" adlı röportajı onun özel hayatıyla ilgili çıkarımlar yapılmasını sağlamıştır. Latife Bekir bu röportajdaki açıklamaları ile yoğun hayatına karşılık, aile hayatında bir denge sağladığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca ideal zevce tanımlaması ile kendi kadın imajını ortaya koyduğu görülmüştür.

Latife Bekir Kadın Birliği'nde ki başkanlığı sürecinde ilk ismi olan Sulhiye'yi temsil etmiştir. Daima ılımlı bir politika izleyerek, sorunları ve eleştirileri tatlı dille çözdüğü görülmüştür. Aynı zamanda Türk kadınlarına yönelik istek ve taleplerin gerçekleşmesi adına da sakin bir yol izlediği anlaşılmıştır. Ayrıca hükümet ile iyi ilişkilerin onun döneminde kurulmuş olduğu görülmüştür. Kadın Birliği ve hükümet arasında ki olumlu iletişimin bir örneği Berlin Uluslararası Kadınlar Kongresi'ne giden Efqayış Suat'ın maddi ve manevi olarak desteklenmesiyle görülmüştür. Bu kongrenin en önemli yanlarından biri Türk kadınının değişimini dünyaya göstermek olmuştur. Öyle ki "*Ah ne olurdu, bizim de bir Gazimiz olsaydı*" sözü bu öneme bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Kadın Birliği'nin Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleri ile hareket etmesi bu olumlu iletişimin bir sonucudur. Kadın Birliği'nin, Mustafa Kemal Atatürk'ün yönlendirmesi ile köylerde yaşayan kadınların gelişimini

sağlamak amacıyla faaliyetlerde bulunduğu görülmüştür. Kadın Birliği ise Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda faaliyetlerde bulunarak inkılapların doğru bir şekilde algılanmasına yardımcı olmuştur.

Latife Bekir dönemin şartlarına ve düşünce dünyasına yönelik, kadınlar için siyasi isteklerde bulunmuştur. Dönemin şartlarına uygunluk ise Latife Bekir'in pek çok defa kullandığı "*zamanı gelince*" veya "*erken*" kelimelerinden anlaşılmaktadır. Latife Bekir'in bu tutumu doğru zamanda doğru adımlar atma çabası içerisinde olduğunu göstermektedir.

Yeni Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle kadınlar belediye seçimlerine katılma hakkı elde etmiştir. Bu süreçte Kadın Birliği, kadın belediyeciliğine dair konferanslar düzenleyerek, kadınları bilinçlendirme çalışmalarına devam edilmiştir. 11 Nisan 1930 tarihinde Yeni Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle Kadın Birliği, "*Kazanılan Büyük Zaferi*" kutlamıştır. Bu durum Latife Bekir'in "*zamanı gelince*" ifadesinin "*artık zamanın geldiğini*" gösteren en güzel örneklerden biri olmuştur. Bu Latife Bekir'in sakin ve planlı ilerleyişinin bir göstergesidir.

Latife Bekir, sakin tutumunu eleştirilere karşıda göstermiştir. Özellikle 11 Nisan 1930 mitinginin ardından Kadın Birliği'ne yönelik eleştiriler artarken o, açıklayıcı ve uzlaşmacı konuşmalarda bulunmuştur. Özellikle Latife Bekir'in sakin tavrı Dr. Mazhar Osman'a verdiği cevaplarda da görülmüştür.

Latife Bekir'in Cumhuriyet Halk Partisi'ne uzanan milletvekilliği döneminin başlangıcı 1930 yılı olarak görülmektedir. Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasının ardından, "*Ben Halk Fırkasındanım*" diyerek net bir ifade ile görüşünü açıklamıştır. Ayrıca Halk Fırkası'nda siyasi hayatına başlamış olan Latife Bekir, ilk günden itibaren dikkat çeken isimlerden biri olmuştur. Gerek seçimlere dair konuşmaları gerekse meclis içerisinde ki konuşmaları ile gazetelerin ilk sayfasında yer bulmuştur.

Latife Bekir başkanlığındaki Kadın Birliği pek çok alanda Türk kadınlarını temsil etmiştir. Yurt dışından gelen misafirler karşılanmış Türk kadınlarının durumu anlatılmıştır. Böylelikle 1929 yılında Türkiye'de kadınlık meselesinin halledildiği görüşü misafirler tarafından ifade edilmiştir. Üstelik kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınmasına 6 yıl varken bu görüş oldukça önem taşımaktadır.

Latife Bekir başkanlığındaki Kadın Birliği'nin Türk kadını temsilindeki önemi 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nden de anlaşılmıştır. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın sözlerinden de bu durum ortaya çıkmıştır. Çünkü bu kongre Türk kadınlarına sağlanan inkılapların dış dünyaya duyurulması açısından müsait bir propaganda zemini olarak görülmesi, buradaki önemi göstermektedir. Böylelikle hükümetin Kadın Birliği'ni maddi olarak desteklediği pek çok defa görülmüştür.

Kadın Birliği'nin Türk kadını temsilinde dikkat çeken bir nokta ise ön yargıların kırılmasına sebep olmalarıdır. 1931 tarihinde Amerikalı İş Kadınları Federasyonu'nun temsilcileri Türkiye'de bulunmuştur. Özellikle Amerikalı kadınların Türkleri, "*Korkunç müthiş Türkler*" olarak tanımlamaları, Kadın Birliği'nin misafirperverliğinden sonra yanlış bir görüşe sahip olduklarını dile getirmeleriyle sonlanmıştır. Türk kadınlarının olumlu bir şekilde yansıtılmasına başka bir örnek ise Uluslararası Kadınlar Meclisi temsilcisi olan A. Christichlel'in Kadın Birliği'ni Türkiye'ye gelerek bizzat davet etmesinden anlaşılmaktadır. Latife Bekir ise Kadın Birliği'nin başkanlığını yürüttüğü bu süreçte 1931 yılında Şehir Meclisi Azalığına seçilmiştir. Böylelikle siyasi hayatına başlamıştır.

Kadın Birliği'nin gündeme geldiği konulardan bir tanesi neredeyse her yıl olduğu gibi istifa haberleridir. Birliğin feshine kadar, pek çok defa bu konu üzerinden tartışmalar yapılmış açıklamalarda bulunulmuştur. 1935 yılı Kadın Birliği içerisinde görüş ayrılıklarının basına yansıdığı bir dönem olmuştur. Özellikle birlik azalarının gazetecilere yaptıkları açıklamalardan bu durum anlaşılmaktadır. Ancak birliğin feshine kadar ortaya atılan fesih konusu ya da birlik içerisinde ayrışmaların olduğuna dair görüşler Latife Bekir tarafından reddedilmiştir. Özellikle bunun 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nin sorunsuz bir şekilde düzenlenmesi için olduğu anlaşılmaktadır.

1934 yılı Latife Bekir'in "*zamanı gelince*" ifadesinin zamanın geldiğini gösteren bir başka örnek ise 5 Aralık 1934 tarihinde kadınlar, siyasi hayattaki son basamağı olarak görülen milletvekili seçme ve seçilme hakkına sahip olunmasıyla gerçekleşmiştir. Kadınların bu hakkı elde etmesi 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nde duyurulması açısından önem taşımıştır. Böylelikle Kadın Birliği ev sahipliği yaptığı bu kongrede Türk kadınlarının sahip olduğu hakları dünyaya duyurmuştur.

Hükümet ile Kadın Birliği arasındaki iletişim ve destek bu kongreden de anlaşılabilir. Bu kongreye dair her detay Kadın Birliği ve hükümet tarafından planlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti ibaresi ile bu kongreye özel basılan pullar veya sadece misafirlerin kullanımına açık olan ulaşım araçları bunlara örnektir. Dönemin en dikkat çekici olan kongrelerinden bir tanesi olan bu kongre yurt dışından da yoğun bir ilgi görmüştür.

12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nde Vali Muhittin Üstündağ'ın yaptığı konuşmada Türkiye' de kadın-erkek eşitliğinin sağlandığı belirtilmiştir. Bu durum yurt dışından gelen temsilcilerin Türkiye'yi takdir etmesiyle sonuçlanmış ve Türkiye örnek ülkeler arasında değerlendirilmiştir. Özellikle bu kongrede dünya barışına yönelik veya dünya sorunlarına yönelik pek çok konular görüşülüp kararlar alınmıştır. Ancak Türkiye ve Türk kadınları açısından önemli bir başka yanı ise. Türk kadınlarının geçmiş ve bugün arasında değerlendirilmesiyle değişimlerinin ön plana çıkarılmış olmasıdır.

12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi ile Kadın Birliği'nin feshi arasında bir bağ bulunmaktadır. Çünkü Türk kadınlarına kadın-erkek eşitliği sağlanmış, kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahip olmuştur. Kadın Birliği'nin amaçladığı ve hedeflediği, Latife Bekir'in "*zamanı gelince*" ifadesi ile izlediği yolun zamanı gelmiş ve gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple Kadın Birliği'ne artık ihtiyaç kalmadığı Latife Bekir'in sözlerinden anlaşılmaktadır. Aynı zamanda önceki yıllarda ortaya atılan "*Türkiye de kadınlık meselesi yoktur*" ifadesi bu dönemde karşılık bulmuştur. Bu suretle Kadın Birliği feshedilmiştir.

Kadın Birliği'nin Latife Bekir başkanlığındaki sürecinde hükümet-birlik arasında bir bağın olduğu, hükümetin birliğin programlarını ve faaliyetlerini desteklediği görülmüştür. Aynı zamanda hükümet-birlik arasında ki bu bağ Mustafa Kemal Atatürk tarafından Kadın Birliği'nin feshinin istemesiyle de görülmektedir. Latife Bekir bu doğrultuda kadınlara yönelik tüm hedeflerin gerçekleştiği gerekçesiyle birliği feshetmiştir.

Latife Bekir, Kadın Birliği'nin feshinden sonra İzmir Yardım Sevenler Derneği'nin başkanlığını yürüttüğü 1946 yılında, 115.724 oy alarak 8.dönem İzmir Milletvekili seçilerek çalışmalar yürütmüştür. Bu seçimde en çok oy alan ikinci kişi olarak mecliste yerini almıştır. Aynı zamanda TBMM Ekonomi Komisyonu

üyeliğine, 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947-1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde seçilmiştir. Ayrıca 1949 yılında Türk Kadınlar Birliği adı altında Kadın Birliği'nin tekrar kurulmasıyla da başkanlığını 1 sene sürdürmüştür. Türk Kadınlar Birliği'nin başkanlığı süresince Türk kadınlarını Amsterdam'da düzenlenen 15. Milletlerarası Kadınlar Birliği'nde temsil etmiştir. Ayrıca birliğin etki alanlarını fazlalaştırmak adına şubeleşme çalışmalarını bizzat yürütmüştür. 1951 yılında ise yaşadığı sağlık problemlerinin ardında birliğin başkanlığına Mualla Anıl seçilmiştir.

Latife Bekir hayatının büyük bir çoğunluğunu bu ve bu gibi pek çok faaliyetler arasında yer alarak geçirmiştir. Bunlardan dolayı olacaktır ki kendisine Mustafa Kemal Atatürk tarafından "*Işık gibi doğdu. Işık doğdu olsun*" denilerek "*Işıkdoğdu*" soy ismi verilmiştir. Latife Bekir Türk kadınlarının gelişimine ve değişimine bir ışık tuttuğu gerçekleştirdiği faaliyetlerden anlaşılmaktadır. Böylelikle Latife Bekir'in hayatı ve faaliyetleri kadın haklarının gelişiminde önemli bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

A) Cumhuriyet Arşivi

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 14-42-6, Kurum: 30-18-1-1/ Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 28.06.1925.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-5, Dosya Ek: 410, Kurum:30-10-0-0, Belge Tarihi 30.05.1929.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 80-526-4, Dosya Ek:80, Kurum: 30-10-0—0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, Belge Tarihi: 14.04.1930.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0, Belge Tarihi: 27.02.1933.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 229-541-11, Kurum: 30-10-0-0/ Muamelat Genel Müdürlüğü, Belge Tarihi: 24.05.1933.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi:49-79-14, Kurum:30-18-2/Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 22.11.1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi:2-9-15, Kurum:490-1-0-0 /Cumhuriyet Halk Partisi, Belge Tarihi: 18.12.1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi 594-51-3, Kurum 490-1-0-0/ Cumhuriyet Halk Partisi, Belge Tarihi 20.01.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 594-51-3, Kurum: 490-1-0-0/Cumhuriyet Halk Partisi, Belge Tarihi: 20.01.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi: 52-14-6, Kurum: 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı, Belge Tarihi: 28.02.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi, Yer Bilgisi:120-54-10, Kurum: 30-18-1-2/Kararlar Daire Başkanlığı,Belge Tarihi: 13.06.1949

B) TBMM Arşiv ve Tutanaklar

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:13, s.2.
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=2&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=013

(erişim tarihi: 05.07.2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.28
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=28:29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015

(erişim tarihi: 05.07.2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.28

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=28:29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015

(erişim tarihi: 05.07.2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:14, Birleşim:15, s.29

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.goruntule?sayfa_no_ilk=28&sayfa_no_son=29&sayfa_no=29&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=14&v_birlesim=015

(erişim tarihi: 05.07.2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 8. Dönem Tutanak Dergisi, Cilt:24, Birleşim:54, s.1093.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=1093&v_meclis=1&v_donem=8&v_yasama_yili=&v_cilt=24&v_birlesim=054

(erişim tarihi: 05.07.2020)

Latife Bekir Çeyrekbaşı Hal Tercümesi

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf

(erişim tarihi: 14.07.2020)

Latife Bekir Çeyrekbaşı Seçim Mazbatası

https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/SM_1433_1_8.pdf

(erişim tarihi: 14.07.2020)

C) Kitaplar ve Makaleler

Acar, Hasan, “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın”, *İnsan& İnsan*, yıl 6, Sayı:21, (2019), s.395-411.

Adivar, Halide Edip, *Türk'ün Ateşle İmtihanı*, Basım yeri yazmamaktadır: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., 1998.

Akagündüz, Ümit, "II. Meşrutiyet Döneminde Kadın Hareketi ve Şukufe Nihal'in Bugünün Genç Kadınına Adlı yazısı" *Fe dergi: Feminist Eleştiri* 8, Ankara Üniversitesi Kasaum, Sayı 1, (2016),s.111-116.

Aksoy, İlhan, "Toplumsal ve Siyasal Süreçte Türk Kadını", *Yasama Dergisi*, Sayı:32 s.7-20

Aksoy, Numan Durak, "Eski Türk Toplumunda Kadının Sosyal Statüsü", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı:185, (Nisan 2010), s.149-166.

Arabacı, Hacı Murat, "Milli Mücadele'nin Hazırlık Safhasında Halide Edip Adivar'ın Faaliyetleri ve Mustafa Kemal Atatürk", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 19, (2007), s.271-294.

Azarken, Ezeli, "Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi", *Gazi Antep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15/4 s.1055-1068.

Balcı Meral- Mervenur Tuzak, "Cumhuriyetin ilk yıllarında Nezihe Muhiddin Özelinde Türk Kadınlarının Siyasi Hakları İçin Mücadelesi", *Marmara Üniversitesi Kadın ve toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi I*, (2017), s.43-51.

Baykan Ayşegül -Belma Ötüş-Baskett, *Nezihe Muhiddin ve Türk Kadını 1931* İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.

Baykara, Tuncer, *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2001.

Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

Birsel, Salah, *İstanbul-Paris*, İstanbul: Sel Yayıncılık,2015.

Bozkır, Gürcan, "Türk Kadın Birliği", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3/ 9-10, (2010), s.99-115.

Caporal, Bernard, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını II*, Basım yeri yazmamaktadır: Yeni Gün Haber Ajansı Basın Ve Yayıncılık A.Ş., 1999.

Çakır, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları, 2016.

Çalışlar, İpek, *Halide Edip*, İstanbul: Everest Yayınları, 2010.

Erdem, Yasemin Tümer, *II. Meşrutiyet 'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2013.

Ertan, Temuçin Faik, *Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018.

Çolak, Filiz, "II.Meşrutiyet Dönemi'nde Meclis-i Mebusan'da Milli Bayram Tartışmaları ve Osmanlı Başkentinde Milli Bayram Kutlamaları", *Osmanlı İstanbul V*, V. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri 19-21 Mayıs 2017, s. 785-809.

Ergin, Muharrem, *Orhun Abideleri*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları,1998.

Göç, Hüseyin, *Feminist Hareketin Öznesi Nezihe Muhittin*, Samsun: Etüt yayınları,2017.

Gökalp, Ziya, *Türk Medeniyeti Tarihi II*, İstanbul: Türk Kültür Yayını, 1974.

Gökçimen, Semra, "Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi" *Yasama Dergisi*, Sayı:10, (Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008) s.5-59.

Gündüz, Ahmet, "Tarihi Süreç İçerisinde Türk Toplumunda ve Devletlerinde Kadının Yeri ve Önemi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, V/5, (October 2012), s.129-148

İçke, Ayşe, *Türkiye'de Kadın Milletvekilleri ve Siyasal Faaliyetleri (1935-1991)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2014.

İnan, Afet, *İzmir İktisat Kongresi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2018.

_____, *Kurtuluş Savaşında Türk Kadını*, Ankara: Türk Tarih kurumu Yayınları, 2018.

_____, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak ve Görevleri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1982.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul: 2012, Ötüken Yayınları.

Kaplan, Leyla, *Cemiyetlerde ve Siyasi teşkilatlarda Türk Kadını*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1998.

Kara, Nilgün Nurhan, "Türk Çağdaşlaşmasının Bir Ögesi: Atatürk ve Kadın", *Celal Bayar Sosyal Bilimler Dergisi*, 17/1, 2019, s.227-242.

Kurnaz, Şefika, "Milli Mücadele'de Türk Kadını" s.257-268.

_____, *Osmanlı Kadınının Yükselişi (1908-1918)*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2013.

_____, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2015.

Moralı, Seniha Sami, “Latife Bekir Çeyrekbaşı ve Türk Kadınlar Birliği”, *Hayat Tarihi Mecmuası*, Sayı:3, (1969), s.75-77.

Çufalı, Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. DÖNEM (1946-1950)*, Cilt:3, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:146, TBMM Basımevi, 2012.

Ortaylı, İlber, *Osmanlı’yı Yeniden Keşfetmek*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.

Oruz, İffet Halim, *Türkiye’de Kadın Devrimi*, İstanbul: Gül Matbaası, 1986.

Ögel, Bahaeddin, *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I*, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Yayınları, 2015.

_____, *Türk Kültür Tarihine Giriş I*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1991.

_____, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları I*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.

Ökten Nazlı “1935 İstanbul Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi Otuz Yurdun Kadınları”, *Tarih ve Toplum*, 37/219, (2002), s.55-59

Özer, Murat, *Doğu-Batı Sentezinde Bir Paşa- Şeyh Maarif Ailesi Moreviler*, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2011.

Özkiraz, Ahmet, “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, *Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3/1, (2011), s.1-10.

Öztürk, Murat, “İslamiyet’ten Önce Türklerde Aile ve Kutadgu Bilig’de Türk Ailesi”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:55, (2016), s.209-224.

Taşagıl, Ahmet, *Kök Tengri’nin Çocukları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2015.

Taşkıran, Tezer, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları: 5, 1973.

Tellioğlu, İbrahim, “İslam Öncesi Türk Toplumunda Kadının Konumu Üzerine”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2016), s. 209-224.

Tevetoğlu, Fethi, *Hamdullah Subhi Tanrıöver*, Ankara: Kùltür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:658, 1986.

Toprak, Zafer, “1908 Seçimleri ve Meb’usan Hatıraları”, *Tarih ve Toplum Kitaplığı*, (Ağustos1988), s.6.

_____, *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

_____, *Türkiye’de Yeni Hayat İnkılap ve Travma 1908-1928*, İstanbul: Doğan Kitap, 2017.

Türemen, Mehmet Rıdvan, *Türk Kadınlar Birliği*, İstanbul: Türk Kadınlar Birliği Yayınları, 1980.

Türk Kadın Birliği 1933, (Heyeti İdare Senelik Raporu- Murahhas Seniha Rauf hanımın Marsilya raporu- Birliğin esbabı mucibe layihasile senelik bütçesi) İstanbul: Neomistikbal Matbaası, 1933.

Türk Kadın Birliği 1934, (Heyeti İdare Senelik Raporu-1935 Senesi Beynelmilel Kadın İttifakı Kongresinin Hazırlığı- İçtimai Yardım- Birliğin Senelik Bütçesi) İstanbul: Bozkurt Matbaası, 1934.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2006.

Ünal, Mehmet, “Medeni Kanun’un Kabulünden Önce Türk Aile Hukukuna İlişkin Düzenlemeler ve Özellikle 1917 Tarihli Hukuk-ı Aile Kararnamesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 35/1, s. 105-231.

Yacan, Caner, “Bir Siyasal Mücadele Örneği Kadınlar Halk Fırkası”, *Toplumsal Tarih* Sayı: 291 (2018), s.50-59.

Yılmaz, Hadiye “1923 Yılı Mizah Basınında Kadınların Seçme- Seçilme Hakkı ve Kadınlar Halk Fırkası”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı:59, (2016), s.263-269

Zihnioğlu, Yaprak, *Kadınsız İnkılap*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003.

D) Tezler

Ediz, Zerrin, *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'deki Kadın Örgütlenmeleri – Kadın Hakları Açısından Bir İnceleme (1923-1993)*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, (1994)

Dişbudak, Müge, *Türk Kadınlar Birliği*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir, (2008)

E) Süreli Yayınlar

Akşam (1934,1935)

Anadolu (1935)

Cumhuriyet (1928,1929,1930, 1931,1932,1933, 1934,1935,1946,1952)

Haber (1935)

İkdam (1929)

Kadın Gazetesi (1947,1948,1949,1950)

Kurun (1935)

Milliyet (1929,1930,1931,1932, 1933,1934,1935)

Resmî Gazete (1341/1344, 1933)

Son Posta (1930, 1935)

Ulus (1935)

Yarın (1930)

F) İnternet Kaynakları

<https://www.britannica.com/biography/Douglas-Fairbanks>

(erişim tarihi: 09.06.2020)

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/16959/001550890007.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

(erişim tarihi: 13.08.2020)

EKLER

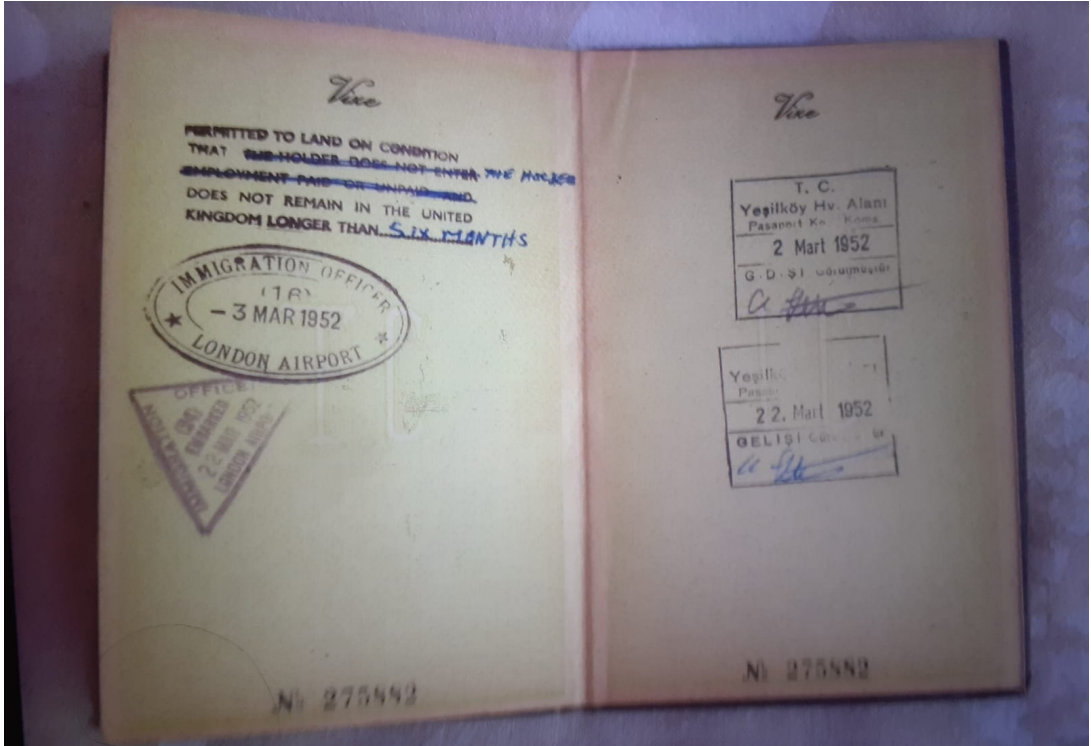
EK1: Latife Bekir eyrekbaşı'nın fotoğrafı. Latife Bekir eyrekbaşı'nın torunu Sema eyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

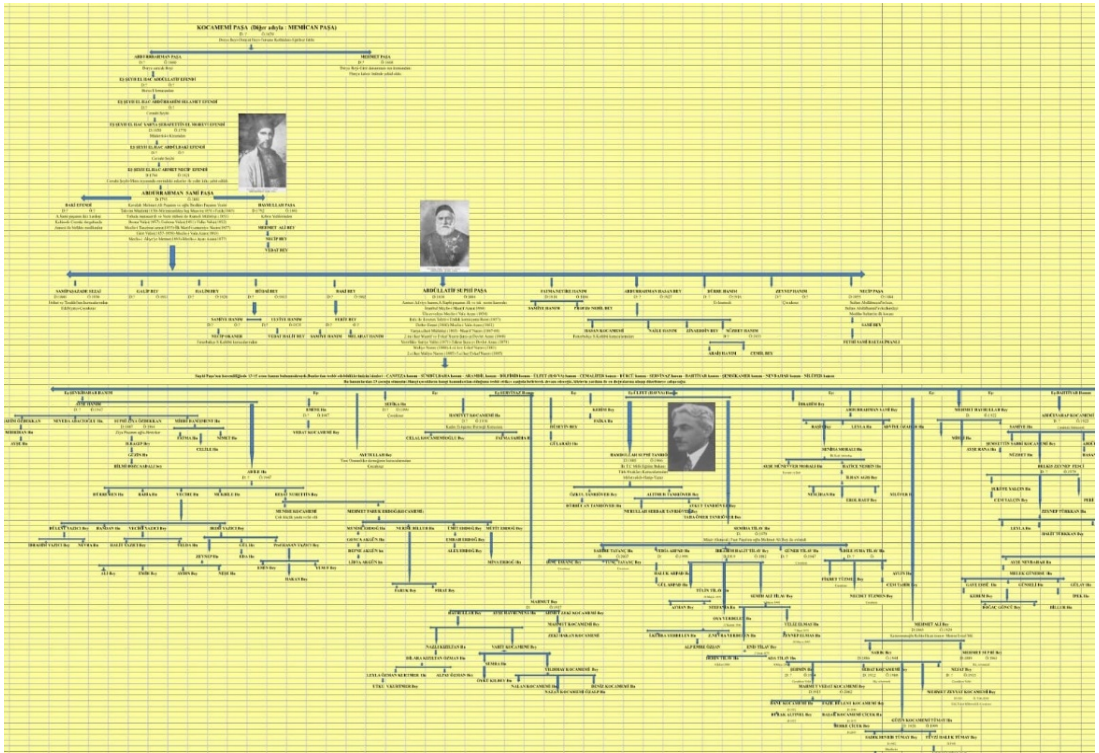
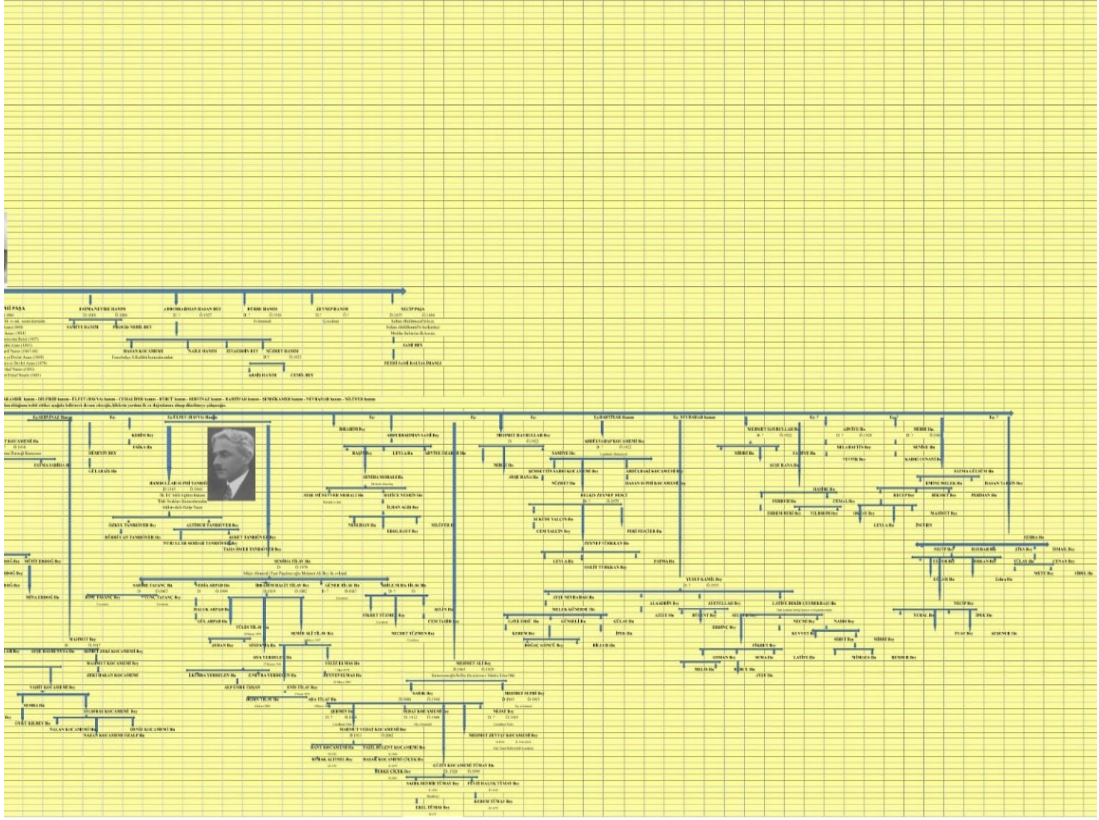
EK2: Sema eyrekbaşı ile 14.02.2020 tarihinde İstanbul- Cihangir’de yapılan görüşmedir.

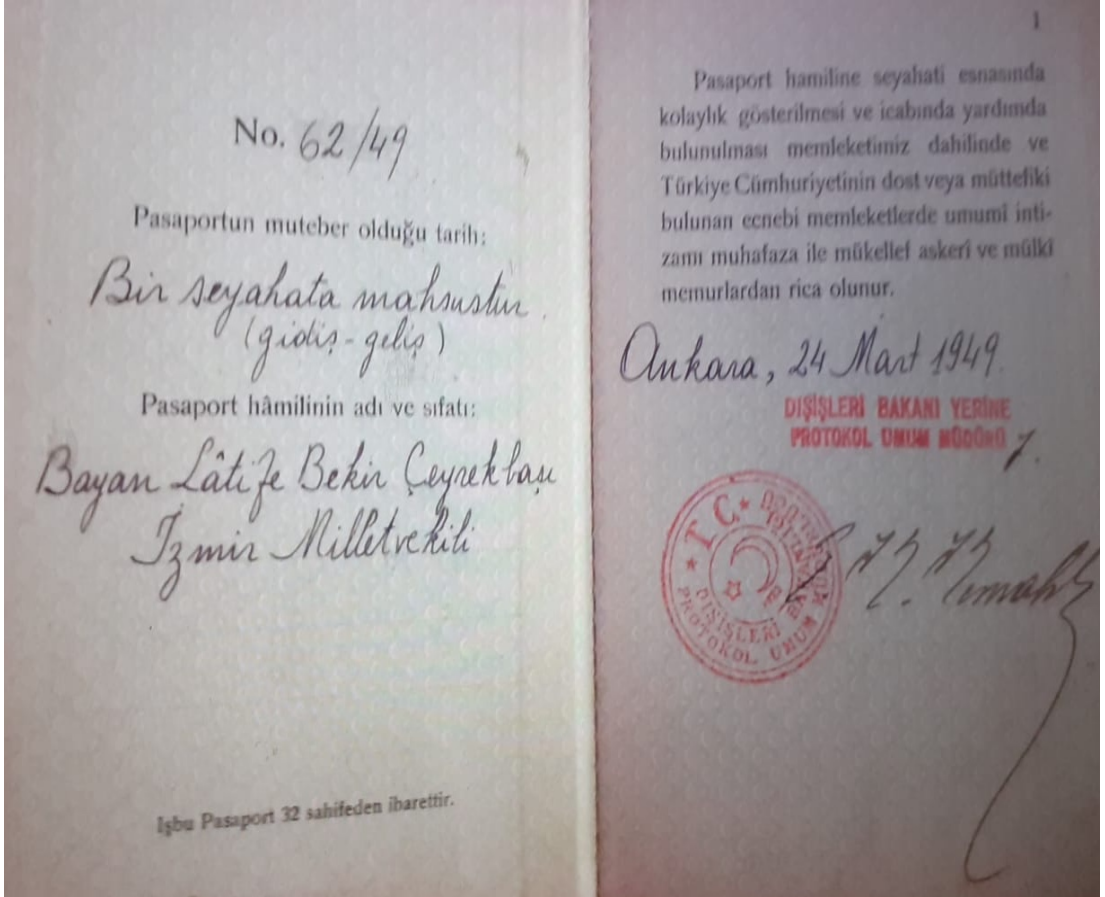
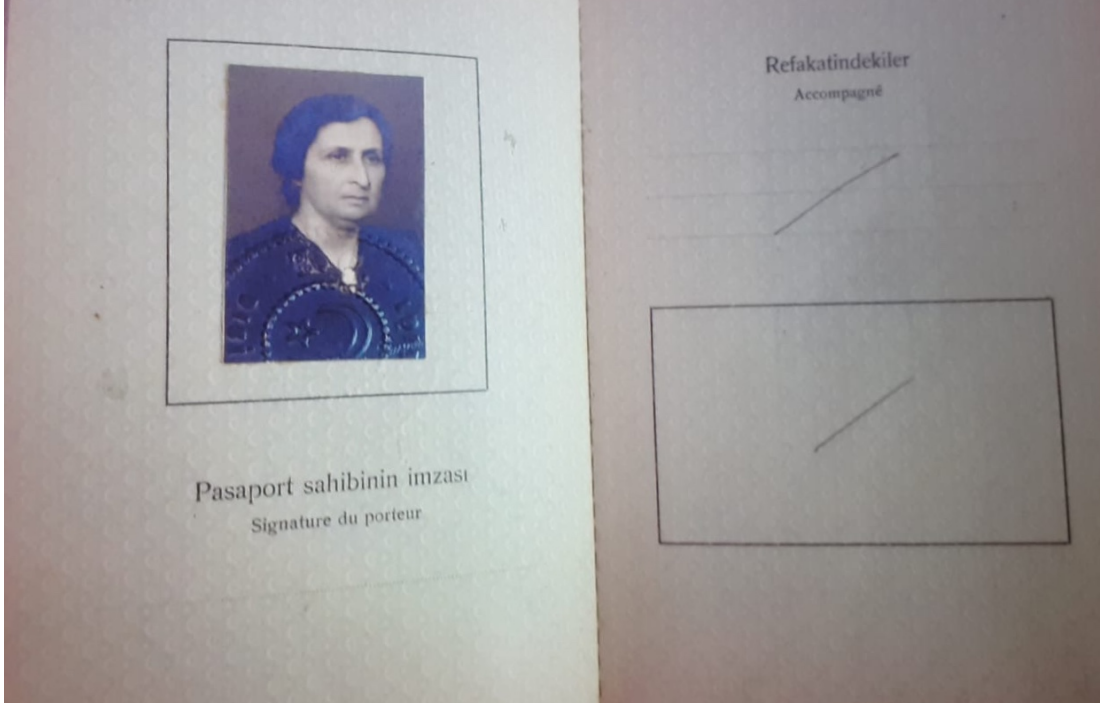
EK3: Suphi Paşa Konağı, 11.02.2020 tarihinde ziyaret edilmiştir. Bu konak günümüzde İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı olarak kullanılmaktadır.

EK 4: Bekir Vefa Çeyrekbaşı'na ait pasaport. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

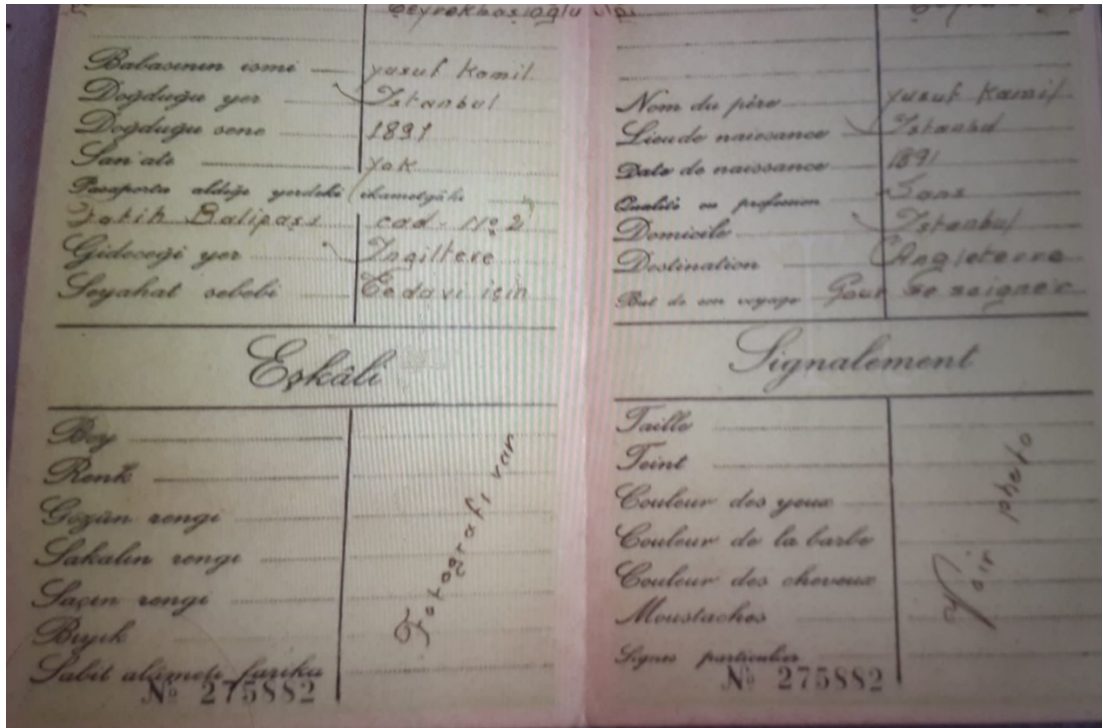

EK 5: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın soyağacı. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

EK 6: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın 24 Mart 1949 yılına ait pasaportu. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 29.06.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

EK 7: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın 29 Şubat 1952 yılına ait pasaportu. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 29.06.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir. Bu pasaportta Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın adı soyadı "Sulhiye Safiye Çeyrekbaşıoğlu" olarak yazılmıştır.

EK 8: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Edinekapı'daki kabri 11.02.2020 tarihinde ziyaret edilmiştir. Latife Bekir'in "Sulhiye" olan ilk ismi Osmanlıca yazılmıştır. Sevim Çeyrekbaşı, Latife Bekir'nin gelindir. Bekir Vefa Çeyrekbaşı, Latife Bekir'in eşidir. Fikret Çeyrekbaşı, oğludur. Osman Suphi Çeyrekbaşıoğlu, Fikret Çeyrekbaşı'nın torunudur.

EK 9: Latife Bekir Çeyrekbaşı ile Mustafa Kemal Atatürk'ün görüşmesine dair olduğu düşünülen fotoğraf. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

Biri yer biri bakar, kıyamet te...

Lâtife Bekir H. — Haydi hem- Nezihe Muhittin H. — Ben 'de
şireciğim, tekkeyi bekledik çorbayı isterim!...
içelim artık...

EK 10: Cumhuriyet gazetesinde, 22 Temmuz 1930 tarihinde s.1'de yer alan karikatür. Bu karikatürde hemşire olarak hitap edilen kadının ismi yazmamaktadır. Ancak Efzayiş Suat olduğu düşünülmektedir. Çünkü Milliyet, 20 Nisan 1930, s.1 'de Efzayiş Suat benzer şekilde karikatürize edilmiştir.

Fırkada kadın aza kaydı

İlk aza Resmîye Hakkı Şinasi Hf. dir Kadın Birliği cuma günü büyük merasim ve tezahürat yapacak

Kadın Birliğinin beyannamesi

Türk kadını;
Cumhuriyet hükümetimizin in-
kişaf ettirdiği kadınlık bugün bir
zafer kazanmıştır. Şimdiye kadar
yurdunun bütün felâket ve acı za-
manlarında erkeğine yardım eden,
tarlalarda, güneş karşısında kav-
rulan, harp cephesinde sırtına ya-
ralar açarak siperden sipere koşan
bu fedakâr Türk kadını dünkü ih-
mal ve nisyân felâketinden kurtul-
mağa ve siyasi haklara da tam bir
vatandaş gibi iştirake hak kazan-
dığını göstermek fırsatını bulmuş-
tur.

Türk Kadın Birliği bu kanaatle
siz hemşirelerinden cesaret ve il-
ham olarak mücadelesinde de-
vam etmiş ve ilk muvaffakiyeti o-
lan belediyede intihap etmek ve e-
dilmek hakkını almıştır. Kadın za-
ferinin ve kadın hakkının torihe
geçtiği bu ilk nümayiş ve tes'itte
her Türk kadınının bulunamk hak-
kıdır.

Bu nümayişi tes'it için bütün
Türk kadınlığının ve kız mekteple-
rinin iştirakile büyük bir alay ter-
tip edilecektir.

Şehremaneti, Halk Fırkası ve
Birlik merkezi önünde nutuklar i-
rat edilecek, Taksim'deki Gazi a-
bidesine bir çelenk vazedilecektir.

Memleketini seven ve hakkına
hürmet etmeği bilen her Türk ka-
dını 11 nisan cuma günü saat 9 da
Sultanahmet meydanına gelmeli-
dir.

Türk kadını;
Bu hak senin, bu şeref senin, bu
zafer senindir.

Kadın Birliği

Halk Fırkasının dünkü içtimasında bulunan zevat

Resmîye Hakkı Şinasi Paşa Han-
mefendinin Türk Ocağında Hakkı
Şinasi Paşa ile beraber alınmış
bir resimleri

İçtimasında bulunan zevat
maları için lazım gelen talimat
vermiştir. Bu talimata göre Fırka
ya kadınlar da erkekler gibi dahi
olacaklardır. Dühul şeraitinde bi-
değişiklik yoktur. Kadınlar men-
sup oldukları ocaklara müracaat e-
deceklerdir. Ancak kendilerini iki
aza Fırkaya takdim ve tavsiye ede-
cektir. Bu azaların aynı ocakta ol-
ması şart değildir.

Bu talimat üzerine dün akşam-
dan itibaren kadınlarımız Fırkaya
müracaat ve kaydolunmağa başla-
mışlardır. Dün akşam İstanbul'da
ilk defa olarak Hakkı Şinasi Paşa'nın
refikası Resmîye Hakkı Şinasi H.
müracaat etmiş ve kaydolunmuş-
tur. Resmîye H. Moda'da ikamet
ettiği için Moda C. H. F. ocağına
müracaat etmiş ve oraya kaydedil-
miştir.

Dün akşam diğer semtlerde de
bir çok kadınlar Fırkaya kaydolun-
muşlardır.

Kadın Birliği tezahüratı
Kadın Birliği idare hey'eti dün
de toplanarak müzakeratta bulun-
muştur. Dünkü içtimada kadınlara
belediye intihabatına iştirakleri

EK 11: Cumhuriyet gazetesinde, 7 Nisan 1939 tarihinde s.1'de Kadın Birliği'nin yayınlamış olduğu beyanname.

EK 12: Cumhuriyet gazetesinde, 12 Nisan 1930 tarihinde, s.1'de Latife Bekir Çeyrekbaşı konuşmasını yaparken.

İçinden çıkılmaz işler!

İstanbul, dilencilerin transit merkezi imiş!

Sular da Sıhhiye müdürünün izahatına göre kontrol edilemezmiş!

Mecliste ilk defa söz alan *Lâtife bekir H.* Meclisin en nüktedan azası *Selâh Cimcoz bey*

Şehir meclisi dün oldukça münakaşalı ve hararetli bir içtima yaptı.

Saat 14 te toplanan meclisin içtimasına zaptı sabıkın okunması ile başlandı. Zaptın okunmasın

dan sonra İsmail Şevket Bey geçen celsedeki müzakeratin bazı kısımlarının zapta yanlış geçtiğini söyledi. Sonradan bunun esas zabıtta doğru olduğu, fakat hülâsası yanlış yapıldığı anlaşıldı.

Muhtelit encümen nasıl teşkil edilecek?

Azadan Ratip Hakkı Bey geçen celsede teşkiline karar verilen muhtelit encümenin teşkil edilmemiş olmasından şikâyet etti. Muhtelit encümenin ne suretle teşkil edileceği münakaşayı mucip oldu. Teklif sahibi Tevfik Salim paşa meseleyi izahla her encümenenden birer zatın iştirakile sıhhiye encümeninin

(Devamı 2 inci sahifede)

EK 13: Milliyet gazetesinde, 17 Şubat 1931 tarihinde, s.1'de Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Şehir Meclisi'nde ilk kez söz almasına dair fotoğrafı.

Yangınlarda yananlar niçin çoğalıyor?

Umumî meclisin dünkü içtimasında fen müdürü izahat verdi

Florya plâjını belediye alıyor

Istanbul umumî meclisi dün saat 15 te toplandı. Reis Necip ve divan kâtipleri de Etem İzzet, Sadı Beyler di. Zaptı sabık okunduktan sonra, birinci reis vekili Sadettin Ferit Beyin üç günlük mezuniyet talebi kabul edildi.

Tuzla köyünün Kartal kazasına raptı hakkındaki mülkiye encümeni mazbatası muvafık görüldü. Belediye çöp kamyonları masarifi tahsisatı bittiği cihetle, bütçede münakale yapılması hakkındaki teklif bütçe encümenine havale edildi.

Bundan sonra Lâtife Bekir Hanımın geçen içtimada, yangınların çoğalması hakkındaki takririne fen işleri müdürü Ziya B. cevap vererek dedi ki:

— Yangınların tevessüü, itfaiyeye geç haber verilmesinden neşet ediyor. Yangınlar ya resmi telefonlarla, ya şirket telefonu ile, yahut da kuleler vasıtasile ihbar ediliyor. Resmi telefonlar mevkilere, merkezlere ve sonra itfaiyeye merbut olduğu için geç kalıyor. Kuleler ise yangın ancak saçağı sardıktan sonra görüp haber verebiliyor. Son çıkan bazı yangınlarda insanların da

(Devamı 6 ncı sahifede)

Lâtife Bekir H.

EK 14: Milliyet gazetesinde, 28 Şubat 1932 tarihinde, s.1'de Umumi Meclis içerisinde söz alan Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın fotoğrafı.

EK 15: Haber gazetesinde, 19Nisan 1935 tarihinde, s.1.'de, 12.Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nde söz alan Latife Bekir eyrekbaşı'nın fotoğrafı.

EK 16: Latife Bekir eyrekbaşı'nın İstanbul'da gerçekleşen 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'ne katılan temsilcilere imzalattığı yelpaze. Sema eyrekbaşı'nın özel arşivinden 19.12.2019 tarihinde tarafıma gönderilmiştir. Bu kongrede çekilmiş olduğu düşünölen fotoğraflar ise Sema eyrekbaşı'nın özel arşivinde 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

1420

T. B. M. M.

OLUMLUK KÂĞIDI

Dönem VIII

İzmir Milletvekili **Latife Bekir Çeyrekbaşı**

8nci Dönem
1420

Seçim dönemi	VIII. = 8.	İlim rütbesi	Öğretmen
Adı	.Latife Bekir	Mesleği ve işgücü	Konya Kız Muallim mektebinde Fransızca Öğretmeni
Soyadı	Çeyrekbaşı	Evli olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğu	Üç erkek oğlum var
Babasının ve anasının adı	Yusuf Kâmil Nesime	Seçimden evvelki son memurluğu	Memur değilim
Doğduğu yer	İstanbul	Memur değilse seçimden evvel son durumu	İzmir Belediye Meclisi azası ve Yardım Sevenler Derneği Başkanı
Doğum tarihi	1317	Evvelki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	Hayır
Öğrenimi	Lise	Seçim tutanağının tarihi	23/7/1946
Bildiği diller	Fransızca ve Rumca	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	115724.
Nede uzmanlığı olduğu	Öğretim	Tutanağının Kamutayca onanması tarihi [*]	26/8/1946
Eserleri	-	Meclise katılma tarihi	5/8/946

[*] Bu bölme Kanunlar Kalemince doldurulacaktır.

Olumluk (Kısaca)

İki sene Konya kız Muallim Mektebinde Fransızca ve On sene de İstanbul okullarında Öğretmenlik yaptım.

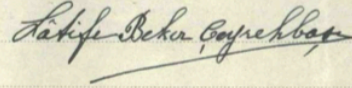
1931 de İstanbul şehir meclisi azalığına intihap olundum. 15.yıldan beri C.H.P. azasındanım. Kızılay, Çocuk Esirgeme, Yeşilay, Maarif Cemiyeti, Kadınlar Esirgeme Kurumu gibi hayır cemiyetlerinin idare ve Merkez hey'etlerinde uzun seneler çalıştım.

İstanbul da toplanan ikinci Balkan konferansında Türkiye Murahhasları rındandım.

1935.senesinde İstanbulda Yıldız da toplanan Milletler arası kadınlar cemiyetinin toplantısını temin ve bu kurulun Türkiye Murahhas hey'eti Başkanı idim.

Son defa İzmir şehir Meclisi azası ve Yardım Sevenler Derneğinin Başkanı bulunuyordum.

Latife Bekir Çeyrekbaşı

EK 18: Latife Bekir Çeyrekbaşı'nın Hal Tercümesi. TBMM Arşivi Hal Tercümesi, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d08/HT_1433_1_8.pdf (erişim tarihi: 14.07.2020)

EK 19: Latife Bekir Çeyrekbaşı ve İsmet İnönü'nün fotoğrafı. Sema Çeyrekbaşı'nın özel arşivinden 27.07.2020 tarihinde tarafıma gönderilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER Adı/Soyadı: Gizem Gümüş

Telefon: 5536229878

Mail: gum.giz@hotmail.com

Doğum Yeri: Konak

Doğum Tarihi: 29.10.1995

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Bekâr

ÖĞRENİM DURUMU

LİSE

Bornova Kız Teknik ve Meslek Lisesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Mezuniyet Yılı:
2014 Diploma Puanı: 81,15.

ÜNİVERSİTE

Uşak Üniversitesi-Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Mezuniyet Yılı: 2018,
Diploma Notu: 3,68.

YÜKSEK LİSANS

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Mezuniyet
Yılı:2020, Diploma Notu: 3,81.

BELGELER – SERTİFİKALAR

Başarı Sertifikası: Bornova Kız Meslek Lisesi

Başarı Belgesi: Uşak Üniversitesi

Yüksek Onur Belgesi: Uşak Üniversitesi

Üstün Onur Belgesi: Uşak Üniversitesi

Biz English: B2

YABANCI DİL

İngilizce (Konuşma: İyi, Yazma: İyi, Okuma: İyi).

REFERANSLAR

Prof. Dr. Sadiye Tutsak [0505 500 91 50](tel:05055009150)

Doç.Dr. Filiz Çolak 0553 776 74 15

Doç.Dr. Barış Metin 0505 880 42 04

Mustafa Gençoğlu 0530 510 26 11